

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**PSİKOLOJİK DANIŞMAN-DANIŞAN İLİŞKİSİNİN ÇÖZÜMLENMESİ VE
BAZI SÜREÇ, SONUÇ DEĞİŞKENLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

İsmail SANBERK

DOKTORA TEZİ

ADANA, 2010

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**PSİKOLOJİK DANIŞMAN-DANIŞAN İLİŞKİSİNİN ÇÖZÜMLENMESİ VE
BAZI SÜREÇ, SONUÇ DEĞİŞKENLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

İsmail SANBERK

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

DOKTORA TEZİ

ADANA, 2010

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Turan AKBAŞ
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Sonay GÜÇRAY

Üye: Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ

Üye: Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN

Üye: Doç. Dr. Songül TÜMKAYA
ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2010

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

PSİKOLOJİK DANIŞMAN-DANIŞAN İLİŞKİSİNİN ÇÖZÜMLENMESİ VE BAZI SÜREÇ, SONUÇ DEĞİŞKENLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

İsmail SANBERK

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Turan AKBAŞ

Haziran 2010, 234 sayfa

Bu araştırmanın genel amacı, psikolojik danışma sürecindeki danışman ve danışan etkileşimini, sözel davranış düzeyinde karşılıklı bağımlılık açısından incelemektir. Bununla birlikte danışman ile danışanın, oturumlara ve birbirlerine ilişkin değerlendirmelerinin; ayrıca psikolojik danışma sonrasında yaşantı ve davranışlardaki değişimin, süreçte gözlenen davranışlarla ilişkisini analiz etmek bu araştırmanın genel amacını oluşturmuştur.

Psikolojik danışman ve danışanların birbirlerine ve psikolojik danışma oturumlarına ilişkin memnun olma düzeylerini belirlemek amacıyla Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann'ın (1983) "Psikolojik Danışman (Terapist) ve Danışanın Karşılıklı Algılamaları Ölçeği" ve Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg'in (1989) "Oturum Değerlendirme Ölçekleri" kullanılmıştır. Psikolojik danışma süreci sonunda danışanların yaşantı ve davranışlarında bir değişikliğin olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla Zielke ve Kopf-Mehnert'in (2001) "Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği" kullanılmıştır. Her üç ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması bu araştırma kapsamında yapılmıştır.

Bu araştırma ile öncelikle 69 psikolojik danışman adayının Bireysel Psikolojik Danışma Dersi kapsamında yaptıkları psikolojik danışmalar yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından değerlendirilmiştir. Psikolojik danışman adaylarının büyük bir yüzdesi değişimi % 0.1 düzeyinde gerçekleştirmişlerdir. Psikolojik danışma sürecindeki danışan ile danışman arasındaki etkileşim, sözel davranış düzeyinde Schindler'in (1991) geliştirdiği "Psikolojik Danışma veya Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi"

aracılığıyla kodlanmıştır. Sözel etkileşimle ilgili elde edilen verilerin 1. düzen geçiş olasılıkları hesaplanmış ve davranışların bağımlılık gösterip göstermediği markov zinciri analizi ile sınıanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre psikolojik danışma sürecinde danışan ile danışmanın bazı davranışları karşılıklı bağımlılık göstermektedir. Yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından başarılı ve daha az başarılı olan gruplar kıyaslandığında başarılı grupta yer alan danışmalarda oturumların hem danışan hem de danışman bakış açısından daha olumlu değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı şekilde başarılı grupta yer alan danışanların psikolojik danışmana yönelik değerlendirmeleri de başarısız grupta yer alan danışanlara göre anlamlı düzeyde farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından bakıldığında başarılı ve daha az başarılı grubun süreçteki davranışları psikolojik danışman boyutunda empati ve destek davranışları açısından başarılı grup lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlar, başarılı bir psikolojik danışmada danışmanların daha çok empati ve/veya destek davranışları gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Danışan boyutundan bakıldığında ise başarılı grupta yer alan danışanların daha fazla işbirliği / katılım gösterdiklerini, değişim ile ilgili bildirimlerde bulduklarını ve duygusal açıklık gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Buna karşın daha az başarılı grup anlamlı düzeyde daha fazla engelleyici davranış (ret, isyan, teslimiyet) ortaya koyduğunu göstermektedir. Yanı sıra 1. düzen geçiş olasılıkları incelendiğinde başarılı grupta empati / destek davranış kategorisi ile danışanların sorumluluk üstlenmeleri ve/veya işbirliği göstermeleri koşullu (bağımlı) olasılığı, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim gerçekleştirmiş gruba göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı şekilde sorumluluk ve işbirliği ile empati /destek koşullu olasılığının başarılı grup lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın daha az başarılı grupta keşfetme/araştırma ile engelleyici davranış başarısız grup lehine anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikoterapi Araştırmaları, Psikolojik Danışma Araştırmaları, Kanıta Dayalı Psikolojik Danışma, Süreç Araştırmaları, Sonuç Araştırmaları, Yaşantı ve Davranışlarda Değişim, Birinci Düzen Geçiş Olasılığı.

ABSTRACT**ANALYSE THE RELATION OF PSYCHOLOGICAL COUNSELOR - CLIENT
AND EXAMINATION FROM THE POINT OF SOME PROCESS, OUTCOME
VARIABLES****İsmail SANBERK****Ph.D. Dissertation, Department of Education Sciences****Supervizor: Prof. Dr. Turan AKBAŞ****June 2010, 234 pages**

The general purpose of this research is to examine the interaction between counselor and client in the process of psychological counseling from the point of mutual dependence at the verbal behavior level. Additionally, counselors' and clients' evaluation of sessions and each other, and also to analyze the relation of the change in life and behavior after psychological counseling with the behaviors observed during the process created the general purpose of this research.

“Mutual Perception Scale of Psychological Counselor and Client” developed by Schindler, Revenstrof, Hahlweg and Brengelmann (1983), and “Session Evaluation Scales” developed by Schindler, Hohenberger- Sieber and Hahlweg (1989) were used to determine the level of client and counselor satisfaction about each other and the sessions (2001). “The Change in Experiences and Behaviors Scale” developed by Zielke and Kopf- Mehnert was used to determine whether a change occurred in the experiences and behaviors of clients at the end of the psychological counseling process. Turkish adaptation of these three scales is done within the context of this research.

In the first place in this study, psychological counseling done by 69 psychological counselor trainees within the context of Personal Psychological Counseling Course have been evaluated in term of the change in the life and behaviors scale. The large amount of psychological counselor trainees practiced the change at %0.1 level. The interaction between counselor and client in the process of psychological counseling between counselor and client was coded by using the “Psychological

Counseling or Psychotherapy Interaction Coding System'' developed by Schindler (1991) at the verbal behavior level. First order passing possibilities of data obtained with verbal interaction was calculated and whether behaviors showed dependency or not was tested by Markov chain analysis.

Results showed that, some behaviors of counselor and client show mutual dependence in the process of psychological counseling. When successful and less successful groups compared in term of the change in experience and behaviors scale, at counseling sessions took place in the successful group, were assessed in a positive way by both client and counselor. Similarly, clients' assessments about counselor in successful group were significantly different from those of clients in unsuccessful group.

When considering the change in experience and behaviors scale, the behaviors of successful and less successful group in the process differ in favour of successful group at significant level with the aspect of support behaviors and at psychological counselor empathy dimension. Results proved that in a successful psychological counseling, counselors show more empathy and/or support behaviors. When looking from the point of client, it has been proved that clients in the successful group show more cooperation / participation and announce more about changing and show more emotional openness. However, less successful group showed more resistant behavior (refusal, rebellion, resignation) at significant level. Besides, examining the first order passing possibilities, it has been come through that empathy/ support behavior category in the successful group with clients responsibility behavior or their cooperation (dependent) possibility differs at significant level when compared to group in which less changing occurred in experience and behaviors. Once again, in the same way, it has been seen that responsibility and cooperation with empathy/support conditioned possibility are in favour of the successful group. Despite this, in the less successful group, exploration/research with resistant behavior differ at significant level in favour of unsuccessful group.

Key words: Psychotherapy Research, Psychological Counseling Research, Evidence-based Psychological Counseling, Process Research, Conclusion Research, Change in Life and Behaviors, First Order Passing Possibility

ÖNSÖZ

Her şeyin ispatı ile var olduğu bir bilim dünyasında, psikolojik danışma da kendini ispatla ortaya koymalıdır. Bugün gelinen nokta da psikolojik danışma kendini kanıtlamış durumdadır. Yapılan birçok yurtiçi ve yurtdışı araştırma psikolojik danışmanın işe yararlılığını ortaya koymuştur. Sonuç (vargı), süreçten bağımsız olarak düşünülemez. Dolayısıyla ‘iyileşmeye’, ‘değişmeye’, ‘gelişmeye’ neden olan danışma sürecinin incelenmesi, süreç ile ilgili karakteristik veya ayırt edici özelliklerini ortaya koyacaktır. Süreçteki hangi ayırt edici özelliklerin, sonuca en iyi etki ettiğinin belirlenmesi, psikolojik danışmayı tartışmalı bir alan olmaktan çıkartacağı gibi ‘psikolojik danışma disiplini ve hizmetlerini’ daha da olgunlaştıracağı düşüncesindeyim.

Psikolojik danışma bilişsel, duyuşsal ve davranışsal değişimi hedefler. Danışanın değişiminde rol oynayan değişkenlerin neler olduğunun bilinmesi psikolojik danışma doğasının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Danışma süreci, karmaşıktır; olacakları önceden kestirmek tam anlamıyla mümkün olamayabilmektedir. Bir belirsizlik taşıması nedeniyle psikolojik danışmanlar, asıl işleri olan psikolojik danışma sürecinin araştırılmasına mesafeli durmaktadır. Oysa bilim, bilinir kılmayı amaçlar. Bu çalışma sınırlıkları olmasına karşın bir ölçüde de olsa danışma sürecini anlamaya dönüktür.

Bu tezin şekillenmesinde emeği olan, katkı sağlayan ve beni sürekli cesaretlendiren danışmanım Prof. Dr. Turan AKBAŞ’a öncelikli olarak teşekkür ederim. Yine bana inanan, benim bu çalışmaya daha fazla yoğunlaşmamı sağlayan, çalışmayı titizlikle inceleyen Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY’a teşekkür ederim.

Bu çalışmayı inceleyerek geribildirim vererek tezin son halini almasında emeği geçen Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ, Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN, Doç. Dr. Songül TÜMKAYA ve Yrd. Doç. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER’e teşekkür ederim. Desteklerini gördüğüm ve bana olan inançları nedeniyle teşekkürü bir borç bildiğim arkadaşlarım Öğr.Gör. Tugay AKBULUT, Arş.Gör. Oğuzhan KIRDÖK ve kardeşim Hasan SANBERK’e teşekkür ederim.

Araştırmanın gerçekleştirilmesini sağlayan, araştırmaya katılan sevgili öğrencilere, psikolojik danışmanlara, danışanlara, Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığına (EF2006D2), Eğitim Bilimleri Bölümü Sekreterliğine, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tezim nedeniyle çok da fazla zaman ayıramadığımı düşündüğüm eşim SATI ve biricik oğlum ONUR SANBERK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xv

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önem ve Gereğesi.....	9
1.4. Sınırlıklar.....	12
1.5. Sayıtlılar.....	14
1.6. Tanımlar.....	15

BÖLÜM II KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İçeriksel Farklılıklar: Ne Araştırılmaktadır?.....	17
2.1.1. Psikolojik Danışma / Psikoterapi Araştırmalarının Gelişimi.....	17
2.1.2. Psikolojik Danışma Alanlar ve Almayanlar.....	19
2.1.3. Hasta (İşlevsiz) ve Danışan (İşlevsel).....	21
2.1.4. Başarı ve Başarısızlık.....	22
2.1.5. Bilimsel Bilgi ve Klinik Uygulama.....	28
2.1.6. Sonuç ve Süreç Araştırmaları.....	29
2.1.6.1. Sürecin Tanımlanması.....	31
2.1.6.2. Süreç-Sonuç Çalışmalarında Araştırma Stratejisi ve Yöntem	35
2.1.7. Özgül ve Özgül Olmayan Etki Faktörleri.....	37
2.1.8. Teknik ve İlişki.....	39

2.1.9. Açıklayıcı ve Kuram Temelli Süreç Araştırmaları.....	43
2.2. Yöntemsel Farklılıklar: Nasıl Araştırılmaktadır?.....	45
2.2.1. İç ve Dış Geçerlik.....	45
2.2.2. Alan Araştırması ve Deneysel Araştırma.....	46
2.2.3. Vaka ve Grup Analizleri.....	47
2.2.3.1. Grup Analizleri	47
2.2.3.2. Vaka Analizleri.....	48
2.2.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Araçları.....	50
2.2.5. Sistematik Davranış Gözlemi.....	52
2.2.5.1. Sistematik Davranış Gözleminde Yöntemsel Yaklaşım.....	53
2.2.5.2. Farklı Gözlem Sistemlerinin Tanıtılması.....	60
2.2.5.2.1. Oturum Kesitinin Değerlendirilmesi.....	61
2.2.5.2.2. Kategori Sistemlerinin Değerlendirilmesi.....	62
2.2.5.2.3. Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi.....	64
2.2.5.3. Gözlem Verilerinin Analizi.....	67
2.2.5.3.1. Gözlemlenen Davranışların Sıklığı.....	67
2.2.5.3.2. Zaman Serileri Analizi – Markov (Zinciri) Modeli.....	68
2.3. İlgili Araştırmalar.....	73
2.3.1. Danışman – Danışan Etkileşiminin Özellikleri İle İlgili Araştırmalar.....	73
2.3.2. Süreç – Sonuç Araştırmalarına Yönelik Çalışmalar.....	77

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	82
3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem.....	83
3.3. Veri Toplama Araçları.....	85
3.3.1. Danışma Sürecindeki Öznel Yaşantı İle İlgili Ölçme Araçları.....	87
3.3.1.1. Oturumu Değerlendirme Ölçeği.....	87
3.3.1.1.1. Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması.....	88
3.3.1.2. Terapist ve Danışanın Birbirlerini Karşılıklı Algılamaları Ölçeği...93	
3.3.1.2.1. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması.....	95

3.3.1.2.2. Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması....	101
3.3.2. Davranışların Gözlemlenmesi.....	106
3.3.3. Başarının (Sonuçların) Ölçümüne İlişkin Ölçme Araçları.....	107
3.3.3.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği.....	107
3.3.3.1.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması.....	108
3.4. Araştırmanın Yürütülmesi ve Verilerin Toplanması.....	122
3.5. Verilerin Analizi.....	122

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Psikolojik Danışma Başarısı (Sonucu) İle İlgili Bulgular.....	125
4.1.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim İle İlgili Bulgular.....	125
4.1.2. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçütü Açısından Başarı Gruplarının Oluşturulması.....	126
4.1.3. Bazı Danışan Özelliklerinin Başarıya Olan Etkisi.....	127
4.1.4. Bazı Danışman Özelliklerinin Başarıya Olan Etkisi.....	128
4.2. Psikolojik Danışma Sürecinin Analizi.....	129
4.2.1. Davranış Düzeyi İle İlgili Bulgular.....	130
4.2.1.1. Gözlem Verilerinin Güvenirliği.....	130
4.2.1.2. Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranış Kategorilerinin Sıklığı.....	131
4.2.1.3. Süreçteki Davranışların Durağanlığı (Sabitliği).....	136
4.2.1.4. Görüşmenin Akışına Yönelik Bulgular.....	138
4.2.2. Öznel Düzey İle İlgili Bulgular.....	151
4.2.2.1. Psikolojik Danışman ve Danışanın Kişi Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	151
4.2.2.2. Psikolojik Danışman İle Danışanın Oturuma Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	152
4.2.2.3. Danışan ve Psikolojik Danışmanların Birbirlerine ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki.....	153
4.2.3. Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranışlar İle Yaşantılar Arasındaki İlişki.....	154

4.3. Psikolojik Danışma Süreci ve Danışma Başarısı Arasındaki İlişkiler.....	157
4.3.1. Başarı Grupları Arasında Öznel Süreç Ölçütleri Açısından Farklılıklar.....	157
4.3.1.1. Oturum Değerlendirme.....	157
4.3.1.2. Kişi Değerlendirme.....	159
4.3.2. Davranış Kategorilerinin Sıklığı Arasındaki Farklılıklar.....	160
4.3.3. Birinci Düzen Geçiş Olasılıkları Arasındaki Farklılıklar.....	169

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Danışman ve Danışanın Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranışları.....	174
5.2. Psikolojik Danışma Sürecindeki Öznel Yaşantılar.....	179
5.3. Davranış ve Yaşantılar Arasındaki Bağlantı.....	180
5.4. Psikolojik Danışma Süreci ve Başarısı.....	183

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar.....	188
6.2. Öneriler.....	195
6.2.1 Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	195
6.2.2 Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	196

KAYNAKÇA.....	199
EKLER.....	219
ÖZGEÇMİŞ.....	234

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Danışman Davranışları İle İlgili Kategoriler.....	63
Tablo 2. Danışan Davranışları İle İlgili Kategoriler.....	64
Tablo 3. CIP’teki Kategoriler.....	65
Tablo 4. CIP’teki Üst Kategoriler	67
Tablo 5. Psikolojik Danışmanların İfadelerine Göre Başvuru Nedenleri İle İlgili Frekans ve Yüzde Değerler.....	84
Tablo 6. Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan Formu’nun Deneysel Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Elde Edilen Faktör Yükleri.....	89
Tablo 7. Oturum Değerlendirme Ölçeği Psikolojik Danışman Formu’nun Deneysel Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Elde Edilen Faktör Yükleri.....	90
Tablo 8. Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan ve Danışman Formları’nın İç Tutarlık Katsayıları.....	91
Tablo 9. Oturum Değerlendirme Ölçeği’nin Danışan ve Danışman Formlarının Birbirleriyle Korelasyonları.....	92
Tablo 10. Oturum Değerlendirme Ölçeği’nin Danışan ve Danışman Formundaki Maddelerin Toplam Puan İle Korelasyonları.....	93
Tablo 11. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği’ndeki Maddelerin Faktör Yükleri.....	97
Tablo 12. Faktörlerin Birleriyle Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları.....	98
Tablo 13. DPDA’daki Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları.....	99
Tablo 14. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeklerinin İç Tutarlık Katsayıları	100
Tablo 15. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeklerinin Test Tekrar Test Korelasyon Katsayıları.....	101
Tablo 16. Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği’ndeki Maddelerin Faktör Yükleri	103
Tablo 17. Bileşenlerin Birbirleri ve Toplam Puan İle Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları.....	104
Tablo 18. PDDA’daki Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları.....	105

Tablo 19. PDDA Alt Ölçeklerinin İchtutarlık Katsayıları.....	105
Tablo 20. PDDA Alt Ölçeklerinin Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayıları.....	106
Tablo 21. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Varyans ve Toplam Puan İle Korelasyon Değerleri.....	109
Tablo 22. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Düzeyleri (%).....	111
Tablo 23. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nin Oturum Değerlendirme Ölçeği- Danışan Formu ve Danışanın Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği İle Korelasyonları.....	113
Tablo 24. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nin, Danışma Süreci Sonundaki Genel Değerlendirmelerle Korelasyonu.....	114
Tablo 25. YADA'nın Alt - Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	115
Tablo 26. YADA'nın Maddelerine Ait Alt-Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	115
Tablo 27. YADA'nın Alt Üst Puan Grupları Düzeylerine Göre “Oturum Değerlendirme Ölçeği” Puanlarına ve Danışma Sürecine Dönük Genel Değerlendirmelere Uygulanan t Testi Sonuçları.....	118
Tablo 28. Danışanların Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin, Oturum Sonrasındaki Genel Memnuniyet Değerlendirmelerle Korelasyonu.....	119
Tablo 29. Oturum-D'nin Alt - Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri.....	120
Tablo 30. Oturum Değerlendirme Ölçeği – Danışman Formu ve Psikolojik Danışmanların Danışanları Algılama Ölçeği ve Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyonlar.....	121
Tablo 31. Psikolojik Danışman Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin, Oturum Sonrasındaki Genel Memnuniyet Değerlendirmeleri İle Korelasyonu.....	121
Tablo 32. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Düzeyleri (%).....	125
Tablo 33. Danışanların Cinsiyet, Yaş, Problem Durumuna Göre Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Aldıkları Puanların x, Ss ve t Değerleri.....	127
Tablo 34. Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyetine Göre Danışanların Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Aldıkları Puanların x, Ss ve t Değerleri.....	127

Tablo 35. Danışan Davranış Kategorilerinin Her Bir Oturum İçin Frekans ve Yüzde Değerleri (n=20).....	128
Tablo 36. Her Bir Psikolojik Danışma Oturumundaki Danışan Üst Davranış Kategorilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri (N=20).....	129
Tablo 37. Psikolojik Danışman Davranış Kategorilerinin Her Bir Oturum İçin Frekans ve Yüzde Değerleri (n=20).....	132
Tablo 38. Her Bir Psikolojik Danışma Oturumundaki Psikolojik Danışman Üst Davranış Kategorilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri (N=20).....	134
Tablo 39. Üst Davranış Kategorilerinin Birinci ve İkinci Oturumlardaki Korelasyonu.....	135
Tablo 40. Üst Davranış Kategorilerinin İlk İki ve Son Oturumlardaki Korelasyonu...136	
Tablo 41. Üst Davranış Kategorilerinin 1. Düzen Geçiş Olasılıkları Matrisi (Psikolojik Danışman Kategorileri t; Danışan Kategorileri t+1).....	137
Tablo 42. Üst Davranış Kategorilerinin 1. Düzen Geçiş Olasılıkları Matrisi (Danışan Kategorileri t; Psikolojik Danışman Kategorileri t+1).....	137
Tablo 43. Danışan İle Psikolojik Danışmanın Birbirlerine Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Korelasyon Değerleri.....	140
Tablo 44. Danışan İle Psikolojik Danışmanın Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Korelasyon Değerleri.....	145
Tablo 45. Danışanların Psikolojik Danışmana ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki Korelasyon.....	152
Tablo 46. Psikolojik Danışmanların Danışanlara ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki Korelasyon.....	153
Tablo 47. Öznel Ölçütler İle Üst Davranış Kategorileri Arasındaki Korelasyonlar....	153
Tablo 48. Başarı Gruplarının Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine-Danışan Formu Yönelik t-Testi Sonuçları.....	154
Tablo 49. Başarı Gruplarının Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine-Danışan Formu Yönelik t-Testi Sonuçları.....	155
Tablo 50. Danışanların Psikolojik Danışmanlara Yönelik Değerlendirmelerinin Başarı Grupları Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları.....	158
Tablo 51. Psikolojik Danışmanların Danışanlara Yönelik Değerlendirmelerinin Başarı Grupları Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları.....	158
Tablo 52. Başarı Gruplarına Göre Bir Psikolojik Danışma Sürecinde Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-	

Whitney-U-Testi Sonuçları.....	159
Tablo 53. Başarı Gruplarına Göre Bir Psikolojik Danışma Sürecinde Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	160
Tablo 54. Başarı Gruplarına Göre İlk Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	161
Tablo 55. Başarı Gruplarına Göre İlk Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları....	162
Tablo 56. Başarı Gruplarına Göre İkinci Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	163
Tablo 57. Başarı Gruplarına Göre İkinci Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları....	164
Tablo 58. Başarı Gruplarına Göre Son Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	165
Tablo 59. Başarı Gruplarına Göre Son Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları....	166
Tablo 60. Psikolojik Danışmanın t; Danışanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	167
Tablo 61. Danışanın t; Psikolojik Danışmanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	168
Tablo 62. Psikolojik Danışmanın t; Danışanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	170
Tablo 63. Danışanın t; Psikolojik Danışmanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları.....	171

EKLER LİSTESİ

EK 1. Davranış Kategorileri.....	219
EK 2. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği (YADA).....	224
EK 3. Danışanın Oturum Değerlendirmesi (OTURUM-D).....	228
EK 4. Danışmanın Oturum Değerlendirmesi (OTURUM-PD).....	230
EK 5. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği (DPDA).....	232
EK 6. Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği (PDDA).....	233

BÖLÜM I

GİRİŞ

Uzun yıllardan bu yana psikolojik danışma ve psikoterapi araştırmaları; empati, dinleme, cesaretlendirme, yorumlama ve yüzleştirme gibi bilinen terapötik etki mekanizmalarının (yardım becerilerinin) geliştirilmesine ve bu etki mekanizmalarının uygulamada daha etkin kullanımına katkı ortaya koymaya çalışmışlardır. Geçmişte bu konuya ilgi gösteren akademisyenler arasında, psikolojik danışmanın etkili olup olmadığı veya bir danışma yönteminin diğer bir yöntemle göre üstünlüğü (etkililiği) sıklıkla tartışılmış ve araştırılmıştır. Bu yöndeki bulgular, *sonuç veya çıktı araştırmaları* (Ing. “outcome research”; Alm. “Erfolgsforschung”) başlığı altında toplanabilmektedir (Schindler, 1996; Strauß ve Wittmann, 2000). Uzun yıllara dayalı “sonuç” araştırmalarına bakıldığında psikoterapinin gerçekten etkili olduğu ve çok sayıdaki danışma yaklaşımlarının farklı etkilere sahip olduğuna dair bir çok araştırma bulgusunun olduğu görölmektedir. En nihayetinde hangi danışma kuramı benimsenirse benimsensin Lambert, Bergin ve Garfield’in (2004) belirttiği gibi temel amaç danışanın kendisini daha iyi hissetmesine yardımcı olmaktır. Bu nedenle danışmada bir değişime neden olan faktörlerin belirlenmesi son derece önemlidir.

Grawe (1988), bugüne dek yapılmış araştırma sonuçlarını göz önünde bulundurarak “psikoterapi biliminin” gerçekte nadiren kendi araştırma problemlerine eğildiğini belirtmektedir. Grawe (1988) ve Meyer’e (1990) göre ‘asıl problem’ psikoterapötik olgunun (olup biten Őeylerin) kendisidir; bir diğer ifadeyle, psikoterapötik müdahale süreci sonucunda “nasıl” oluyor da bir değişim gerçeleştirilebilmektedir. Ancak 1980’li yıllar itibariyle psikoterapi veya psikolojik danışma araştırmalarında, nihayet yukarıdaki problemi ele alan araştırmalara rastlandığı görölmektedir. Araştırmalar artan bir ilgiyle sonuçtan (outcome) “sürece” (process) kaymaya başlamıştır. Geçmişte yapılmış olan araştırmaların hiç bir Şekilde süreçte nelerin gerçeleştiğine yoğunlaşmadığını söylemek doğru olmayacaktır. Nitekim süreç araştırmaları ile ilgili gelenek daha çok 1940’lı yıllarda birey merkezli danışma yaklaşımına dayanmaktadır (Snyder, 1945/1950; Akt. Goldfried, Greenberg ve Marmar, 1990; Schindler, 1996). Ne var ki sürecin etkililiği ile ilgili açıklamaların, uzun yıllar bilimsel bir çerçevede yapılmadığını söyleyebiliriz; süreç değişkenlerinin işe vuruk hale

getirilmesi oldukça güç olduğundan ölçme girişiminden kaçınılmıştır (Beutler, 1990). Psikolojik danışma olgusunu görgül olarak inceleyen çalışmalara 1940'lı yılların sonu ve 1950'li yılların başlarında ilk olarak rast gelinmektedir; fakat bu tarihler daha çok psikolojik danışma olgusunun nasıl inceleneceği ile ilgili öncü niteliğindeki yöntem ve teknik konuları kapsamaktadır (Meyer, 1990).

Güvenilir ölçme araçlarının olmamasının yanı sıra sürecin akışıyla ilgili teorik bir modelin olmaması da bir diğer güçlüğü oluşturmuştur. Her şeyden önce bu tip verilerin gerekli şekilde kaydedilmesi ve analizinde, teknik temelin zayıf olduğu görülmekteydi. Ayrıca birçok süreç araştırmasında da danışma sonuçları ile bağlantının kurulmadığı görülmektedir. Bu nedenle de önemli olan etki faktörleri, önemlilik derecesi açısından tespit edilememektedir. Greenberg (1991) ve Grawe (1992) bugün psikoterapi araştırmalarında kuram ve yöntemsel açıdan oldukça yeni bir eşikte olduğumuzu belirtmektedirler. Bu gelişmeler doğrultusunda danışmanın etkililiği, artık sadece yalın ispatlarla ortaya konulmamaktadır; aksine süreçte hangi ilişkili etki mekanizmalarının olduğu ve terapötik değişimi bunlardan hangilerinin sağladığı konusunda yeni bilgiler edinilmeye çalışılmaktadır (Grawe, 1989). Örneğin “psikolojik danışmanın ‘açıklama ve yönergeleri’ hangi koşullarda danışanı daha fazla (olumlu) etkilemektedir”, “danışanın yaşantı ve/veya davranışlarında bir değişimin gerçekleştirilmesinde ve bunun kalıcı olmasının sağlanmasında danışmanın ne gibi somut katkıları olabilir” şeklindeki sorulara verilecek yanıtlar bu yöndeki çabaları ortaya koymaktadır. Bastine, Fiedler ve Kommer'in (1989) de bahsettiği gibi ‘değişimde rol oynayan değişkenler nelerdir’, ‘süreç içerisinde değişimin gerçekleştiğine dair göstergeler nelerdir’ ve ‘değişimin gerçekleştiği süreci kendi içerisinde kaç farklı şekilde sınıflandırabiliriz’ gibi sorular yanıtı aranılan temel sorulardır. Değişimin ‘nasıl’ gerçekleştiğiyle ilgili bu sorulara verilecek yanıtlar, şüphesiz kuram geliştirmede ve ampirik analizlerde yöntemsel gelişmelere yeni ufuklar açacaktır. Nitekim bugün psikolojik danışma sürecinde nelerin gerçekleştiğini anlamamızı sağlayacak tamamen yeni teknik ve yöntemsel olanaklar ortaya çıkmıştır. Böylelikle ilgiyi, oldukça zengin bulguları olan sonuç araştırmalarından, terapötik değişimin *nasıl* gerçekleştirildiğine kaydırabiliriz. Bu, aynı zamanda özellikle kuramsal düşüncenin, terapötik uygulama (practice) sahası içerisinde ele alınıp yorumlanmasını gerektirmiştir. Bununla birlikte farklı psikolojik danışma kuramlarının kendilerine aynı soruları yönelttiklerini düşünecek olursak, bu sorular sayesinde kuramlar arasında ortak

bir dilin oluşturulması mümkün görülmektedir (Tschuschke ve Czogalik, 1990). Buna karşın doğal olarak her danışma kuramı, süreci kendi bakış açısından tanımlamış ve ele almıştır. Her bir psikoterapi ekolünün kuramsal sayıltıları birbirinden farklı olduğundan, sürece ilişkin bakış açıları da doğal olarak farklıdır. Bir kuramsal çerçeveden yola çıkılarak ortaya konulan sonuçlar, mutlaka diğer terapötik yaklaşımları esas alarak yeniden yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Sonuçların süreçle ilişkilendirildiği araştırmaların odak noktası tüm kuramlar açısından geçerli olabilecek bulguları (etki mekanizmalarını) elde etmektir.

1.1. Problem

“Bir psikolojik danışman olarak danışma sürecini nasıl yapılandırabiliriz, sürecin sağlıklı işleyip işlemediğini nasıl ölçebiliriz? Psikolojik danışmanın sonuç verip vermediğini nasıl anlayabiliriz veya ölçebiliriz? Süreçteki hangi değişkenler, sürecin başarı ile sonuçlanmasına katkı sağlamaktadır?; amaç danışanın ‘iyilik halini’ artırmak veya ‘problem çözme becerisini’ geliştirmek ise danışmanın tercih ettiği terapötik stil ve yaklaşım gibi süreç değişkenleri sonuca nasıl etki etmektedir?”, şeklindeki bir grup soruya net yanıtlar bulmak her ne kadar psikolojik danışmanlar açısından çekicilik taşısa da, bu o kadar kolay değildir. Elbette bu can alıcı soruların sayısını artırmak mümkündür. Örneğin, “danışma sürecini ve sonuçlarını olumsuz etkileyebilecek danışan ve danışman özellikleri var mıdır, bunları nasıl kontrol altında tutulabilir veya etkisiz hale getirebiliriz” şeklindeki sorular, danışma sürecinin kalitesini doğrudan etkileyebilen gündem maddeleridir. Tüm bu sorulara tek bir araştırma çerçevesinde yanıt bulunması ne yazık ki mümkün görünmemektedir. Bu nedenle birbirini bütünleyen çalışmalara gereksinim vardır.

Yukarıda bahsi geçen veya bu sorularla ilişkili olabilecek çok sayıdaki sorunun bugüne dek yanıtlanmamış olduğunu söylemek doğru olmaz; ancak getirilen açıklamalar bilimsel olmaktan çok psikolojik danışmanların mesleki deneyimlerine dayanmaktadır. Daha doğrusu uygulama sahasında çalışanların ve hatta bir grup akademisyenin bu sorulara verebileceği yanıtların belli bir bilimsel çerçeveye oturtulmadan, sezgisel veya geçmiş deneyimler ışığında verildiği görülmektedir. Oysa psikoterapötik ilke ve stratejilerle ilgili mevcut bilgilerin büyük bir kısmı psikolojik danışma alanında yapılmış araştırma bulgularına dayandırılmaktadır. Psikolojik

danışma araştırmaları, danışmanın ‘en üst düzeyde yarar’ sağlamasına dönük oldukça işlevsel bilgiler aktarmaktadır. Bir anlamda uygulama için kuramsal-açıklayıcı bir bilgi havuzu sunmaktadır; sezgisel olan ile ölçülebilir olan arasında bir uzlaşının oluşturulmasında anahtar rolü üstlenmektedir.

Kuşkusuz kişisel-mesleki deneyimlerin önemi yadsınamaz; fakat bu deneyimlerin veya öznellik taşıyan öngörülerin ampirik olarak desteklenmesi gerekmektedir. Bir başka ifadeyle mesleki uygulamalar ile bilimsel araştırma arasında bir uzlaşının sağlanması şarttır. Kernberg ve Clarkin’e (1994) göre bilimsel bir temele dayalı olmayan kuramsal tartışmalar danışanlara yarar sağlamaz; felsefi olmanın ötesine de geçemez; araştırma ile klinik uygulama arasında bir uzlaşının gerekliliği açıktır. Kaldı ki, psikolojik danışma alanında çalışan uygulayıcılar ile bilim insanlarının ortak görülebilecek bir amaçları vardır; amaç daha ‘iyi / nitelikli / yararlı / etkili’ psikolojik danışmanın nasıl gerçekleştirilebileceğidir. Bu gerekliliğe karşın bunun nasıl olacağı konusunda bir netliğe ulaşıldığı söylenemez (Kernberg ve Clarkin, 1994).

Son dönemlerde bilim topluluğu ve uygulayıcılar arasında işbirliği ile psikolojik danışma sürecinin etkiliği konusunda yürütölmüş olan çalışmaların sayısında bir artışın olması sevindiricidir. Ancak yine de sağlam kuramsal temel yapıdan yoksun çok sayıdaki ampirik araştırma bulguları dağınık bir görünüme sahiptir ve bundan ötürü araştırmaların bütünleştirilmesi veya birbiri ile ilişkilendirilmesi güç görünmektedir. Dağınık görünümün temel sebeplerinden biri araştırmaların, araştırmacıların benimsedikleri yaklaşım çerçevesinde yürütölmüş olmasıdır. Daha açık ifade edecek olursak bir araştırmacı ağırlıklı olarak bir psikolojik danışma kuramını benimsemişse, araştırmasının kuramsal dayanağını, amaçlarını, sayılıtlarını ve daha da önemlisi yönemsel bakış açısını ona göre düzenlemektedir. Örneğin bir araştırmacı psikoanalitik kuramı benimsiyorsa aktarım, karşıt aktarım ve direncin psikoanalitik açıdan çözümlenmesini en önemli süreç değişkeni olarak ortaya koymaktadır; dolayısıyla analistin ‘yorumu’ (Hill, 1990) oldukça önem taşımaktadır. Nihai olarak hastanın kişiliğinde yapısal bir değişikliğin gerçekleştirilmiş olmasını terapötik başarı olarak kabul etmektedir. Diğer taraftan bilişsel-davranışçı yaklaşımın benimsendiği bir araştırmada ‘bilişsel yeniden yapılandırma’, danışandan hız alan yaklaşımın benimsendiği bir araştırmada ise özellikle terapötik ilişki, empati, kabul gibi kavramlar ön plana çıkmakta ve gözetilmektedir. Dolayısıyla farklı kuramsal açıklamaların esas

alındığı araştırmaların bütünleştirilmesi zor olmaktadır. Söz konusu bu zorluktan dolayı ilgi, kuram temelli araştırmadan (theory-based; Luborsky, Barber, ve Crits-Christoph, 1990), açıklayıcı yönelimli (discovery-oriented; Hill, 1990) araştırmalara doğru kaymıştır. Daha sonra da tartışılacağı üzere önemli olan her kuramda geçerli olan genel etki mekanizmalarına ulaşmaktır. Kuşkusuz kuramlar arasında ortak bir dilin yaratılması çok büyük katkılar sağlayacaktır. Strauş ve Wittmann'a (2000) göre aslında ortak bir dilin olmadığını söylemek doğru olmayacaktır, zaten daha lisans düzeyinde psikolojik danışma eğitimi gören öğrenciler söz konusu bu 'ortak dil' çerçevesinde öğrenimlerine devam etmektedirler. Psikolojik danışma araştırmaları ile ortaya konulan bulgular, psikolojik danışmanlık eğitimi açısından son derece yararlı olacaktır.

Psikolojik danışma alanında gerek yurtdışında, gerekse ülkemizde deneysel olarak sınanmış çok sayıda bilimsel araştırma mevcuttur. Bu çalışmaların tümünü 'sonuç araştırması' (outcome research) olarak görebiliriz. Bu çalışmalarda deney grubunun n ve son test puanları arasında bir farkın olması beklenmekte veya gözetilmektedir. Kabaca eğer bu iki ölçüm arasında ve deney-kontrol grubu puanları, deney grubu lehine anlamlılık gösteriyorsa, uygulanan psiko-eğitim programının sonuç verdiği hükmüne ulaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle program söz konusu 'iyileşmeyi' gerçekleştirmektedir, sonucuna ulaşılmaktadır. Bir becerinin gelişmiş olması, rapor edilen problem ile ilgili belirtilerin sayısının veya yoğunluğunun azalması programın içeriğine atfedilmektedir. Varsayalım ki, programın içeriği gerçekten de değişim üzerinde rol oynamıştır; peki araştırmacının program dışı yönlendirmelerinin, özelliklerinin; yine aynı şekilde danışan özelliklerinin söz konusu bu değişimde hiç mi katkısı yoktur? Aynı program iki farklı psikolojik danışman tarafından uygulandığında, her ikisinin de danışanlar üzerinde değişimi sağlayabileceğini kesin kez söyleyebilir miyiz? Üstelik bu araştırmaların, süreçte olup bitenleri danışman ve danışanın davranışları düzeyinde açıkladığını veya betimlediğini söylememiz mümkün değildir? Özetle, danışma süreci stokastik (olasılığa dayalı), dinamik bir süreçtir; dolayısıyla program ne denli iyi yapılandırılmış olursa olsun, başarıyı önceden kestirmek her zaman mümkün değildir.

Bu araştırmanın problem cümlesini ifade etmeden önce son bir noktaya değinmek yararlı olacaktır; birçok araştırmacının da ifade ettiği gibi tek bir çalışma kapsamında psikolojik danışma sürecini ve bunun sonuçlara yansımalarını eksiksiz bir

şekilde ele almak iyi niyetli bir çabanın ötesine geçememektedir (McLeod, 2003). Çünkü süreç ile ilgili değişkenlerin (parametrelerinin) tümünün dikkate alındığı bir araştırmayı gerçekleştirmek güçtür. Bu araştırmada süreç kavramı, danışman - danışan ilişkisi (sözel davranış düzeyleri), danışman ve danışanın birbirlerine ve oturumlara ilişkin değerlendirmeleri (öznel deneyimleri) çerçevesinde sınırlandırılmıştır. *Bu çalışma ile 'danışman ve danışan davranışları psikolojik danışma sürecinde nasıl bir dağılım ve değişim göstermektedir', 'belli danışman davranışları, danışanın davranışlarını ne yönde etkilemektedir', 'psikolojik danışma esnasındaki danışman ve danışanın öznel deneyimleri ile psikolojik danışma sonuçları arasında bir ilişki var mıdır' sorularına yanıt aranmıştır.*

McLeod (2003) süreç, sonuç ve süreç-sonuç ilişkisini inceleyen araştırmacıların, araştırmanın farklı evrelerinde çeşitli güçlükler veya engellerle karşılaştıklarını belirtmektedir. Bu nedenle McLeod'a (2003) göre, araştırmanın nasıl yürütüleceğinin başlarda açıklanmış olması gerekmektedir. Araştırmanın amaçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için, amaç ifadelerine geçmeden önce problemin ne şekilde çözüme kavuşturulacağına burada ele alınması, kuşkusuz bu konu ile ilgilenen araştırmacılar açısından netlik sağlayacaktır. Bu araştırma süresince izlenecek adımlar aşağıda ifade edilmiştir.

- *Danışma süreç ölçümü için: Oturum Değerlendirme Ölçeği (Fragebogen zur Stundenbeurteilung / Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg, 1989 / Bkz. S. 87), Danışman ve Danışanın Birbirlerini Karşılıklı Algulamaları Ölçeği (Fragebogen zur gegenseitigen Wahrnehmung von Berater –Therapeut- und Klient / Schindler, 1991 / Bkz. S. 93) bu araştırma kapsamında Türk kültürüne uyarlanmıştır.*
- *Danışma sonuç ölçümü için: Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeğine başvurulmuştur. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği (Fragebogen zur Veränderung des Erlebens und Verhaltens-VEV / Zielke ve Kopf-Mehnert 1978; 2001 / Bkz. S. 107) bu araştırma kapsamında Türk kültürüne uyarlanmıştır.*
- *Psikolojik danışman ve danışan arasındaki etkileşimi davranışsal düzeyde kodlayabilmek için "Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama*

Sistemi'nden (Schindler, 1991 / Codiersystems zur Interaktions in der Psychotherapie-CIP / Bkz. S. 64) yararlanılmıştır.

Bununla birlikte hangi davranışların ne şekilde, hangi yöntem ile gözleneceği ve kodlanacağıyla ilgili tartışmalara 52 ve 64'üncü sayfalar arasında genişçe yer ayrılmıştır. Gelenek olduğu üzere araştırmanın yöntemi, tezlerin yöntem bölümünde tartışılır ve ortaya konur. Bu çalışmada ek olarak psikolojik danışma araştırmalarının hangi yöntemsel farklılıklar ile yürütülmüş olduğu, kuramsal açıklamalar bölümünde "Yöntemsel Farklılıklar: Nasıl Araştırılmaktadır?" (Bkz. S. 45) başlığı altında ayrıca tanıtılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, psikolojik danışma sürecindeki danışman ve danışan etkileşimini, sözel davranış düzeyinde karşılıklı bağımlılık açısından incelemektir. Bununla birlikte danışman ile danışanın, oturumlara ve birbirlerine ilişkin değerlendirmelerinin; ayrıca psikolojik danışma sonrasında yaşantı ve davranışlardaki değişimin, süreçte gözlenen davranışlarla ilişkisini analiz etmek bu araştırmanın genel amacını oluşturmuştur. Genel amaçla bağlantılı alt amaçlar şunlardır:

Psikolojik danışma sonuçları ile ilgili amaçlar:

1. Psikolojik danışma sonrasında danışanların yaşantı ve davranışlarında değişim düzeyi ne oranda gerçekleşmektedir?
2. Danışanların Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden aldıkları puanlar danışanların cinsiyeti, yaşı ve danışmaya geliş nedenleri açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. Danışanların Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden aldıkları puanlar psikolojik danışmanın cinsiyeti açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Psikolojik danışma süreci ile ilgili amaçlar:

4. Psikolojik danışma sürecindeki psikolojik danışman davranış kategorilerinin sıklığı nedir?

5. Psikolojik danışmanın 1. ve 2. oturumdaki empati, destek, keşfetme, açıklama, yönerge ve sınıflandırma davranış kategorileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Psikolojik danışmanın ilk iki ve son oturumdaki empati, destek, keşfetme, açıklama, yönerge ve sınıflandırma davranış kategorileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Psikolojik danışma sürecindeki danışan davranış kategorilerinin sıklığı nedir?
8. Danışanın 1. ve 2. oturumdaki emosyonel açıklık, problem betimleme, basit/kısa yanıt, değişimle ilgili bildirim, işbirliği, anlama ve engelleyici davranış kategorileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Danışanın ilk iki ve son oturumdaki emosyonel açıklık, problem betimleme, basit/kısa yanıt, değişimle ilgili bildirim, işbirliği, anlama ve engelleyici davranış kategorileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
10. Psikolojik danışmanın empati, destek, keşfetme, açıklama, yönerge ve sınıflandırma üst davranış kategorileri, hangi danışan davranış kategorilerinin ortaya çıkma olasılığını ne oranda belirlemektedir?
11. Danışanın emosyonel açıklık, problem betimleme, basit/kısa yanıt, değişimle ilgili bildirim, işbirliği, anlama ve engelleyici davranış kategorilerini, hangi psikolojik danışman üst davranış kategorileri ne oranda takip etmektedir?
12. Psikolojik danışman ile danışan davranış kategorilerinin koşullu (bağımlı) olasılığı, ilgili davranış kategorisinin koşulsuz (bağımsız) olasılığından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
13. Psikolojik danışman ile danışanın birbirlerine ilişkin bireysel değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
14. Danışanın psikolojik danışmana ilişkin değerlendirmeleri ile oturuma ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
15. Psikolojik danışmanın danışana ilişkin değerlendirmeleri ile oturuma ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
16. Psikolojik danışman ile danışanın oturumlara ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

17. Danışan ile psikolojik danışmanın birbirlerine ve oturuma ilişkin değerlendirmeleri ile danışma sürecindeki davranış kategorileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Süreç-sonuç ilişkisiyle ilgili amaçlar:

18. Danışanların oturuma ve psikolojik danışmana ilişkin değerlendirmeleri, yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından -başarılı ve daha az başarılı olma durumlarına göre- anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
19. Psikolojik danışmanların oturuma ve danışana ilişkin değerlendirmeleri, yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından -başarılı ve daha az başarılı olma durumlarına göre- anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
20. Danışanların süreçteki davranış kategorileri (emosyonel açıklık, problem betimleme, kısa yanıt, değişimle ilgili bildirim, katılım/işbirliği, aydınlanma, engelleyici davranış), yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından -başarılı ve daha az başarılı olma durumlarına göre- anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
21. Psikolojik danışmanların süreçteki davranış kategorileri (empati, destek, keşfetme, açıklama, yönerge/rehberlik, sınıflandırma), yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından -başarılı ve daha az başarılı olma durumlarına göre- anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
22. Danışan ile psikolojik danışman davranışlarının ardışık olma durumları (bağımlı olasılığı), yaşantı ve davranışlarında değişim ölçütü açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önem ve Gerekeçesi

Yaygın olarak bir öğrencinin lisansüstü programa kabulünde lisans not ortalaması ölçüt olarak kabul edilmektedir; ancak mevcut deneyimler geçmişteki akademik başarının, ileride uygulamaya dönük alınacak bir eğitim için başarı garantisini taşımadığını göstermektedir. Daha doğrusu geçmiş akademik not ortalaması uygulamaya dönük alınacak bir eğitimde başarı için tek başına belirleyici olamamaktadır. Nitekim araştırmalar akademik başarı ile mesleki başarı arasında zayıf bir ilişkinin olduğunu ya da anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktadır (Hackmann, Wiggins ve Bass, 1970). Bu nedenle sadece akademik not ortalamasının

dikkate alınması yanılıcı olabilmektedir; bir terapötik beceri eğitim programına öğrenci alımında zekânın kişilerarası boyutunun (Costanzo ve Philpott, 1986; Wampold, 2001) en az akademik başarı kadar önem taşıdığı unutulmamalıdır. Danışman adayının temel mesleki eğitimi ile birlikte kişisel özellikleri de dikkate alınmalıdır. Psikolojik danışman adaylarına verilecek eğitimin geçerliliği (kalitesi) kanıtlanmış olmalıdır. Elbette böylesi bir eğitim programının oluşturulmasında öncelikli olarak kazandırılacak hedef davranışların neler olması gerektiği belirlenmelidir. Hiç kuşkusuz verilecek eğitimin kapsamı ve sınırını *psikolojik danışma ve/veya psikoterapideki etkililik araştırmaları* ortaya koyacaktır.

Bir ‘psikolojik danışman yaratırken’ mesleki eğitim veren akademisyen-süpervizörler ne yazık ki psikolojik danışmada ampirik olarak desteklenmiş araştırma bulgularından (empirically supported therapy) nadiren yararlanmakta veya danışma yürüttükleri kendi vakalarını bilimsel olarak incelemekte yeterli beceriyi gösterememektedir. Akademisyen-süpervizörler daha çok kendi mesleki uygulama (kişisel) deneyimlerinden yola çıkarak meslekte uzmanlaşmaya çalışanlara rehberlik etmektedirler. Oysa danışma hizmetleri bilimsel bir yöntem ile incelenebilme olanağına kavuşturulmalıdır. Nitekim psikoterapi ve psikolojik danışma araştırmalarının hız kazanmaya başlaması 1949 yılında Boulder, Colorado’da yapılan “Klinik Psikolojide Lisansüstü Eğitim Konferansı”nın sonuç bildirgesi ile gerçekleşmiştir. Bildirge, “Boulder Modeli” (ya da “Bilimci-Uygulayıcı Modeli”) olarak bilinen bir eğitim modeli üzerinde uzlaşıya varıldığını göstermektedir. Bu eğitim modelindeki amaç, klinik uygulamaların bilimsel yöntemi esas alarak yürütülmesini sağlamaktır; bir başka ifadeyle akademik olan ile uygulamaya dair olanı bütünleştirmektir (Barracough, 2006). Kernberg ve Clarkin (1994) bilimsel bir temele –daha doğrusu ampirik araştırmalara- dayalı olmayan bir kuramsal tartışma ortamının danışmanların iyileştirilmesinde yeni ufuklar kazandırmayacağını, felsefi olmanın ötesine geçemeyeceğini vurgulamaktadırlar. Bu nedenle araştırma ile klinik uygulama arasında bir uzlaşımın gerekliliği elzemdir (Strauß ve Wittmann, 2000; Ochs, 2009). Aslında bunu sadece klinik psikoloji veya psikoterapi alanı ile sınırlandırmamız mümkün değildir. Özellikle psikolojinin uygulamalı alanlarından biri olan psikolojik danışmanın da terapidaki kavram ve tekniklerden, psikoterapi başlığı altında yürütülen çalışmalardan yararlandığı bilinmektedir. Terapötik etki faktörlerinin araştırılması, sadece psikoterapi veya klinik psikoloji alanına özgü bir konu değildir. Nitekim değişim

ve gelişim, mikro bir sosyal sistem olan etkileşime dayalı bir ortamda gerçekleştirilmektedir.

Psikolojik danışma sürecinde, danışman ve danışanın davranış örneklerinin (kalıplarının) sıklığının analiz edilmesi ve betimlenmesi, sürecin anlaşılmasında başlı başına büyük anlam taşımaktadır. Araştırmalardaki diğer önemli sınırlılık ise danışman-danışan etkileşiminin birbirinden bağımsız, yalıtılmış bir şekilde ele alınmasıdır; daha açık bir ifadeyle, sosyal etkide bulunan veya görüşmenin akışına etki eden etkileşim çiftlerinden biri göz ardı edilmiş olmaktadır (Schindler, 1991; 1996). Oysa terapötik etkileşimde danışmanın belirli bir davranışının, danışanın belirli yönde tepki vermesini sağladığı bilinmektedir (Elliott, 1998). Etkileşim halinde olan iki kişinin davranışları, birbirlerinin davranışlarından etkilenir; bir başka ifadeyle bir kimsenin hâlihazırda ortaya koyduğu davranışlar, etkileşim içerisindeki partnerinin davranışları tarafından etkilenmiş veya ayarlanmıştır. Ne var ki hem danışman hem de danışan davranışlarını karşılıklı etki çerçevesinde inceleyen çalışmalar sayıca çok değildir (Cox, Hopkinson ve Rutter, 1981). Üstelik etkileşimi uzun sıralı (sequence) şekilde analiz eden çalışmalarda neredeyse yok denecek kadar azdır (Kaimar, Reinecker ve Schindler, 1989; Hartung, 1990).

Bu araştırmada psikolojik danışman ile danışan davranışlarının karşılıklı olma durumu incelenmektedir. Bir başka ifadeyle, danışmanın söylediklerinin danışanın söyleyeceklerini nasıl etkilediği; konuşma eyleminin sözel düzeyi dinamik bir bütün içerisinde ele alınıp incelenmiştir. Bu özgün girişim psikolojik danışma araştırmaları sahasında dahi çok fazla vurgulanmamıştır. Nitekim Bänninger-Huber (2001), danışman ve danışan davranışlarının ‘karşılıklı etki’ çerçevesinde çok nadir incelendiğini belirtmektedir. Esasında süreç araştırmalarının sayıca çok az olduğu söylenebilir (Bänninger-Huber, 2001). Etkileşim sürecinin sistematik gözlemi, ideal bir sürecin nasıl olması gerektiği ile ilgili bilgi verebilecektir. Vaka analizi ile sürecin incelenmesi, detaylı bir betimleme sağlayabilmektedir. Grupların karşılaştırılarak sürecin betimlenmeye çalışıldığı araştırmalarda, ekonomik nedenlerden ötürü, süreç daha yüzeysel bir şekilde ele alınıp betimlenmektedir. Karmaşık olan sürecin ayrıntılı olarak rapor edilmesi uygulama sahası (alanda çalışanlar) açısından da bilgilendirici olacaktır.

Uygulayıcılar açısından bir diğer katkı araştırmanın alan çalışması niteliği taşımasıdır. Psikolojik danışmanlar kendi mesleklerini icra ederken nadiren deneysel çalışmalarda etkililiği sınanmış psiko-eğitim paket programlarına başvururlar. Daha çok ‘temel yardım becerileri’ aracılığıyla danışanlarına yardımcı olmaya çalışırlar. Nitekim bu araştırma ile bir paket (müdahale) programın etkililiği sınanmamıştır. Süreç kendi doğallığı içerisinde incelenip, rapor edilmektedir.

Psikoterapi ve psikolojik danışma araştırmaları, psikoterapötik uygulama açısından alanda çalışan psikolojik danışman, psikoterapist ve psikiyatristlere değerli bilgiler sunar ve farkındalık geliştirir; en azından mesleki bir anlayışın oluşturulmasına kaynaklık eder (Strauß ve Wittmann, 2000). Son yıllarda ampirik olarak psikoterapinin etkililiği ile ilgili çalışmaların sayısında bir artışın olduğu görülmektedir. Özellikle meta-analitik çalışmalar ile psikoterapinin etkili olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır (Shapiro, 1985; Bergin ve Garfield, 1994). Bu sorunun yanıt bulması çeşitli nedenlerden ötürü değerlidir; ancak burada belli başlı iki nedene temas edilecektir. Birincisi, eğer ki klinik psikoloji, psikoterapi veya psikolojik danışma eğitiminde belli bir standart oluşturulacaksa, her şeyden önce psikoterapideki etkililik faktörleri ortaya konulmalıdır; ancak bu sayede mesleki açıdan yetkin psikolojik danışmanların yetiştirilmesi söz konusu olacaktır. Bu araştırma psikolojik danışman adaylarının süpervizyonu (Bänninger-Huber, 2001) açısından da önem taşımaktadır. Çalışmalar sadece sonuç araştırmaları alanında değil, aynı zamanda terapötik süreç alanında da yoğunlaştırılmalıdır. Hatta bu iki araştırma alanının bir bütünlük içerisinde incelenmesi gerekmektedir; çünkü sonuçlar (terapötik başarı) terapötik etkileşim sürecinden bağımsız düşünülemez. Türkiye’de bu yöndeki bir araştırmaya rastlanılamamış olması bu araştırmanın temel gerekçelerinden birini oluşturmuştur.

1.4. Sınırlıklar

Amaç ile İlgili Sınırlıklar

1. Bu araştırma kapsamında danışmanın demografik (yaş, statü, vb.), biyografik/mesleki (almış olduğu eğitimler, mesleki deneyimi, terapötik stil vb) ve kişisel (dünyaya ilişkin atıfları, değerleri, siyasal tutumları, kişilik vb.) özelliklerinin süreç ve sonuca olan etkileri incelenmemiştir. Yine aynı

şekilde danışanın danışma almaya dönük motivasyonu, eğitim durumu, değerleri, atıf tarzları, kişiliği ve benzeri özellikleri bu araştırma kapsamında ele alınmamıştır. Kısaca süreç ve sonuç üzerinde, araştırmalarla etkili olduğu belirlenen ve birçok araştırmada da vurgulanan (Tscheulin, 1981; Huf, 1992; Garfield, 1994; Lambert ve Barley, 2002) danışman ve danışan değişkenleri incelenmemiştir.

Davranışın Gözlenmesi ile İlgili Sınırlıklar

2. Bu araştırmada psikolojik danışman ile danışan arasındaki ilişki, konuşma eyleminin sözlü iletişim boyutu ile sınırlandırılmıştır. Bilindiği üzere iletişim veya konuşma eylemi sözel olmayan davranışları da içerir; ne var ki dil dışı kategoriler olarak da adlandırılan sözel olmayan davranışlar her ne kadar önemlilik taşısa da, değerlendirilmesi sözlü iletişimden daha güçtür. Bu araştırmada iletişimin sözsüz boyutuna odaklanılmamıştır. Yine aynı şekilde söylenen sözün anlamı boyutuna da (semantik) odaklanılmamıştır. Kısacası gözlenen sözel davranışların kategorik hale getirilmesinde, geçerlilik ve güvenilirlik koşulları daha rahat sağlanabildiğinden söz dizimsel (sentaktik) boyut tercih edilmiştir. Davranışların ne şekilde veya nasıl bir yöntem ile gözleneceği ve kodlanacağı kuramsal açıklamalar ve yöntem bölümlerinde detaylı olarak ele alınmıştır.
3. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu araştırmada sözel davranışın açık (gözlenebilen) içeriğine; diğer bir ifadeyle konuşma eyleminin söz dizimsel boyutuna odaklanılmıştır. Bu nedenle sözel davranışları kodlarken klasik kodlama stratejisinden yararlanılmıştır. Sözel davranışın örtük içeriğine yoğunlaşmadığından, davranışların kodlanmasında başvurulan bir diğer yöntem olan 'pragmatik kodlama' stratejisinden yararlanılmamıştır. Her iki kodlama stratejisi ile ilgili bilgilere kuramsal açıklamalar kısmında daha ayrıntılı yer verilmiştir.

Yöntem ile İlgili Sınırlıklar

4. Bu araştırmada danışma sürecindeki görüşme akışı ile ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle danışan ile danışmanın süreç boyunca sergiledikleri davranışların koşullu

(bağımlı) olasılığı hesaplanmıştır. Ancak analizler sadece 1. düzen geçiş olasılıkları ile sınırlandırmıştır. Daha açık anlatımla belirli bir zaman diliminde ortaya çıkan bir davranış (t) sadece kendisinden bir sonraki/önceki olay veya davranış boyutunda ($t+1$) incelenmiştir. Oysa bir sözel bildirim kendisinden 2 veya 3 önceki olaya bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Kısacası bu araştırmada 2. veya 3. düzen geçiş olasılıkları araştırma konusu yapılmamıştır.

1.5. Sayıtlar

1. Danışanın danışma sonrasında yaşantı ve davranışlarında meydana gelen değişiklikler terapötik süreç dışındaki bazı değişkenler (ortam ile ilgili özellikler, sosyal destek alma, olumlu yaşantılar veya ani bir yaşam olayının belirmesi vb.) nedeniyle gerçekleşmiş olabilir. Nitekim Lambert ve Barley (2002), psikoterapide etkili olan değişkenlerin sırasıyla %40 psikoterapi dışındaki değişkenler, %30 gibi özgül olmayan etki faktörleri (örneğin; terapötik ilişki, psikoterapistin özellikleri), %15 beklentiler (Placebo) ve %15 terapide kullanılan teknikler olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada dışsal etmenler, danışanın beklentileri, belirli terapi tekniğinin etkisi incelenmemiştir. Bu nedenle danışma neticesinde ortaya çıkan değişikliğin psikolojik danışma sürecinin kendisine atfedilmesi, en temel sayıtlı olarak kabul edilmiştir.
2. Birçok araştırmacı psikolojik danışma sürecinin karmaşık ve dinamik olduğunu belirtmektedir. Danışma sürecine yönelik birçok betimlemeye karşın; bu araştırmada markov zinciri analizinin temel sayıtları ışığında psikolojik danışma süreci anlamlandırılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre bu iki sayıtlı; (a) bir süreçteki/etkileşimdeki şu andaki bir durum veya davranış, yakın geçmişteki durum veya davranışlara bağlı olarak belirmektedir ve (b) bir önceki durum/davranış ile şu anda gözlenen durum/davranışın beraber görülme olasılığı zaman içerisinde sabit veya durağandır.

1.6. Tanımlar*

Özgül Etki Faktörleri: Sadece bir psikoterapi kuramına özgü etki faktörlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır (Eckert, 2000; Stevens, Hynan ve Allen, 2000; Tracey, Lichtenberg, Goodyear, Claiborn ve Wampold, 2003).

Özgül Olmayan Etki Faktörleri: Genel etki faktörleri veya ortak etki faktörleri şeklinde de adlandırılabilir. Kişilerarası her iyi ilişkide etkili olabilecek genel mekanizmalardır. Psikoterapide yardım eden ve yardım alan kişilerin rolleri çerçevesinde tüm psikoterapi ekollerinde geçerliği olan iyileştirici veya geliştirici ortak etkilerdir (Dilcher, 2002; Eckert, 2000; Wampold, 2001).

Terapötik Etki Faktörleri: Danışanın iyileşmesine veya gelişimine katkı sağlayan terapi veya psikolojik danışma öğelerinin her biri olarak tanımlanmaktadır (Eckert, 2000).

Zaman Serileri Analizi: Bir olay hakkında belirli zaman aralıklarında elde edilen gözlemler zaman serileri, bu gözlemlerin zaman içerisinde değişimlerinin incelenmesi de zaman serileri analizi olarak tanımlanır. Zaman serileri analizi ile hem bir olayın belirli zaman birimleri içinde nasıl değişime uğradığı incelenebilmekte, hem de bu değişimlerden yararlanarak ileriye yönelik tahminler yapılabilmektedir (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2000:205)

Markoff (Markov) Süreci (Markoff Process): Bir olasılık sürecidir. Gelecek zamandaki herhangi bir durumun sadece şimdiki zamana bağlı olması durumudur. Sistemdeki geçmişe ait hiçbir ek bilgidir etkilenilmez (Bekiroğlu, 1998).

Markoff (Markov) Zinciri (Markoff Chain): Kesikli stokastik olasılık sürecinde, sistemdeki (k + 1) deneme durumunun sadece sistemdeki k denemenin durumuna göre değişim olasılığıdır (Bekiroğlu, 1998). *Mevcut durum* verildiğinde, *gelecek durumlar* geçmiş durumlardan bağımsız olarak tahmin edilebilir. *Markov zincir* Markov özelliğini taşıyan, yani mevcut durum verilmiş olursa geçmiş ve gelecek durumların bağımsız

* Psikolojik danışman ve danışan ile ilgili davranışlar EK-1'de örneklendirilerek tanımlanmıştır (Bkz. S. 219).

olduğu, ardı ardına gelen, X_1, X_2, X_3, \dots ile ifade edilen, bir seri rassal değişkendir. Matematiksel biçimle;

$$P\{X_{n+1} = x | X_n = x_n, \dots, X_1 = x_1\} = P\{X_{n+1} = x | X_n = x_n\}.$$

Stokastik Süreç: Zaman içerisinde önceden kestirilemeyecek şekilde gelişen süreçlere stokastik (rastgele/rassal) süreçler denir. Bu belirsizliğe olayların tutarsızlığından kaynaklanan ve kontrol edilemeyen değişimler neden olur. Bu değişiklikler niteliksel olarak ele alınmaktansa, kurulacak bir matematiksel model içerisinde niceliksel olarak incelenebilir (Vogt, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. İçeriksel Farklılıklar: Ne Araştırılmaktadır?

2.1.1. Psikolojik Danışma / Psikoterapi Araştırmalarının Gelişimi

Psikoterapi ile ilgili kuramsal-kavramsal çalışmalar, tartışmalar 1950`li yılların başlarına dek üstünlüğünü korumuştur (Bastine, Fiedler ve Kommer, 1989). Kuramsal-kavramsal olan çalışmalara olan ilginin, Eysenck`in provakatif eleştirileri ile azalmaya başladığı görülmektedir. Psikoterapi araştırmalarında sıklıkla atıf alan ve bu konudaki çalışmalar için itici güç, Eysenck`in (1952) “Psikoterapinin Etkileri: Bir Değerlendirme” (The Effects of Psychotherapy: An Evaluation) adlı çalışmasıdır. Düşüncelerini Landis (1938) ve Denker`e (1946) dayandırarak ortaya koyan Eysenck, gerek o dönem (1952) gerekse bugün canlı bir tartışmanın baş mimarıdır. Eysenck`e göre herhangi bir profesyonel müdahalede bulunulmamış olan nevroitiklerin %65`i iki yıl, %90`ı 5 yıl sonrasında kendiliğinden iyileşmektedirler. Bu bulgular, psikoterapist ve psikolojik danışmanların iş analizlerini yapmalarına neden olmuştur (Bastine, Fiedler ve Kommer, 1989). Mesleki uygulamalara ilişkin içeriden yapılan bu eleştiri çok sayıdaki araştırma girişimi için güdüleyici olmuştur (Grawe, 1988; Garfield ve Bergin, 1994). Neticede bu çabalar olumlu sonuç vermiş ve psikoterapinin etkili olduğuna dair kanıtlar ortaya konulabilmiştir (Grawe, 1988; Grawe, Donati ve Bernauer, 1994; Lambert ve Bergin, 1994; Wampold, Mondin, Moody, Stich, Benson ve Ahn, 1997).

Bugün gelinen noktada artık psikolojik danışmanın etkili olup olmadığı veya sonuç verip vermediği tartışılmamaktadır; nitekim Lambert ve Bergin (1994), 2455 kontrollü çalışmayı kapsayan 54 meta-analitik çalışma ışığında psikoterapinin ve/veya psikolojik danışmanın kesin kez olumlu etki gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bir başka ifadeyle deney grubu olan psikoterapötik müdahalenin yapıldığı koşul ile kontrol koşulu arasında, psikoterapötik müdahale koşulu lehine anlamlı farklılıklar kaydedilmiştir. Üstelik terapötik müdahale neticesinde danışanın elde etmiş olduğu kazanımlar kalıcılık göstermektedir. Grawe`in (2005) de ifade ettiği gibi bugün asıl tartışılan ve araştırılan psikolojik danışmanın işe yararlığı değil, nasıl daha etkili hale getirilebileceğidir.

Psikoterapi veya psikolojik danışma var olma sebebini, işe yararlığını ispat etmesinin ardından araştırmaların sonraki hedefi, farklı psikolojik danışma ekollerinin etkililiğinin kıyaslanması (*karşılaştırmalı psikoterapi araştırmaları*) olmuştur. Meta-analitik araştırma bulguları, farklılık iddiasına karşı (Smith ve Glass, 1977) kuram ve tekniklerin benzer şekillerde terapötik başarı sağlayabildiklerini ortaya koymaktadır (Stiles, Shapiro ve Elliott, 1986; Reinecker, Schiepek ve Gunzelmann, 1989; Wampold, 2001). Her kuram kendi kuramsal açıklamalarını ve sayıtlılarını doğru olarak kabul eder; dolayısıyla kendi kuramsal bakış açısını doğrulamak amacıyla birtakım denenceler ileri sürer ve araştırır. Rachman ve Wilson’a göre (1980), araştırmacıların kuramsal yönelimleri bulguların taraflı olarak yorumlanmasına neden olmaktadır; kendi düşüncelerini destekleyecek olan sonuçları ön plana almakta, desteklemeyenleri ise göz ardı etmektedirler. Bu durum, doğal olarak bazı şüphe ve eleştirileri beraberinde getirmektedir (Akt: Schindler, 1991). Birçok araştırma, farklı danışma ekolleri çerçevesinde yürütölen terapötik çalışma sonuçlarının, istatistiksel olarak manidar olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Luborsky, Singer ve Luborsky, 1975; Grencavage ve Norcross, 1990; Wampold, Mondin, Moody, Stich, Benson ve Ahn, 1997). Bu üstünlük kurma çabasının bir galibi olamamıştır; Luborsky, Singer ve Luborsky’nin (1975) belirttikleri gibi “Everyone has won and all must have prizes [Her biri kazandı ve tümü ödüllendirilmelidir]”. Hiçbir danışma kuramının bir diğlerinden mutlak bir üstünlüğü yoktur. Belli bir kuramsal temelde yürütölen bir psikolojik danışmanın her derde çare olacağı şeklindeki bir söylem yanıltıcı olmaktadır. Araştırmalar, farklı veya daha etkili olduğunu iddia eden kuramların, esasında ortak etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır (Stiles, Shapiro ve Elliott, 1986; Reinecker, Schiepek ve Gunzelmann, 1989; Wampold, Mondin, Moody, Stich, Benson ve Ahn, 1997; Wampold, 2001).

Araştırma odağı son olarak ve bugün halen geçerliliğini koruyan “*ayırdedici psikoterapi araştırmalarına*” kaymıştır (Bastine, Fiedler ve Kommer, 1989). Peki, ayırdedici psikoterapi araştırmaları somut olarak neleri kendisine araştırma konusu yapmıştır? Merkezi konu, danışma sürecindeki her bir olası faktörün –ki bunlar aynı zamanda danışma başarısına (sonucuna) etki eden faktörlerdir- betimlenmesi ve açıklanmasıdır. Her bir faktör, danışma başarısının en üst düzeye çıkartılmasında araç işlevi görmektedir. Grawe’e (1988) göre şimdiye dek yürütölen çalışmaların belirli bir terapötik yöntem ve tekniğın, mevcut olan herhangi bir yöntem ve teknikten daha başarılı olduğunu ortaya koyma çabası içerisinde olduğunu belirtmektedir. Sürekli yeni

danışma formları geliştirilmekte ve etkililiği ispat edilmeye çalışılmaktadır. Bugün ne yazık ki “terapi okullarının sayısında bir enflasyon” yaşanmaktadır. Grawe (1988), bunun nedeninin sağlık sistemi ve ekonomik kazanç elde etme gayreti ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Araştırmacılar ‘geçerli olanın hangisi olduğunu’, bulgulamak durumundadırlar. Bu amaç doğrultusunda, örneğin, terapötik sürecin başlıca bileşenleri/boyutları nelerdir veya farklı terapi formları arasında ayırdedici hangi özelliklerin olduğu gibi “*yeni eski denenceler*”in test edilmesinin oldukça anlamlı olduğu görülmektedir. Terapide hangi değişimler gerçekleşmektedir? Bu değişimler nasıl ortaya çıkıyor; daha doğrusu, nasıl bir etki göstermektedir? (Bastine, Fiedler ve Kommer, 1989; Grawe, 1988; 2005b). Bugün araştırmalarla gelinen noktada terapötik akışın analizinde başvurulacak bir yöntemin geliştirilmesi ve test edilmesine ağırlık verilmektedir.

2.1.2. Psikolojik Danışma Alanlar ve Almayanlar

Psikoterapi araştırmaları ile gerçekte ne araştırılmaktadır? Bu soru psikoterapi araştırmalarındaki temel problemi ifade etmektedir. Psikolojik danışmayı, normal ve sıradan bir etkileşim sürecinden ayırt eden özellikler nelerdir?

Bireyle psikolojik danışma, bir etkileşim süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu etkileşim, psikolojik danışman ve danışan olarak isimlendirilen iki insan arasındaki profesyonel ve sosyal bir etkileşimdir. Danışan ve danışman rollerinden her biri belli bir bağlam içerisinde belirli davranış kalıpları ile karakterize olmaktadır. Psikolojik danışman, psiko-sosyal problemlerin müdahalesinde kendisine toplumsal meşruluk yüklenmiş, uzmanlık statüsü olan bir meslek elemanıdır. Danışan ise, problemleri ile başa çıkma konusunda profesyonel yardım için bir psikolojik danışmandan hizmet talep eden kişidir. Dolayısıyla söz konusu etkileşim toplumsal olarak kurumsallaşmış bir etkileşimdir. İlk karşılaşmada dahi tarafların etkileşim partnerinden beklentileri sosyal rolleri tarafından biçimlenmektedir.

Strotzka’ya göre (1975; Akt: Brandl, 2005) psikoterapi / psikolojik danışma planlanmış, hedefe dönük yapılandırılmış bir etkileşim sürecidir; danışanın davranış ve psikolojik problemleri böylesi bir süreç içerisinde ele alınmaktadır. Söz konusu etkileşim ile önceden belirlenmiş hedefe mümkün olduğunca ulaşabilmek için terapötik

beceri ve birtakım müdahale tekniklerinden yararlanarak danışanın yaşam becerileri onarılmaya, geliştirilmeye çalışılır. Psikolojik danışma ile ilgili öne sürülen bu tanım, sürecin farklı terapötik yaklaşımları öngören kuramlardan bağımsız olarak ele alınmasını olanaklı hale getirmektedir. Hangi kuramsal yaklaşım benimsenirse benimsensin psikolojik danışma ile ulaşılmak istenilen amaç görece ortaktır. Bazı araştırmacılar psikolojik danışmanın veya psikoterapinin ne olduğuna ilişkin somut bir tanımın yapılmasının güç olmasından söz etmektedir. Bu araştırmacılara göre psikolojik danışmanların eğitim özgeçmişlerinin, insanın doğasına ilişkin yaklaşımlarının, benimsemiş oldukları kuramsal görüş ve tekniklerin farklı olması; ayrıca farklı amaçlar gütmeleri ve benzeri nedenler ile sürecin net olarak tanımlanması güçtür (Grawe, Donati ve Bernauer, 1994; Kächele ve Buchheim, 1996; Lambert, Bergin ve Garfield, 2004). Ortak somut bir tanım yapma ve psikolojik danışmanın işlevini betimleme konusunda çok fazla çaba gösterilmesine karşın, genel geçer bir kabule rastlanılmamaktadır (Huf, 1992).

Kriz (1994) psikodinamik, davranışçı, bilişsel davranışçı, hümanist ve sistemik yaklaşım altında sınıflandırılabilir farklı psikolojik danışma türlerinden söz etmektedir. Doğal olarak her psikolojik danışma yaklaşımı kendi sayıtlarını geçerli kabul etmektedir. Bu nedenle geçerli olanın tespit edilmesi için karşılaştırmalara başvurulmuştur. *Karşılaştırma, danışma görenler ile görmeyenler ve farklı iki yaklaşımın (psikolojik danışmanın) benimsendiği psikolojik danışma türleri arasında yapılmaktadır.* Bugün gelinen noktada her psikolojik danışma ekolü ve tekniği, bilimsel geçerliliğini ve pratik yararını ortaya koymak zorundadır. Bazı araştırmacılar bu yöndeki çabanın artmasını '*kanıta dayalı tıpın (evidence based medicine)*' giderek önem kazanmasına bağlamaktadır (Grawe, 2005; Levant, 2004; Strauß ve Kächele, 1998).

Esasında farklı psikolojik danışma uygulamalarının karşılaştırılmasına engel olan etmenler vardır. Yukarıda da değinildiği üzere her kuramsal yaklaşımın (ekolün) çıkış noktası ve başarı ölçütü birbirinden farklıdır. Davranışçı yaklaşım problem davranışın işlevsel analizini hedef ve başarı ölçütü olarak kabul ederken, psikanaliz yapısal kişilik değişimini hedef ve başarı ölçütü olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla her iki kuram, değişimde etkili olan farklı değişkenlere (etki faktörlerine) yoğunlaşmaktadır. Bununla beraber farklı müdahale yaklaşımları, kendi kuramsal açıklamalarını gözeterek geliştirilmiş ölçme araçlarını ve araştırma desenlerini

kullanmaktadır; bu da bulguların karşılaştırmasını güçleştirmektedir. Nitekim bir psikolojik danışma yaklaşımı, kendisi için anlamlı olmayan, fakat bir başka psikolojik danışma kuramı için anlamlı olan bulguları dikkate almamaktadır; üstelik bir araştırma yöntemi, bir diğer psikolojik danışma yaklaşımı tarafından reddedilebilmektedir.

Terapötik uygulamaların gerçekleştirildiği uygulama sahasında, terapötik yaklaşımlar arasındaki farklılıklar giderek önemini yitirmekte; buna karşın eklektik yaklaşım giderek önem kazanmakta ve benimsenmektedir (Huf, 1992; Bergin ve Garfield, 1994; Butollo, Piesbergen ve Höfling, 1996; Lambert, Bergin ve Garfield, 2004). Ancak ne var ki eklektik yaklaşımın benimsendiği müdahalede, terapötik bir tekniğin uygulamayla bütünleştirilmesi kuramsal dayanaktan yoksun olarak yapılmaktadır. Uygulama alanındaki bu eğilim gözetilerek kuramsal modellerden bağımsız, psikolojik danışma süreci sistematik olarak betimlenmeli ve genel bir psikolojik danışma yaklaşımı geliştirilmelidir. O halde danışma kuramlarını ve dolayısıyla uygulamalarını birbirinden farklılaştıran özelliklerden çok, her kuramda ve uygulamada geçerli olabilecek *ortak etki mekanizmaları* (değişimde rol oynayan değişkenler) üzerinde durulmalıdır (Grawe, 1998; Orlinsky, Ronnestad ve Willutzki, 2004; Wagner ve Becker, 1999).

2.1.3. Hasta (İşlevsiz) ve Danışan (İşlevsel)

Danışanlar problemleri ile başa çıkamadıkları veya etkin bir şekilde başa çıkamadıkları için profesyonel bir yardım almak üzere psikolojik danışmandan yardım talep ederler. Etkileşim sürecinde birtakım roller üstlenirler, ama bu rollerin sergilenip sergilenmeyeceği veya ne şekilde algılanacağı danışandan danışana farklılık göstermektedir (Garfield, 1994). Bu farklılığa, danışanın sosyo-demografik (eğitim geçmişi, meslek, yaş, etnik kökeni, grup aidiyeti vb.) özellikleri neden olabilirken; danışanın gündeme taşıdığı problemin türü ve derinliği de sosyal rollerin farklılaşmasına neden olabilmektedir. Özellikle psikoterapi araştırmalarında hasta tanımlarının tespiti, ICD-10 (World Health Organization, 1995) veya DSM-IV (American Psychiatric Association, 1996) ile yapılmaktadır. Bir hastalığın varlığından söz edilebilmesi için söz konusu bu tanılama kitaplarındaki kriterleri hastanın karşılıyor olması gerekmektedir. Belirtilerin sayısı, yoğunluğu ve süreğenliği gibi ölçütler bir klinik tanının konmasını sağlamaktadır. Birçok görgül araştırmada belirli bir terapötik

yaklaşımın etkili olduğuna ilişkin ileri sürülen kanıt, bu belirtilerdeki değişimi esas alarak ortaya konmuştur (Fonagy ve Roth, 2004; Lambert, Garfield ve Bergin, 2004; Lambert ve Ogles, 2004; Leichsenring, 2002). Oysa psikolojik danışmada kesin bir tanımlama yoluna gidilmemektedir; danışan öznel çerçeveden kendi problemini tanımlamakta veya süreç boyunca yeni farkındalıklar oluşturarak yeniden tanımlama yoluna gitmektedir. Bir psikolojik danışma araştırması tasarlanırken, danışanın problem gösterdiği alan (stresle başa çıkma, problem çözme, iletişim becerileri düzeyinin düşük olması vb.) öncelikle tanımlanmalıdır.

Danışanın gösterdiği belirtiler veya problemlerin sınıflandırılmasında, sınıflama ölçeğine başvurulmaktadır. Oysa sınıflama ölçekleri gündeme getirilen belirti veya problemin derinliği hakkında herhangi bir bilgi sunmamakta; sadece bir belirti veya problemin varlığı/yokluğu hakkında bilgi vermektedir. Örneğin sınıflama ölçeği, bir danışanın kaygı veya uyku probleminin olup olmadığı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlarken, kaygının veya uyku probleminin derinliği hakkında herhangi bir fikir vermez. Dolayısıyla Schneider ve Margraf (2000), bir belirti veya problemin ayrıntılı olarak betimlenebilmesi ve niceliksel hale getirilebilmesi için farklı ölçme türlerinin (örneğin; oranlı ölçekler vb.) kullanılması gerektiğini vurgulamışlardır.

2.1.4. Başarı ve Başarısızlık

Psikolojik danışma ile ulaşılmak istenilen temel hedef danışan davranışlarının ‘normalleşmesi’, uyum becerilerinin ve iyi olma halinin geliştirilmesidir; bu hedefler aynı zamanda bir psikolojik danışmanın, diğer etkileşim türlerinden temel ayırt edici özelliğini ortaya koymaktadır. Kısaca psikolojik danışma, yaşantı ve davranışlarda bir değişimi hedeflemektedir. Ancak bir değişim gözlenemezse bu onun psikolojik danışma olmadığı anlamına mı gelir? Bu soruya verilecek yanıtın “hayır” olduğunu net bir şekilde söylemek mümkündür; fakat sürecin sosyal etkide bulunma amacı taşımasına karşın başarısız olduğu söylenebilir (Brandl, 2005). Başarılı bir psikolojik danışma sürecinin hangi ölçütleri karşıladığı, nasıl bir içeriğe sahip olduğu sıklıkla araştırılmaktadır; ancak Marchand’a (2006) göre bir psikolojik danışma sürecinin başarısız bir şekilde sonuçlanmış olması en az başarının incelendiği çalışmalar kadar yararlı bilgiler sunabilir. Marchand (2006) başarı ve başarısızlığın bir madalyonun iki yüzü olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla bir psikolojik danışmanın neden başarısız

olduğuna ilişkin vargular; iyi bir psikolojik danışmada dikkate alınması gereken hususlardır.

Greve (1993), bir danışmanın *başarı ölçütlerinin* her zaman için bilimsel bir özenle ortaya konmadığını ve öznel olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Üstelik her psikolojik danışma kuramının ‘iyi olma’ya ilişkin sayılıları farklıdır; dolayısıyla bir psikolojik danışma sürecinin başarılı olduğuna ilişkin ölçütleri de birbirinden farklıdır. Ancak bir insanın hangi davranışlarının ‘normal’, ‘uyumlu’ ve ‘sağlıklı’ sayılabileceğine ilişkin ölçüt, toplumsal ve bireysel norm ve değerler tarafından belirlenebilmektedir. Schulte’ya göre (1993), her psikolojik danışma kuramı farklı alanlara odaklanmakta ve gözettikleri başarı ölçütleri farklılaşmaktadır; bu nedenle her kuram için uygunluk taşıyan tek bir ölçme konusundan (aracından) söz etmek mümkün değildir. Örneğin psikanalizde psikolojik danışmanın değerlendirilmesinde temel başarı ölçütü kişilikte yapısal bir değişikliğe gidilmiş olması ve baskılanmış duyu ve güdülerin belirlenerek bilinç kazandırılmasıdır. Oysa davranışçı yaklaşımda problem davranışa süreklilik kazandıran koşulların değerştirilmesi temel başarı ölçütü olarak kabul edilmektedir. Bu ayırımı karşın her terapötik müdahale, etkili olduğu varsayılan ve ampirik araştırmalarla kanıtlanan *genelleştirilmiş (ortak) etki faktörlerine* başvurmaktadır (Brandl, 2005).

Danışanların %20’si danışma süreci sonlanmadan psikolojik danışmayı bırakmaktadır. Üstelik danışanların %25’inin psikolojik danışma sonrasında belirtilerinde, sayısal ve/veya yoğunluk açısından bir azalma meydana gelmemektedir; hatta daha kötüye doğru bir seyir gösterebilmektedir (Grawe, Donati ve Bernauer, 1994). Lutz ve Grawe (2005) danışanların %5 ila %10’unun kendilerini danışma sonrasında daha da kötü hissettiklerini ve %15 ila %20’sinde psikolojik danışma sürecinin hedeflerine ulaşılamadığını belirtmektedir. Garfield (1982) danışanların %23 ila %40 arasında değerşen bir yüzdeyle ilk oturumdan sonra görüşmeye gelmediklerini belirtmektedir. Ayrıca Garfield (1982), danışma almaya yönelik motivasyon ile danışanların danışma sürecini sonlandırmaları veya terk etmeleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Fischer-Klepsch, Münchau ve Hand (2000), danışan ve danışmanın bildirimlerine bağlı olarak arzu edilen sonuçlara ulaşılamamış olmasını başarısızlık olarak addetmişlerdir. Kuhr (1988) psikolojik danışmanın beklentileri karşılamamış olmasını, danışanların süreci terk etmelerini, süreç

sonucundaki kazanımların kalıcı olmamasını ve işe koşulan terapötik müdahalenin danışana uygunluk taşımamasını veya danışana bir yarar sağlamamış olmasını başarısızlık olarak görmüştür. Mays ve Frank (1985) ise psikolojik danışmanın danışana zarar vermiş olmasını başarısızlık olarak görmüşlerdir. Bazen danışanların rapor ettikleri belirtiler daha da yoğunluk kazanabilmekte; hatta öncesinde var olmayan belirtiler süreç sonunda rapor edilebilmektedir. Elbette bu danışan için bir hayal kırıklığı anlamına gelmektedir (Schulz, 1984). Schulz'a (1984) göre danışan ile danışma sürecinin başlangıcında beklentiler üzerine bir konuşma yürütülmelidir.

Petzold'a (1999) göre terapötik süreç üç neden ile zarar verici olabilmektedir; bunlar (1) terapötik sürecin kötüye kullanımı (etik kurallara riayet edilmemesi, gücü kötüye kullanma vb.), (2) yanlış tanılamadan ötürü yanlış terapötik müdahalede bulunulması veya hatalı yöntem seçimi ve (3) geçerliği henüz kanıtlanmamış yöntem ve tekniklerin bilinçsizce kullanılmasıdır. Sonuçta bu bulguların ışığında danışana verilecek zarar görece 'daha az zararlı' olandan (danışma sürecinin beklentileri karşılamamış olması) ve 'daha çok zararlı' olana doğru (danışanın danışman tarafından cinsel istismarı) bir seyir izleyebilir. Bu nedenle psikolojik danışmanların mesleki ve etik sorumluluklarını yerine getirmeleri son derece önemlidir. Märten ve Petzold (2002) danışma sürecinin başarısızlığının tek bir nedene bağlanamayacağını, birbiri ile iç içe geçmiş birçok etkenin olabileceğini belirtmektedirler; fakat yine de anlamayı ve ileride kontrolü mümkün kılması bakımından başarısızlıkta rol oynayan üç ana faktörden (danışan, danışanın bakış açısı ve psikoterapist/danışman) söz etmişlerdir.

Lieberz ve Ciemer (2000) danışanın yaşının küçük olmasının, tek çocuk olarak büyümesi, eğitim düzeyinin düşük olması, sık sık iş yeri veya iş değiştirmesi gibi demografik etmenlerin başarısızlığa neden olabileceğini ifade etmektedir. Birçok araştırmacı danışanın gösterdiği rahatsızlık tablosunun da başarısızlıkta rol oynayabileceğini belirtmektedir. Buna göre, danışanın kronik şizofrenisinin, kişilik ve kaygı bozukluğunun olması; bununla birlikte danışanın olgun bir karakterinin olmaması, uyum güçlüğü'nün olması ve öfke ile uygun olmayan bir şekilde başa çıkıyor olması sürecin başarısız sonlanmasındaki etkenlerdendir (Luborsky, Chandler, Auerbach, Cohen ve Bachrach, 1971; Mosheim, Zachhuber, Scharf, Hofmann, Kemmler, Danzl, Kinze, Biebl ve Richter, 2000; Märten ve Petzold, 2002; Fiedler, 2004). Danışanın güvensiz bağlanma stili göstermesi (Mosheim ve ark., 2000) ve yine

aynı şekilde danışanın ilişki kurma tarzı da olası bir başarısızlıkta belirleyici olabilmektedir (Elsner, 2004). Ayrıca danışanın değişme konusundaki motivasyonu, farkındalık düzeyi, empati becerileri, savunma mekanizmaları ve uygun olmayan öz düzenleme süreci, problemlerine ilişkin getirdiği açıklama ve gerçekçi olmayan hedefler belirlemiş olması gibi etmenler başarısızlıkta rol oynayabilmektedir (Berking, 2007; Grawe, 2000; Märten ve Petzold, 1998; Znoj, 2004).

Danışanların bakış açıları veya terapötik sürece ilişkin yaptıkları değerlendirmeler de sürecin istenmedik bir şekilde sonlanmasında etkili olmaktadır. Danışanların danışma sürecine ilişkin (süre, müdahale programı vb.) genel memnuniyetsizlikleri; bununla birlikte terapötik müdahaleye yönelik bir tasarımlarının olmaması ve etkin yardım alamadıklarına ilişkin algılamalar, süreci başarısız kılmaktadır. Danışanların süreç sonunda kişisel yarar elde etmediklerini ve/veya yarar sağlayamadıkları yönündeki bir hisse sahip olduklarını söylemeleri ile başarısız olarak nitelendirdikleri danışma süreci arasında pozitif yönde bir ilişki kaydedilmiştir. Zaten psikolojik danışmadan yarar elde etmediğini düşünen danışanlar sürecin sonlanmasını beklemeden süreci terk edebilmektedir (Lang, Schulz, Lotz-Rambaldi ve Koch, 1999; Barghaan, Lang, Lotz-Rambaldi, Koch ve Schulz, 2005; Lieberz ve Ciemer, 2000). Danışanların kendilerini rahat hissetmemeleri ve anlaşılmadıkları yönündeki hisleri; kısaca psikolojik danışman ile olan ilişkinin niteliği belirleyici olan bir diğer etkidir (Lieberz ve Ciemer, 2000; Barghaan, Lang, Lotz-Rambaldi, Koch ve Schulz, 2005).

Tscheulin (1982), danışmanın kişisel veya kişilik özelliklerini “uzun süreli”, danışma yönelimli niteliklerini (örn. terapötik stil vb.) “orta süreli” ve teknik davranış özelliklerini “kısa süreli” etmenler olarak adlandırmaktadır. Tscheulin’e göre (1982) her bir etmen sonuç üzerinde etkili olmaktadır. Elbette tüm bu etmenler içerisinde danışmanın kişisel veya kişilik özelliklerinin sonuç üzerindeki etkisi daha belirleyici olabilmektedir. Psikolojik danışman ile ilintili başarısızlık nedenleri zayıf empati, sabırsızlık, otoriter ve yargılayıcı olma, danışan adına karar alma, yönlendirici olma, daha ilk oturumlarda kendini erken bir şekilde açma, danışanı değişim için zorlama gibi etmenlerdir (Märten ve Petzold, 2002). Märten ve Petzold’a (2002) göre psikolojik danışmanın süreci iyi yapılandırılmaması, danışan ile ilişki geliştirememiş olması ve yardım becerilerini etkin bir şekilde kullanamaması gibi etmenler sonucu olumsuz etkilemektedir. Brühlmann (2002) ise hastaya hatalı tanı konulması, tek taraflı olarak bir

tekniklerin seçilip kullanılması, danışanın sahip olduğu kaynaklardan haberdar olunmaması ve rahatsızlık tabloları (psikopatoloji) veya ayırt edici tanılar hakkında zayıf bilgiye sahip olunması nedeni ile başarısızlık yaşanabileceğini belirtmektedir.

Kişisel değişkenlerle, psikolojik danışmanın demografik, biyografik ve kişisel özellikleri kastedilmektedir. Danışmanın sosyo-demografik değişkenlerinden biri olan cinsiyet, danışma sürecinin sadece başlangıç evresinde etkili olabilmektedir. Danışan ile danışmanın aynı cinsiyetten olmaları, danışanın danışmanıya özdeşim kurmasını sağlamaktadır. Ancak danışmanın ilerleyen evrelerinde artık süreç ile ilgili birtakım değişkenler belirleyici olmaktadır. Yine aynı şekilde psikolojik danışmanın etnik kökeni ve grup aidiyeti gibi değişkenlerin danışma başarısı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Mesleki statü, mesleki eğitim, deneyim ve kendinin bir danışmadan geçip geçmediği ile ilgili özellikler biyografik değişkenleri oluşturmaktadır. Bu özelliklerden deneyimin, danışma başarısı ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma bulgusu vardır (Tscheulin, 1982). Mesleki statü (uzmanlık derecesi), sadece danışmanın başlangıç evresinde etkili olabilmektedir; eğer danışman süreç değişkenlerini olumlu bir şekilde işe koşamazsa, çekiciliğini kaybetmeye başlamakta ve başarısız olmaktadır (Zimmer, 1983). Aslında bir danışmanın çekiciliğinin görece olduğunu ve danışandan danışana farklılaştığını göz ardı etmemek gerekir (Huf, 1992). Nitekim araştırma bulguları, danışan ve psikolojik danışmanların yaşantı ve tutumları arasındaki benzerliğin, danışmanın çekiciliğini artırdığını ortaya koymaktadır; bunun da psikolojik danışma süreç ve sonuçlarına etki ettiğini göstermektedir. Zimmer (1983), danışmanın dış görünüşünün (fiziksel çekiciliğinin) öneminin ve etkililiğinin göreceliğini ortaya koymuştur. Zimmer'e (1983) göre bu bulgular, sosyal psikolojik açıklamalarla örtüşmektedir. Ayrıca Zimmer (1983), danışmanın sözel becerilerinin ve konuşma kalitesinin süreç ve sonuç değişkenleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Başarısızlık elbette öncelikli olarak danışanı etkilemektedir; peki ya psikolojik danışman başarısızlıktan nasıl etkilenmektedir? Kuhr (1988) ve Zarbock'a (2004) göre başarısız olma deneyimi vazgeçme, yetersizlik, suçluluk, utanç, öfke, değersizlik ve depresif bir duygu durumu, hatta yıkıcılık ve psikolojik danışma yapmaktan uzaklaşma olarak kendini gösterebilmektedir. Başarısız olma öğrenme sürecinde öğretici olabilir; bu nedenle başarısızlık bir tabu olmaktan çıkartılmalıdır ve psikolojik danışmanlar başarısızlıkları üzerine konuşarak daha yetkin meslek elemanları olabilmektedirler.

Müdahalenin başarısı ile birlikte müdahalenin etkililiği, uygulayıcılar ve akademisyenler arasında sık sık tartışma konusu olmuştur. Bir müdahalenin maliyeti (yararlılığı), söz konusu müdahalenin etkili olduğuna ilişkin çalışmalar ekseninde tartışılmıştır (Bühring ve Hahlweg, 1986). Davranışçı, danışan merkezli ve psikanaliz arasında bu tartışmalar süregitmektedir. Ancak psikanalizin uzun sürmesi, dolayısıyla maliyetinin yüksek olması ve bununla birlikte etkili olmadığı şeklindeki eleştiriler psikanalize yöneltilmiştir. Sağlık sistemlerinin (politikalarının) baskısıyla gittikçe artan bir eğilim ile mümkün olduğunca kısa ve ekonomik müdahaleler önem kazanmaya başlamıştır (Garfield ve Bergin, 1994; Grawe, 2005b; Strauß ve Kächele, 1998; Bänninger-Huber, 2001).

Araştırma ile uygulama sahası arasındaki transfer problemi de, psikolojik danışma sürecinin başarı ve etkililiği ile ilişkilidir. Ugulayıcılar, bir başka ifade ile psikolojik danışma mesleğini profesyonel olarak icra edenler bilimsel çalışmalar neticesinde istatistiksel düzeyde anlamlı olduğu ortaya konulan ve değişimde rol oynayan bazı değişkenlerin, psikolojik danışma uygulamaları (klinik alan) için zayıf ilişkili olduğunu belirtmektedir (Bühring ve Hahlweg, 1986). Dolayısıyla uygulayıcıların uygulama alanında karşılaştıkları problemler, esas aldıkları değişkenler ve değişimi değerlendirmeleri ile bilimsel nitelikteki çalışmaların odaklandıkları noktalar birbirinden farklıdır. Bu sorun görgül araştırmaların dış geçerliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Son yıllarda yürütülen araştırmalar ile farklı psikolojik danışma müdahalelerinin uygulama alanı açısından yararlılığı (kullanışlılığı) gözetilmeye çalışılmıştır (Hahlweg, Fliegenbaum, Schröder, Frank ve Witzleben, 2004; Lambert ve Ogles, 2004). Dış geçerliğin yüksek olması; bir başka ifade ile bir bilimsel çalışma neticesinde elde edilen sonuçların yüksek düzeyde genellenebilir olması isteniyorsa *alan çalışmalarına* ağırlık verilmelidir. Müdahalenin etkililiği ile ilgili bilimsel çalışma bulgularının ‘normal’ klinik uygulamalarla ilişkilendirilerek tartışılması ve uygulama sahasına uyarlanması “*süreç karşılaştırması*” (Benchmarking / Process Benchmarking) olarak adlandırılmaktadır (Evans, Connell , Barkham, Marshall ve Mellor-Clark, 2003).

Bir danışan salt belirtilerin giderilmesini yeterli bulmamaktadır; danışanın psikolojik danışmadan memnuniyetini belirleyen etmenlerden birisi de bireysel amaçlara (ilişkilerindeki problemlere açıklama getirebilmesi ve baş edebilmesi, mesleki

perspektifini geliştirmesi vb.) ulaşılıp ulaşılamadığıdır. Son yıllarda psikolojik danışma ve psikoterapi araştırmalarında terapötik değişimin değerlendirilmesinde bu gözetilmektedir (Michalak, Grosse Holtforth ve Veith, 2005). Bir terapötik sürecin başarisının belirlenmesinde sıklıkla başarı ölçümleri kriter olarak alınmaktadır; Kiresuk, Smith ve Cordillo'nun (1994) geliştirmiş oldukları “Amaca Ulaşma Ölçeği” (Goal Attainment Scale), Zielke ve Kopf-Mehnert'in (2001) geliştirmiş oldukları “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” (Veränderungsfragebogen des Erlebens und Verhaltens - Questionnaire of change in experience and behavior) bunlara örnek gösterilebilir. Başarının ölçülmesini hedefleyen bu ölçekler, danışanın belirtilerinin (yakınmalarının) azaltılması ve elbette doğrudan danışanın öznel değerlendirmelerine başvurularak, bir psikolojik danışmanın başarılı olup olmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

2.1.5. Bilimsel Bilgi ve Klinik Uygulama

Bugün gelinen noktada psikoterapi ve psikolojik danışma uygulamaları ile ilgili bilgiler ağırlıklı olarak bilimsel çalışmalar ile temellendirilmemiştir; aksine uygulamalardan derlenmiştir (Grawe, 1995b). Yapılması gereken, psikolojik danışmadaki etki mekanizmalarının (değişimde rol oynayan etmenler) el yordamı ile değil, bilimsel bir disiplin içerisinde sistematik olarak üretilmesidir. Ancak bu sayede psikolojik danışmanlık eğitimi için bir genel geçer standart oluşturulabilir. Terapötik süreçte etkili olan faktörlerin ve bu faktörlerin birbirlerini karşılıklı olarak nasıl etkilediklerinin anlaşılabilmesi için ampirik destek elzemdir (Grawe, 1999). Her ne kadar bazı psikolojik problemler ile ilgili etkililik çalışmaları mevcutsa da, bazı problem alanları ile ilgili çalışmaların halen gerçekleştirilmemiş olduğu göze çarpmaktadır. Uygun terapötik müdahalenin kararlaştırılmasında danışanın özgül problemi ve kişilik özellikleri dikkate alınmaktadır; ancak bu sayede danışma süreci sağlıklı bir şekilde işletilebilmektedir.

Sürecin kaliteli işletilmesinde etkili olan değişkenlerin üç temel kategoride ele alındığı görülmektedir; bunlar, (a) danışan, (b) psikolojik danışman ve (c) yöntem ile ilgili değişkenlerdir (Beutler, Malik, Alimohamed, Harwood, Talebi, Noble ve Wong, 2004; Clarkin ve Levy, 2004). Bu değişkenlerin her biri değişimin gerçekleştirilmesinde rol oynamaktadır. Elbette danışma sürecinde etkili olan değişkenler, araştırma sahasına

ve ilgili yazına bakıldığında bu üç değişken ile sınırlı değildir; ancak bu sınıflama çabasının bir kolaylık sağladığı söylenebilir.

Terapötik durumun karmaşıklığı göz önüne alındığında, bilimsel bulgular ile ispatlanmış başvuru kitaplarının (el kitapçıklarının), sürecin ne şekilde işletilmesi gerektiği ile ilgili sağlam fikirler vermesi bakımından ne kadar önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Westmeyer, 2000). Süreç her ne kadar yapılandırılrsa da psikolojik danışmanlar beklenmedik durumlarla ilgili bir mesleki iç görüye ve deneyime sahip olmalıdır. Psikolojik danışma ve psikoterapi araştırmaları sadece bir müdahalenin başarıya ulaştırılmasındaki olasılığı artırabilir.

Bilim ve psikolojik danışma uygulaması (klinik uygulama) birbirlerini karşılıklı etkilemesi beklenen iki farklı uğraşı alanıdır; ancak ne var ki bu iki uğraşı alanının bütünleştirilmesi yönündeki çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Jaeggi, 1994; Rief, 1994). Kriz (1996), psikoterapi araştırmaları ile ortaya konulan hâlihazırdaki bilişsel yol haritalarının danışmanları yöneltme konusunda bir fayda ortaya koyup koymadıklarını sorgulamaktadır. Nitekim deneysel araştırma desenleri ile bulguların bilgilerin, uygulama sahası için ortaya koyduğu değer sıklıkla tartışma konusu olmaktadır. Bilimsel çalışmaların uygulama sahasının beklentilerini karşılamıyor olması bir sıkıntıdır; ancak bazı araştırmacılar uygulama sahasının mevcut yapısının esnek olmaması nedeni ile araştırma neticesinde kısmen net olan bulguların uyarlanamadığını belirtmektedir (Grawe, 2005b; Grawe, Donati ve Bernauer, 1994; Hunsley ve Rumstein-McKean, 1999). Uygulama sahasında çalışanların kişisel deneyimlerini ve danışma kuramlarının spekülatif sayılıtlarını daha az önemseyerek, sınanmış müdahale el kitapçıklarına başvurmaları danışma mesleğini daha etkin olarak icra etmeleri açısından önemlidir.

2.1.6. Sonuç ve Süreç Araştırmaları

Psikolojik danışma araştırmalarında, araştırmaların iki alanda toplandığı görülmektedir. Bunlar; sonuç (outcome) ve süreç (process) araştırmalarıdır (Garfield, 1990). Sonuç araştırmaları bir terapötik müdahale sonucunda, müdahalenin başarıya ulaşmasında rol oynayan değişkenler arasındaki ilişkinin yoklanması ile terapötik etki yaşanmasını esas almaktadır. Süreç araştırmaları ise müdahale esnasındaki psikolojik danışman, danışan davranışlarına ve danışman – danışan arasındaki etkileşime

odaklanarak bir oturumda nelerin olup bittiğine yoğunlaşmaktadır (Lambert ve Hill, 1994; Bänninger-Huber, 2001). Sonuç araştırmaları ‘*bir psikoterapötik müdahalenin etkili olduğunu gösteren ne?*’, süreç araştırmaları ise ‘*psikoterapötik müdahale esnasında neler gerçekleşmektedir?*’ sorusuna yanıt bulmaya çalışmaktadır. Her iki araştırma alanının bütünleştirilmeye çalışıldığı çalışmalarda ise ‘*bir psikolojik danışma oturumunun hangi özellikleri ne tür değişikliklere sebep olmaktadır?*’ sorusuna yanıt aranmaktadır.

Örneğin sonuç araştırmaları, davranışçı temelli bir özgüven eğitimi ile katılımcıların özgüven düzeyinin geliştirilebileceğini ileri sürmektedir. Bunun için katılımcılar (danışanlar) iki koşula atanır (deney ve kontrol grubu), psiko-eğitim sonrasında deney koşulu ile kontrol koşulu arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olması ve deney koşulunda yer alan deneklerin ön ve son test puanları arasında anlamlı bir farkın olması beklenir. Anlamlı bir farkın olması psiko-eğitimin başarısına atfedilmektedir; bir başka ifade ile özgüvendeki gelişme işe koşulan program içeriğine bağlanmaktadır (Brandl, 2005). Oysa süreç araştırmasında psikolojik danışma oturumları, davranış düzeyinde inceleme konusu yapılmaktadır. Farklı davranış örüntülerinin gözlemlendiği psikolojik danışmalar arasında ne gibi farklılıkların olduğunun incelenmesi süreç araştırmalarının temel özelliğini oluşturmaktadır. Bir müdahale el kitapçığının başarısının gözlemlenmesi, bu el kitapçığını kullanan her danışmanın başarılı olacağı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla sonuç araştırmaları ile etkililiği sınanmış bir psiko-eğitim programının başarısı programın kendisinden çok, pekâlâ danışmanın özelliklerinden kaynaklı olabilir. Danışmanın kişilik özellikleri, bireysel tarzı ve yine bir müdahale formatının belirli bir danışan veya danışan grubuna uygulanmış olması gibi benzeri etmenler başarı veya başarısızlık üzerinde rol oynayabilmektedir (Beutler, Malik, Alimohamed, Harwood, Talebi, Noble ve Wong, 2004; Dobson & Nokolaos, 2003). Her iki araştırma alanının bütünleştirildiği çalışmalarda ise başarıda belirleyici olan süreç değişkenleri incelenmeye çalışılmaktadır. Bir başka ifade ile sonuç-süreç araştırmalarında; ‘gözlemlenen farklı süreç özelliklerinin, sonuca olan etkileri farklılaşmakta mıdır?’ sorusuna yanıt aranmaya çalışılmaktadır. Sonuç değişkenleri, süreç değişkenleri ile ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmaktadır (Hill, 1990).

Süreç kavramı ile bir dizideki (sıradaki) her bir ögenin kendisinden önceki öge tarafından belirlendiği, olayların belli bir sıraya göre düzenlendiği bir zaman kesiti kastedilmektedir (Reinecker, 1984). Olayların belli bir sıraya (diziye) göre dizilmiş olması süreç olarak betimleniyorsa, süreçteki her bir birimin (olayın) birbiri ile ilişkililik gösterdiği sonucuna varılmış olduğunu göstermektedir. Her bir gözlem ögesi (elemanı) hipotetik olarak belirlenmiştir; en nihai olarak süreç gözlemcinin bir tasarımıdır. Bu tasarım, her bir gözlem ögesinin, bir diğer gözlem ögesi ile nedensel ilişki gösterdiği şeklindedir (Lambert, Garfield ve Bergin., 2004; Shoham-Salomon, 1990).

Özellikle 1980’li yıllar itibariyle ilgi, sonuç araştırmaları ile süreç araştırmalarının birbirinden ayırt edilmesinden, sonuç-süreç araştırmalarına doğru kaymıştır. Çok sayıdaki araştırmacı ilginin süreç-sonuç araştırmalarına doğru kaymasını, sonuç araştırmalarının terapötik süreç hakkında herhangi bir bilgi sunmamasına bağlamaktadır; oysa terapötik sürecin anlaşılması uygulama sahası için önemi oldukça fazladır (Bastine, Fiedler ve Kommer, 1989; Grawe, 1988; Greenberg ve Pinsof, 1986). Zaten psikolojik danışma, *zaman içerisinde bir değişimi* amaçlandığından (Czogalik, 1990), sonuç değişkenlerinin süreç değişkenleri ile ilişkilendirilmesi kaçınılmazdır (Caspar ve Jacobi, 2004). Ancak bu yöndeki araştırmaların hız kazanması 1990’lı yıllarda gerçekleşebilmiştir (Bänninger-Huber, 2001); çünkü ancak bu tarihlerde psikoterapi araştırmalarında kuram ve yöntem konusunda bir açıklığa kavuşulabilmiştir (Schindler, 1996). Bänninger-Huber’e göre (2001) çok sayıda kuramcı ve araştırmacı süreç araştırmalarının önem ve gerekçesine vurgu yapmasına karşın, bu yöndeki araştırmaların sayıca daha az olduğunu belirtmektedir. Caspar ve Jacobi (2004), sonuç ve süreç araştırmalarının birbirlerine üstünlüklerinin olmadığını; ancak her iki araştırma geleneğinin bütünleştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

2.1.6.1. Sürecin Tanımlanması

Öncelikle “sürecin” ne olduğu ve bir sürecin hangi anlamlı akış özelliği gösterdiği tanımlanmalıdır. Fakat bundan da önemlisi Strotzka (1975) ve Reinecker’in (1984) ifade ettiği gibi süreç, psikolojik danışma olgusu ile ilişkili olarak ele alınıp tanımlanması gerekmektedir. Psikolojik danışma olgusu açısından süreç, danışanın

mevcut bir problem durumundan (olan durumdan), uyumlu yaşantı ya da davranışların geliştirildiği yeni duruma (olması gereken) ulaştırılmasıdır. Böylesi bir tanımın, terapötik sürecin incelenabilir olmasını imkânlı hale getirmektedir. Her bir psikolojik danışma, psikoterapi kuramı, ‘süreci’ kendi temel sayılıtları açısından ele almış ve betimlemiştir (Corey, 2008). Dolayısıyla terapötik süreç ile ilgili kuramsal açıklamaları bütünleştirmek kolay olmamaktadır. Bu nedenle süreç ile ilgili kuramlar üstü açıklamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bir diğer ifadeyle açıklayıcı yönelimli (discovery-oriented; Hill, 1990) veya ampirik olarak desteklenmiş (empirically-supported) süreç araştırmaları, terapötik sürecin bilimsel açıdan irdelenebilmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım esas alındığında danışma sürecinde, danışanın kişisel gelişimini sağlamak ve/veya danışanda somut davranış, duygu ve tutum değişiklikleri oluşturmak temel amaçtır (Schneider, 1996). Bazı araştırmacılara göre ise temel amaç, danışanın problem çözme becerisini geliştirmektir (Kanfer, Reinecker ve Schmelzer, 1991).

Psikolojik danışma süreci, danışanın gelişiminin belirli bir sosyal bağlam içerisinde sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Danışman, değişim için gerekli koşulları hazırlamakta ve itici gücü oluşturmakta, değişimi desteklemekte ve değişime eşlik etmektedir. O halde süreç kavramı, *sosyal etki* sonucu danışanın belirli bir hedefe yönelik adım adım yaklaşması şeklinde tanımlanabilir. Bu akış, zamansal olarak sınırlıdır; önceden kararlaştırılmış ve ulaşılmak istenen -olması gereken- duruma gelinildiğinde sona ermektedir (Schneider, 1996).

Olması gereken duruma adım adım yaklaşma bir *dizisel (sıralı)* akış içerisinde gerçekleşmektedir. Erişilen her bir gelişim anı (basamağı), kendisini takip eden bir sonraki gelişim basamağı için bir temel oluşturmaktadır. Ulaşılan her bir yeni bağlam, terapötik süreçteki dizilerin önemini ortaya koymakta ve anlamlarını farklılaştırmaktadır; Bastine, Fiedler ve Kommer (1989) buna “transaksiyonel nedensellik” demektedir. Burada önemli olan süreklilik arz eden danışma sürecini, belirli özellikler açısından kendi içerisinde bölümlenektir. Daha açık bir ifadeyle kişilerarası etkileşimin betimlenmesi, açıklanması ve yordanabilmesi için dizisel (sıralı) değişimin belirli kalıp ve yapı içinde ele alınması gerekmektedir (Kanfer, Reinecker ve Schmelzer, 1991).

Psikolojik danışma danışan için her zaman, zamansal açıdan sınırlı bir kesittir. Bu ortam içerisinde danışanın yaşam öyküsü, geçmiş deneyimleri, kişisel özellikleri veya sosyal çevresi gibi faktörler müdahale sürecine etki edebilmektedir. Danışanın terapi sürecini kendi yaşam alanına alması veya yerleştirmesi makro-düzey olarak betimlenmektedir (Baumann, 1981; Baumann, Hecht ve Mackinger, 1984; Kanfer, Reinecker ve Schmelzer, 1991). Bu açıklamalardan yola çıkılacak olunursa bu kez süreç tanımının sınırları genişlemektedir, başka bir ifadeyle danışanın değişim süreci onun tüm yaşamı içerisinde gerçekleşmektedir.

Danışma sürecini kendi içerisinde belirli/tanımlanmış basamaklar dâhilinde ele alan Hackney ve Cormier (2008) sürecin aşamalı olarak ilerlediğini ve nihai olarak bir hedefe varılmasıyla sonlandığını belirtmektedir. Bu hedef ya da sonuç, yardım gereksinimini yaratan güçlük ya da problemin çözümüdür. Bu süreç psikolojik danışman ile danışanın birlikte ilerlediği bir dizi adım olarak bir dizi adım olarak nitelendirilebilir (Hackney ve Cormier, 2008). Hackney ve Cormier (2008), süreci beş basamak olarak ele almaktadırlar. Bu süreç basamakları (1) danışanla kaynaşma ve ilişki kurma, (2) danışan tarafından sunulan problemin tanımlanması, (3) hedef tanımlama ve oluşturma, (4) psikolojik danışma müdahalelerini seçme ve uygulama ve (5) sonlandırma ve izlemedir.

Lambert ve Hill (1994), danışma sürecini kendi içerisinde bölümleyerek değil de, sürecin takibinin ne şekil gerçekleştirileceği üzerinde durmuşlardır; bir başka ifadeyle danışma sürecinin ampirik olarak incelenebilmesinin önünü açmaya çalışmışlardır. Lambert ve Hill (1994), sürecin farklı boyutlar açısından ele alınmasının mümkün olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre süreç direkt ve direkt olmayan ölçüm, perspektif, odak, süreç göstergeleri, klasik ve pragmatik kodlama stratejilerinin kullanımı, ölçekleme türleri ve kuramsal yönelim boyutlarınca ele alınabilir.

Terapötik müdahale neticesinde (bir zaman biriminden bir zaman birimine doğru) bir değişimin olup olmadığının tespit edilmesinde direkt ve direkt olmayan yöntemlerle belirlenebilmektedir. Direkt olmayan değişim ölçümleri, ön ve son test sonuçlarının karşılaştırılması ile gerçekleşmektedir. Gerek ülkemizde gerek yurt dışı deneysel desenli araştırmalarda bu yöntem sıklıkla başvurulmaktadır. Bu tarz bir ölçümde danışanın başlangıçtaki belirti sayısında veya şiddetinde bir azalma olup

olmadığından yola çıkılmaktadır. Yine aynı şekilde danışanın sorunu (hastalığı) ile ilişkili bir ölçme aracının (örneğin; depresyon veya kaygı ölçümü) ön ve son test puanlarının karşılaştırıldığı ölçümler direkt olmayan ölçümlere örnektir. Buna karşın direkt ölçümlerde bir danışma oturumu veya tüm oturumlar video veya ses kayıt cihazı ile kaydedilerek danışan ve/veya danışmanın davranışları çoğu zaman dışarıdan bir gözlemci tarafından gözlemlenir. Direkt ölçümler, danışan veya gözlemcilerin doğrudan görüşlerine başvurularak gerçekleşmektedir. Daha açık bir anlatımla danışanın “şu sıralar kendimi daha az baskı altında hissediyorum” şeklindeki bir ifadeye katılıp katılmadığı yönündeki görüşü doğrudan ölçümdür.

Danışma süreci elbette danışmanın kendisi veya danışan perspektifi açısından gözlemlenip, değerlendirilebilir; fakat genelde süreç bağımsız gözlemcilerce gözlenir ve değerlendirilir. Bu bağımsız gözlemciler danışan veya danışmanın davranışlarına odaklanırlar. Oysa her ikisinin davranışlarına veya etkileşime odaklanmak daha yerinde olacaktır. Süreçteki hangi göstergeye yoğunlaşılacağı, danışma süreci ile ilgili olanların merak ettikleri bir başka boyuttur. Buna göre süreç *içerik* (ne söylenmekte veya ne kastedilmektedir), *davranış veya davranış türü* (ne yapılmaktadır), *tarz* (nasıl söylenmekte veya nasıl yapılmaktadır) ve *kalite* (bir şey ne kadar doğru söylenmekte veya yapılmaktadır) göstergeleri açısından ele alınıp incelenebilir. Nihayetinde süreçte gözlenen veriler klasik ve pragmatik olmak üzere iki yöntemle kodlanabilir (Bkz. 2.2.5.1 Sistemik Davranış Gözleminde Yöntemsel Yaklaşım). Gözlenen veriler, oranlı ve sınıflama ölçekleri üzerinde değerlendirilebilmektedir. Gözlem verisinin (davranışın) likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmesi oranlı ölçeklere örnek oluşturur; eğer gözlenen davranış kategori içerisinde tanımlanıyor ise, buna da sınıflama ölçeği denmektedir (Lambert ve Hill, 1994). Süreç gerçek bir olgudur; ancak gözlemci süreci bir tasarıma dönüştürür. Süreç anlamlandırıldıkça veya yorumlandıkça öznellik (görecelik) taşımaya başlar; bu nedenle gözlem yapan kimsenin değerleri ve kuramsal yönelimi sürece yönelik getirilecek açıklamayı farklılaştırır. Her bir kuramsal anlayışın sürece yönelik sayıltıları birbirinden farklıdır; dolayısıyla süreçte takip ettikleri adımlar birbirinden farklı olabilmektedir (Lambert ve Hill, 1994). Psikolojik danışma kuramlarındaki benzerlikler ve ayırt edici özellikler, sonraki iki başlık olan ‘spesifik ve spesifik olmayan etki faktörleri’ ve ‘teknik ve ilişki’ başlıkları altında ele alınıp tartışılmıştır.

2.1.6.2. Süreç-Sonuç Çalışmalarında Araştırma Stratejisi ve Yöntem

Esasında psikoterapi araştırmalarında hangi süreç değişkenlerinin araştırılacağı; süreçte, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili yöntemin ne olacağına bağlı olarak bir araştırma deseninin uygunluğuna karar verilmektedir. Kısacası araştırma stratejisi ve denenceler, desenin ne olması gerektiği üzerinde belirleyicidir. Zimmer (1983) ve Kazdin (1994) bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda değinilen farklı deneysel desenleri sınıflandırmıştır. Aşağıda psikolojik danışma süreçlerinin değerlendirilmesinde başvurulan stratejiler ve araştırma desenleri kısaca tanıtılmıştır.

Kazdin (1994), psikolojik danışma formlarının (yaklaşımlarının) ve tekniklerinin araştırılmasında yedi farklı stratejinin olduğundan söz etmektedir; bunlar:

- *İyileştirme Paketi (Treatment Package)*: Bir müdahalenin gerçekte etki edip etmediğinin sınanması (kontrol grubu ile karşılaştırma).
- *Arimlaştırma Stratejisi (Dismantling Strategy)*: Bir değişimin gerçekleşmesi için hangi müdahale bileşenlerinin olması gereklidir.
- *Yapısalcı Strateji (Constructive Strategy)*: Belirli bir tekniğe yeni elemanların/öğelerin yerleştirilmesi; ‘Etkiyi neler artırır?’
- *Parametrik Strateji (Parametric Strategy)*: Belirli bir tekniğin farklı varyasyonlar ile test edilmesi; ‘Etkiyi nasıl artırabiliriz?’
- *Karşılaştırmalı Sonuç Stratejisi (Comparative Outcome Strategy)*: Spesifik bir problem alanında iki veya daha fazla müdahale tekniğinin karşılaştırılması; ‘Hangi tekniğin kullanılması daha uygundur veya iyidir?’
- *Danışan ve Terapist Varyasyon Stratejisi (Client and Therapist Variation Strategy)*: Danışan ve psikolojik danışman/terapist karakteristiklerinin müdahale sonuçlarına ilişkin etkilerinin araştırılması.
- *Süreç Stratejisi (Process Strategy)*: Hangi süreç değişkenleri müdahale ve sonuçlara etki etmektedir?

Yukarıdaki stratejiler, araştırma konusuna bağlı olarak tercih edilmektedir, bazı durumlarda araştırma denencelerine bağlı olarak birden fazla strateji aynı anda kullanılabilir. Tüm araştırma stratejilerinin ortak noktası, müdahalenin ve söz konusu işlevinin anlaşılmasıdır. Esasında bu stratejilerle, bir bütün olarak psikolojik

müdahaledeki özgül olmayan terapötik etki faktörlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Kazdin, 1994).

Kazdin (1994), psikoterapi araştırmalarında en yaygın araştırma yönteminin *karşılařtırılmalđ grup deseni* olduğunu ifade etmektedir. Bu desende müdahale ve kontrol koşulları karşılaştırılmaktadır. Kazdin'e göre (1994) müdahale öncesi ve sonrasında etkili olduğu düşünölen değişkenlerin test edildiği *ön test-son test araştırmaları* ve aynı anda iki veya daha fazla sayıdaki değişkenin tek bir araştırmada sınıandığı *faktöriyel desen* olmak üzere iki tür kontrol grubu deseni vardır. Ayrıca psikolojik danışma veya psikoterapi araştırmaları incelendiğinde sıklıkla tek grup deseni, küçük örneklem deseni, tek vaka deseni ve meta-analiz yöntemleri ile çalışmaların yürütölmüş olduğu göze çarpmaktadır.

Tek grup deseninde, araştırmaya dahil olan her bir denek müdahale (deney) koşuluna alınmaktadır; deney sonrasında denekler arasındaki farklılıklar incelenmekte ve yorumlanmaktadır. Küçük örneklem deseni ile psikolojik danışman ile danışan arasındaki karmaşık etkileşim araştırılabilmektedir; terapötik süreç ve etkileşimin incelenmesinde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Tek vaka deseninde denek aynı anda hem deney hem de kontrol koşulunda yer alabilmektedir; denek belli bir zaman dilimi içerisinde farklı koşullar içerisinde takip edilebilmektedir (Kazdin, 1994).

Schindler (1991) bir süreç araştırmasının gerçekteştirilebilmesi için, bazı ideal gerekliliklerin yerine getirilmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak ne var ki, bugüne değin yapılmış araştırmaların hiçbirisi tüm bu gereklilikleri yerine getirmemiştir. Aşağıda süreç-sonuç araştırmalarında ideal gerekliliklerin ne olduğu aktarılmıştır (Schindler, 1991):

- ✓ Müdahale edilen ve terapötik etkileşim partnerlerinden biri olan danışanların özellikler açısından homojen olması (özellikle de problem veya rahatsızlık tablosu açısından) gerekmektedir.
- ✓ Müdahalenin içerik ve süre açısından mümkün olduğunca benzerlik taşıması; psikolojik danışmanların eğitim düzeyleri aynı olması gerekmektedir.

- ✓ İlk ölçme düzeyinde danışan ve danışmanın, danışma oturumu esnasındaki davranış kategorilerinin oldukça somut ve nesnel değerlendirilmesi (bu aynı zamanda öncel hedeftir); ayrıca niceliksel hale getirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Terapötik etkileşimin kodlanması için bir psikolojik danışman ve danışan davranış kategorilerini içeren bir kategori sisteminden yararlanılması gerekmektedir. Ancak bundan sonra gözlem verilerinin sıralı/dizisel analizine geçilebilir.
- ✓ İkinci ölçme düzeyi için psikolojik danışman ve danışanın öznel yaşantılarının ele alınma zorunluluğu vardır. Ancak bu sayede (tabi ki böyle bir amaç varsa) öznel değişkenlerin süreçteki davranış ve sonuçlar üzerinde etkisi görülebilir.

2.1.7. Özgül ve Özgül Olmayan Etki Faktörleri

Daha önce de ifade edildiği gibi her psikolojik danışma kuramı kendi sayıtlarından yola çıkmakta, farklı müdahale tekniklerini işe koşarak ulaşmayı öngördükleri hedefler kısmen de olsa birbirinden farklılaşmaktadır. Stevens, Hynan ve Allen (2000), belirli bir kuramsal görüşten hız alan etki faktörlerine; bir başka ifade ile psikolojik danışma sürecinin belirli bir kuram çerçevesinde işletilmesi esnasında gözetilen etki faktörlerine, *spesifik (özümlü) etki faktörleri* dendiğini belirtmektedirler. Söz konusu bu spesifik etki faktörleri, psikoterapi yaklaşımlarının birbirlerinden ayırt edilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir; bu sayede bir yaklaşımı benimsemiş olan psikolojik danışman, kendine bir mesleki kimlik (tasarım) inşa etmektedir (Czogalik, 1990). Kuşkusuz spesifik etki faktörleri, psikolojik yardım hizmetinin sunulmasında da (mesleki uygulamada) belirleyici olmaktadır. Fakat Baumann (1981) bugün artık yavaş yavaş belirli bir terapi yöneliminin genel üstünlüğünün ispatından, belirtileri iyileştirme çabasıyla uzaklaştığını belirtmektedir. Tscheulin (1981), psikoterapi yönelimlerinin farklı kuram adları taşımalarına, farklı betimlenmelerine ve göz ardı edilemeyecek olan müdahale farklılıklarına karşın, ortak temel öğeler içerdiklerini ifade etmektedir. Frank'ın (1973) yürütmüş olduğu çalışmalar böylesi bir çabayı yansıtan ilk araştırmalardır; bu araştırmalarda terapötik değişim süreci ortak temel öğeler açısından belirlenmeye çalışılarak kuramlar üstü (meta-teorik) bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sürecin psikoterapi ekollerinden bağımsız analiz edilmesini amaçlayan başka birçok araştırma daha yürütülmüş ve “ortak faktörler” (“common factors”)

belirlenmeye çalışılmıştır (Tscheulin 1981). Tüm bu araştırmalar, her terapide geçerli olabilecek ve psikoterapötik gerçekleşmede, pozitif terapötik değişimi sağlayacak olan temel mekanizmaların özömlenmesine yoğunlaşmıştır. Ortak etki faktörleri kavramının, bazı kaynaklarda genel/genelleştirilmiş etki faktörleri veya özgül olmayan etki faktörleri, hatta sadece terapötik etki faktörleri şeklinde adlandırıldığı da görölmektedir (Eckert, 2000).

Spesifik (özgül) olmayan etki faktörleri kavramının ilgili yazında çeşitli anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı görölmektedir. Kavramla bir yandan kişilerarası her iyi ilişkide etkili olabilecek genel mekanizmalar (Strupp & Hadley, 1979, Akt. Jakobi & Kosfelder, 2002); diğer yandan gündelik ilişkilerden farklı olarak psikoterapide yardım eden ve yardım alan kişilerin rolü çerçevesinde, tüm danışma kuramları için geçerli olan iyileştirici veya geliştirici ortak etkiler kastedilmektedir (Kazdin, 1979, Akt. Dilcher, 2002). Özetle bir etki faktörü sadece bir kurama özgül olabilir, böylesi bir etki faktörü “özgüldür”; ancak eğer bir etki faktörünün, tüm psikoterapi kuramları içerisinde geçerliliği söz konusu ise, bu durumda etki faktörü “özgül olmayan” şeklinde betimlenmektedir (Dilcher, 2002). Spesifik (özgül) olmayan etki faktörleri neredeyse tüm yaklaşımlarda kabul gören veya dikkate alınan etki faktörleridir. Bu faktörler bazı yaklaşımlarda açık bir şekilde tanımlanırken, bazı yaklaşımlarda kuramsal boyutta yeterince tartışılmaksızın kendine yer edinmiştir (Reinecker, 1984). Diğer bir değişle spesifik olmayan etki faktörleri psikolojik danışma üzerinde etkili olan, ancak her bir psikolojik danışma kuramında yeterince dikkate alınmamış göstergelerdir.

Kabul, empati, başarı beklentisi, problemin kavramsallaştırılması veya terapötik ilişki özgül olmayan etki faktörleri olarak kabul görmektedir (Huf, 1992; Märten ve Petzold, 1998). Grawe (1995) ise açıklama, baş etme, problemin güncelleştirilmesi ve danışanın kaynaklarının harekete geçirilmesini en temel genel etki faktörleri olarak görmüştür. Bazı araştırmacılar, danışanın sürece ilişkin beklentileri ile psikolojik danışma sonucu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu kaydetmişlerdir (Glass, Arnkoff ve Shapiro, 2001; Dew ve Bickman, 2005); ne var ki bu sonucu doğrulamayan istisna araştırma bulguları da mevcuttur (Vogel, Hansen, Stiles ve Götestam, 2006). Ağırlıklı olarak araştırmalar, ‘danışanın sürece ilişkin beklentilerini’ sonuç belirleyici değişkenlerden biri olarak karşımıza çıkartmaktadır. Fakat özellikle en çok tartışılan ve

kabul gören ortak etki faktörleri *terapötik çalışma uyumu* (working alliance) ve *'terapötik ilişki'*dir (Bastine, 1988; Weinberger, 1995; Bänninger-Huber, 2001). Czogalik'e (1990) göre, psikolojik danışma sürecini sıradan veya gündelik bir yaşantı sürecinden ayırt eden en temel özellik terapötik ilişkidir. En çok bilinen ve ele alınan spesifik olmayan etki faktörü, terapötik ilişkidir; bir başka ifade ile danışan – psikolojik danışman ilişkisidir. Lambert (1991), psikolojik danışma dışı faktörlerin (danışanın kişisel özellikleri, becerileri ve sosyal destek ağı vb.), terapötik müdahale neticesinde ortaya çıkan değişim konusunda en belirleyici faktör olduğunu; ancak terapötik süreçteki ortak etki mekanizmalarının en belirleyici ikinci faktör olduğunu belirtmektedir. Wampold (2001) ise ortak etki faktörlerinin sonuç üzerinde, en temel belirleyici faktörler olduğundan söz etmektedir; ona göre %70 gibi yüksek bir oranla sonuç bu faktörlerden etkilenmektedir.

Hangi faktörlerin spesifik veya spesifik olmadığına ilişkin bir etiketleme, kuramsal temelin esas alındığı bir yaklaşımla yapılmaktadır (Tracey, Lichtenberg, Goodyear, Claiborn ve Wampold, 2003). Bazı araştırmacılar kuram temelli (özgül) etki faktörleri ile araştırma temelli (özgül olmayan) etki faktörlerinin açık bir şekilde kavramsallaştırılmamış olduğundan ve farklı etki faktörlerinin değişim üzerinde ne derece sorumlu olduklarının henüz tam anlamıyla tespit edilememiş olduğundan söz etmektedir (Stevens, Hynan ve Allen, 2000). Bununla birlikte böyle bir ayrımın gerekli olup olmadığı ve ne tür bir yarar sağlayacağı tartışmalıdır (Czogalik, 1990; Lambert ve Ogles, 2004; Reinecker, 1984; Zimmer ve Zimmer, 1992).

2.1.8. Teknik ve İlişki

Teknik veya ilişkinin mi terapötik değişimde daha belirleyici olduğuna ilişkin tartışmalar özellikle psikolojik danışmada üç ana akım olan psikanaliz, danışan merkezli ve bilişsel davranışçı psikolojik danışma kuramları çerçevesinde tartışılmıştır. Süreç araştırmalarında en sık incelenen 'terapötik ilişki' kavramı (Bänninger-Huber, 2001), tüm psikolojik danışma kuramlarında az çok kendinden söz ettirmiştir.

Daha erken dönem yazılarında Freud (1912/1992), psikanalist ile analiz edilen arasındaki ilişkinin merkezi önemde olduğunu vurgulamıştır (Akt: Brandl, 2005). Ancak psikanalizde ilişki, transferans (aktarım) dinamiği ile sınırlı tutulmaktadır. Hasta

ve terapist arasındaki ilişki, görece nevrotik olmayan bir bağın kurulmasıdır; ortak çaba ile bu bağın tesis edilmesi önemlidir; bu sayede psikoanalitik müdahale tekniklerinin kullanılabilmesi için gerekli ortam oluşturulmuş olmaktadır (Greenson, 1967; Akt: Brandl, 2005; Schindler, 1991). Psikanalizde transferansın (aktarım) ne anlama geldiğinin çözümlenmesi, açıklanması ve nihai olarak çözülmesi terapötik başarı olarak addedilmektedir (Brandl, 2005). Terapötik müdahale çerçevesinin böylesi bir içerik taşıması, terapist ve danışan arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Schindler, 1991).

Nitekim Loewald (1960), psikoanalitik sürecin nihai olarak hastanın kişiliğinde yapısal bir değişikliği gerçekleştirilmeye çalışıldığını, dolayısıyla bunun temelde psikanalist ve hasta arasındaki etkileşim ile gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle terapist ve danışan arasında *antlaşma* olarak da adlandırılan bir çalışma bağının oluşturulması öncelikli olmalıdır (Schultz-Henke, 1970; Akt: Schindler, 1991). Danışan ile hedefler konusunda uzlaşmaya varılması, saydamlık ve destek (Luborsky, 1984); ayrıca empatik ve sorgulayıcı olmayan terapötik stil (Schindler, 1991) bir ölçüde önemli görülmektedir. Hasta ve terapist arasındaki ilişki, mantık ve yarar ilkesi doğrultusunda işlerlik kazanmaktadır; böylelikle hasta ile amaca -analitik duruma- uygun olarak çalışılabilmektedir (Greenson, 1967; Schindler, 1991).

Psikanalizde ilişkinin, birtakım ölçme araçları ile ele alınarak ampirik düzeyde incelendiği araştırmalara ilk olarak 1970'li yılların sonlarına doğru rastlanmaktadır (Luborsky, 1976; 1995). Bugüne kadarki araştırma çabası uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi ve genellenebilir bulguların elde edilmesi yönünde sonuçlar vermiştir (Horvath ve Luborsky, 1993). Geline nokta Schindler (1991) ve Brandl (2005) birçok psikanalist tarafından müdahalenin başarıya ulaşmasında *ilişkinin* başlı başına anlamlı bir rol oynadığı şeklindeki bir düşüncenin kabul gördüğünden söz etmektedirler.

Psikanalizden farklı olarak danışan merkezli yaklaşımda 'ilişki' daha açık ve daha fazla vurgulanmıştır; Carl Rogers değişim sürecinde ilişki kurmanın değişim sürecinde ne denli belirleyici olduğunu 1940 ve 1950'li yıllar içerisinde yaptığı araştırmalarla bulgulamıştır (Greenberg & Pinsof, 1986; Rogers, 1991). Schindler (1991), 'ilişkinin' hiçbir kuramda bu kadar ayrıntılı olarak tarif edilmemiş olduğunu ve bir tek danışan merkezli yaklaşımda '*ilişki kurmanın*' başlı başına bir yardım etme şekli

olarak görüldüğünü belirtmektedir. 1960 ve 1970’li yıllarda yürütülmüş olan çalışmalar danışma sonuçlarının (outcome) istenilen veya hedeflenen düzeyde olmasının psikolojik danışmanın ilişkiyi iyi kurmuş olmasına (empati, koşulsuz kabul, eşitlik) bağlı olduğunu göstermektedir (Biermann-Ratjen, 1995; Biermann-Ratjen, Eckert ve Schwartz, 2003).

Danışan merkezli yaklaşımın bu temel sayıltılarına karşın 1950 ve 1960’lı arasında davranışçı yaklaşım Rogerian tezlerine karşıt sayılabilecek tezlerin üstünlüğü üzerinde duruyordu. Davranışçı yönelimli psikolojik danışma terapötik değişim sürecinin, birtakım tekniklerle mümkün olabileceği tezini ileri sürmekteydi (Zimmer ve Zimmer, 1992). Çalışmalar bu nedenle deneysel çalışmalar ile müdahale tekniklerinin etkililiğine odaklanmaktaydı. Bilişsel-davranışçı yaklaşımda başlarda ihmal edilen veya önemi üzerinde durulmayan ‘terapötik ilişki’ değişkeni ilk olarak Wilson ve Evans (1976), Zimmer (1983) tarafından araştırma konusu yapılmıştır.

Terapötik ilişki, katı davranışçılar tarafından halen fazlaca dikkate alınmamaktadır; müdahale yaklaşımları klasik diyebileceğimiz teorik ve pratik bakış açısından etkilenmektedir. Tam yapılandırılmış danışmada, danışman direktif olarak sürece müdahil olur; bu güdümlü yaklaşım terapötik ilişkiye zarar verebilmektedir. Bu yaklaşımda olan bir danışman için her bir danışma evresinin amaçlarının ne olacağı önceden kesin olarak ortaya konmuştur; ne var ki, danışmanın amaçları danışan tarafından belirsiz veya soyut olarak ele alınabilmektedir. Bunun dışında güdümlü yaklaşımda; danışman hedeflerin ne olması gerektiğini danışanla konuşarak geliştirmez, hedefleri kendi belirler ve danışanın bunu kabul etmesini bekler; danışanın çarpıtılmış, hatalı bilişsel şemalarını gösterir ve yerine yerleştirilecek uygun bilişlerin ne olduğunu sunar. Ayrıca, danışman kendince doğru olarak değerlendirdiğini düşündüğü davranış deneyleri sonuçlarını açıklar; oysa bu değerlendirme danışanın fikirlerini (görülerini) yansıtmıyordur. Danışman, danışanın deneyimlerini onun bakış açısı ile dikkat almamaktadır ve fazla empati kurmamaktadır.

Danışanların bu tarz bir yaklaşım sonrasında güvensizliklerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bazılarıysa reaksiyon ve direnç geliştirebilmektedir. Tutum ve davranışlarda kalıcı bir değişiklik, ancak danışanın kendi deneyimi ve katılımı ile mümkündür. Bugün bilişsel-davranışçı danışmada, terapötik ilişkinin önemi üzerinde

durulmaktadır. Bu nedenle danışmanın sürece eşlik etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Eşlik eden farkındalıkla, danışanın inanç ve tepki verme biçimlerini denetlemesinde aktif olmasını ve kendi denetimlerinden yola çıkarak bir sonuca ulaşması konusunda cesaretlendirilmesi anlamına gelmektedir. Ön yapılandırma (model oluşturma, davranış deneyleri, sokratik diyalog) danışmanın görevlerinden biridir. Danışman davranış deneylerinde veya fonksiyonel olmayan bilişlerin sözel denetiminde sürece eşlik etmelidir. Danışman mümkün olduğu ölçüde kendi konumunu nötr tutmalıdır. Eşlik edilen farkındalık olgusu, terapinin tüm evrelerinde önemli rol oynar: Örneğin model oluşturmada danışman, modelin bilişsel şemasını yapılandırmada “eşlik edilen farkındalık” tarzını, bir yardımcı araç olarak kullanır. Bu sayede terapötik süreç, danışanın deneyimlerine dayandırılarak somutlaştırılır (Stangier, Heidenrich, Peitz, 2003).

Bilişsel-davranışçı psikolojik danışma kuramını esas alan bir müdahale yaklaşımında danışan-danışman arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkinin oluşturulması vazgeçilmez hedeflerden biri olmalıdır. İlişki, aynı zamanda bir tür sosyal etkileşim formunu ortaya koymaktadır. Davranışçı yaklaşımla ilgili yazına bakıldığında sosyal psikolojik kuramların terapötik ilişkiyle ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Zimmer (1983) danışmanın çekiciliğini bir sosyal güç kaynağı olarak betimlemekte; danışmanın sosyal etkide bulunmaya çalıştığını iddia etmektedir (Akt. Schindler, 1991).

Bugün gelinen noktada psikolojik danışma sürecinde ‘ilişki kurma’ boyutunun sadece danışan merkezli yaklaşım için değil, aynı zamanda davranışçı psikolojik danışma için önemli ve vazgeçilmezdir (Margraf ve Brengelmann, 1992). Bununla birlikte ilişki yönelimli psikolojik danışma yaklaşımı da süreç dahilinde spesifik tekniklere başvurabilmektedir (Sachse, 2005; Sachse ve Maus, 1991). Genelde ilişki kurmanın iki işlevinden söz edilmektedir. Bir tekniğin istenilen düzeyde başarı göstermesi için ilişkinin iyi kurulmuş olması gerektiği yönündeki kabul ilk işlevi oluşturmaktadır. İkinci işlev ise, ilişkinin bizzat kendisinin değişimde rol oynamasıdır; olumlu bir ilişkinin kurulması ile danışanın öz değerliği güçlenir ve böylelikle kendi yaşam sorunları ile baş etmede daha yüksek bir güvene sahip olmaktadır (Gaston, Thompson, Gallagher, Cournoyer ve Gagnon, 1998).

2.1.9. Açıklayıcı ve Kuram Temelli Süreç Araştırmaları

Psikolojik danışma ve psikoterapi alanında yürütülmüş olan çalışmaların açıklayıcı yönelimli (discovery-oriented; Hill, 1990) ve kuram temelli araştırma (theory-based; Luborsky, Barber ve Crits-Christoph, 1990; Sampson ve Weiss, 1986) olmak üzere iki ana araştırma stratejisi başlığı altında sınıflandırılabilirliği görülmektedir.

Açıklayıcı araştırma yaklaşımı son dönemlerde daha fazla ilgi görmeye başlamıştır (Omer ve Dar, 1992). Bu pragmatik görüşte, klinik / uygulamaya dair fenomenlerin gözlemlenmesinden yola çıkılmaktadır. Böyle olunca test edilmek istenilen denenceler daha somut ifade edilebilmekte ve daha önemlisi ampirik denetimleri mümkün olabilmektedir. Birebir kuramsal açıklamalara dayanmadığından, kuramlardan bağımsız -kuramlar üstü- bilgilerin edinilmesi olanaklı olmaktadır (Hill, 1990). Aynı şekilde Schindler (1996) açıklayıcı veya pragmatik yaklaşım olarak da adlandırılan bu yaklaşımda, psikolojik danışma veya klinik olan gözlenerek denenceler yeniden formüle edilmekte ve üretilen denenceler ampirik olarak test edilmektedir. Herhangi bir kuramsal açıklama temel alınmadığından araştırma neticesinde elde edilen bilgilerin, ‘kuram üstü bilgi’ olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir. Schiepek’e göre (1994) açıklayıcı araştırma, terapötik sürece dair derinlemesine bilgi sunmaktadır.

Birçok süreç araştırması, bugün bu görüşten yola çıkmaktadır. Ancak gözden kaçırılan uygulama açısından önem taşıyacak olan bilgilendirici araştırmaların, tamamen teoriden yoksun olmadığıdır. Örneğin konuşma eylem kategorileri araştırılıyorsa, o vakit kuramsal varsayımları dikkate almamız gerekmektedir; eğer “yorum” en önemli terapist kategorisi ise (Hill, 1990), bu durumda psikoanalitik açıklamalar ön plana çıkmaktadır. Olaylar serisinin araştırılmasında değişime bağlı durumlar ele alınmaya, ölçülmeye çalışılıyorsa, o zaman yaşantıları ortaya koymaya dönük ölçme araçlarından yararlanılır (Klein, Mathieu, Gendlin ve Kiesler, 1969) ve insancıl psikoterapinin süreç gerçekleşmesiyle ilgili sayıtlarına yönelinir. Kısacası açıklayıcı araştırmada, kuramsal temel varsayımlar, araştırmacının planlanması ve değerlendirmesinde gereklidir (Akt: Schindler, 1996).

Salt *kuram-temelli bir yaklaşım* ise bir araştırmanın planlanmasını sadece kendi bakış açısından yola çıkarak gerçekleştirmektedir. Nitekim Kazdin (2001) kuram temelli deneysel araştırma birincil olarak belirli bir kuramsal çerçeveden üretilmiş olan bir hipotezin ampirik olarak test edilmesini hedeflediğini belirtmektedir. Çıkış noktası kuramın kendisidir ve denenceler bu teoriyi destekler nitelikte olmalıdır. Bu araştırma stratejisinde bağımsız değişkenler mümkün olduğunca kontrol edilmekte ve araştırma deseninin belirlenmesinde temel ölçüt, hipotezlerin test edilmesine olanak sunulmuş olmasıdır. Her bir danışma kuramının sürece ilişkin iyilik ölçütleri ve danışma neticesinde ulaşılmak istenilen hedefler farklılık gösterebileceğinden kuram temelli yaklaşım görecelik taşımaktadır. Bununla birlikte her bir kuram süreçte değişim ile ilgili olabilecek farklı bir değişkene ağırlık verebilmektedir. Ne yazık ki, bir psikolojik danışma oturumundaki olup bitenlerin (gerçekleşmelerin) işevuruk bir şekilde hipotezleştirilmesi her zaman için mümkün olamayabilmektedir. Bu nedenle birçok araştırmada, açıklayıcı ve kuram temelli araştırma stratejileri bütünleştirilmeye çalışılmaktadır (Schindler, 1996; Brandl, 2005). Greenberg (1991) ve Shoham-Salamon'un (1990) çalışmaları her iki yaklaşım biçiminin kombine edildiği araştırmalardır. Daha açık bir ifadeyle bir araştırma, sosyal psikolojiden, genel psikolojiye ve klinik psikolojiye kadar tüm alt disiplinlerdeki bulgulardan yola çıkılarak kuramsal süreç modeline bağlı kalınarak gerçekleştirilmelidir (Schindler, 1991). Böylesi bir süreç modeli, denenceler oluşturulması ve test edilmesini imkânlı hale getirebilmektedir. Bu sayede de bir model geliştirilebilmekte veya mevcut olan düzeltilebilmektedir.

Araştırma sonrası elde edilecek bulgular uygulama alanına, deneyimlerine katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır. Süreç araştırmalarında değişkenler birbirleriyle ilişkili olarak ele alınmalıdır; diğer bir anlatımla doğal ortamda değişkenler birbirinden bağımsız değildir, ilişki bir bakış açısı geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle açıklayıcı araştırma yaklaşımı, şimdiye kadarki kuramsal modeller içerisinde formüle edilmemiş, ancak uygulama alanıyla ilişkili değişkenleri ele alarak uygulama alanına inmekte ve katkı sağlamaktadır. Tümdengelimsel ve tümevarımsal düşüncelerin karşılıklı ilişkililik içerisinde ele alınması, ancak açıklayıcı bir süreç modeli ile mümkün olabilmektedir (Shoham-Salamon, 1990). Shoham-Salomon'a (1990) göre açıklayıcı araştırmalar, terapötik sürecin detaylı olarak betimlenebilmesini olanaklı kıldığını ve bu sayede kuram geliştirilmesi yönünde bir fırsat sunduğunu belirtmektedir.

2.2. Yöntemsel Farklılıklar: Nasıl Araştırılmaktadır?

Bir bilimsel araştırmada, araştırmacının amacı ve denenceleri ile neyin araştırılmak istendiği belirlendikten sonra, uygunluk taşıyan araştırma deseninin ve elverişli olan yöntemin belirlenmesi gerekmektedir (Brotz, 1984). Elbette öncelikle denencelerin ampirik olarak test edilebilmesi için yeniden formüle edilmesi ve değişkenlerin işe vuruk bir şekilde ifade edilmesi ön koşuldur (Leichsenring, 1987). Psikoterapi araştırmalarında araştırılmak istenilen ‘problem’ doğrudan gözleme dayanmamaktadır; incelenen değişkenler hipotetik yapılar olduğundan (örneğin; ilişki, etki faktörleri, değişim) dolaylı yollar ile araştırılabilmektedir. Araştırma bulgularının yorumlanması ve tartışılmasında, problemin ampirik olarak, tam ve doğru biçimde ifade edilmiş olması oldukça önemlidir. Bu başlığın ilerleyen bölümleri içerisinde bir araştırmacının planlanmasında ve yöntemsel olarak kurgulanmasında hangi stratejilerin olduğu tartışılacaktır; bununla birlikte bu araştırmada tercih edilmiş olan araştırma yöntemine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

2.2.1. İç ve Dış Geçerlik

Bilimsel araştırma bulgularının, psikolojik danışma uygulamaları ile ilişkili olup olmadığını, iç ve dış geçerlik ortaya koymaktadır (Kirchner, Kissel, Petermann & Böttger, 1977; Leichsenring, 2004).

Psikoterapi araştırmalarında iç geçerlik, bir araştırma ile tespit edilmiş olan etki mekanizmalarının (değişimde rol oynadığı varsayılan etki faktörlerinin) değişimi gerçekte sağlayıp sağlamadıkları ile ilgilidir. Araştırmaya dâhil edilmemiş olası alternatif denenceler gözlemlenen değişim üzerinde etkiliyse, bu durumda iç geçerlik düşmektedir.

Dış geçerlik bir araştırmada elde edilen bulguların araştırılan kişilere ve değişkenlere ne denli genellenebileceği ile ilgilidir. Psikolojik danışma araştırmalarında dış geçerlik, etkili olduğu araştırma sonuçları ile ortaya konulan bir psikolojik danışma sürecinin, gerçekte uygulama sahası içerisinde de başarı getirip getirmeyeceğiyle ilişkilidir. Eğer danışan, psikolojik danışman ve müdahale koşulları genellenmek istenilen durumu temsil etmiyorsa araştırmacının dış geçerliği tehlikeye girmektedir; bir

başka ifade ile araştırma sonuçları ile ‘normaldeki’ uygulamalar arasında anlamlı bir farklılık var ise dış geçerlik düşmektedir.

İç ve dış geçerliğin yüksek olması ideal bir durumu yansıtmaktadır; ancak ne var ki buna tam ulaşılması çeşitli nedenlerden ötürü mümkün olamamaktadır. Bunun en temel sebebi her koşulun kendine özgü bir karakterinin olmasıdır. Zaten araştırma sadece belli sayıtlılar esas alınarak yürütülmektedir; bu durum bazı alternatif denencelerin göz ardı edilmesini zorunlu hale getirmektedir. Dolayısıyla her bir ampirik araştırma kendi bulguları ile sınırlıdır, genellemede bulunurken bu durum dikkate alınmalıdır ve elde edilen bulgular benzer araştırmalarda elde edilen bulgular ile karşılaştırılarak tartışılmalıdır.

Birçok araştırmada hem iç hem de dış geçerliğin yüksek olması koşuluna ulaşamayabilmektedir. İç geçerliğin yüksek tutulmaya çalışılması, belli değişkenlerin yüksek düzeyde denetlenmeye çalışıldığına ve ‘doğal’ değişkenliğin oldukça sınırlandırılmış olduğuna işaret etmektedir. Oysaki ‘doğal’ değişkenlik, uygulama alanının karakteristiğini ortaya koymaktadır; bu da dış geçerlik ile birebir ilgilidir. İç ve dış geçerliğin yüksek olması koşulu aynı anda sağlanamayacağından, ağırlığın ne yönde olacağına araştırmacı tarafından ortaya konması gerekmektedir.

2.2.2. Alan Araştırması ve Deneysel Araştırma

Bir deneysel araştırmada incelenen değişkenler yüksek düzeyde kontrol edilmeye çalışılmaktadır; buna karşın alan araştırmalarında incelenen değişkenlere mümkün olduğunca müdahale edilmemektedir. Alan araştırmalarında amaç, ‘normal’ (gerçekteki) durum hakkında bilgi toplamaktır. Doğal terapötik akışın incelenmesi alan araştırması olarak kabul edilebilir. Alan araştırması neticesinde elde edilen bulguların, ‘normal’ (gerçekteki) durumu temsil derecesi yüksektir. Bu nedenle alan araştırmasında dış geçerlik yüksektir; buna karşın iç geçerlik düşüktür. Ne var ki alan araştırmasında gözlemlenen değişimin bir psikoterapi yöntemi veya danışmanın karizması ile açıklamak tam olarak mümkün olamamaktadır. Tesadüfi atamanın ve kontrol koşullarının olduğu deneysel araştırmalarda, alan araştırmalarının aksine bağımsız değişkenler mümkün olduğunca denetim altında tutulmakta ve etkisi gözlemlenmeye çalışılmaktadır. Birden fazla müdahale yöntemin veya farklı özelliklerdeki danışanlar

grubu üzerinde belli bir müdahale yönteminin, değişim üzerinde etkiliği sınanmaya çalışılıyorsa deneysel desenleme yapılması gerekmektedir. Deneysel ve kontrol gruplarının olduğu ve deneysel koşul lehine anlamlı farklılıkların gözetildiği böylesi bir araştırma deseninde iç geçerlik yüksek olacaktır. Deneysel koşul lehine elde edilen farklılık müdahale programına atfedilecektir; sürecin ve birtakım değişkenlerin bu denli kontrol edilmesi elbette iç geçerliğin artmasını sağlayacaktır. Deneysel araştırmanın alan araştırmasından en temel farkı, bir yapay koşulun oluşturulması ve incelemenin bu yapay koşul üzerinde yapılmasıdır.

Leichsenring (2004), psikolojik danışma araştırmaları başlığı altındaki araştırmaların birçoğunun deneysel desenleme yolu ile yürütülmüş olduğunu ve gerçek (doğal) duruma genelleme yaptıklarından, genelleme hatasına düştüklerini belirtmektedir. Leichsenring'e göre (2004), deneysel araştırmalar doğal (gerçekteki) koşul hakkında geçerli bilgi sunmamaktadır; bu nedenle araştırmalar, daha çok alan araştırmasına kaydırılmalıdır.

2.2.3. Vaka ve Grup Analizleri

Psikoterapi araştırmaları başlangıçta Freud'un detaylı bilgiler sunduğu vaka incelemeleri ile başlamıştır. Sonraki süreçte de, psikolojik ölçme araçlarını kullanmaksızın özenle gözlemlenmiş ve betimlenmiş vaka incelemelerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir (Strauß, 1996). Psikoterapi araştırmaları tek vakaların incelenmesi ile başlamasına karşın 1960'lı yıllarda bilimsel yöntem kaygısıyla ihmal edilmeye başlanmıştır. Nitekim Kratochwill (1992) vaka incelemelerinin oldukça fazla kontrol olanağı sağlamasına karşın o tarihlerde önemini kaybettiğinden söz etmektedir. Zamanla ortak özellik gösteren araştırma birimleri incelenerek (grup analizleri) grup karşılaştırmaları yapılmaya başlanmıştır.

2.2.3.1. Grup Analizleri

Müdahale ve kontrol gruplarının oluşturulması ve iki grubun kıyaslanmasına dayalı araştırmalar yaygınlık kazanmıştır. Bu tür bir karşılaştırma ile müdahale edilen grup lehine anlamlı bir fark ortaya konmaya çalışılmaktadır. Kontrol grubunda bir farklılığın olmamasını (ön test ve son test puanlarının aynı olması), kontrol grubundakilerin etkili olduğu varsayılan yöntemle (terapötik ajanla) karşılaşmamış

olmalarına yüklenmektedir. Esasında bir plasebo grubunda (kontrol koşulu) yer alan danışanlar da bir psikolojik danışma almaktadır; ancak sunulan psikolojik yardım deneyimli olmayan ve konuşmalarla sınırlı rutin bir yardımdır. Karşılaştırma belli bir yönde ek eğitim (uzmanlık) almamış ile belli bir alanda uzmanlaşmış psikolojik danışmanların liderliğindeki gruplar arasında yapılmaktadır (Gunzelmann, Schiepek ve Reinecker, 1987).

Ayırt edici psikoterapi araştırmalarında danışma almak amacı ile bir psikolojik danışma merkezine başvuran danışanların, önceden belirlenmiş olan koşullardan birine (çoğunlukla) tesadüfen atanması ile başlamaktadır. Bu sayede birden fazla müdahale yöntemi kıyaslanabilmekte ve etkili olan müdahale yöntemi belirlenebilmektedir. Garfield (1990) ve Jones (1993), grup araştırmalarının uygulama sahası açısından birtakım zayıflıklar taşıdığını belirtmektedir. Uygulamada (doğal ortamda), danışanlar grup araştırmalarında olduğu gibi kurgulanmış bir ortamda psikolojik yardım almamaktadır; üstelik grup araştırmalarında önemli bilgiler gözden kaçırılabilir. Yukarıda da ifade edildiği gibi grup karşılaştırmalarında temel amaç bir farklılığı gözetmektir; ancak başarılı ve başarısız bir müdahalenin özellikleri nelerdir, başarılı bir müdahaleyi başarısız bir müdahaleden ayırt eden özellikler nelerdir ve benzeri araştırma soruları vaka incelemelerini bir araştırma yöntemi olarak yeniden önemli hale getirmiştir (Grawe, 1988).

2.2.3.2. Vaka Analizleri

Süreç araştırmalarında bir bilimsel araştırma yöntemi olarak vaka incelemelerinin 1980'li yıllarda bir Rönesans yaşadığı görülmektedir (Beutler, 1990; Kazdin, 1981; Kratochwill & Levin, 1992; Morgan & Morgan, 2001; Reinecker, 1982; Schiepek, Schütz, Köhler, Richter ve Strunk, 1995; Strauß, 1996). Fakat bu kez 'ölçülmeyen' psikanalist vaka analizi araştırmalarından farklı olarak, psikolojik ölçme araçlarının kullanıldığı ve nicel verilerin toplandığı vaka analizi çalışmalarına kaymıştır. Grawe (1992b), bir tekniğin veya terapötik bir müdahale yönteminin, psikolojik danışma sürecindeki dinamiklerinin anlaşılması için öncelikli olarak vaka analizi yöntemi ile sınanması gerektiğini belirtmektedir. Vaka analizi, bir etkileşim sürecindeki dizinin (sıranın) otaya konulmasını olanaklı hale getirmektedir (Hilliard, 1993). Psikolojik danışma sürecinde her bir bildirim (davranış kategorisi), belli bir bildirim

için neden oluşturmaktadır; değişkenler (sözel davranışlar) arasındaki ilişkinin nedensel bir çerçevede gözlemlenmesinde vaka analizi uygun bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vaka incelemesi sonucu elde edilen veriler tek bir vakadan elde edilmiştir; bu nedenle vargılar öncelikle inceleme konusu yapılmış olan belirli bir olgu ile ilişkilendirilerek tartışılır. Bir vaka analizi bulguları birden fazla vaka üzerinde yeniden üretilmeye çalışılabilir (replikasyon çalışmaları); böylelikle yeterli düzeyde bilgilere ulaşılabilmektedir. Bu yöntem ile araştırma birimi hakkında yalnızca ayrıntılı bir resim (ideographic) sunmamakta, aynı zamanda birimin bilimsel düzeyde bazı genel geçer kanunlarla (nomothetic) incelenmesine olanak tanımaktadır (Peterson, 2004). Peterson (2004), vaka incelemesi ile araştırma biriminin hem ideografik hem de nomotetik kombinasyonlar dâhilinde ele alınabilmesini mümkün hale getirdiğinden söz etmektedir.

Hilliard (1993) direkt ve sistematik replikasyon olmak üzere iki tür replikasyon (yineleme) çalışmasının olduğunu belirtmektedir. Direkt yineleme çalışmalarında bir vaka çalışması neticesinde elde edilen bulgular, mümkün olduğunca benzer koşullara sahip bir başka vaka üzerinde tekrar elde edilmeye çalışılmaktadır. Bir keresinde elde edilmiş olan bilgiler tekrar ile yeniden sınanmaktadır. Sistematik yineleme çalışmalarında ise analiz farklı koşullara sahip vakalar üzerinde yürütülmektedir. Bu tür bir yineleme çalışmasında inceleme konusu yapılan değişkenler çeşitlendirilmektedir; buradaki amaç hangi koşulda ne tür sonuçlar elde edileceği tespit edilmeye çalışılmaktadır. Hilliard (1993) her iki yineleme çalışmasının uygulama sahası için değerli bilgiler sunabileceğinden; ancak her iki yöntemin de pek kullanılmadığından söz etmektedir. Birçok psikolojik danışma araştırmasının en büyük zayıflığı direkt ve sistematik yineleme araştırması ile yürütülmemiş olmasıdır (Hilliard, 1993).

Hilliard (1993), yineleme (replikasyon) çalışmalarının kendi içerisinde farklılaştığını belirtmekle birlikte, vaka çalışmaları öncesinde üç sorunun açıklığa kavuşturulması gerektiğini ve vaka çalışmasının buna göre desenlenebileceğini vurgulamıştır. Bunlar; (1) “Vaka araştırması nicel veya nitel araştırma ile mi yürütülecektir?”, (2) “Bağımsız değişkenler sistematik olarak çeşitlendirilip, kontrol altında mı tutulacak, yoksa herhangi bir manipülasyon olmaksızın doğal koşulda mı incelenecek?” ve (3) “Denenceler mi test edilecek veya denenceler mi üretilecek?”.

Reinecker (1982) birçok araştırmanın, yukarıda ifade edilen sorulara verilecek yanıtlar açısından gruplandırma yapılabileceğini belirtmektedir.

Bazı araştırmacılar vaka analizini başlı başına bir yöntem olarak tercih etmektedir, bazılarıyla daha çok grup araştırmaları ile bağını kurmak üzere esas itibariyle öncül bilgilere ulaşmada geçici bir yöntem olarak kullanmaktadır. Westmeyer (1996), vaka çalışmaları ile elde edilen bilgilerin bir bilimsel kuram, yasa ve hipotezle temellendirilmesi nedeniyle ikinci tercihin *açıklayıcı vaka analizi* (exploratorische Einzelfallanalyse) olarak adlandırmıştır. Ayrıca vaka analizi grup deneylerinde bir tür filtre görevi görmektedir.

2.2.4. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Araçları

Bir araştırmanın yöntemi ortaya konduktan sonra; bir başka ifade ile araştırmanın alan mı yoksa deneysel mi olacağına ve vaka analizi mi yoksa grup araştırması şeklinde mi yürütüleceğine karar verildikten sonra verinin hangi kaynaklardan ve hangi veri toplama araçları ile toplanacağına karar verilmelidir. Hill ve Lambert (2004), verilerin nicel ve nitel yöntemler ile toplanabileceğinden söz etmiştir. Bir değişken hakkında nicel yöntem ile toplanılan veriler sayıllaştırılabilmekte ve üzerinde hesaplar yapılabilmektedir. Buna karşın nitel yöntemde bir değişken nihai olarak belirlenmiş bir amaç çerçevesinde isimlendirilerek sınıflandırılmaktadır. Aşağıda yer alan açıklamalar nitel yöntem ile ilgilidir.

Araştırmacı psikometrik çalışmalar ile geçerliği ve güvenilirliği ortaya konmuş ölçme araçları ile veriler toplama karar verebilir; fakat bu özellikle de ‘terapötik süreçte değişim’ değişkeni ile ilgili bazı bilgilerin gözden kaçırılabilmesine neden olabilmektedir. Lambert ve Hill (1994), değişim kaotik olmasından ötürü terapi esnasında değişimin ölçülmeye çalışılması konusunda araştırmacılar arasında bir görüş birliğinin olmadığından söz etmektedirler. Froyd, Lambert ve Froyd (1996), 1983 ve 1988 yılları arasında değişimin ölçüldüğü 348 yayınlanmış psikoterapi araştırmasında toplam 1430 farklı değişim ölçümünün gerçekleştirildiğini hesaplamışlardır (Lambert, 1991). Aynı durum süreç araştırmaları için de geçerlidir. Nitekim Hill, Nutt ve Jackson (1994) ilgili literatürü taradıklarında tüm ölçme araçlarının neredeyse yarısının sadece o araştırmada kullanılmış olduğunu tespit etmişlerdir. Elbette bu araştırma sonuçlarının

karşılaştırılmasını ve birlikte yorumlanmasını güçleştirmektedir. Bir ölçme aracına başvurulmadan önce bu durumun mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Hill ve Lambert, 2004).

Bir süreç araştırmasını planlarken öncelikle veri kaynağının ne olacağına; bir başka ifade ile hangi *gözlem perspektiflerinin* esas alınacağına karar verilmelidir. Psikolojik danışma araştırmalarında bir danışan, danışman, katılımcı olmayan uzman veya danışan yakınları veri kaynağı olabilmektedir. Farklı perspektiflerden toplanılan bilgilerin karşılaştırıldığı araştırmalarda bir farklılığın olduğu görülebilmektedir. Nitekim bir araştırmada danışmanlar ile danışanların, danışma sonuçlarını farklı değerlendirebildiklerini ortaya koymaktadır (Rief, Stock, Geissner ve Fichter, 1993).

Bir diğer önemli nokta da *araştırma öznesinin* ne olduğu ile ilgilidir. Bir araştırmada ele alınan değişken danışan, danışman, ilişki veya bizzat psikolojik danışma olabilmektedir. Sonuç araştırmaları için böylesi bir problem mevcut değildir; çünkü sonuç araştırmalarında araştırma öznesi doğrudan veya dolaylı ölçümlerle her zaman için danışandır. Süreç araştırmalarında merkezi ilgi bir psikolojik danışma oturumunun hem danışan hem de danışman tarafından değerlendirilmesi veya kendi aralarındaki ilişkidir. Burada dikkate alınması gereken bir husus da gözlemin doğrudan yapıp yapılamayacağıdır. Elbette herkesçe gözlemlenebilen açık bir davranış doğrudan gözlemlenebilmekte; buna karşın bu davranışın altında yatan niyet ancak dolaylı yollar ile gözlenebilmektedir.

Karara ulaşılması gereken bir nokta da *analiz biriminin* ne olacağıdır. Analiz birimi bir müdahale, bir müdahale kesiti, tek bir oturum, bir oturumdaki bir etkileşim dizisi veya tek bir davranış örneği olabilmektedir.

Psikolojik danışma araştırmalarında kullanılmakta olan birçok *ölçme aracı* belirli bir kuramsal açıklama esas alınarak geliştirilmiştir. Örneğin bu ölçme araçlarının bir kısmı psikodinamik, danışan merkezli veya davranışçı yönelimli olabilmektedir. Belirli bu kuramsal açıklamayı esas alan psikolojik ölçme araçlarının yanı sıra, kuramsal görüşlerden bağımsız kuram üstü ölçme araçları da mevcuttur; böylelikle bu ölçme araçları farklı bağlamlar için kullanılabilir. Kuşkusuz bir bilimsel

araştırmada veri toplamak amacıyla hangi ölçme aracının kullanılacağına belirlenmesinde öncelikli koşul ölçme aracının geçerliği ve güvenilirliğidir.

2.2.5. Sistemik Davranış Gözlemi

Psikolojik danışma büyük ölçüde, somut davranış düzeyinde gelişen danışman ile danışan arasındaki iletişimdir ve bu nedendir ki öncel olarak dinamik bir sosyal olaydır (Wittmann, 1990). Kiesler'e (1973) göre bir araştırmanın süreç araştırması niteliği taşıyabilmesi için danışma sürecindeki davranışların bir kısmının veya tümünün; doğrudan veya doğrudan olmayan ölçümler aracılığıyla terapötik konuşmanın (danışman ile danışan etkileşiminin) analizine odaklanmış olması gerekmektedir. Belirli bir hedef doğrultusunda yapılacak davranış gözlemi iş bu nedenle uygulama alanı açısından merkezi bir öneme sahiptir (Akt: Schindler, 1996). İlgili yazına bakıldığında sadece çalışmaların küçük bir bölümünün, psikolojik danışman ile danışan davranışlarının direkt gözlemini (görsel ya da işitsel kayıt cihazları ile) yaptığı tespit edilebilmektedir (Brandl, 2005).

Ancak 1980'li yılların sonlarına doğru giderek yaygınlaşarak psikoterapi araştırmalarında, oturumlardaki somut davranışlar gözlemlenmeye ve rapor edilmeye başlandığı görülmektedir. Yine aynı şekilde ancak bu tarihlerden sonra sistemik davranış gözlemleri neticesinde elde edilen verilerin analizi yapılarak psikolojik danışma sürecine ilişkin atıflar yapılmaya başlanmıştır (Brandl, 2005). "Davranışların gözlemlenmesindeki amaç, öncelikli olarak psikolojik danışma oturumlarındaki ortaya konulan davranış düzeylerini betimlemektir" (Schindler, 1991, S. 44). Terapötik etkileşimin araştırılması oldukça karmaşık olduğundan, öncelikle süreçte hangi davranış göstergelerinin gözlemleneceğine araştırmaya başlamadan önce karar verilmelidir. Bu da gözlemlenecek olan davranışların tanımlanması ve kategorik hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yine bu doğrultuda Hill (1982), davranışın gözlemlenmesinde ilk amacın, bir oturumdaki olası davranış düzeylerinin neler olabileceğinin açıklığa kavuşturması ve betimlenmesi olduğunu belirtmektedir. İkinci amaçsa danışman-danışan etkileşiminin araştırılması ve danışanda gerçekleşebilecek değişimin mekanizmalarının belirlenmesidir. Üçüncü ve son amaç ise –ki ulaşılması gereken amaçtır- gözlemlenen davranış kalıplarının başarı (sonuç) kriterleriyle olan bağlantısının kurulmasıdır (Hill, 1982).

Psikolojik danışma sürecindeki davranış gözleminin ne şekilde sistematik hale getirileceği ve gözlem verilerinin analizi ile ilgili tartışmalara ilerleyen kısımlarda yer verilmiştir.

2.2.5.1. Sistematik Davranış Gözleminde Yöntemsel Yaklaşım

Bir sistematik davranış gözleminin yapılması ve bir yaklaşımın ortaya konulması, ancak bir dizi içeriksel ve yöntemsel göstergenin dikkate alınması ile başlamaktadır. Davranış gözleminde en merkezi ayrımı *ölçme düzeyi* ortaya koymaktadır. Gözlem verileri kategorik olarak değerlendirmeye alındığından, ölçme türü adlandırmadır/sınıflamadır (nominal scale). Sınıflama ölçme türü ile gözlemlenen davranış belirli özellikler açısından gruplandırılmakta ve sayısı sabit hale getirilmekte; bu sayede karmaşık bir süreç olan psikolojik danışmanın incelenmesi olanaklı hale getirilmektedir. Sürece ilişkin elde edilen veriler nitel bir karakter taşımaktadır; fakat buna ek olarak oranlı ölçekler kullanılarak nicel yolla da veriler toplanabilmektedir. Böylelikle nitel (gözlemlenilen) veriler ile nicel veriler arasındaki birtakım ilişkiler sınanabilmektedir. Oranlı ölçeklere, bir psikolojik danışma oturumu sonrasında ya da bir oturumun belirli kesitlerinde başvurulabilmektedir (Brandl, 2005).

Bir psikolojik danışma süreç araştırmasındaki konuşma eyleminin, hangi düzeylerde inceleneceği öncelikli olarak belirlenmelidir. Bir başka ifade ile gözlemi yapılan davranışa ilişkin kategori sistemleri, tercihe bağlı olarak konuşma eyleminin sözel düzeyi ile sınırlandırılabilir. Psikolojik danışma esnasında sosyal etki, öncelikle sözel etkileşim düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu düzey, hem danışman hem de danışanın ilgi merkezi olduğundan, öncelikli olarak sözel gösterge eylemi hakkındaki güncel bilgiye ağırlık verilmesi mantıklı görülmektedir. Literatüre bakıldığında sözel eylemle ilgili birçok kategori sistemi olduğu görülmektedir (Schindler, 1991). Konuşma eylemi üç farklı boyut dâhilinde incelenmektedir (Rusell, 1988; Rusell & Stiles, 1979):

- a. Konuşma eylemi kelime veya kelimeler grubunun, bir başka ifade ile sözel ifadelerin sınıflandırılmasında iki tercihin olduğu görülmektedir; konuşma eyleminin sınıflandırmasındaki tercihlerden birinin *semantik (anlamsal)*, ikincisinin ise *tematik* olmasıdır. Burada yanıtı aranılan soru belirli bir psikolojik danışma kesitinde hangi konu veya ne hakkında konuşulduğudur.

- b. Kategoriler konuşma eyleminin *söz dizimsel (sentaktik)* boyutuna da yoğunlaşabilir. Sözel davranışların söz dizimsel bir yaklaşım ile sınıflandırılması belirli bir zaman kesitindeki danışman ve danışan iletişimini sıralı (dizisel) olarak ele alınmasını olanaklı kılmaktadır. Örneğin “soru sorma” bir davranış kategorisidir ve bu davranışı haliyle “bilgi” davranış kategorisi takip etmektedir. Burada kısaca hangi somut eylemlerin sergilendiğine odaklanılmaktadır.
- c. *Dil dışı kategoriler (extralinguistic)* konuşma eyleminin sözsüz yönüne (vurgu, kekeleme vb.) odaklanır; diğer bir ifade ile sözel davranış dışındaki niteliğe odaklanılmaktadır. Bu yaklaşımda sözel düzey göz ardı edilmektedir. Kiesler (1982), sözel olmayan iletişimin büyük anlam ifade ettiğini belirtmektedir. Bu nedenle sözel işaretlerin, sözel olmayan ifadeler göz önünde bulundurularak dikkate alınması gerekmektedir. Hill, Siegelman, Gronsky, Sturniolo ve Fretz (1981) yaptıkları araştırmanın sonucunda yalıtılmış olarak sözel olmayan davranışların dikkate alınmasının etki süreci veya terapi oturumu hakkında bilgi sunmadığını belirtmektedirler.

İdeal olan konuşma eyleminin tüm yönlerinin dikkate alınmasıdır. Ancak ne var ki Schindler’in (1991) de belirttiği gibi karmaşık nedenlerden ötürü tek bir çalışmada tüm kanalların sistematik olarak ele alınabilmesi güçtür. Sadece sözel olmayan davranışların olumlu-olumsuz-nötr olarak kodlanması ve sözel kategoriyle kombinasyonu toplam kategori sayısını en az üç katına çıkartacaktır. Bu sınırlılık nedeniyle sözel göstergelere öncelik verilmesi ve analiz edilmesi mantıklı olacaktır (Schindler, 1991).

Russel ve Stiles’e (1979) göre konuşma eylemi (a) içeriksel, (b) kişiler arası öznellik ve (c) dil dışı olmak üzere üç ana kategori şeklinde sınıflandırılabilir. *İçeriksel kategoride* (“content categories”), sözcük veya sözcükler grubu anlamsal (veya konusal) olarak gruplandırılır. Sözel görüşlerin içeriği, açık (manifest) veya örtük (latent) olarak biçimlenmektedir. Bunu içeriksel gösterge düzeyi olarak adlandıran Greenberg (1986), konuşma eyleminin konusal olarak aidiyeti açısından sınıflandırmaktadır. Bu tip içerik kategorileri terapi akışını tematik olarak ortaya koymaktadır; ancak ne var ki etkileşimin analizi için çok da büyük olanak tanımamaktadır. Tematik kategori sistemleri daha çok

psikanaliz yönelimli çalışmalarda kullanılmaktadır (Kiesler, 1973; Gottschalk, Lolas ve Viney, 1986, Akt. Sandweg, Sanger-Alt & Rudolf, 1991; Russel ve Stiles, 1979). *Kişilerarası öznellik* (“intersubjective”) kategorisi, söz dizimsel (syntaktisch) veya gönderici ve alıcı arasındaki ilişkiyi kapsamaktadır. Bu kategori, bir kişinin etkileşim halinde bulunduğu kişiden belirli özellikteki mesajı alıp almadığı sorusuna yoğunlaşır. Bir konuşma eyleminin kişi içi öznellik göstergesi, terapötik etkileşimin betimlenmesi ve analizi ile ilgili olarak bilginin edinilmesinde en büyük olanağı sunmaktadır. Bu nedenle kişi içi öznellik kategorisi, diğer kategori sistemleri içerisinde en çok kullanımı olandır (Elliot, Stiles, Shifmann, Barker, Burstein ve Goodman, 1982; Akt. Elliot, 1991; 1998). *Linguistik dışı* (“extra linguistic”) kategori herhangi bir konuşma yapısı içermeyen konuşma eyleminin sözel olmayan göstergesine yoğunlaşmaktadır. Buna örnek olarak vurgulama (sesin alçaltılıp yükseltilmesi), gülme ve kekeleme gibi işaretler örnek olarak verilebilir. Bunun için dahi çok farklı kategori sistemleri vardır (Rice ve Kerr, 1986). Schindler’e (1991) göre sözel olmayan gösterge, tek başına kendi içerisinde ele alınmamalıdır; ancak sözel davranış ile ilişkili olarak görülmesi doğru sonuca ulaşılmasını sağlayacaktır.

Konuşma eyleminin gözleminde hangi göstergenin esas alınacağına karar verildikten sonra, gözlemci konuşma eylemini hangi kategoriler ve kodlama stratejisi çerçevesinde ele alınacağını belirlemesi gerekmektedir. Berelson (1952) ve Marsden (1965) geleneklerine göre kodlama kendi içerisinde klasik ve pragmatik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Akt. Schindler, 1991). Rusell ve Stiles’in (1979) de üzerinde durduğu *klasik ve pragmatik* kodlama stratejisi sözel ve sözel olmayan davranışların ne şekilde kodlanacağı ile ilgili bir yol haritası sunmaktadır.

Klasik kodlama stratejisi somut sözel davranışların gözlemine dayanmaktadır; sözel ifadeler açık (gözlemlenilen) içeriklerine göre sınıflandırılmaktadır. O halde bu stratejinin semantik ve sentaktik göstergeler ile sınırlı olduğu söylenebilir. Klasik modelde her şeyden önemlisi nesnelliktir; böylelikle gözlemcinin minimal bir eğitimle/alıştırma ile güvenilir bir düzenleme yapması olanaklı olmaktadır (Schindler, 1991). Buna karşın *pragmatik kodlama stratejisi* sözel davranışların ötesinde bu davranışların gizil, gözlenemeyen yönü ile ilgilidir; bir başka ifade ile bu stratejide konuşma eylemi yorumlanmakta ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Pragmatik model ile örtük içeriğe yönelinmektedir. Kuşkusuz pragmatik kodlama stratejisi

gözlemci açısından, görece karmaşık bir süreç olan psikolojik danışmanın gözlemini daha da güçleştirmektedir. Yorumlama gerektirmediğinden (doğrudan açık davranış ile ilgili olduğundan) klasik kodlama stratejisi ile kodlamanın yapılması hem daha kolay hem de gözlem sonuçlarının daha güvenilir olması sağlanmaktadır (Schindler, 1991).

Her iki stratejinin avantaj ve dezavantajlarından söz etmemiz mümkündür. Klasik model gözlemci ögesi ile ilgili büyük avantaj sunmaktadır; gözlemcinin çok da eğitilmiş olmasını gerektirmemektedir ve dolayısıyla toplanılacak verilerin güvenilirliği, aynı zamanda araştırmanın güvenilirliğini artırmaktadır. Ancak diğer yandan bu strateji, ilişki göstergelerinden bazılarının gözden kaçırılmasına neden olacaktır. Pragmatik strateji bu olumsuzluğun aşılmasına olanak tanınmasına karşın, gözlemcinin niteliği son derece önem taşımaktadır. Gözlemcinin yeterliği yüksek olmalıdır ve gerekli eğitimleri almasının şartı vardır (Schindler, 1991).

Her kategori yukarıda bahsettiğimiz biçimsel (formel) ölçütler açısından düzenlenmektedir. Böylesi bir sınıflandırma, yapının sergilenmesinde biçimsel bir yardım sunması ve sürecin betimlenmesine olanak sunmaktadır. Russel ve Stiles (1979) bir örnek üzerinde, bu iki biçimsel ölçüt açısından değerlendirmenin nasıl yapılabileceği göstermektedirler. Buna göre bir bildirim altı farklı kombinasyonda değerlendirmeye tabii tutulabilir.

<i>Örnek:</i>	<i>“A-Anne gerçekten ayrıldı mı?”</i>
Anne	klasik-içeriksel
Ayrılık kaygısı	pragmatik-içeriksel
<i>Soru</i>	<i>klasik-kişilerarası öznellik</i>
İkili güvence/güvence	pragmatik- kişilerarası öznellik
Kekeleme	klasik-linguistik dışı
Sinirlilik/Asabiyet	pragmatik-linguistik dışı

Konuşma eyleminin üç gösterge (içeriksel, kişilerarası öznellik ve dil dışı göstergeler) açısından ele alınabileceği ve iki kodlama stratejisi (klasik ve pragmatik strateji) ile gözlemlenen davranışların kodlanabileceği bilgisi, gözlemi sistematik hale getirmektedir. *Bu araştırmada danışan ile danışman arasındaki etkileşim, kişilerarası öznellik göstergesi açısından klasik kodlama stratejisine başvurularak kodlanacak ve*

analize hazır hale getirilecektir. Ancak araştırma neticesinde elde edilmiş olan bulguların, bilimsel kullanılabilirliğinin olabilmesi için altı temel nokta üzerinde daha durulması gerekmektedir:

Kuramsal Yönelim ve Temellendirme: Psikolojik danışma sürecindeki hangi danışman ve danışan davranışlarının seçileceği ve bu davranışların ne şekilde tanımlanacağına temel rol kuramsal yönelimdedir; ancak bu sayede gözlemlenmiş olan davranışlar belirli bir bilimsel bir temel doğrultusunda yorumlanabilir. Her şeyden önce kategorilerin kuramsal bir alt yapıdan kaynaklı olmasının zorunluluğu vardır (Soldz, Budman ve Demby, 1992). Sistemik gözlem ister istemez bir seçicilik ve soyutlamaya neden olmaktadır. Davranışın nasıl sınıflandırılacağı ile ilgili bir seçim ve tanımlama, bir kuramsal çerçeveye göre olmalıdır. En azından kategoriler bir kuramsal kavramsallaştırma açısından düzenlenebilmelidir, ki böylelikle veriler belirli denenceler çerçevesinde test edilebilir (Startup ve Shapiro, 1993). Ne var ki her bir psikolojik danışma kuramının sayıltısı farklıdır; ancak son yıllarda ortak etki mekanizmaları üzerinde durularak bu sorun aşılmaya çalışılmaktadır. Bir başka deyişle her kuramsal yapının gözettiği genel davranışlar mevcuttur; bunlara “panteorik” (kuramlar üstü) kategoriler denmektedir. Psikolojik danışma bir değişimi öngörmektedir ve önemli olan bu değişimin gerçekleşmesinde rol oynayan kuramlardan bağımsız genel geçer davranışların kategorik hale getirilmesidir.

Geçerlik: Kategori sistemlerinin geçerliği kuramsal bir dayanağının olması ile ilintilidir. Buradaki temel soru esas alınan bir kategorik davranışın, gerçekten de kuramsal olarak ilgili olan yapı içerisine yerleştirilip yerleştirilmediğidir. Bir başka ifade ile kuramsal karşılığının olup olmadığıdır.

Tamlık: Etkileşim sürecindeki tüm davranışların kullanılan kategori sisteminde bir karşılığının olması gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle süreçteki her bir davranış kategorikleştirilebilmelidir. Ancak bazen bir davranış, mevcut kategorilerden hiçbirine giremeyebilmektedir; bu durumda söz konusu davranış “diğer davranışlar” şeklindeki bir kategori içerisinde tanımlanmaktadır.

Açıklık: Her bir kategori elbette birbirinden bağımsız olmalıdır. Bir davranış sadece bir kategori içerisine yerleştirilmelidir; tersinden ifade edecek olursak bir kategoride tanımlanan bir davranış diğer kategoriler içerisinde tanımlanamamalıdır.

Güvenirlilik: Danışman ve danışan davranışlarının gözleminin güvenilir olabilmesi için birden fazla uzmanın gözlemine başvurulması kaçınılmazdır. Aynı davranış, farklı gözlemcilerce gözlenmeli ve aynı davranış kategorisi içerisinde tanımlanmalıdır; ancak bu sayede güvenirliliğe ilişkin kuşkular ortadan kalkabilecektir.

Hartmann ve Herzog (1995), 1995 yılına kadar olan ki yazını inceleyerek terapist davranış kategorilerini betimlemeye çalışmışlardır. Kuram üstü (panteorik) ve işevuruk bir şekilde tanımladıkları altı farklı danışman davranış kategorisi belirlemişlerdir. Bu danışman veya terapist davranış kategorileri, temel yardım becerileri (“helping skills”) olarak kabul edilmiş ve bugün yaygın bir şekilde psikolojik danışman davranışının sınıflandırılmasında kullanılmaktadır (Elliot, 1998). Buna karşın danışan davranışı, sistematik bir temelde daha az konu yapılmış ve davranış kategorisi farklı sistemler içerisinde kuramsal perspektif gözetilerek ve doğaldır ki çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Nitekim ilgili literatüre bakıldığında daha çok psikolojik danışmanın davranışlarına odaklanıldığı; buna karşın terapötik süreçte danışan davranışlarının genellikle ihmal edildiği görülmektedir (*psikolojik yardımda bulunanlar, psikolojik danışmanların süreçte ne tür davranışlar sergileyebileceği - yardım becerileri- ile ilgili bir fikir ileri sürebilirken, danışanların süreçte ne tür davranışlar sergileyebileceği veya bu davranışların ne anlama geldiği hakkında daha güç fikir ileri sürebilmektedirler*). Danışan davranışlarının kategorisi ile ilgili mevcut yaklaşımlar ve sistematik olarak nasıl gözlemleneceği ile ilgili bir değerlendirme sistemi, bir sonraki kısımda tartışılmıştır.

Şu ana kadar davranışın sistematik olarak ne şekilde gözleneceğine ilişkin bir yöntemsel yaklaşım ortaya konulmuştur. Fakat *gözlem biriminin* ne olacağına dair bir karar alınmamıştır. Belirleyici olan bir gözlem biriminin bir kategori içerisinde sınıflandırılabilir büyüklükte olup olmadığıdır (Schindler, 1991).

- a. *Zaman Birimi:* İncelenecek etkileşim süreçlerinin kıyaslanabilmesi için aynı zaman birimlerine bölünmesi gerekmektedir; etkileşim süreci ancak

bundan sonra kategorik hale getirilebilir. Ne var ki bu, sözel etkileşim için uygunluk taşımamaktadır, çünkü etkileşimde ‘anlamli birim’ esas alındığından etkileşim eşlerinden birinin sözlü ifadeleri değerlendirme dışı kalabilmektedir. Etkileşimin devamlılığı göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışman-danışan etkileşiminin gözlemlenmesinde zamana dayalı örnekleme pek de uygun düşmemektedir (Schindler, 1996). Karşılıklı yürütölen bir konuşma, sadece o andaki bildirimlerin karşılıklı etkisi ile değil, aynı zamanda ve büyük ölçüde anımsananlarla (bellek) gerçekleşir. Üstelik etkileşim partnerinin o anda verdiği bildirim etkisi, sadece andaki söz konusu bildirim etkisi değildir; söz konusu bildirim, bildirimde bulunanın önceki süreçte söylediklerinin etkisini de taşıyarak etkileşim partnerinin güncelliğine (o an söylediklerine) etki etmektedir. Bu nedenle etkileşimi gözlemlerken, en azından kabul edilebilir bir süreklilikte gözlem yapılması gerekmektedir.

- b. *Dilbilgisel Cümle*: Gözlem biriminin dilbilgisel cümle esas alınarak belirlenmesi en sık kullanılan yaklaşımdır. Zaman birimin belirlenmesinde olduğu gibi burada da etkileşim dizisinin oldukça yapay tasnif edilmesine neden olmaktadır. İçeriğın ne şekilde gözlemleneceğine ilişkin bir dizi önerinin olduğu görölmektedir. Gözlemlerde, sadece belli bazı konuşmalar gözlemlenebilir. En az bir özne bir yüklemi içeren gramatik cümlelerin tespitine dayalı gözlemlenme, en sık başvuru olan gözlemsel özelliktir (Hill, O’Grady ve Elkin, 1992). Böylesi bir sınırlandırmanın her şeyden önce güvenilirlik gibi avantajı vardır; sınırlı bir özelliğın yalın ölçütler açısından gözlemlenmesi gözlemcinin işini görece kolaylaştırmaktadır. Bu, özellikle de bildirimlerin kodlanmasında geçerlidir. Ne var ki ses veya video kaydının kodlanmasında, zaman zaman sözel bildirimlerin gramatik kurallar açısından uygunluk taşımadığından güçlüklerle karşılaşılabilir. Tam da bu nedenle gözlemcinin daha dikkatli olmasını gerektiren “anlamsal birimin” tercih edilmesi uygun olacaktır (Russel ve Staszewski, 1988; Akt. Michalak, Kosfelder, Meyer & Schulte, 2003).
- c. *Anlamlılık*: Etkileşimin incelendiği araştırmalarda en önemli hususlardan biri “gözlem biriminin” anlamlı olmasıdır. Sözel davranışın belirlenmiş bir kategorik sistem dahilinde tasnif edilmesinde en önemli ölçüt, bir sözlü bildirim mutlaka bir kategori içerisinde tanımlanma zorunluluğunun

olmasıdır. Yeni gözlem birimi bu tanımlama işleminden sonra belirlenmektedir. Bir başka deyişle yeni bir davranış kategorisine geçilmeden önceki gözlem biriminin mevcut davranış kategorileri içinde tanımlanmış olması gerekmektedir. Bir gözlem birimi olarak bir cümlenin esas alınması, bildirimlerin yapay alt gruplara bölünmesi gibi bir durumun varlığı da, anlamsal bütünlüğün gözden kaçırılabilmesine neden olmaktadır. Gerçekte bir konuşmacının bildirimleri çoğu kere tek bir cümle ile sınırlı değildir; gözlemin bir cümle esas alınarak yapılması gözlem verilerinin gerçeği ne derece yansıttığını şüpheli hale getirmektedir. Schaffer (1982), gözlem özelliklerinin ne olması gerektiğiyle ilgili bir öneri getirmektedir. Buna göre gözlemde cümleler esas alınmamaktadır; burada önemli olan bir cümle veya cümleler grubunun “anlamsal” bütünlüğüdür. O halde danışman veya danışanın davranışları ile ilgili kategoriler, bir “anlamsal özellik” açısından ele alınabilir olmalıdır. Yeni bir özellik bir kategorinin tanımının bir davranış türünün değişiminden, daha doğrusu etkileşim partnerinin konuşmayı değiştirmesi yeni bir kategorinin oluşturulmasını gerektirmektedir (Heyns & Zander, 1953; Akt. Lutz, Martinovich & Howard, 2001).

2.2.5.2. Farklı Gözlem Sistemlerinin Tanıtılması

Terapötik süreçte gözlemin ne şekilde yapılacağı ile farklı yönelimler mevcuttur. Her bir gözlem sistemini birbirinden farklılaştıran ve benzeştiren özellikler vardır. Farklılaşma, gözlem odağının (terapist, hasta, etkileşim), analiz düzeyi (bir oturumun global değerlendirilmesinden, bir oturumdaki her bir davranış örneğinin mikro analizine kadar uzanmaktadır) ve teorik yaklaşımın (örneğin; psikanaliz, davranışçı kuram) ne olduğuna ilişkin birtakım yönetsel göstergeler açısından gerçekleşmektedir. Gözlem sistemindeki bu denli fazla farklılaşma nedeninin olması araştırma sonuçlarının bütünleştirilmesi güç olmaktadır. Bu nedenle bir araştırma neticesinde elde edilen bulguların, literatür ışığında yorumlanması ve tartışılmasında oldukça dikkatli olunmalıdır (Wittmann, 1990). Psikoterapi araştırmalarında kullanılan yöntemlerin heterojen olması ve araştırma probleminin bu denli karmaşık olmasından ötürü *neyin nasıl araştırılacağına* oldukça dikkat edilmelidir.

Gözlemin sisteminin belirlenmesinde öncelikle üç yönelim ile ilgili soruların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bunlar; (1) Tüm bir oturumun ya da bir oturum kesitinin değerlendirilmesi, (2) davranış örneklerinin genel kategoriler içerisinde tanımlanması ve (3) özgül müdahalelerin kategorik hale getirilmesidir. Bu araştırmada kullanılan sistemin ne olduğu yöntem bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.2.5.2.1. Tüm Bir Oturumun ya da Bir Oturum Kesitinin Değerlendirilmesi

Sistematik davranış gözleminde analiz birimi ne olmalıdır? Sadece bir oturumun belli kesitleri mi, yoksa bir oturumun tümü mü incelenmelidir? Danışma sürecindeki herhangi bir oturum mu, yoksa süreçteki tüm oturumlar mı incelenmelidir? Araştırmacı ancak bu konuda bir karar verdikten sonra etkileşim sürecindeki danışan ve danışman davranışlarını bir oranlı veya sınıflama ölçeği üzerinde değerlendirebilir.

Davranış örneğinin secimi: Sürecin analizini amaçlayan çalışmaların büyük bir kısmı bir veya daha fazla sayıdaki oturum kesitlerinin analizi ile sınırlıdır. Böylesi bir seçim iki problemin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kiesler, 1973; Akt. Plath, 1998). Birincisi belirli bir oturumun hangi kesiti tercih edilmelidir; tesadüfe dayalı olarak mı ya da önceden tespit edilmiş sabit bir zaman aralığına (örneğin; bir oturumun ikinci yarısı), yahut belirli konulara (örneğin; ödevlerin konuşulması) göre mi seçim yapılmalıdır. Bu seçim kriterlerinden hiçbiri diğer oturumlardaki davranış örneklerinin (kalıplarının) benzeri olduğu garantisini sunmamaktadır. Tesadüfe dayalı örnekleme pek de güvenilir değildir. Sabit bir zaman aralığı esas alındığında, konusal/tematik içerik çeşitlilik gösterdiğinden bütün gözden kaçırılabilir. Temaya bağlı bir secim en uygunu olarak görülmektedir.

Bazı araştırmalar, sonuçların genellenebilirliği problemine (ki bunlar örneklemeden kaynaklıdır) eğilmişlerdir. Kiesler, Mathieu ve Klein (1965), farklı rahatsızlığı olan danışanların sergiledikleri davranışların, rahatsızlığın türüne bağlı olarak bir terapi oturumunun belli evrelerinde sorunlarını gündeme taşıdıklarını ortaya koymuşlardır (Akt: Schulte, 1995). Mintz ve Luborsky (1971), 4'er dakikalık zaman aralığı içerisinde bütün bir oturum hakkında genel bir değerlendirmeye ulaşmışlardır (Akt. Schulte, 1995). Böylesi belli bir zaman aralığına bağlı olarak yapılan gözlem sistematik değildir, ancak ne var ki genel bir değerlendirmenin yapılmasına olanak

tanımlanmaktadır. Friedlander ve ark. (1988), belli bir zaman aralığı ve bütün bir oturumun gözlemine dayalı olarak toplanan verileri kıyaslamışlardır. Buna göre her iki yolla toplanılan verilerin analizi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna varmışlardır.

İkinci problemse bir danışma sürecinde hangi oturumların seçileceğidir. Hangi oturumlar en ağırlıklıdır (önemlidir), daha doğrusu değişime en fazla katkısı olan oturum hangi oturumdur? Ne yazık ki bugünkü mevcut bilgiler bu soruyu yanıtızsız bırakmaktadır. Hiç şüphesiz bu, rahatsızlığın türü ve danışma programının yapısına, içeriğine bağlıdır (Jacobson ve Christensen, 1996; Grawe, Caspar ve Ambühl, 1990).

2.2.5.2.2. Kategori Sistemlerinin Değerlendirilmesi

Değişim süreci ile ilgili teorik bir modelin olmamasından dolayı, her araştırma gözlemlenen davranışın sınıflandırılmasındaki farklı bakış açılarından yola çıkarak yeni kategoriler öne sürmüştür. Ne yazık ki bu denli fazla araştırma stratejisinin olması, ulaşılan bulguların birbirleriyle kıyaslanmasını zorlaştırmaktadır (Stiles, Startup, Hardy, Barkham & Reynolds, 1996).

Psikolojik danışman davranışının kategorizasyonu ile ilgili olarak görece bir görüş birliğinin olduğunu söylemek mümkündür. Tüm kategori sistemleri içerisinde yer alan ve terapötik yardım becerileri ("helping skills") olarak kabul edilen, dokuz bileşenden bugün söz etmemiz mümkündür (Elliott, Hill, Stiles, Friedlander, Mahrer & Margison, 1987). Bu beceriler; soru sorma, rehberlik etme (yönerge verme), yansıtma, açıklama, destek, yorumlama, kendini açma, yüzleştirme ve suskunluktur. Ancak literatürde farklı adlandırmalar ile bu kategorilerin temsil edilebildiği görülmektedir (Bkz Tablo-1). Ne var ki süreçteki davranışların ne şekilde kodlanacağına ilişkin farklı yaklaşımlar olduğundan, aynı gözlem listesinden yararlanılmış olmasına karşın farklı sonuçlarla karşılaşılması mümkün olabilmektedir. Buna göre Stiles'in ortaya koyduğu sistemde, yorumlama terapistin toplam etkinliklerinin %7'sini oluştururken; başka bir araştırmada bu oran, %38 olarak belirlenmiştir (Mahrer, Nifakis, Abhjkara & Sterner, 1984). Bu sonuçlar, kategorinin adlandırılmasında her ne kadar bir görüş birliğinin olduğunu ortaya koysa da, tanımlama ve teorik kavramsallaştırmada farklılıkların olduğunu göstermektedir. Buna bağlı olarak sonuçların kıyaslanmasının ne kadar güç

olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak yine de danışman davranış kategorileri konusunda araştırmacılar arasında bir görüş birliğinin olması sevindiricidir (Bkz Tablo-1).

Tablo 1: Danışman Davranışları İle İlgili Kategoriler

Kategori	Diğer Adlandırma/Alt Sınıflama
<i>Soru</i>	Kapalı uçluya karşı açık uçlu; bilgi toplama; aydınlanma
<i>Rehberlik</i>	Direktif; öneri; yönerge; talimat
<i>Yansıtma</i>	Açma (açıklama); yeniden formüle etme
<i>Açıklama</i>	Bilgi verme; analiz yapma
<i>Destek</i>	Onaylama; cesaretlendirme; umutlandırma
<i>Yorumlama</i>	Ana fikir çıkartma; Anlam çıkartma
<i>Kendini açma</i>	Kişisel (özel) katılımlar
<i>Yüzleştirme</i>	Gözlemlenen çelişki; eleştiri; aynı fikirde olmama
<i>Susma</i>	Ara (3 veya 5 saniyeden fazla)
<i>Geri kalan</i>	Sınıflandırılmayan; sıradan görüşme

Danışman-danışan etkileşiminin analizinde, yukarıdaki kategoriler danışman davranışının sistematik gözleminin yürütülmesini kolaylaştırmaktadır. Danışma oturumlarındaki davranışların gözlemlendiği araştırmaların büyük bir çoğunluğu, ne yazık ki sadece danışman davranışının gözlemi ile sınırlıdır. Diğer yandan sadece danışan davranışlarını ortaya koyan sistemleri içeren çalışmalar da vardır (Chamberlain, Patterson, Reid, Kavanagh ve Forgatch, 1984; Meier ve Boivin, 1986). Her iki etkileşim partnerinin davranışlarının gözlemlenmesinde bir sistem sunan bugüne kadar sadece üç girişimin olduğunu görmekteyiz (Schindler, 1989; Hill, O'Grady & Elkin, 1992).

Farklı gözlem sistemleri açısından, danışan davranışlarının on temel kategori açısından ele alındığı görülmektedir (Bkz. Tablo-2). Danışman davranış kategorilerinin belirlenmesinde olduğu gibi, danışan davranışları ile ilgili kategorilerin belirlenmesinde de farklı kuramsal bakış açıları rol oynayabilmektedir. Bazı araştırmacılar danışandan hız alan yaklaşım doğrultusunda danışan davranışlarının neler olabileceğini veya ne şekilde sınıflandırılabileceğini ele alırken (Snyder, 1945; Frank ve Sweetland, 1962), bazıları eklektik yaklaşımı benimseyerek bu kategorileri sınıflamaya çalışmışlardır (Hill, 1978; Stiles, 1978; Akt: Schindler, 1991; 1996). Yine aynı şekilde bazı

araştırmacılar ise davranışçı kuramın açıklamalarını esas alarak danışan davranışlarının kategorizasyonunu gerçekleştirmişlerdir (Chamberlain, Patterson, Reid, Kavanagh ve Forgatch, 1984; Schindler, Hohenberger-Sieberer ve Hahlweg, 1989). Davranışçı kuramın, davranışın gözlemlenmesi ve gelişimiyle ilgili kendi yöntemsel bakış açısı ve geleneği olmasına karşın, danışma sürecinde danışanın davranışının gözlemlenmesine yeni başlanmış olmasını Schindler ve arkadaşları (1989) şaşırtıcı bulmaktadırlar.

Tablo 2: Danışan Davranışları İle İlgili Kategoriler

Kategori	Diğer Adlandırma/Alt Sınıflama
<i>Problem betimleme</i>	Düşünsele karşı duygusal; semptom belirtme
<i>Nesnel bildirim</i>	Geçmiş hakkında bilgi; görüş
<i>Duygu ifadesi</i>	Hoşlanmaya karşı hoşlanmama
<i>Değişim planı</i>	Fikir ileri sürme; karar alma
<i>Anlama</i>	Yeni deneyim; yeni yönelim
<i>Değişimle ilgili bildirim</i>	İlerleme
<i>Terapötik ilişki</i>	İlişkiden söz etme
<i>Çözüm arama</i>	Soru; bilgi talep etme
<i>Tutuk davranış</i>	Çelişki; yüzleşme; meydan okuma
<i>Basit yanıt</i>	Kısa yanıt; onaylama; itiraz etme
<i>Susma</i>	Ara (3 veya 5 saniyeden fazla)
<i>Geri kalan</i>	Sınıflandırılmayan; sıradan görüşme

2.2.5.2.3. Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi (Das Codiersystem zur Interaktion in der Psychotherapie – CIP / Schindler, 1989)

CIP, kuramsal bir çerçeve sunmasının yanı sıra, gözlemlenen verilerin biçimsel ve içeriksel olarak sıralı analizi (sequentielle analysis) için gerekli şartların oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu kategori sistemi, sözel tepki (“verbal response modes”) düzeyini esas almaktadır. Kategorilerin seçiminde davranışçı yaklaşımın, danışman ve danışan davranışları ile ilgili sayıtları temel kabul edilmiştir (Kanfer ve Grimm, 1980; Kanfer ve Scheft, 1988). Diğer yandan daha önceden geliştirilmiş olan kategori sistemleri dikkate alınmıştır; böylelikle CIP ile farklı psikoterapi ekolleri bağlamında geliştirilen diğer kategori sistemleriyle karşılaştırma yapılması olanaklı hale getirilmiştir.

CIP birbirlerinden bağımsız iki alt sistemden oluşmaktadır; bu alt sistemler danışman ve danışan davranışlarını ele almaktadır. Tablo-3 bu alt sistemler hakkında genel bir bakış sunmaktadır. Ayrıca her bir davranış kategorisiyle ilgili açıklama ve örneklere Ek-1’de yer verilmiştir. Yine de her bir davranış kategorisi ile ilgili açıklama ve örneklere psikoterapi veya psikolojik danışma alanında yardım becerileri ile ilgili kitaplarda rastlamamız mümkündür.

Psikolojik danışman davranışları ile ilgili alt sistemde toplam 20 alt kategori vardır. CIP’de yer alan danışman davranış kategorileri büyük ölçüde Strupp (1957; 1994) ve Hill, Siegelman, Gronsky, Sturniolo ve Fretz’in (1981) geliştirdikleri sisteme dayanmaktadır. Danışan davranışları alt sistemiye 19 kategoriye içermektedir. Kategorilerin seçimi ve tanımlanmasında Snyder (1945), Hahlweg, Reisner, Kohli, Vollmer, Schindler ve Revenstorf (1984), ayrıca Hill ve arkadaşlarının (1981) gözlem sistemleri temel alınmıştır (Bkz. Tablo-3).

Tablo 3: CIP’teki Kategoriler

Danışman Kategorileri	Danışan Kategorileri
<p>1. Empati</p> <ul style="list-style-type: none"> • (KD) Kısa duygusal konuşma • (YF) Yeniden formüle etme • (AŞ) Anlayış 	<p>1. Emosyonel Açıklık</p> <ul style="list-style-type: none"> • (PD) Pozitif duyguların betimlenmesi • (ND) Negatif duyguların betimlenmesi
<p>2. Destek</p> <ul style="list-style-type: none"> • (CE) Cesaretlendirme • (PG) Pozitif geribildirim • (MD) Minimal destek 	<p>2. Problem Betimleme</p> <ul style="list-style-type: none"> • (OB) Olay bildirim • (SP) Spesifik problem
<p>3. Keşfetme</p> <ul style="list-style-type: none"> • (BS) Bilgi soruları • (ÖZ) Özetleme 	<p>3. Basit Yanıtlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • (KY) Kısa yanıtlar
<p>4. Açıklama</p> <ul style="list-style-type: none"> • (OT) Olayın (konunun) tespiti • (YA) Yapılandırma • (AÇ) Açıklama • (KA) Kendini açma 	<p>4. Değişimle İlgili Bildirim</p> <ul style="list-style-type: none"> • (OK) Oto-kontrol denemeleri • (BB) Başarı bildirimleri • (AN) Anlama

Tablo 3: (Devam)

<p>5. Yönerge</p> <ul style="list-style-type: none"> • (DY) Doğrudan rehberlik • (ÖV) Ödev verme 	<p>5. Katılım/Girişim</p> <ul style="list-style-type: none"> • (İT) İstek/amaçları tasarlama • (GG) Geleceğe güven • (DÖ) Değişimle ilgili öneri
<p>6. Sınıflandırma</p> <ul style="list-style-type: none"> • (YÜ) Yüzleştirme • (YO) Yorumlama • (EL) Eleştiri 	<p>6. Aydınlatma</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Tİ) Terapötik ilişki üzerine konuşma • (EÖ) Enformasyon soruları/öneri isteme
<ul style="list-style-type: none"> • (AR) Ara • (DK) Diğer kategori • (Dİ) Dinlemek 	<p>7. Engelleyici Davranış</p> <ul style="list-style-type: none"> • (RK) Ret/kaçınma • (Eİ) Eleştiri/İsyan • (TE) Teslimiyet

CIP’te yer alan kategoriler birtakım istatistiksel hesaplamalar sonucu ortaya konmamıştır; tüm kategoriler tamamen mantıksal çıkarımlar sonucunda belirlenmiştir. Ancak görüldüğü üzere danışman ve danışan davranışları mümkün oldukça kapsayıcı ve ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. CIP, 20 danışman ve 19 danışan kategorisi ile ayrıntılı bir sistem sunmaktadır. Böylelikle terapötik etkileşimdeki her bir davranış kategorisi frekans ve yüzde olarak ayrıntılı ve ayırt edici olarak ortaya konmuş olmaktadır. Görece fazla sayıdaki bu kategoriler beraberinde elbette bazı olumsuzlukları da getirmektedir. Olumsuzluklardan biri her bir kategorinin bir etkileşim sürecinde görülme sıklığının düşük olma olasılığıdır. Bu sorunun aşılması, içeriksel olarak benzerlik taşıyan kategorilerin “üst kategori” başlığı altında bütünleştirilmesiyle mümkündür. Her bir davranış kategorisi ile frekans ve yüzde değerlerinin hesaplanmasında kategorilerin bütünleştirilmesi gerekmez; ancak verilerin sıralı analizi (markov analizi) için gözlem sayısının yeterli büyüklükte olması gerekir. Tablo-3 tekrar incelendiğinde psikolojik danışmanın empati, destek, keşfetme, açıklama, yönerge ve sınıflandırma davranışları; danışanın ise emosyonel açıklık, problem betimleme, değişimle ilgili bildirim, kısa veya basit yanıtlar, katılım / işbirliği, aydınlanma ve engelleyici davranışları *üst davranışları olarak kabul edilmiştir*. Ayrıca daha da karmaşık analizlerin yapılabilmesi için söz konusu bu üst davranış kategorilerinin en az indirgenmesi mümkündür.

İndirgenmiş Form: Tablo-4, danışman ve danışan alt sistemlerinin toplam üç kategoride ve üst kategori şeklinde ele alındığını göstermektedir. Danışman için oluşturulan toplam kategorilerden biri bilgi toplama ve vermeyi içerir (“araştırma / açıklama”), bir diğeryse “empati” ve “destek” davranış kategorilerinin kombinasyonu ile oluşturulmuştur. Son olarak da “yönerge” ve “sınıflandırma” kategorileri bir diğer üst kategori olarak kombine edilmiştir. Danışan içinse “problem betimleme” ile “kısa yanıt” kombine edilmiştir. İkinci toplam kategori danışanın engelleyici davranış dışındaki, tüm davranışları “girişim/işbirliği” çatısı altında toplanmıştır. Ancak “engelleyici davranış” başlı başına bir kategori oluşturduğundan bir diğer üst kategori olarak kabul edilmiştir.

Tablo-4: CIP’teki Üst Kategoriler

Danışman Kategorileri	
<i>Üst Kategoriler</i>	<i>İndirgeme</i>
Araştırma / Açıklama	Araştırma / Açıklama
Empati / Destek	Empati / Destek
Yönerge / Sınıflandırma	Yönerge / Sınıflandırma
Danışan Kategorileri	
<i>Üst Kategoriler</i>	<i>İndirgeme</i>
Problem betimleme / Kısa yanıt	Problem betimleme / Kısa yanıt
Emosyonel Açıklık / Değişim bildirim / İşbirliği /Anlama	Girişim / İşbirliği
Engelleyici davranış	Engelleyici davranış

2.2.5.3. Gözlem Verilerinin Analizi

2.2.5.3.1. Gözlemlenilen Davranışların Sıklığı

Davranışın sistematik olarak gözlemi neticesinde elde edilen verilerin analizi, öncelikli olarak betimsel düzeyde yürütülür. Bir başka ifade ile bir psikolojik danışma sürecinde gerek danışmanın gerekse danışanın davranışlarının ne sıklıkta gözlemlendiğine ilişkin frekans tablolarının çıkartılması gerekir. Davranışların sıklığı belirli bir psikolojik danışma kesiti ile sınırlı olabileceği gibi tüm bir oturumu, hatta tüm süreci kapsayacak şekilde betimlenebilir.

2.2.5.3.2. Zaman Serileri Analizi – Markov (Zinciri) Modeli

Psikolojik danışman-danışan etkileşimi ilgili alan yazında sistematik olarak ele alan çok sayıda araştırma mevcuttur. Ancak ne var ki bu araştırmaların çoğunda sadece tek bir davranış kategorisinin sıklığı inceleme konusu yapılmış veya aynı anda hem danışman hem de danışanın davranışları eş zamanlı olarak incelenmemiştir (Schindler, 1991; 1996). Araştırmalar böylesi bir sınırlık taşımaya karşın, yine de bu konudaki çalışmaların oldukça sınırlı olduğu göze çarpmaktadır (Eckert, 2000). Sınırlı sayıdaki araştırmalarla, davranış kategorilerinin (örneğin; ‘kendini açma’ veya ‘destek’ vb.) frekansı ile süreçteki bazı parametreler (değişkenler) arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

Psikolojik danışma sürecinin analizinde, zamanı esas alan bir dinamik betimleme yapılmalıdır. Nitekim Heck’e (1984) göre psikolojik danışman – danışan ilişkisi karmaşık ve olasılığa (stokastik) dayalı doğası olan bir etkileşim sürecidir. Tekrarlanmış gözlemler sonucunda elde edilmiş verilerin analizi zaman serileri analizi ile yapılmaktadır. Zaman serileri analizinde belli olayların doğru yorumlanması, önceki ve sonraki (takip eden) olaylar bağlamında değerlendirilmektedir. Bundan ötürü bu analiz ile tek bir olaya odaklanılmamaktadır; aksine olaylar dizisine odaklanılmaktadır. Zaman serileri analizi, verilerin dizisel bağımlılığı söz konusu olduğunda kullanılmaktadır. Bu araştırmanın deneysel kısmında da bir tür zaman serileri analizi olan markov modelinde (zincirinde) karar kılınmıştır.

Etkileşim içerisindeki tarafların belli bir zaman diliminde sergiledikleri belli bir davranış, bir süreklilik dâhilinde kendisinden önceki davranışın ortaya çıkmış olma olasılığına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bir örnek üzerinde bu bilgileri açmaya çalışalım; örneğin bir danışmanın veya terapistin (T) danışana bir soru yöneltmiş olduğunu varsayalım, bu durumda danışan (D) sanki baskı altında kalmışçasına kendisine yöneltilmiş bu soruyu yanıtlayabileceği veya yanıtlamayabileceği hususunda bir kestirimde bulunabiliriz. Yine aynı şekilde danışanın soruya vereceği yanıt danışmanın belli bir yönde hareket etmesine veya davranış sergilemesine neden olmaktadır. Bu sayede ortaya birbiri ile ilişkili davranış dizgeleri (örüntüleri) çıkmaktadır; eğer taraflardan birinin verdiği son tepki (davranış) bilinir ise karşısındaki kişinin kendisinden sonra ne tip bir tepki vereceği kestirilebilir (Heck, 1984). Bir veri dizisindeki veya ardışıklığındaki her bir öge (birim), kendisinden önceki ögelerden

etkilenmektedir, aynı şekilde kendisinden sonraki ögeleri etkilemektedir. Kısaca, danışman ve danışan beraber yapılandıkları bir sosyal sistem içerisinde birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedirler (Wampold, 1992). Wampold (1992) süreç verilerine ilişkin en tipik özelliğin sıralı bir bağımlılık olduğunu belirtmektedir. Üzerinde analiz yapılacak veriler, veri tabanından (gözlem sonuçlarından) üretilen örneklemdir ve sıralı olarak çekilmektedir. Psikolojik danışman ile danışanın arasındaki etkileşim ile oluşan sosyal sistemin kendisi bir veri üreticisi olarak kabul edilmektedir.

Czogalik ve Hettinger (1990) ardışık (dizisel / sıralı) bağımlılığın olduğu nitel nominal verilerden oluşan bir ardışıklıkta markov analizinin uygun düşebileceğini belirtmektedirler. Bu analize başvurulmasının temel sebebi süreç kavramının, tesadüfi (rassal / stokastik / olasılığa dayalı) bir şekilde tanımlanmış olmasıdır; daha açık bir ifadeyle, bir zaman serisi içerisinde bir olayın ortaya çıkma olasılığı zamansal olarak kendisinden önceki olaya bağımlıdır. Dikkate alınan önceki olayların sayısı belirli bir sürecin düzen derecesini belirtmektedir. Bir olaya ilişkin olasılık hesaplamasında, sadece doğrudan doğruya kendisinden bir önceki olay dikkate alınması durumunda, markov-süreci 1'inci düzen; eğer kendisinden önceki iki olay dikkate alınıyor ise markov-süreci 2'inci düzenden söz edilmektedir.

Kendisinden bir önceki durum (olay veya davranış) esas alındığından buna 1. düzen/derece süreci denmektedir. Özetle süreç içerisinde vakalardan birinin ortaya koyduğu belli bir davranış veya davranış kategorisi (*takip eden - consequent*) hemen önceki davranış kategorisine (*öncü/önce gelen - antecedent*) bağlı olarak –veya şartıyla- ortaya çıkmaktadır (Heck, 1984).

	<u>Öncü</u>	<u>Takip Eden</u>
	Tt-1	Ct
veya		
	C t-1	Tt

Elbette ve nitekim bazı araştırmacıların da ifade ettiği gibi (Hill, Carter ve O'Farell, 1983; Howard, 1983) danışmadaki davranış dizgesi sadece kendisinden bir öncekine bağlı olarak ortaya çıkmıyor; bazen birden fazla olay (davranış) sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle bazen 1. düzen, bir davranışın niçin ortaya çıktığı

konusunda bize sağlıklı bilgi vermiyor; bu nedenle, o anda gözlemlenen davranış öncesindeki birkaç davranışın bilinmesinde veya hesaba katılmasında yarar vardır. Örneğin danışanın t zamanında vermiş olduğu bir tepki sadece kendisinden hemen önce gelen psikolojik danışman tepkisine bağlı (zaman; t-1) olarak ortaya çıkmayabilir; fakat buna karşın bizzat danışanın verdiği bir önceki tepkiye (zaman; t-2) bağlı olarak ortaya çıkabilir. Danışanın hâlihazırda gösterdiği tepki, danışmanın kendisine verdiği tepkiye – ki bu da danışanın verdiği önceki tepkiye- bağlı olarak gerçekleşmektedir. Eğer mevcut bir tepki kendisinden iki önceki olaya (davranışa) bağlı olarak ele alınacaksa, buna 2. düzen denmektedir (Heck, 1984).

<u>Öncü</u>	<u>Takip Eden</u>
Ct-2 Tt-1	Ct

Aynı şekilde danışanın o anda verdiği tepki kendisinden önceki üç tepki ile bağıntılı olabilir. Böylesi bir durum 3. düzen olarak adlandırılmaktadır. Bir olay kendisinden önceki üç olaya bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (Heck, 1984).

<u>Öncü</u>	<u>Takip Eden</u>
Tt-3 Ct-2 Tt-1	Ct

Markov modeli Bir etkileşim sürecinin bu şekilde incelenmesini olanaklı kılmaktadır. Tüm markov modelleri iki temel sayılıya dayanmaktadır: (a) bir süreçteki/etkileşimdeki şu andaki bir durum, yakın geçmişteki durumlara bağlı olarak belirlemektedir ve (b) önceki durumlar ile şu andaki durumun beraber görülme olasılığı zaman içerisinde sabit veya durağandır (Chatfield, 1973; Akt: Heck, 1984). Czogalik'e göre (1990), bir sürecin koşullu olarak betimlenebilmesinin önkoşulu, sürecin durağan ve homojen olduğu varsayılmasıdır.

Verilerin markov modeli analizine uygunluk taşıyabilmesi için öncelikle danışman-danışan etkileşimi davranış düzeyinde ele alınıp, davranışların frekans ve yüzdeleri çıkartılmalıdır. Ayrıca her bir davranışın hangi davranışlara bağlı olarak ortaya çıktığını gösteren bir olasılık tablosunun çıkartılması şarttır (Heck, 1984). Sürece ilişkin getirilen açıklamalar, mutlak ve koşullu olasılıkların karşılaştırmasına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir; bu nedenle sıralı bağımlılık öncelikli olarak, geçiş matrisi üzerinden betimlenmelidir.. Matris tablosundaki satırlar geçmiş zamandaki bir olayı (t-

1); sütunlar ise şu andaki bir zaman olayını (t) tanımlamaktadır (Revenstorf ve Vogel, 1996).

Ancak çok fazla sayıdaki davranış kategorileri beraberinde elbette bazı olumsuzlukları da getirmektedir. Olumsuzluklardan biri her bir kategorinin bir etkileşim sürecinde görülme sıklığının düşük olmasıdır. Bu sorunun aşılması, içeriksel olarak benzerlik taşıyan kategorilerin “üst kategori” dediğimiz bir değerlendirme yaklaşımı ile mümkündür. Gözlem verileri yeteri genişlikte olmalı ki, verilerin sıralı analizi mümkün olabilsin. Bir terapötik etkileşim sürecinde davranış kategorilerinin görülme sıklığı, mevcut kategorilerin azaltılması (indirgenmesi) ile mümkündür. Üst kategori dediğimiz kategorilerin oluşturulmasında içeriksel olarak benzer özellikteki davranışların tek bir kategori altında değerlendirmesiyle yapılır (Heck, 1984; Schindler, 1991; 1996).

Markov modeli mantığının daha iyi anlaşılabilmesi için, modelin bir örnek üzerinde daha da somutlaştırılması gerekmektedir. Örneğin bir danışman-danışan dizisinin (sırasının/ardışığının) değişiminde A ve B kullandıklarını varsayalım:

ABAABABBABBAABABBABAAABBAAABB

Bu sayede ardışıklık (sıralı) olmadan etkileşim betimlenebilmektedir. Yukarıdaki dizide A'nın frekansı 16 ve B'nin frekansı 14'dür. Bunu şu şekilde de ifade etmek mümkündür; A'nın koşulsuz olasılığı $p(A) = 16/30 = .53$ ve B'nin koşulsuz olasılığı $p(B) = 14/30 = .47$ 'dir. B'nin koşula bağlı olasılığı hesaplanırken sadece A'nın kendisinden önce konumlanmasına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Yukarıdaki sırada (ardışıklıkta) A sadece 9 kez B'den önce gelmiştir; o halde bunu şu şekilde formüle edebiliriz $p(B/A) = 9/16 = .56$.

Bu örnekten yola çıkarak olaylar dizisini (ardışıklığını/sırasını) betimlemek; diğer bir değişle olaylar arasındaki olasılığa dair geçişi hesaplamak mümkün olabilmektedir. Bir süreklilik dâhilindeki öncü ve takip eden olaylar, *geçiş* olarak tanımlanabilmektedir. Bir ardışıklıktaki geçiş, güncel bir davranışı (olayı) kendisinden sonraki bir davranışın (olayın) takip edebileceğinin ampirik olasılığının hesaplanmasıdır. Bu olasılık, geçiş olasılığı ya da geçişlerin olası büyüklüğü olarak tanımlanmaktadır.

Geçiş olasılıkları, geçiş matrisleri adı verilen düzeltilmiş matrisler üzerinde gösterilmektedir. Bu matristeki satırlar (i) öncü olayları, sütunlar ise takip eden olayları göstermektedir. Matrisler, bir ardışıklık süresince hangi geçişlerin ne denli ortaya çıktığını gösteren özetlerdir. Ne var ki, bu matris özetleri sadece ilişkinin yapısı veya olaylar arasındaki örüntü hakkında bilgi vermektedir. Matrisler ardışıklık üzerine diğer bazı özellikler hakkında bilgi vermez; Örneği, (1) ardışıklığın uzunluğu ve (2) konuşmacının kim olduğu, ardışıklığın (dizinin) kim tarafından başlatıldığı veya sonlandırdığı hususuna odaklanmaz. Kısaca, kendine özgü stokastik model olan desen olasılığı dair kuralları ve süreçte gerçekleşen olaylar arasındaki ilişki hakkında bir tablo ortaya koyar (Forrester, 1968).

Geçiş olasılıkları dağılımının elde edilmesi neticesinde; diğer bir ifadeyle ardışıklıklar arasında hangi olaydan veya davranıştan sonra hangi olayın geldiği ve ne sıklıkta geldiği ortaya konulabilir. Eğer bir olayın ortaya çıkması doğrudan doğruya kendisinden bir önceki olaya bağlı olarak gerçekleşiyorsa ve ardışıklıklar arasında bu olasılık sabitlik taşıyorsa daha önce de söz ettiğimiz gibi buna 1. düzen markov zinciri denir. Kuşkusuz ardışıklıkta bir olayın gözlenmesi doğrudan kendisinden hemen önce gelen gözlem sonucuna bağlı olmayabilir; bu durumda takip eden olayın kendisinden birkaç önceki olay ile bağıntısının araştırılması gerekebilir. Elbette 2. düzen markov zincirinin hesaplanabilmesi için 1. düzen markov zincirinin; yine aynı şekilde 3. düzen markov zincirinin hesaplanabilmesi için 1. ve 2. düzen markov zincirlerinin hesaplanmış olması gerekmektedir.

Schindler (1991) özgün bir örnek üzerinde markov modelinin anlamlılık testinin ne şekilde yapılabileceğini bir örnek üzerinde aktarmıştır. Diyelim ki bir davranışın geçiş sıklığı tanımlanmış olsun (örneğin; ‘terapötik desteği’ danışanın ‘değişim ile ilgili sözleri’ takip etsin), bu durumda geçiş olasılıkları (koşullu olasılık; $P=p(j/i)$) 0 ve 1 arasında hesaplanabilir (örneğin; psikolojik danışmanın desteğini 0,4 gibi bir olasılıkla danışanın değişim ile ilgili bildirimleri izlemektedir). Elbette elde edilen değer kesin, anlamlı bir sonuç vermez; hesaplanan değerlerin mutlak sıklık, hesaplanan mutlak (özellikle; ‘beklenen’) olasılıkla karşılaştırılması gerekmektedir. Bir olayın kendisini önceki başka bir olaya bağımlılığının anlamlı düzeyde olduğunun söylenebilmesi için; geçiş olasılığının, belirli bir zaman noktasındaki (t) olayın mutlak olasılığına göre,

anlamlı düzeyde büyük veya küçük olmalıdır. Anlamlılık testi için z-değeri hesaplanmaktadır (Schindler, 1991):

$$z = (F - NP) / \sqrt{NP(1-P)}.$$

F desteği takip eden değişim ile ilgili gözlenen bildirim sıklığı, N önceki olayın destek olduğu davranışların sıklığı ve P değişim ile ilgili bildirimlerin mutlak olasılığıdır. Z değeri gözlenen ve beklenen sıklık arasındaki farkın, beklenen sıklığın standart sapmasına bölümü neticesinde hesaplanmaktadır. Z değeri 1,96 olduğunda %5 düzeyinde bir anlamlılıktan söz edilebilir (Schindler, 1991; Revenstorf, Hahlweg, Schindler & Kunert, 1984).

Bu hesap, sürecin 1. düzende hesaplanmasına ilişkindir; fakat sürecin daha yüksek düzendeki hesaplamaları için hesaplama aynı şekilde yapılmaktadır. Örneğin 2. düzen hesaplamalarında bir olayın koşullu olasılığı için, bu kez kendisinden önceki iki olay dikkate alınmaktadır (örneğin; değişim ile ilgili bildirim olasılığı hedef oluşturma ve desteği serilerini izlemektedir). Daha uzun serileri (dizileri) hesaplamada gözlenen olay dizilerinin sayısı nedeniyle bir sınırlılık yaşanmaktadır; ancak daha önce de ifade edildiği üzere mevcut kategorilerin, üst kategorilere dönüştürülmesi ile bu sorun aşılabilmektedir. Fakat süreç ne denli ayırt edici/detaylı incelenirse, bir olayın sayıca gözlenme olasılığı da o denli azalmaktadır.

2.3. İlgili Araştırmalar

2.3.1. Psikolojik Danışman–Danışan Etkileşiminin Özellikleri İle İlgili Araştırmalar

Psikolojik danışman ile danışan arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda genellikle ilişki dolaylı olarak ölçülmeye çalışılmıştır. Ölçümler genellikle oturum veya süreç sonunda danışanın bakış açısından geçmişe dönük olarak yapılmaktadır. Elbette bu araştırmalar alana çok büyük katkı sağlamaktadır; ancak süreçteki danışan ve danışman davranışları hakkında veya her iki etkileşim partnerinin birbirlerini ne şekilde etkilediği ile ilgili bizlere net bilgi sunmaktan uzaktır. Etkileşimde bulunan her bir kişinin davranışlarının doğrudan gözlemlendiği araştırmalar ne yazık ki sayıca çok değildir.

Toplam 19 çalışmanın bulguları ışığında Schindler (1991) danışanların '*problem betimleme*' davranışının, ilerleyen danışma sürecinde azalma göstermesine karşın %50 gibi bir oranla, danışanlar tarafından sergilenen en baskın davranış olduğunu belirtmektedir. Buna karşın en az gözlenen davranış '*duyguları betimleme ve ifade etmedir*'. Tüm kuramsal görüşler tarafından önemi vurgulanan, değişimde rol oynadığı düşünülen '*içgörü oluşturma (anlama)*' ve '*değişim stratejilerinin gelişimi*' gibi davranışlar her ne kadar ilerleyen danışma sürecinde nispeten daha sık sergilense de tüm davranışlar içerisindeki oranı oldukça düşüktür.

Psikolojik danışman davranış kategorileri (türleri) içerisinde '*empati*' neredeyse tüm kuramsal görüşler tarafından 'işe yarar ve gerekli' olarak nitelendirilmektedir. Empati ile danışman, danışanın ifadelerinden yola çıkarak danışanın söylediklerini tekrarlamakta ve danışanın örtük duygularına, bu duyguların danışana ne ifade ettiğine odaklanılmaktadır. Danışmanların bu davranışı süreç boyunca ne denli gösterdikleri yönündeki bulgular değişkenlik göstermektedir; çalışmalar '*empati*' davranışının, danışmanın gösterdiği diğer davranışlar içerisindeki oranının %5 ila %45 arasında olduğunu belirtmektedir. Danışmanların empatik tepkileri, sıklıkla danışanların duygularını daha derinlemesine betimlemelerini sağlamaktadır. Ancak danışanlar en sık duygularını doğrudan soru yöneltildiğinde betimlemektedir. Danışanların duygularını ifade etme olanağına sahip olması, anlaşıldığı yönündeki kanıyı güçlendirmektedir. Danışmanın süreç başlangıcındaki '*yansıtma ifadeleri*' ile elde ettiği danışan davranışlarını, sürecin ilerleyen evrelerinde diğer davranışlarla da elde etmesi mümkün olabilecektir.

Bir diğer merkezi terapötik davranış sınıflaması '*destek*'tir; destek, çoğu zaman cesaretlendirme, onaylama ve olumlu pekiştirme olarak kabul edilmektedir. Bu davranış, danışanlara duygusal destek veya pozitif geribildirim vererek gerçekleşebilir. Gerçek anlamda danışmanların danışanlara destek göstermeleri/olmaları nispeten düşük bir yüzde göstermektedir (%3-%10). Ne var ki destek davranış kategorisinin içeriğine, '*minimal destek*' dahil edildiğinde bu oran %40'lara kadar çıkabilmektedir. Her şeyden önce danışanlar kuşkusuz destek karşısında kendilerini iyi hissetmektedir ve kendilerine yardımcı olduğu yönündeki kanıyı güçlenmektedir. Çoğu zaman destek davranışını takip eden danışan davranışı '*değişim ile ilgili öneri getirme*' ve '*anlama*'dır.

Danışanların danışma esnasında veya dışında belirli davranışları sergilemeleri veya nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili danışmanın '*rehber olması*' ve '*direktifleri*' bir diğer davranış kategorisidir. Danışanlar bu tarz bir davranışa hem olumlu hem de olumsuz tepki gösterebilmektedir. Bu danışman davranış kategorisinin görülme sıklığı nadirdir (%1-%4). Danışmanlarda sıklıkla gözlenen davranışlardan biri de *bilgi almaya dönük soru* sormalarıdır (%7-%18). Danışanlar bu tarz bir soru karşısında genellikle problemlerini betimlemektedir; sorula açık uçlu yöneltildiğinde ise yeni bir anlayış geliştirebilmektedirler. Danışmanın bu tarz sorularının başlangıçta daha sık olması beklenir. Bazı araştırmalar bu davranışın ilerleyen oturumlarda azaldığını gösterirken, bazıları ise bir artışın olduğunu rapor etmektedir. Esasında danışman danışandan aldığı bilgilerle açıklama gücüne kavuşmaya çalışmakta veya süreci yapılandırma gibi gayeyi taşımaktadır.

Danışmanın '*yorumları*' ve '*yüzleştirmeleri*' bir diğer davranış kategorisidir. Yorumlama, danışanın söylediklerini bir neden-sonuç dizgesi içerisinde anlama çabasıdır; danışmanın, davranışın altında yatan kişilik özellikleri ile çıkarımlarda bulunmasıdır. Yorumlama ile tam olarak neyin kastedildiği farklı gözlem sistemlerinin getirdikleri çeşitli tanımlamalar nedeniyle net değildir. Araştırmalar farklı gözlem sistemlerini temel alarak etkileşimi çözümlediklerinden, sonuçların karşılaştırılması güçtür. Çalışmalarda yorumlama davranışının görülme sıklığı %6 ila %27 arasında olduğu rapor edilmektedir. Sıralı analizler ile de birbiri ile tutarlı olmayan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu tespit, danışanın tutarsızlığının ifade edildiği yüzleştirme davranış kategorisi için de geçerlidir.

Somut davranışların gözlendiği ve bulgulandığı bir başka çalışmada (Hill, Helms, Tichenor, Spiegel, O'Grady, ve Perry; 1988) sekiz kısa süreli psikolojik danışmadaki danışmanların konuşma eylemleri (reponse modes) analiz edilerek süreç ile ilgili bir farkındalık kazanılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçları danışanların, en çok '*danışmanların kendilerini açmalarını*' olumlu olarak değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır; ilginç olan bu davranışın danışmanlar tarafından en az sıklıkta, nadiren gösteriliyor olmasıdır (tüm davranışlar içerisindeki oranı %0,8'dir). '*Yeniden formüle etme*' hem danışan, hem de danışman tarafından orta derecede yardımcı olarak değerlendirilmiştir. Yine aynı şekilde danışmanın onaylayıcı davranışları orta derecede yararlı olarak değerlendirilmiştir; fakat böyle bir değerlendirme danışanlar tarafından

yapılırken, danışmanlar onaylayıcı davranışı az derecede yararlı olarak değerlendirmişlerdir. Açık uçlu soru sorma hem danışan hem de danışman tarafından yardımcı olarak görülmüştür. Yüzleştirme, çoğu danışan tarafından yararlı olarak değerlendirmedeği gibi, bu tepkiye karşı negatif tepki ortaya koymuşlardır. En ilginç bulgulardan biri ise öneri veya direktifte bulunmanın danışmanlar tarafından yararlı olarak görülmesine karşın; danışanlar tarafından en az etkili olarak değerlendirilmesidir. Hill ve arkadaşları (1988), her bir danışma sürecine ilişkin bulgunun kendine özgü olduğunu vurgulamaktadır; dolayısıyla sonuçları yorumlarken kesin genellemelerden kaçınılmalıdır.

Schindler, Hohenberg-Siebert ve Hahlweg (1989) 14 oturumdan oluşan toplam 31 psikolojik danışma sürecini takip ederek danışman ile danışan arasındaki etkileşimi çözümlenmeye çalışmışlardır. Araştırma bulguları problem betimleme davranışının danışma sürecinin ilerleyen evrelerinde azalma gösterdiğini; buna karşın değişim ile ilgili bildirimlerin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yine aynı şekilde araştırmacı ve yapılandırılmış konuşmalar ilerleyen oturumlarda azalma göstermekte; buna karşın destek ve yüzleştirme davranışı artış göstermektedir. Schindler, Hohenberg-Siebert ve Hahlweg (1989) danışanın verdikleri tepkilerin danışmanların veya bizzat kendilerinin daha öncesinde verdikleri tepkilere bağlı olarak ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Bu sav doğrultusunda yürütülen analiz sonuçlarına göre danışmanların empatik tepkilerini en çok (muhtemel) danışanın kendini açması takip etmektedir. Destek (cesaretlendirme) davranışını ise en muhtemel takip ede davranışlar değişim ile ilgili bildirim ve işbirliğidir. Bulgular danışmanın yönlendirici veya direktif olmasının danışanların direnç geliştirmelerine yol açtığını ortaya koymaktadır. Başarılı bir süreç gerçekleşmesinde (danışmada) danışanın daha çok işbirliği içerisinde olduğu ve daha az tutuk (engelleyici) davranış gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte başarılı bir danışmada, danışmanların başarısız sonuçlanan danışmalara göre daha fazla destek gösterdikleri görülmüştür. Başarısız sonuçlanan danışma sürecinde karşılıklı pozitif etkiden söz edilmesi mümkün değildir. Daha süreç başlangıcındaki söz konusu bu karşılıklı etki sebebi ile (olumsuz olması durumunda), danışanlar destek sunulsa dahi işbirliği göstermemektedir; aynı şekilde danışmanlar da destek davranışı daha az sergilemektedir. Esasında sürecin ilk oturumlarında danışman ile danışan arasında inşa olunan etkileşim tarzı, sürecin akışını etkilemektedir ve bunun değiştirilmesi de güçtür.

Bir başka araştırmada ise Kaimer, Reinecker ve Schindler (1989) başarılı bir danışmada, danışmanın daha çok açıklama ve destek olma davranışlarını sergilediğini; buna karşın daha az araştırma ve empati davranış örneklerini sergilediğini belirtmektedir. Başarılı bir danışma sürecinde danışanlar daha çok problem betimleme ve değişim ile ilgili bildirimlerde bulunurken; daha az kısa yanıt vermektedirler. Başarı sağlanan süreçlerde, danışanların danışmanların empati tepkilerini daha sık kendini (emosyonel) açma ile yanıtladıkları ve açıklamalara daha kısa yanıtlar verdikleri görölmüştür. Yine aynı şekilde bu danışanlar danışmanların destek davranışlarına karşı daha sık olarak değişim ile ilgili bildirim ve işbirliği gösterdikleri; danışmanın getirdiği açıklamalara ise daha çok problem betimleyerek tepki verdikleri gözlenmiştir. Başarılı danışmanlar ise danışanla daha sık işbirliği göstermekte ve danışanın değişim ile ilgili bildirimlerini empatik bir şekilde daha sık desteklemektedir. Sonraki yıllar içerisinde Brandl ve Kammer'in (1999) çalışmaları da paralel bulguları ortaya koymuştur.

2.3.2. Süreç–Sonuç Araştırmaları İle İlgili Araştırmalar

Süreç – sonuç araştırmaları, süreç değişkenlerinin danışma sonuçları ile ilişkili olduğunu kabul eder. Ne var ki süreç ile ilgili değişkenlerin düzenlendiği (kontrol edilmeye çalışıldığı) çalışmalar yok denecek kadar azdır; genelde süreç 'doğal' akışı içerisinde gözlenmektedir. Sonuca etki edebilecek herhangi bir süreç değişkenine (bağımsız değişkene) müdahalede bulunmak güçtür; örneğin bir danışmada (koşulda) danışmanların daha az empatik olmalarını veya daha az destek sunmalarını beklemek herhalde doğru ve gerçekçi olmayacaktır. Zaten farklı terapötik yönelimler (teknikler) ile yürütölen danışmaların karşılaştırılmasında, farklılık somut davranış düzeyinde sorgulanmamıştır. Süreç ve sonuç değişkenleri arasındaki ilişkiyi yoklayan araştırmalar Orlinsky ve arkadaşlarının çalışmalarını temel kabul ederler (Orlinsky, Grawe ve Parks 1994; Orlinsky, Ronnestad ve Willutzki, 2004). Bu nedenle Orlinsky ve meslektaşlarının kaleme aldığı ve 800 araştırma bulgusunu içeren 'Psikoterapi ve Davranış Değişikliği Elkitabı (Handbook of psychotherapy and behavior change)' süreç ile sonuç arasındaki ilişkinin doğasını anlamak isteyen herkes için temel kaynaktır. Değerli bir kaynak niteliğindeki bu çalışma belli bir terapötik okulun üstünlüğünden yola çıkılarak derlenmemiştir; aksine açıklayıcı yönelimli bir bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

Danışmanın (terapinin) organizasyonel boyuttaki temelleri. Ödeme şekli, müdahalenin planlanması, oturumların sıklığı, oturum süresi, oturum sayısı (sınırlı veya sınırlandırılmamış), danışma şekli/türü (bireysel, grup veya aile terapisi), terapi ortamı (ayakta veya yatılı tedavi gören) ve diğer temel organizasyonel boyutların terapi sonucu ile ilgi ilişkisinin olduğu yönünde genellenebilir bulgular mevcut değildir. Ancak burada dikkate alınması gereken husus; danışmanın organizasyonel boyutunun, diğer organizasyon dışı merkezi değişkenlerle (örneğin; rahatsızlığın türü ve derecesi) birleşik bir etki gösterebileceğidir.

Rolleri ve Hedefleri Belirleme. Terapötik süreçte tarafların mümkün olduğunca rollerini yerine getirmeleri ve hedeflere ulaşma yönünde niyet ortaya koymuş olmaları önemlidir. Bu husus, özellikle danışanın perspektifi açısından önemlidir. Bu nedenle danışanın terapötik sürece ilişkin beklentileri net olmalıdır; danışmanın buradaki görevi bu danışanda bu netliği sağlamaktır. Süreç başlangıcında danışman danışana süreçle ilgili temel bilgileri sunmuş olmalıdır. Danışanın sürece ilişkin bilinçli bir hazırlık yapmasının danışma sonucunu olumlu yönde etkileyebilir.

Terapötik Beceri ve Müdahale Yönelimine Uymak. Her bir spesifik etki faktörünün (teknikler) işe koşulma şekli danışmanın tarzına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Her danışmanın bireysel tarzı kendi özgü olabilir; bir tekniğin başarıya ulaşması ya da danışanda pozitif bir etkiye yol açması danışmanın tutumu/tarzi tarafından etkilenir. Araştırmalar danışmanların becerili olarak değerlendirilmesi ile danışma süreci sonuçları arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Yine aynı şekilde danışmanın müdahale yönelimine uyması (sadık kalması) yönündeki algılama ile sonuçlar arasında olumlu ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir.

Danışan ve Müdahale Arasındaki Uyuşum. Bulgular bir danışma yaklaşımına karar vermeden önce danışanın özellikleri, özellikle problemi ve probleminin derinliği dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bir başka ifadeyle bir danışma yaklaşımının başarıya ulaşması problem ve problemin derinliğinden bağımsız olarak düşünülemez.

Sözel Etkinlik. Araştırma bulguları danışanın çok konuşması ile sonuçlar arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir; bu nedenle danışmanlar

danışanların daha fazla konuşmalarını teşvik etmelidir. Buna karşın danışmanların sözel etkinliği için net bulgulardan söz edilemez. Esasında çok konuşma değil de, danışan ile danışman arasındaki iletişimin ahengi (uyumu) sonuç üzerinde daha belirleyici olmaktadır. Nitekim 115 çalışmanın %54'ünde danışmanın empatik olmasının süreç sonucu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir; diğer çalışmaların hiçbirinde olumsuz bir ilişkinin olduğu yönünde bir bulgu ortaya konmamıştır.

Konuşma İçeriği, Problem Sunuşu. Danışanların yaşam problemlerine odaklanmaları ve kendileri için önemli kişisel ilişkilerden söz etmeleri ile sonuç arasında olumlu yönde ilişkilerin olduğu gözlenmiştir. Bulgular danışanın konuşma esnasındaki bilişsel ve davranışsal süreçlerinin sonuç üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Danışanların nelerden bahsettiklerinden çok, nasıl iletişim kurdukları daha önemli görülmektedir. Danışanların duygusal açıdan kendilerine dokunan konulardan söz etmeleri, belirli bir konu üzerinde belli bir süre durmaları ve durum odaklı değil de, eylem odaklı olmaları danışma sonucuna olumlu etki etmektedir.

Probleme İlişkin Anlayış ve Danışmanın Müdahalesi. Danışmanın danışanın dile getirdiği probleme nasıl tepki verdiği ve bu problemleri ne şekilde ele aldığı ile ilgilidir. Danışanlar tümünden problemlerine odaklandıklarından, farklı bir bakış açısı geliştirmeleri güç olabilmektedir. Danışmanların danışanların daha çok duyguları, önemli ilişkileri ve problemleri üzerinde durmaları, danışanların yeni bir bakış açısı geliştirmelerine yardım olacaktır. Ancak en önemlisi de danışanın kaynaklarına odaklanmasıdır. Danışanların hangi müdahalelerinin nasıl sonuç verdikleri şu şekilde özetlenebilir: paradoksal anlam (13 çalışmada olumlu ilişkinin olduğu tespit edilmiştir), yüzleştirme (22 çalışmada %70 gibi bir oranla olumlu ilişkinin olduğu bulgulanmıştır) ve yorumlama (38 çalışmada %63 gibi bir oranla olumlu ilişkinin olduğu bulgulanmıştır). Ancak araştırma (41 çalışmada %39 gibi bir oranla olumlu ve bir çalışmada olumsuz ilişkinin olduğu bulgulanmıştır) ve destek (38 çalışmada %34 gibi bir oranla olumlu ve bir çalışmada herhangi bir ilişkinin olmadığı yönünde bir bulgu tespit edilmiştir) için aynı netlikte konuşmak mümkün değildir. Yansıtma, kendini açma, öneride bulunma ve yönlendirici olma arasında olumlu değil, hatta olumsuz ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Schindler'in (1991) de bulguladığı üzere danışmanların direktif olmaları, danışanların daha çok engelleyici (tutuk) davranış sergilemelerine neden olmaktadır.

Danışanın Reaksiyonu ve İşbirliği. Bu konuya eğilen çalışmaların yarısından fazlası danışanın işbirliği göstermesinin sonuca etki ettiğini vurgulamaktadır. Nitekim 50 çalışma, %69 gibi bir oranla pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Danışanın dirençli olması sonucu olumsuz etkilerken; danışanın hazır bulunuşluğu (sosyal etkiye açık) ise sonucu olumlu etkilemektedir (Ambühl, 1993; Ambühl & Grawe, 1988). Danışanların duygularını ifade etme olanağına sahip olmaları ile danışma sonucu arasında olumlu ilişkilerin olduğu görülmektedir. Daha ayrıntılı bakıldığında danışanların olumlu duygularından söz etmeleri, 9 çalışmanın tümünde sonuç ile pozitif ilişki gösterdiği bulgulanmıştır. Ne yazık ki olumsuz duyguların ifadesi ile sonuç arasında kesin bir korelasyondan söz etmek mümkün değildir. Nitekim araştırmaların %26'sı olumlu, %35'i olumsuz ve %39'u sonuç ile herhangi bir ilişkisinin olmadığını ortaya koymaktadır.

Terapötik İlişki. Orlinsky, Grawe ve Parks (1994) süreçteki hiçbir değişkenin sonuç üzerinde terapötik ilişki kadar etkili olmadığını belirtmektedir. Terapötik ilişki, bini aşkın süreç-sonuç araştırmasında ele alınan ve etkililiği kesin kez ortaya konulan bir süreç değişkenidir. *Danışanın danışma esnasındaki yaşantıları* sürece ilişkin değerlendirmelerini etkileyecektir. Danışanın danışmanı ve/veya oturumlara yönelik değerlendirmeleri; bir başka ifade süreçte yaşadıkları veya süreçle ilgili öznel deneyimlerinin sonuca etki ettiğini destekleyen ampirik kanıtlar mevcuttur. Belki dışarıdan bağımsız bir gözlemci danışmanın kullandığı yardım becerilerini yeterli görebilir; fakat asıl önemlisi danışmanın yaklaşımının veya yardım becerilerinin üzerinde hayat bulduğu danışan tarafından olumlu olarak algılanmasıdır. Danışanın sürece ilişkin öznel yaşantısı ile süreç sonunda yaşantı ve davranışlarında değişim arasında olumlu yönde bir ilişkinin olması beklenmektedir. Danışanın daha ilk oturumu olumlu olarak değerlendirmesi, ilerleyen oturumları da olumlu olarak değerlendirmesine yol açabilir (Huber, Henrich ve Brandl, 2005; Schindler, 1991). Ambühl'e (1993) göre terapötik ilişkinin olumlu olması danışanların hazır olma düzeylerini olumlu yönde etkileyecektir ve bununla birlikte başvurulacak spesifik bir tekniğin daha etkili sonuç vermesini sağlayacaktır.

Danışma Süresi – ,dose-effect relationships'. Araştırmalar çoğu zaman belirli danışanlar ile daha kısa sürede (daha az sayıdaki oturum ile) amaca ulaşabileceğini ortaya koymaktadır. Zaten uzun süreli terapiler de dahi (25 oturumdan fazla),

danışanlarda anlamlı düzeyde bir değişimin sıklıkla ilk 5-10 oturum sonrasında yakalanabildiğini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, kullanılacak veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizinde uygulanacak istatistiksel teknikler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın genel amacı psikolojik danışman ve danışan arasındaki sosyal etkileşimi incelemek ve bunun psikolojik danışma süreci ve sonuçlarına olan etkilerini çözümlenektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle psikolojik danışman ve danışanın her bir davranışı kategorik hale getirilmiş ve ‘karşılıklı etki’ çerçevesinde incelenmiştir. Psikolojik danışma sürecindeki davranışlar edilgen gözlem araştırması yoluyla kodlanmıştır. Süreçteki bağımsız değişkenlere araştırmacının müdahalesi olmadığından araştırma *alan araştırması* niteliği taşımaktadır (alan araştırması için bkz. S.46). Araştırma, ampirik araştırma türlerinden biri olan ‘*edilgen gözlem çalışmasıdır*’ (Kazdin, 1994). Bu nedenle değişkenler arasındaki ilişki gözlenmiş, fakat manipüle edilmemiştir. Bununla birlikte araştırmanın alt amaçları gözetildiğinde birden fazla araştırma modeline, bu araştırma kapsamında başvurulduğu görülmektedir.

Araştırma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. *İlk aşama*, üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik alanında lisans eğitimi gören psikolojik danışman adaylarının (aldıkları dersler doğrultusunda) yaptıkları bireysel psikolojik danışmanın oturum düzeyinde danışman-danışanın her bir oturuma ve birbirlerine ilişkin öznel değerlendirmelerini belirlemeye yönelik, *betimsel bir durum saptaması* niteliğindedir. *İkinci aşamada*, danışan ve danışmanın öznel değerlendirmelerinin sonuç (başarı) ölçütleri ile ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır; bu nedenle ikinci işlem basamağı için *korelasyon türü ilişkisel tarama modeli* seçilmiştir. *Üçüncü aşamada* ise, terapötik ilişkinin empirik çözümlenmesi için psikoterapi araştırma desenlerinden biri olan “*farklı karşılaştırma (ölçme) düzeyleriyle süreç-sonuç-araştırmaları*” deseni kullanılmıştır. Bu araştırma deseni, psikolojik danışma akışındaki somut davranışların araştırılmasına olanak tanımaktadır. Oturumlardaki güncel davranışların analiz edilmesinin yanı sıra

psikolojik danışman ve danışanın oturumlardaki öznel yaşantıları çözümlenmiştir. Psikolojik danışma sürecindeki yaşantılar, psikolojik danışma sonuçları ile bağlantılıdır (Hill, Helms, Tichenor, Spiegel, O'Grady ve Perry, 1988; Hartung, 1990).

3.2. Çalışma Evreni ve Örneklem

Bu araştırmada iki örneklem grubundan yararlanılmıştır. Bu çalışma kapsamında ilk olarak uyarlaması yapılan ölçeklerin, Türk kültüründe geçerliği ve güvenilirliğinin araştırılması için örnekleme yoluna gidilmiştir. Uyarlaması yapılan üç ölçme aracı (bu ölçeklerden ikisinin danışman formu mevcuttur) örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemi ile 168 danışana ulaşılmıştır; ayrıca tüm danışanların psikolojik danışma hizmeti aldıkları toplam 27 psikolojik danışman örnekleme oluşturmuştur. Psikolojik danışmanların yaşları 22 ile 43 arasında ve yaş ortalaması 31.2'dir; meslek deneyim sürelerinin ise 7.8 olduğu tespit edilmiştir. Örnekleme yer alan 27 psikolojik danışmanın yürütmüş olduğu toplam 168 psikolojik danışmanın 140'ının kadın (%83) ve sadece 28'inin erkek (%17) psikolojik danışmanlarca gerçekleştirildiği hesaplanmıştır. Örnekleme yer alan danışanların yaşları 14 ila 44 arasındadır ve yaş ortalaması 18.9'dur. Danışanların %66'sı kadın ve %31'i erkektir. Danışmaların %24.4'ü üniversitelerin mediko-sosyal veya psikolojik danışma birimlerinde; %64.9'u ortaöğretim kurumlarının psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte danışmaların %10.7'si sağlık kuruluşlarında yürütülmüştür. Danışanların her birinin psikolojik danışmayı hangi problem nedeniyle talep ettikleri yönündeki soruya (danışanların başvuru nedeni) danışmanlar, 32 farklı neden belirtmişlerdir. Buna göre 35 vaka ile en sık belirtilen başvuru nedeni 'sınav kaygısıdır' (%21); vakalardan 6'sı için bir başvuru nedeni belirtilmemiştir (%4). Diğer başvuru nedenleri Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo-5: Psikolojik Danışmanların İfadelerine Göre Başvuru Nedenleri İle İlgili Frekans ve Yüzde Değerler

Danışan Problemi	f	%
Sosyal Kaygı	3	1.8
Evlilik / Kararsızlık	1	.6
Arkadaş İlişkileri	14	8.3
Aile	24	14.3
Eğitsel-Mesleki	4	2.4
Karşıt Cinsle İlişkiler	4	2.4
Öfke	3	1.8
Aile-Arkadaş	5	3.0
Sınav Kaygısı	35	20.8
Kararsızlık	4	2.4
Dikkat Eksikliği / Dağınıklığı	2	1.2
Motivasyon	1	.6
Kaygı	13	7.7
Mutsuzluk	2	1.2
Okul Fobisi	1	.6
İntihar Girişimi / Düşüncesi	1	.6
Duygusal Problemler	8	4.8
Gelişimsel Problemler	4	2.4
Okula Uyum	3	1.8
Psikotik	1	.6
Sigarayı Bırakma	2	1.2
Beden Algısı	1	.6
Depresyon	7	4.2
Özgüven	4	2.4
Travma	1	.6
Cinsel Problemler	2	1.2
Evlilik	1	.6
OKB	2	1.2
Yas	1	.6
Panik Atak	1	.6
Kişisel-Sosyal	6	3.6
Saçlarını Yolma	1	.6

Tablo-5’den de anlaşılacağı üzere bu danışan problemlerini gruplamak veya sınıflamak mümkündür. Evlilik-kararsızlık, motivasyon, okul fobisi, intihar girişimi/düşüncesi, psikotik, beden algısı, travma, evlilik yas, panik atak ve saçlarını yolma problemleri birer kez belirtilmiştir. En sık belirtilen problemler sırasıyla sınav kaygısı (%21), aile (%14), arkadaş ilişkileri (%8), kaygı (%8), duygusal problemler (%5), depresyon (%4) ve kişisel-sosyal (%4) problemlerdir. Danışan problemlerinin belirlenmesinde büyük olasılıkla test-dışı tekniklerden (gözlem, görüşme vs.) yararlanılmıştır.

İkinci çalışma grubunun evrenini Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı’nda lisans eğitimi alan son sınıf öğrencileri ve onların danışma hizmetini sundukları danışanlar oluşturmuştur. Çalışma grubunu 74 psikolojik danışman ve yine aynı sayıdaki danışanlar oluşturmuştur. Psikolojik danışma sonucu ile ilgili bulgulara tüm çalışma grubundan elde edilen veriler üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır; ancak 5 danışan bu çalışmada psikolojik danışma sonucunu değerlendirme ölçütü olan ‘Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’ndeki bazı maddeleri boş bıraktıklarından, bu denekler için toplam puan hesaplanamamıştır. Buna göre 69 danışanın YADA’dan aldıkları puanlar analiz edilmiştir. Örnekleme yer alan danışanların yaş ortalaması 20.6’iken, aday psikolojik danışmanların yaş ortalaması 22.5’dir. Danışanların %68’inin cinsiyeti kız, %26’sının cinsiyeti erkektir; dört danışan ise cinsiyet belirtmemiştir. Aday psikolojik danışmanların cinsiyet dağılımına bakıldığında ise %70’i kız, %30’u erkektir. Aday psikolojik danışmanlardan elde edilen bilgilere göre örnekleme yer alan danışanların en çok danışmaya gelme nedenleri sırasıyla ‘kişisel-sosyal problemler’ (%30.8), ‘benlik algısı’ (%26.9), ‘karşı cinsle ilgili problemler’ (%23.1) ve ‘ailevi problemlerdir’ (%19.2); sekiz danışan ise herhangi bir problem belirtmemiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Psikolojik danışman ve danışanların birbirlerine ve psikolojik danışma oturumlarına ilişkin memnun olma düzeylerini belirlemek amacıyla Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann’ın (1983) “Psikolojik Danışman (Terapist) ve Danışanın Karşılıklı Algılamaları Ölçeği” ve Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg’in (1989) “Oturum Değerlendirme Ölçekleri” kullanılmıştır. Psikolojik danışma süreci sonunda danışanların yaşantı ve davranışlarında bir değişikliğin olup

olmadığını belirleyebilmek amacıyla Zielke ve Kopf-Mehnert'in (2001) "Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği" kullanılmıştır. Her üç ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Yukarıda adı geçen ölçeklerin uyarlanmasında çeviri çalışmaları, üç ölçek için de eş zamanlı yürütülmüştür. Ölçeklerin çeviri aşamasında 'geri-çevirme' ve 'tek yönde çeviri' yöntemlerinden yararlanılmıştır. Ölçek maddelerinin Almanca'dan Türkçe'ye çevirisi araştırmacı ve bir süreliğine Almanya'da bulunmuş beş uzman akademisyen tarafından gerçekleştirilmiş ve kontrol edilmiştir. Çevirisi yapılan maddeler Almanca karşılıkları ile PDR Anabilim Dalı'nda görev yapan ve Almanca bilen iki kişilik uzman grubuna sunulmuş ve görüş alınmıştır. Oluşturulan Türkçe form her iki dili de iyi derecede bilen üç öğretim elemanına verilerek yeniden Almanca'ya çevrilmesi sağlanmıştır.

Çeviri çalışmaları neticesinde elde edilen Türkçe denemelik formlarının "görünüm geçerliğini" sağlayabilmek amacıyla "çeviri sonrası sorgulama" aşamasına geçilmiştir. Çukurova Üniversitesi Mediko-Sosyal Birimi'ne psikolojik danışma almak amacıyla başvurmuş olan 30 danışana hazırlanan denemelik form verilerek onlardan maddelerin anlaşılır olup olmadığını yazmaları, varsa kendi alternatiflerini belirtmeleri istenmiştir. Yapılan değerlendirmede maddelerin aritmetik ortalamalarına bakılmış ve maddelerin tamamının ortalamasının 3.5 ve üzeri olduğu görülmüştür. Bazı maddelerde gelen öneriler doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır.

Psikolojik danışma almak amacıyla orta öğretim kurumlarındaki psikolojik danışma ve rehberlik servislerine ve yine aynı maksatla üniversitelerin mediko-sosyal birimlerine başvuran 168 danışan araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Yaş ortalaması 19'dur; örnekleme yer alan danışanların %68.1'i kız ve 31.9'u erkektir. Danışanlar kaygı, arkadaş ilişkileri, ailevi problemler, kararsızlık, eğitsel-mesleki problemler gibi geniş yelpazedeki sorunlar listesi ile danışmaya başvurmuşlardır. Bununla birlikte çalışmaya dahil edilen 27 psikolojik danışmanın (18 kadın, 9 erkek) ortalama mesleki deneyim süreleri 8 yıl; yaş ortalamaları ise 31'dir.

3.3.1. Danışma Sürecindeki Öznel Yaşantı İle İlgili Ölçme Araçları

Psikolojik danışma oturumundan sonra danışman ve danışanın, oturum esnasındaki öznel deneyimlerini içeren ölçme araçları uygulanmıştır. Öznel deneyim iki başlıkta ele alınmıştır, (1) oturum, (2) danışan ve psikolojik danışmanın birbirlerini karşılıklı olarak değerlendirmeleri şeklindedir.

3.3.1.1. Oturumu Değerlendirme Ölçeği (Fragebogen zur Stundenbeurteilung)

Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg (1989) tarafından geliştirilen “Oturumları Değerlendirme Ölçeği” (Stundenbeurteilung) psikolojik danışman ve danışanın oturuma ilişkin memnuniyet düzeylerini ölçmektedir. Ölçeğin, danışan ve psikolojik danışman formları mevcuttur; her iki form da 4'lü Likert (1= hiç; 2= biraz; 3= oldukça; 4= tamamen) türünde olup 20'şer maddeden oluşmaktadır. Ölçek tercihe bağlı olarak her oturum sonrası uygulanabileceği gibi, sadece ilk oturum sonrası ve/veya diğer seçilmiş oturumlar sonrasında da uygulanabilir. Oturum Değerlendirme Ölçeği, danışan ile psikolojik danışman (terapist) arasındaki ilişkinin analizini olanaklı hale getirmekle beraber hem danışanın hem danışmanın oturuma ilişkin öznel değerlendirmelerine odaklanmaktadır. Ayrıca, ölçek sonunda yer alan bir maddeyle oturuma ilişkin memnuniyet, global (genel) olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte oturumlarda kendileri için yararlı veya engelleyici gördükleri yaşantılarını betimlemeleri için iki açık uçlu sorudan yararlanılmaktadır. Bir başka açık uçlu soruyla da psikolojik danışma oturumları dışında kendileri için yararlı olduğunu düşündükleri olaylar betimlenmektedir. Ölçme süresi ortalama 5 dakikadır.

Değerlendirme madde düzeyinde yapılabilmektedir. Ayrıca 20 maddeden alınan toplam puan oturumlar hakkında bilgi sunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 iken en yüksek puan 80'dir. Minimum puan olan 20 oturumdan memnun kalınmadığını gösterirken, alınabilecek en yüksek puan olan 80 oturumdan oldukça memnun kalındığını göstermektedir. Danışman formundan elde edilen 45 toplam puanı ve daha düşük puanlar oturumun olumsuz değerlendirildiğini göstermektedir. Yine aynı şekilde danışan formundan elde edilecek 42 toplam puanı da danışanın oturumu olumsuz değerlendirdiğini göstermektedir. Oturumu Değerlendirme Ölçeği – Danışan Form'u için .88, Danışman Form'u için tutarlık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır; elde edilen bu değerler ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca ölçekten alınan puanlar ile oturumlara ilişkin genel değerlendirmeler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir; dolayısıyla ölçeğin geçerli olduğu kabul edilmiştir (Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg, 1989; Klann, Hahlweg ve Heinrichs, 2003).

Ölçeğin çeviri çalışmaları, yine bu araştırmanın kapsamında uyarlanmış diğer iki ölçek olan “Danışman ve Danışanın Birbirlerini Algılamaları Ölçeği” ve “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” ile birlikte yürütülmüştür (çeviri çalışmaları için bkz. S. 86).

3.3.1.1.1. Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması

Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin uyarlanmasında aşağıdaki adımlar takip edilmiştir.

1. Geçerlik Çalışmaları

Örnekleme alınan danışan sayısı yeterli olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmış ve bu değer danışan formu için .93 ve danışman formu için .92 olduğu belirlenmiştir.

Uyarlanan Türkçe formunun yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. *Oturumu Değerlendirme Ölçeğinin Danışan Formunda* yer alan 20 maddeye herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmaksızın uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda tüm maddelerin iki faktörde toplandığı görülmektedir (Bkz. Tablo–6). Bu iki faktörün varyansı açıklama yüzdesi %55.30'dur. Her birinin açıkladığı varyans yüzdelere baktığımızda birinci bileşen %47.76'sını ve ikinci bileşen %7.54'ünü açıklamaktadır.

Tablo 6: Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan Formu'nun Deneysel Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Elde Edilen Faktör Yükleri

Madde No	Bileşen	
	1	2
DOD_19	.788	-.225
DOD_18	.776	-.293
DOD_12	.758	-.157
DOD_14	.733	
DOD_3	.732	.421
DOD_10	.732	
DOD_9	.720	-.239
DOD_7	.709	.329
DOD_11	.694	
DOD_4	.693	.387
DOD_15	.692	-.320
DOD_17	.681	-.300
DOD_5	.673	.107
DOD_13	.660	-.214
DOD_8	.651	.275
DOD_16	.647	-.352
DOD_20	.629	-.276
DOD_1	.613	.316
DOD_2	.609	.287
DOD_6	.588	.380

Ne var ki maddelerin faktör yükleri incelendiğinde tüm maddelerin ağırlıklı olarak birinci faktörde toplandığı görülmektedir. Ayrıca birinci faktör tek başına toplam varyansın %47.7'sini açıklamaktadır; üstelik birinci faktörün özdeğeri 9.5'iken, diğer faktörün özdeğerlerinin 1 olduğu görülmektedir. Bu nedenle orijinalinde olduğu gibi maddelerin tek bir bileşende toplanması sağlanmış ve faktör yükleri yeniden hesaplanmıştır. Neticede 19'uncu madde en yüksek faktör yüküne sahipken (.79); 6'ıncı maddenin en düşük faktör yüküne sahip olduğu gözlemlenmiştir (.59).

Oturumu Değerlendirme Ölçeğinin Danışman Formunda yer alan 20 maddeye herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmaksızın uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda tüm maddelerin dört faktörde toplandığı görülmektedir (Bkz. Tablo-7). Bu dört faktörün varyansı açıklama yüzdesi %62.10'dur. Her birinin açıkladığı varyans yüzdelerine baktığımızda birinci bileşen %40.0'ını, ikinci bileşen %8.75'ini, üçüncü bileşen %6.73'ünü ve dördüncü bileşen %5.78'ini açıklamaktadır.

Tablo 7: Oturum Değerlendirme Ölçeği Psikolojik Danışman Formu'nun Deneysel Türkçe Formundaki Maddelere İlişkin Elde Edilen Faktör Yükleri

Madde No	Bileşen			
	1	2	3	4
POD_16	.772	-.220		-.258
POD_15	.756	-.150	-.197	
POD_18	.744	-.151		-.144
POD_17	.733	-.195		-.179
POD_4	.719	-.238		
POD_5	.719			.227
POD_19	.694		-.316	-.284
POD_6	.694		.112	.305
POD_14	.689	.148	-.373	
POD_20	.686	-.238		-.293
POD_8	.676	-.340		.264
POD_9	.674	-.160	-.226	.227
POD_3	.606	.143	.368	
POD_11	.492	.453		-.231
POD_10	.453	.387		.443
POD_13	.428	.738	-.134	
POD_12	.374	.628		
POD_1	.513	.106	.650	-.192
POD_2	.504		.637	
POD_7	.479			.536

Oturumu Değerlendirme Ölçeği danışan formunda olduğu gibi danışman formunda da maddelerin tümü eş anda ve ağırlıklı olarak birinci bileşende toplandığı görülmektedir. Fakat 13 ve 12'inci maddelerin ağırlıklı faktör yüklerinin ikinci bileşende, 1 ve 2'inci maddelerin ağırlıklı faktör yüklerinin üçüncü bileşende olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde 7'inci madde ağırlıklı olarak dördüncü bileşende toplanmıştır. Her bir faktörün özdeğerleri incelendiğinde birinci bileşenin özdeğerinin 8; diğer üç bileşenin özdeğerlerinin 1 olduğu görülmüştür. Özdeğerlerinden de anlaşılacağı üzere birinci bileşen diğer bileşenlerden ayrılmaktadır; nitekim sadece birinci bileşenin varyansın %40'ını açıkladığı görülmüştür. Bu nedenle yapı orijinalinde olduğu gibi tek bir faktör olarak analize sokulmuştur. Faktör sayısı bir olarak girildiğinde 16'ncı maddenin .77 ile en yüksek; 12'inci maddenin ise .37 ile en düşük faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür.

2. Geçerlik Çalışmaları

İç Tutarlık Katsayıları

Ölçeklerin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları “Oturum Değerlendirme Ölçeği–Danışan Formu” için .94; “Oturum Değerlendirme Ölçeği – Psikolojik Danışman Formu” için .91 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo-8). Bu değerler Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan ve Danışman Formlarının güvenilir olduğunu göstermektedir. Orijinal çalışmada iç tutarlık katsayıları Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan Formu için .88; Danışman Formu için .93 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada elde edilen değerler, orijinal çalışmadaki değerlere yaklaşık olduğundan ölçeğin her iki formu güvenilirlik için yeterli düzeydedir.

Tablo 8: Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan ve Danışman Formları'nın İç Tutarlık Katsayıları

		İç tutarlık katsayıları
Oturum Değerlendirme Ölçeği	Danışan Formu	.94
	Danışman Formu	.91

Ölçeğin test tekrar test puanları hesaplanmamıştır; çünkü oturum değerlendirme ölçeği güncel bir oturumun değerlendirilmesine yöneliktir. Puanların zamanla değişmediğini gösteren korelasyon değeri, güvenilir bir sonuç vermez; bir başka

ifadeyle ölçek danışma sürecinin 2. oturumunun sonunda (örneğin 2'inci hafta) uygulandı ise, 8'inci hafta (veya oturum) sonunda elde edilecek ölçümler elbette ikinci oturum ile ilgili olmayacaktır. Sekizinci oturum sonunda uygulanacak 'Oturum Değerlendirme Ölçeği', sekizinci oturuma yönelik bir değerlendirme olacaktır. Nitekim orijinal çalışmada da (Schindler, Hohenberger-Sieber ve Hahlweg, 1989) test-tekrar teste ilişkin bulgular rapor edilmemiştir.

Oturum Değerlendirme Ölçeğinin Toplam Puan İle Korelasyonu

Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan ve Danışman Formları'nın birbirleriyle ve her bir maddenin toplam puan ile korelasyonları faktör analizi ve iç tutarlık katsayılarının belirlendiği örneklem üzerinde yapılmıştır. Oturum Değerlendirme Ölçeği Danışan ve Danışman Formları'nın birbirleriyle olan korelasyonları Tablo-9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin Danışan ve Danışman Formlarının Birbirleriyle Korelasyonları

	Oturum Değerlendirme Ölçeği	
	Danışman Formu	Danışan Formu
Danışan Formu	-	-
Danışman Formu	-	.30**

**p<0.01

Ölçeğin danışan ve psikolojik danışman formlarında yer alan 20'şer maddenin ilgili formun toplam puanı ile korelasyonları Tablo-10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Oturum Değerlendirme Ölçeği'nin Danışan ve Danışman Formundaki Maddelerin Toplam Puan İle Korelasyonları

	Danışan Formu	Danışman Formu
Madde 1	.651**	.563**
Madde 2	.645**	.524**
Madde 3	.745**	.620**
Madde 4	.679**	.709**
Madde 5	.652**	.725**
Madde 6	.642**	.682**
Madde 7	.713**	.458**
Madde 8	.656**	.633**
Madde 9	.709**	.654**
Madde 10	.732**	.492**
Madde 11	.706**	.522**
Madde 12	.760**	.452**
Madde 13	.671**	.498**
Madde 14	.750**	.701**
Madde 15	.692**	.730**
Madde 16	.632**	.748**
Madde 17	.676**	.705**
Madde 18	.771**	.721**
Madde 19	.787**	.703**
Madde 20	.625**	.656**

**p<0.01

Görüldüğü üzere oturum değerlendirme ölçeğinin danışan ve danışman formlarının birbirleriyle korelasyonları (Bkz. Tablo-9) ve maddelerin ilgili formun toplam puanı ile korelasyonları (Bkz. Tablo-10) tatmin edici düzeyde anlamlıdır.

3.3.1.2 Terapist ve Danışanın Birbirlerini Karşılıklı Algılamaları Ölçeği (Fragebogen zur gegenseitigen Wahrnehmung von Therapeut und Klient)

Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann (1983) tarafından geliştirilen “Terapist ve Danışanın Karşılıklı Algılamaları Ölçeği”, “Münih Evlilik/Eş Danışmanlığı

Araştırmaları” bağlamında geliştirilmiştir (Hahlweg, Langlotz ve Schindler, 1983). Ölçek, psikolojik danışman ve danışanın birbirlerini ne şekilde algıladıklarına odaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle psikolojik danışman ve danışanın birbirleri hakkındaki izlenimleri ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla 29 tanımlayıcı sıfattan yararlanılmıştır; ölçekte aynı sıfatın olumlu (örneğin: kararlı, vb.) ve olumsuz ifadelerinden (örneğin: kararsız, vb.) yararlanılmıştır. Maddeler tam tersi (zıt) ifadeleriyle birlikte ölçekte yer almaktadır. Bu çalışmada maddelerin tümünün olumlu ifade edildiği ölçekten yararlanılmıştır; bu amaçla Schindler (1991) tarafından yeniden revize edilmiş olan formu uyarlanmıştır.

Psikolojik Danışman ve Danışanın Karşılıklı Algılamaları Ölçeği'nin (PDDA) geçerliği toplam 7 psikolojik danışmanın 200 danışan ile yürüttükleri danışma neticesinde toplanılan veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Danışanların, danışmana ilişkin değerlendirmelerini içeren form, “sempati/ilgi”, “deneyim/beceri” ve “yönelme/rehberlik” olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Her bir bileşenin iç tutarlılık katsayıları yüksek bulunmuştur (sırasıyla .91, .84 ve .89). Terapistlerin, danışanlara ilişkin değerlendirmelerini içeren form da üç bileşenden oluşmaktadır; bu bileşenler “sempati”, “kendini açma” ve “birlikte çalışma/hedef yönelimi”dir. Burada da Cronbach Alfa değerleri yüksek hesaplanmıştır, sırasıyla sempati için .92, kendini açma için .87 ve birlikte çalışma/hedef yönelimi için .89 değerleri elde edilmiştir.

Bir başka örneklem grubunda PDDA'nın yapı geçerliği ayrıca sınanmıştır. Benzer sonuçların elde edilmesiyle birlikte danışanın psikolojik danışmana ilişkin algılamaları ile “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği”nden elde edilen puanlar arasında anlamlı ilişkilerin olduğu bulgulanmıştır. Diğer bir ifadeyle psikolojik danışman hakkında olumlu bir değerlendirmeye sahip olan danışan grubunun “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği”nden de daha yüksek puanlar elde ettikleri gözlemlenmiştir. Yine aynı şekilde psikolojik danışmanı olumlu değerlendiren danışan grubu ile olumsuz değerlendiren danışan grubuna oturumlara ilişkin genel memnuniyetleri sorulduklarında, psikolojik danışman hakkında olumlu bir değerlendirmeye sahip olanların oturumları da daha memnun değerlendirdikleri bulgulanmıştır (Hahlweg, Langlotz ve Schindler, 1983). Kısaca, danışanın psikolojik danışmanı “sempati/ilgi”, “deneyim/beceri” ve “yönelme/rehberlik” bileşenlerinde olumlu değerlendirmesi ile danışma başarısı arasında anlamlı korelasyon vardır. Yine

aynı şekilde psikolojik danışmanın, danışanı “sempati”, “kendini açma” ve “birlikte çalışma/hedef yönelimi” bileşenlerinde olumlu değerlendirmesi ile psikolojik danışma başarısı (veya sonuçları) arasında anlamlı bir ilişki vardır (Schindler, 1991).

Bennun, Hahlweg, Schindler ve Langlotz (1986) ölçeğin çapraz-geçerliğini (cross-validated) İngiliz örnekleme üzerinde yürütmüşlerdir. İngilizceye uyarlama çalışmalarında örnekleme kaygı bozukluğu gösteren danışanlar grubu oluşturmuştur (n = 100). Faktör analizi neticesinde orijinal Almanca formunda olduğu gibi danışan ve danışman formlarının üçer faktörünün olduğu tespit edilmiştir. PDDA'nın Danışan Formu için hesaplanan iç tutarlık katsayıları birinci faktör için .89, ikinci faktör için .82 ve üçüncü faktör için .89'dur. PDDA'nın Psikolojik Danışman Formu için hesaplanan iç tutarlık katsayıları birinci faktör için .93, ikinci faktör için .79 ve üçüncü faktör için .83'dür. Ayrıca her bir formdaki faktör diğer faktörlerle korelasyon göstermektedir; yine aynı şekilde danışan algılamaları ile danışman algılamaları arasında pozitif korelasyon vardır. Bununla birlikte ölçme aracının her iki formunun semptomların azalması ve terapiden yararlanmış olma ile ilişki gösterdiği bulgulanmıştır.

Danışman ve Danışanın Birbirlerini Algılamaları Ölçeği, “Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı” ve “Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı” şeklindeki iki ayrı ölçekten oluştuğundan, her bir ölçek için uyarlama çalışmaları ayrı yürütülmüş ve raporlaştırılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan uyarlama çalışmaları aşağıda sırasıyla belirtilmektedir.

3.3.1.2.1. Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması

Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nin araştırma kapsamında yapılan uyarlama çalışmaları aşağıda sırasıyla belirtilmektedir.

1. Geçerlik Çalışmaları

Örnekleme alınan danışan/danışman sayısının yeterli olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. Buna göre danışanın psikolojik

danışmana ilişkin algısının ölçüldüğü form için KMO değeri .88; psikolojik danışmanın danışana ilişkin algısının ölçüldüğü form için ise KMO .93 olarak hesaplanmıştır.

Uyarlanan Türkçe formunun yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. *Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nde* (DPDA) yer alan 29 maddeye herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmaksızın uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda tüm maddelerin yedi faktörde toplandığı görülmektedir. Bu yedi faktörün varyansı açıklama yüzdesi %61.05'dir. Her birinin açıkladığı varyans yüzdelere baktığımızda birinci bileşen %32.62'sini, ikinci bileşen %6.95'ini, üçüncü bileşen %5.42'sini, dördüncü bileşen %4.58'ini, beşinci bileşen %4.09'unu, altıncı bileşen %3.82'sini ve yedinci bileşen %3.56'sını açıklamaktadır.

Özgün çalışmada (Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann, 1983; Hahlweg, Langlotz ve Schindler, 1983; Schindler, 1991) bu araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak üç bileşenli bir yapıya ulaşıldığından, faktör analizinde "maksimum likelihood" analizi tercih edilerek tüm olası yapıların ortaya çıkartılması hedeflenmiş ve sonuca 9 iterasyonda ulaşılmıştır. Herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmaksızın faktör matrisindeki maddelerin bileşenlere dağılımı ve faktör yükleri incelenmiş; psikometrik ölçütün aşamalı olarak yükseltilmesi ile yapı yeni ve yeniden incelenmiştir.

Faktör analizi öncesinde maddelerin sivrilik ve çarpıklık katsayıları incelenmiş ve ölçekte yer alan tüm maddelerin aranılan ölçütleri karşıladığı tespit edilmiştir. Yedinci bileşen çatısı altındaki maddeler incelendiğinde sadece dört maddenin .20 üstü faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür. Ancak bu dört maddenin aynı zamanda ağırlıklı faktör yükü ile ikinci bileşende konumlandığı görülmüştür. Bu nedenle 7 olan bileşen sayısı 6'ya indirilmiştir. Altı bileşenli faktör matrisinde 7 maddenin faktör yükünün .20 değeri üzerinde olduğu; fakat bu maddelerin önceki bileşenlere daha ağırlıklı yüklendikleri görülmüştür. Dolayısıyla bileşen sayısı 5'e indirilmiştir. Bu işlemler bileşen çatısı altında yer alan maddelerin faktör yükünün .30 ve üstü olma ölçütünü karşılaması durumuna değin devam ettirilmiştir. Bu ölçüt dört bileşenli faktör matrisinde karşılanabilmiş, ancak bileşen tek bir madde ile temsil edildiğinden bileşen sayısı 3'e indirilmiştir. Üç bileşenli faktör matrisi incelendiğinde iki maddenin faktör yükünün .40, bir maddenin .30 ve dört maddenin faktör yüklerinin .20'nin üstünde

olduğu tespit edilmiştir. Bu bileşen çatısı altında yer alan maddelerin ağırlıklı faktör yükleri ile eş anda birinci bileşen çatısı altında toplandığı görülmüştür; bu nedenle bu maddeler çıkartılmamıştır. Bu aşamada üç bileşenli bir çözüm aranmaya çalışılmıştır; bu amaçla varimaks dönüştürme yöntemine başvurulmuştur.

Temel bileşenler faktör çıkarma tekniği ile varimaks dönüştürme yöntemi seçilerek 3 bileşenli bir yapı elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun için iki psikometrik ölçüt belirlenmiştir. Birinci ölçüt en düşük faktör yükünün .30 olması; ikinci ölçüt ise faktör yükleri arasında en az .20 fark olması şeklindedir. Ayrıca bir bileşenin en az dört madde ile temsil edilmesi önkoşulu aranmıştır. Bu ölçütler dikkate alınarak yürütülen işlemler neticesinde üçüncü bileşenin sadece iki madde ile temsil edildiği görülmüştür; bu nedenle bu iki sıfat / madde çıkartılmadan iki bileşenli bir yapı test edilmiştir. Neticede 13 madde yukarıda ifade edilen ölçütleri karşılamadığından ölçekten çıkartılmış ve geriye 16 madde kalmıştır. Bu maddelerden 8'inin (14, 15, 16, 27, 3, 7, 25 ve 13. maddeler) birinci ve 8'inin (18, 29, 6, 1, 11, 17, 10 ve 12. maddeler) ikinci bileşen çatısı altında konumlandığı görülmüştür. Tüm bu maddelerin faktör yüklerinin .46 ila .76 arasında olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, yeniden hesaplanan KMO örneklem yeterliği de .85 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo-11).

Tablo 11: Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'ndeki Maddelerin Faktör Yükleri

Madde	Madde No	Bileşenler	
		Kabul/Yönelim	Deneyim/Beceri
Kendine zaman tanıyor	D_PA14	.758	.279
İşbirliği yapar	D_PA15	.750	.211
Ne istediğini bilen (Amaçlı)	D_PA16	.627	
Geçimli	D_PA27	.621	.198
İçten/Samimi	D_PA3	.610	
İlgili	D_PA7	.610	.166
Sabırlı	D_PA25	.591	.108
Konsantreli	D_PA13	.581	
Aktif	D_PA18		.709

Tablo 11: (Devam)

Canlı/Hayat dolu	D_PA29	.199	.702
Emin	D_PA6	.164	.665
Konuşkan	D_PA1	.105	.644
Açık talimatlar veriyor	D_PA11	.314	.527
Dönüt (geribildirim) veriyor	D_PA17	.210	.524
Sakin	D_PA10		.472
Ne olup bittiğini soruyor	D_PA12	.163	.463

n=168

Yürütülen analizler sonucunda bileşenlerin özdeğer ve varyans açıklama oranlarına bakıldığında: 1. faktörün özdeğeri 4.8 ve varyansı açıklama oranı %29.97; 2. faktörün özdeğeri 2.0 ve varyansı açıklama oranı %12.43 olarak hesaplanmıştır. Toplam açıklanan varyans oranı %42.40 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan tüm sıfatlar olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Birinci bileşendeki sıfatlar incelendiğinde bu maddelerin danışmanların olumlu kabul/ilgi veya yönelimi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle birinci bileşen *kabul/ilgi/yönelim* olarak isimlendirilmiştir. İkinci bileşendeki sıfatlar incelendiğinde aktif, konuşkan, emin ve sakin gibi ifadelerin daha çok tecrübe (deneyim) ve beceri ile ilgili olduğu tespit edilmiştir; bu nedenle bu bileşen *deneyim/beceri* olarak isimlendirilmiştir.

Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nin alt ölçekleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla faktörlerin birbirleriyle gösterdikleri korelasyon katsayıları hesaplanarak Tablo-12'de sunulmuştur.

Tablo 12: Faktörlerin Birleriyle Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları

	Kabul/Yönelim	Deneyim/Beceri	Toplam
Kabul/Yönelim	-	.405**	.805**
Deneyim/Beceri		-	.868**

n=147; **p<0.01

Tablo-12’de de görüldüğü gibi Kabul/İlgi alt ölçeği ile Deneyim/Beceri alt ölçeği arasında .40 düzeyinde pozitif yönde bir ilişki gözlenmiştir. Bu bulgu orijinal formun geçerlik çalışmalarında (Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann, 1983; Hahlweg, Langlotz ve Schindler, 1983; Schindler, 1991) elde edilen değerler ile paralellik göstermektedir.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerlik çalışmaları “Psikolojik Danışmanın Danışanı Algılama Ölçeği”, Oturum Değerlendirme Ölçeği” ve “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” ile yürütülmüştür (Bkz. S.113).

2. Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin deneysel Türkçe formunun güvenilirliğini ortaya koyabilmek amacıyla madde-toplam puan korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve Tablo 13, 14 ve 15’de sunulmuştur.

Her bir maddenin, ait olduğu alt ölçek toplam puanı ile ilişkisini belirlemek amacıyla korelasyonlar hesaplanmış ve bu değerler, maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile birlikte Tablo-13’de gösterilmiştir.

Tablo 13: DPDA’daki Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları

Madde	Madde No	X	Ss	r
Kendine zaman tanıyor	D_PA14	3.50	.65	.715(**)
İşbirliği yapar	D_PA15	3.62	.54	.738(**)
Ne istediğini bilen (Amaçlı)	D_PA16	3.64	.51	.660(**)
Geçimli	D_PA27	3.64	.54	.678(**)
İçten/Samimi	D_PA3	3.68	.53	.700(**)
İlgili	D_PA7	3.67	.54	.683(**)
Sabırlı	D_PA25	3.69	.47	.628(**)
Konsantrelili	D_PA13	3.56	.56	.620(**)
Aktif	D_PA18	3.42	.68	.689(**)
Canlı/Hayat dolu	D_PA29	3.45	.66	.695(**)

Tablo 13. (Devam)

Emin	D_PA6	3.30	.76	.670(**)
Konuşkan	D_PA1	3.19	.72	.638(**)
Açık talimatlar veriyor	D_PA11	3.37	.72	.607(**)
Dönüt (geribildirim) veriyor	D_PA17	3.43	.63	.598(**)
Sakin	D_PA10	3.16	.75	.564(**)
Ne olup bittiğini soruyor	D_PA12	3.36	.70	.490(**)

**p<0.01

Tablo-13’de de görüldüğü üzere ölçekteki maddelerin ait oldukları alt ölçeklerle korelasyonları .49 ila .74 arasında değişmektedir.

Ölçekteki her bir alt ölçeğin ve toplam puanın iç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve Tablo-14’de sunulmuştur.

Tablo 14: Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeklerinin İç Tutarlık Katsayıları

	İç Tutarlık Katsayıları
Kabul/Yönelim (KY)	.83
Deneyim/Beceri (DB)	.77
Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği-Toplam	.83

Ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları “Kabul/Yönelim Ölçeği” için .83 ve “Deneyim/Beceri” için .77 olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo-14). Bu değerler Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği’nin güvenilir olduğunu göstermektedir. Özgün çalışmada (Schindler, 1991) bu alt ölçekler için hesaplanan iç tutarlık katsayıları sırasıyla .91, ve .84 olarak belirlenmiştir. Bir başka çalışmada ise bu alt ölçekler ile ilgili rapor edilen alfa değerleri sırasıyla .88 ve .83’dür (Schindler, Revenstorf, Hahlweg ve Brengelmann, 1983). Bu çalışmada elde edilmiş olan değerler orijinal çalışmadaki değerlerden düşük olmasına karşın güvenilirlik için yeterli düzeydedir.

Ölçeğin devamlılık katsayısını saptamak için yapılan analizlerde elde edilen test tekrar test korelasyon katsayıları Tablo-15’de sunulmuştur.

Tablo 15: Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeklerinin Test Tekrar Test Korelasyon Katsayıları

	Kabul/Yönelim	Deneyim/Beceri	Toplam
Test-Tekrar Test Korelasyonları	.78	.76	.83

Tablo-15’de görüldüğü gibi test-tekrar test korelasyon katsayılarının “Kabul/Yönelim Ölçeği” için .78 ve “Deneyim/Beceri Ölçeği” için .76 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca toplam puan için test-tekrar test korelasyon katsayısının .83 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu korelasyon katsayıları ölçeklerden alınan puanların zamanla değişmediğini göstermektedir.

3.3.1.2.2. Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği’nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarlama Çalışması

Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği’nin araştırma kapsamında yapılan uyarlama çalışmaları aşağıda sırasıyla belirtilmektedir.

1. Geçerlik Çalışmaları

Örnekleme alınan danışman değerlendirme sayısının yeterli olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. Daha önceden de belirtildiği gibi psikolojik danışmanın danışana ilişkin algısının ölçüldüğü form için KMO .93 olarak hesaplanmıştır.

Uyarlanan Türkçe formunun yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği’nde yer alan 29 maddeye herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmaksızın uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda tüm maddelerin beş faktörde toplandığı görülmektedir. Bu beş faktörün varyansı açıklama yüzdesi %66.08’dir. Her birinin açıkladığı varyans yüzdelere bakıldığında birinci bileşen %45.81’ini, ikinci bileşen %6.98’ini, üçüncü

bileşen %4.73'ünü, dördüncü bileşen %4.38'ini ve beşinci bileşen %4.18'ini açıklamaktadır.

Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği'nde olduğu gibi, Psikolojik Danışmanın Danışana İlişki Algısı Ölçeği'nde en uygun yapıyı elde etmek amacıyla öncelikle tüm olası yapıların ortaya konulması gerekmektedir. Bu nedenle herhangi bir dönüştürme işlemi tercih edilmeksizin “maksimum likelihood” analizine başvurulmuştur. Sonuca 5 iterasyonda ulaşılmıştır. Faktör matrisindeki maddelerin bileşenlere dağılımı ve faktör yükleri incelenmiş; psikometrik ölçüt aşamalı olarak yükseltilmiştir. Ancak öncelikle faktör analizi öncesinde maddelerin sivrilik ve çarpıklık katsayıları incelenerek, ölçekte yer alan maddelerin ölçütleri karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır.

Beşinci bileşen çatısı altındaki maddeler incelendiğinde 22 ve 9 maddenin .30 üstü bir faktör yükü ile yüklendikleri; ancak her iki maddenin birinci bileşene daha ağırlıklı yüklendikleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu aşamada herhangi bir madde çıkartılmadan faktör sayısı 4'e indirilmiş ve faktör matrisi yeniden incelenmiştir. Yine aynı şekilde 4 faktörlü bir faktör yapısında dördüncü bileşene üç madde dışındaki tüm maddelerin .30'un altında bir faktör yükü değeri ile yüklenmiştir; fakat az önce ifade edilen aynı gerekçe nedeniyle faktör sayısı üçe indirilmiştir. Orijinal ölçek de 3 bileşenli bir yapı gösterdiğinden bu aşamada tüm maddeler üzerinde temel bileşenler analizi yapılarak varimaks dönüştürme yöntemi ile dönüştürülmüş bileşenler matrisi elde edilmeye çalışılmıştır.

Ölçekte yer alan maddeler .20'lik faktör yükü farkı gözetilerek ölçekten uzaklaştırılmıştır. Buna göre 2, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 16, 20, 26 ve 29 maddeler ölçekten çıkartılmış ve toplam 17 maddelik bir ölçek yapısına ulaşılmıştır (Bkz. Tablo-16).

Tablo 16: Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği'ndeki Maddelerin Faktör Yükleri

Maddeler	Madde No	Bileşenler		
		İşbirliği	Kabul/İlgi	Kendini Açma
Konsantreli	P_DAN10	.771		.165
Özenli	P_DAN21	.732	.293	
Amaçlı	P_DAN14	.723	.168	.181
Sabırlı	P_DAN22	.720	.103	
Empatik	P_DAN11	.693	.288	.187
Duyarlı	P_DAN15	.685	.371	.160
Planlı	P_DAN18	.675	.237	.250
Kararlı	P_DAN23	.668	.166	.336
Eksiksiz	P_DAN19	.637	.167	.170
Dikkatli	P_DAN3	.632	.169	.227
Hoş	P_DAN24	.166	.774	.264
Arkadaşça	P_DAN17	.150	.765	.287
Sempatik	P_DAN4	.314	.751	.254
Geçimli	P_DAN25	.358	.709	
Canlı/Hayat Dolu	P_DAN27	.174	.240	.808
Konuşkan	P_DAN1	.152	.164	.798
Neşeli	P_DAN28	.280	.253	.729

n=168

Tablo-16'da da görüldüğü üzere maddelerin faktör yükleri .80 ile .63 arasındaki bir değere bileşenlere yüklenmiştir. Birden fazla bileşene yüklenen maddelerin kendi faktörlerindeki ve diğer faktörlerdeki yükleri arasındaki fark .20'nin üstündedir. Elde edilen 3 faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans yüzdesi %62.08'dir. "İşbirliği" bileşeni varyansın %30.79'unu, "kabul/ilgi" bileşeni %17.01'ini ve "kendini açma" bileşeni %14.28'ini açıklamaktadır. Her bir bileşenin özdeğerleri ise birinci bileşen için 7.66, ikinci bileşen için 1.76 ve üçüncü bileşen için 1.13'dür.

PDDA'nın alt ölçekleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla faktörlerin birbirleri ile gösterdikleri korelasyon katsayıları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo-17).

Tablo 17: Bileşenlerin Birbirleri ve Toplam Puan İle Gösterdikleri Korelasyon Katsayıları

	İşbirliği	Kabul/İlgi	Kendini Açma	Toplam
İşbirliği	-	.603**	.495**	.940**
Kabul/İlgi		-	.546**	.793**
Kendini Açma			-	.708**

n = 163; **p<0.01

Tablo-17’de görüldüğü gibi Kabul/İlgi alt ölçeği ile İşbirliği alt ölçeği arasında .60 ve Kendini Açma alt ölçeği arasında .49; ayrıca Kendini Açma ile Kabul/İlgi alt ölçekleri arasında .55 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Ayrıca tüm alt ölçeklerin toplam puan ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği bulunmuştur.

PDDA’nın ölçüt bağımlı geçerlik çalışmalarına ilişkin bulgular ilerleyen sayfalarda ele alınmıştır. PDDA ile kuramsal açıdan ilişkili olduğu düşünülen Oturma Değerlendirme, Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçekleri arasında ilişkinin sınanmasına geçilmeden önce adı geçen bu ölçeklerinde uyarlanması gerekmiştir. Yine bu araştırma kapsamında Türkçeye uyarlanmış bu ölçekler ile ölçüt bağımlı geçerlik çalışmaları yürütülmüştür (Bkz. S.113).

2. Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin deneysel Türkçe formunun güvenirliliğini ortaya koyabilmek amacıyla madde-toplam puan korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve test-tekrar test güvenirlilik katsayıları hesaplanmış ve Tablo 18, 19 ve 20’de sunulmuştur.

Her bir maddenin, ait olduğu alt ölçek toplam puanı ile ilişkisini belirlemek amacıyla korelasyonlar hesaplanmış ve bu değerler, maddelerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri ile birlikte Tablo-18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: PDDA'daki Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları

Madde	Madde No	X	Ss	R
Konsantreli	P_DAN10	2.87	.82	.77(**)
Özenli	P_DAN21	2.92	.77	.77(**)
Amaçlı	P_DAN14	2.87	.89	.76(**)
Sabırlı	P_DAN22	2.66	.87	.68(**)
Empatik	P_DAN11	2.67	.79	.77(**)
Duyarlı	P_DAN15	2.99	.75	.77(**)
Planlı	P_DAN18	2.47	.82	.77(**)
Kararlı	P_DAN23	2.56	.94	.76(**)
Eksiksiz	P_DAN19	2.68	.81	.69(**)
Dikkatli	P_DAN3	2.98	.73	.68(**)
Hoş	P_DAN24	3.06	.72	.83(**)
Arkadaşça	P_DAN17	3.06	.75	.83(**)
Sempatik	P_DAN4	3.11	.76	.86(**)
Geçimli	P_DAN25	3.01	.72	.76(**)
Canlı/Hayat Dolu	P_DAN27	2.61	.81	.86(**)
Konuşkan	P_DAN1	3.01	.85	.81(**)
Neşeli	P_DAN28	2.67	.88	.87(**)

**p<0.01

Tablo-18'de de görüldüğü üzere ölçekteki maddelerin ait oldukları alt ölçeklerle korelasyonları .68 ila .87 arasında değişmektedir.

Ölçekteki her bir alt ölçeğin ve toplam puanın iç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve Tablo-19'da sunulmuştur.

Tablo 19: PDDA Alt Ölçeklerinin İchtutarlık Katsayıları

	İşbirliği	Kabul/İlgi	Kendini Açma	Toplam
Cronbach Alfa Katsayıları	.91	.84	.80	.92

Tablo-19’da da görüldüğü gibi Cronbach Alfa değerlerinin İşbirliği alt ölçeği için .91, Kabul/İlgi alt ölçeği için .84 ve Kendini Açma alt ölçeği için .80 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin toplam puanı üzerinden hesaplanan iç tutarlık katsayısı .92 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeğin devamlılık katsayısını hesaplamak için yapılan analizlerde elde edilen test-tekrar test katsayıları Tablo-20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: PDDA Alt Ölçeklerinin Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayıları

	İşbirliği	Kabul/İlgi	Kendini Açma	Toplam
Test-Tekrar Test Korelasyonları	.72	.77	.75	.79

Tablo-20’de de görüldüğü gibi İşbirliği, Kabul/İlgi ve Kendini Açma Alt Ölçekleri için hesaplanan test-tekrar test katsayıları, sırasıyla .72, .77 ve .75 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca toplam puan için test-tekrar test değeri .79 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Davranışların Gözlemlenmesi

Tüm oturumlar ses kayıt cihazı ile kayda alınmıştır. Ses kayıtları “*Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi (Codiersystems zur Interaktions in der Psychotherapie-CIP)*” araştırmacı tarafından yazılı dokümana (transcripts) dönüştürülmüştür. Bir sonraki adımda araştırmacı ve daha önceden kategori (kodlama) sistemi hakkında bilgilendirilmiş bağımsız 3 gözlemci danışma sürecindeki konuşmaları kodlamışlardır. Gözlenen her bir davranış (kategori), önceden oluşturulmuş örnek kalıplarından yola çıkılarak kodlanmıştır. Bu kodlama, etkileşimde bulunan psikolojik danışman (17 kategori) ve danışan (16 kategori) alt sistemleri için ayrı ayrı yapılmıştır. Eğer özel bir müdahale tekniği (örneğin; gevşeme eğitimi veya rol oynama vb.) kullanılıyorsa, ilgili paragraflar değerlendirme dışında tutulmuştur. Gözlemciler arasında tutarlık aranmıştır (inter rater reliability). Kodlama sistemi (CIP) ile ilgili bilgiler araştırmanın kuramsal açıklamalar kısmında detaylı olarak sunulmuştur (Bkz. S. 64).

Birbirlerinden bağımsız üç gözlemcinin yapmış oldukları değerlendirmeler arasında bir görüş birliğinin olup olmadığına; bir başka ifadeyle gözlemciler arası güvenilirliğe bakılmıştır. Yapılan analiz neticesinde gözlemciler arasında bir görüş birliğinin olduğu tespit edilmiştir (Bkz. S. 131).

3.3.3. Başarının (Sonuçların) Ölçümüne İlişkin Ölçme Araçları

3.3.3.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği

Zielke ve Kopf-Mehnert (1978) tarafından geliştirilen “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği - YADA” (Fragebogen zur Veränderung des Erlebens und Verhaltens-VEV) psikolojik danışma sonrasında danışanların yaşantı ve davranışlarında değişimin gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Danışandan hız alan kuram esas alınarak geliştirilen bu ölçekle, danışma sonrasındaki değişimin, yönü ve gücü hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmaktadır. Ölçek, “artık ne yapabileceğimi / ne yapmak istediğimi daha iyi biliyorum”, “görevlerimin üstesinden gelmede kendimi daha yeterli görüyorum” gibi değişimi ifade eden toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 7’li bir derecelendirmeye sahiptir; ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği değişimin şiddetli-olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 294 iken, en düşük puan 42’dir. Ölçekte yer alan maddeler hem olumlu hem de olumsuz olarak ifade edilmiştir. Olumsuz maddelerin (Madde No: 1, 4, 5, 10, 11, 13, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 37, 42) olumluya dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu maddeler 1’den 7’ye doğru kodlanırken; olumlu maddeler 7’den 1’e doğru kodlanmaktadır.

“Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” 2001 yılında revize edilmiştir (Zielke ve Kopf-Mehnert, 2001). Ölçeğin faktör yapısı, istatistiki değerlendirilmesi (içtutarlık katsayısı, madde analizi) ve ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları yeniden yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar VEV-R-2001’in uygulama ve klinik alan için oldukça kullanışlı olduğunu göstermektedir.

Herhangi bir dönüştürme yöntemi kullanılmadan yürütülen temel bileşenler analizi neticesinde 5 faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. İlk beş faktörün özdeğerleri incelendiğinde (Kaiser-Guttman Kriteri) toplamda gösterdikleri değer 28.7’dir. Toplam varyansın %68’nin açıklandığı görülmektedir. İlk faktörün özdeğeri 22.59 ve

açıkladığı toplam varyansın %53.78 olduğu görülmektedir. Diğer faktörlerle kıyaslandığında, ilk faktörün toplamda açıklanan varyansın %78.71’ni açıkladığından bu faktörün şüphesiz genel faktör olarak kabul edilmesi gerekmektedir (Zielke ve Kopf-Mehnert, 1978; 2001). İlk orijinal çalışmada 1’inci faktörün özdeğeri ve açıkladığı varyans yüzdesi nedeniyle araştırmacılar herhangi bir dönüştürme işlemine başvurmadan, madde analizi çalışmalarına geçmişlerdir. İçtutarlık katsayısının .97 olarak hesaplandığı ölçeğin maddelerinin toplam puan ile korelasyonları .33 ile .81 arasında olduğu kaydedilmiştir.

Danışma sonrasında değişimin ne denli gerçekleştiğinin belirlenmesi amacıyla farklı anlamlılık düzeylerinde değişim normları hesaplanmıştır. Buna göre değişimin $p<.001$ düzeyinde gerçekleştiğinin söylenebilmesi için ölçekten alınacak puanın 200 veya daha üstü olması gerekmektedir. Yine aynı şekilde ölçekten alınacak puanın 193-199 ($p<.01$) veya 187-192 ($p<.05$) puan sınırlarında olması değişimin olumlu yönde gerçekleştiğini göstermektedir. Ölçekten alınan puanın 144-149 ($p<.05$) arasında ve 137-143 ($p<.01$) arasında olması olumsuz yönde değişimin olduğunu göstermektedir. Puan aralığının 42 ile 136 arasında olması ise, değişimin oldukça olumsuz yönde ($p<.001$) olduğu anlamına gelmektedir. Alınan puanın 150 ile 186 arasında olması herhangi bir değişimin olmadığı anlamına gelmektedir.

3.3.3.1.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin Araştırma Kapsamında Yapılan Uyarılma Çalışması

Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin araştırma kapsamında yapılan uyarılma çalışması aşağıdaki sıra ile gerçekleştirilmiştir.

Güvenirlilik Çalışmaları

Örnekleme alınan danışan sayısı yeterli olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmış ve bu değer .87 olduğu belirlenmiştir.

Madde Analizi

Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin güvenirlik çalışmasında her bir maddenin ölçeğin tamamından elde edilen toplam puanla korelasyonları incelenmiştir.

Tablo-21’de madde-toplam puan korelasyon değerleri ile madde puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans değerleri yer almaktadır.

Tablo 21: Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Varyans ve Toplam Puan İle Korelasyon Değerleri

Madde No	\bar{x}	Ss	S ²	R
YADA_1	5.98	1.36	1.85	.533(**)
YADA_2	5.15	1.94	3.78	.526(**)
YADA_3	5.95	1.32	1.75	.371(**)
YADA_4	5.88	1.36	1.85	.690(**)
YADA_5	5.84	1.44	2.07	.765(**)
YADA_6	5.81	1.57	2.46	.430(**)
YADA_7	5.79	1.34	1.79	.606(**)
YADA_8	6.05	1.25	1.57	.601(**)
YADA_9	5.98	1.22	1.49	.563(**)
YADA_10	5.36	1.67	2.81	.588(**)
YADA_11	5.51	1.68	2.81	.594(**)
YADA_12	5.97	1.44	2.06	.496(**)
YADA_13	5.36	1.58	2.48	.711(**)
YADA_14	5.88	1.24	1.55	.612(**)
YADA_15	5.93	1.39	1.94	.668(**)
YADA_16	6.03	1.17	1.38	.708(**)
YADA_17	5.36	1.67	2.81	.636(**)
YADA_18	5.95	1.35	1.82	.639(**)
YADA_19	5.76	1.39	1.93	.637(**)
YADA_20	5.38	1.83	3.34	.624(**)
YADA_21	5.87	1.36	1.86	.642(**)
YADA_22	5.79	1.68	2.84	.536(**)
YADA_23	6.06	1.17	1.37	.651(**)
YADA_24	5.88	1.41	2.00	.626(**)
YADA_25	5.81	1.39	1.95	.649(**)
YADA_26	5.59	1.49	2.21	.434(**)
YADA_27	5.04	2.06	4.26	.274(*)

Tablo 21. (Devam)

YADA_28	5.60	1.49	2.24	.664(**)
YADA_29	5.86	1.29	1.67	.786(**)
YADA_30	5.74	1.64	2.68	.763(**)
YADA_31	5.96	1.32	1.76	.801(**)
YADA_32	5.91	1.39	1.93	.777(**)
YADA_33	5.89	1.23	1.52	.704(**)
YADA_34	6.01	1.33	1.78	.694(**)
YADA_35	5.90	1.27	1.61	.704(**)
YADA_36	6.07	1.21	1.45	.397(**)
YADA_37	5.75	1.38	1.91	.715(**)
YADA_38	5.85	1.46	2.14	.519(**)
YADA_39	5.67	1.52	2.32	.691(**)
YADA_40	5.85	1.39	1.93	.724(**)
YADA_41	6.08	1.17	1.37	.720(**)
YADA_42	5.67	1.67	2.78	.513(**)

**p < 0.01; *p < 0.05; n=132

Tablo-21 incelendiğinde tüm maddelerin Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden elde edilen toplam puan ile .27 ile .80 arasında korelasyon gösterdiği bulunmuştur.

İç Tutarlık Katsayısı

Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayısının yüksek olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Özgün çalışmada ise iç tutarlık katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için hesaplanan değer ile özgün çalışmada hesaplanmış Cronbach Alfa değerinin yüksek olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Test Test Güvenirliği

Ölçeğin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı beş hafta ara ile .72 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu korelasyon katsayısı ölçeğin kararlık gösterdiğini ortaya

koymaktadır. Özgün çalışmada ise test tekrar test ölçümleri sekiz hafta ara ile hesaplanmış ve bulunan değer .61 olarak hesaplanmıştır.

Değişim Normları

Psikolojik danışma sürecinin bitimi veya son oturumdan sonra uygulanan “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” danışanlardaki değişimin düzeyi hakkında bilgi sunmalıdır; bu amaçla değişim normlarının hesaplanması gerekmektedir. Orijinal çalışmada 45 danışandan toplanan veriler ışığında değişim normları hesaplanmıştır. Buna göre danışanların %74’ü danışma süreci sonrasında güçlü bir değişim gösterdiklerini (puan aralığı = 200-294) rapor etmişlerdir. Yine aynı şekilde danışanların 4’ü (%9; $p<.01$) olumlu yönde bir değişim olduğunu, danışanları biri ise (%2) zayıf olumlu değişikliğin olduğunu ifade etmiştir. Herhangi bir değişimin olmadığını (ne olumlu ne de olumsuz) ifade edenlerin oranı ise %15 olarak hesaplanmıştır. Buna karşın danışma hizmeti alan 45 danışandan hiçbiri değişimin olumsuz yönde olduğunu belirtmemiştir. Bu çalışma ile Türk danışanlardan oluşan 56 kişilik bir örneklem grubu üzerinde değişim olup olmadığı ve söz konusu bir değişim gerçekleştiyse bunun anlamlılık düzeyi hesaplanmaya çalışılmıştır; sonuçlar Tablo-22’de gösterilmiştir.

Tablo 22: Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Düzeyleri (%)

	Puan Aralığı	f	%
% 0.1-İyileşme	200-294	50	79
% 1.0- İyileşme	193-199	0	0
% 5.0- İyileşme	187-192	0	0
Değişim Yok	150-186	5	8
% 5.0-Kötüleşme	144-149	0	0
% 1.0-Kötüleşme	137-143	0	0
% 0.1-Kötüleşme	42-136	1	2

Tablo-22’de görüldüğü üzere değişim düzeyleri ile ilgili elde edilen değerler orijinal çalışmadakine paralellik göstermiştir. Danışanların %79’u danışma sonrasında güçlü bir değişimin ($p<.001$) olduğunu belirtmiştir. Orijinal çalışmada bu değer %74 olduğu rapor edilmiştir. Yürütülen hesaplamalar neticesinde hiçbir danışan olumlu değişimin .01 ve .05 düzeyinde olduğunu belirtmemiştir. Oysa

orijinal çalışmada danışanların %9'u iyileşmenin .01 ve %2'si iyileşmenin .05 düzeyinde olduğunu belirtmişlerdir. Orijinal çalışmada toplam iyileşme (anlamlılık düzeyinden bağımsız olarak) yüzdesinin %85 olduğu görülmektedir; bu çalışmada toplam iyileşme yüzdesi %79 olarak hesaplanmıştır. Herhangi bir değişimin olmadığını rapor edenlerin oranı bu çalışmada %8 olarak hesaplanmıştır; orijinal çalışmada bu oranın %15 olduğu rapor edilmiştir. İyileşmenin değil de kötüleşmenin olduğunu bildirenlerin oranı bu çalışmada %2 olarak hesaplanmıştır; buna karşın orijinal çalışmada hiçbir danışan kötüleşme olduğunu rapor etmemiştir. Sonuç olarak bu çalışmada elde edilen değerlerin, orijinal çalışmadakine paralellik göstermesi nedeniyle, değişim düzeylerini yansıtan puan aralıkları olduğu gibi kabul edilmiştir.

Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları bu çalışma kapsamında uyarlanan 'Oturum Değerlendirme Ölçeği - Danışan Formu' ve 'Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçekleri' ile test edilmiştir.

Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği, Oturum Değerlendirme Ölçeği-Danışan Formu ve Danışanın Danışmana İlişkin Algısı Ölçeklerinin Ölçüt Bağıntılı Geçerlik Çalışmaları

Süreç ve sonuç değişkenleri ile ilgili ölçümler psikolojik danışma sürecinin farklı basamaklarında gerçekleştirilmiştir. İlk oturum sonunda danışanlara "Danışanların Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği"; ikinci veya üçüncü oturumların sonunda ise danışanlara "Oturum Değerlendirme Ölçeği" (Danışan Formu) uygulanmıştır. Psikolojik danışma sürecinin bitiminde (tüm oturumların sonlanmasından ardından) "Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği" uygulanmıştır. Sürecin farklı aşamalarında yanıtlanan öz bildirim ölçekleri arasında ilişki düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle her üç ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği için gerekli sınamalar yapılmış olmaktadır.

Tablo 23: Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nin Oturum Değerlendirme Ölçeği-Danışan Formu ve Danışanın Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği İle Korelasyonları

	YADA	DOD	KAYÖ	DEBE	DPDA
YADA	-				
DOD	.43**	-			
KAYÖ	.09	.24	-		
DEBE	-.02	.37**	.69**	-	
DPDA	.02	.33*	.92**	.92**	-

YADA = Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği, DOD = Oturum Değerlendirme-Danışan Formu, KAYÖ = Kabul/Yönelim Alt Ölçeği, DEBE = Deneyim ve Beceri Alt Ölçeği, DPDA = Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği

*p<.05, **p<.01

Tablo-23'de de görüldüğü gibi psikolojik danışma süreci sonunda danışanların yaşantı ve davranışlarındaki değişim, danışanların geçmişteki oturumlara yönelik değerlendirmeleri arasında .01 düzeyinde olumlu yönde bir ilişki hesaplanmıştır. Buna karşın yaşantı ve davranışlarda değişim ile 'Danışanların Psikolojik Danışmana İlişkin Algıları Ölçeği' ve bu ölçeğin kabul/yönelim, deneyim/beceri alt ölçeklerinden alınan puanlar ile pozitif bir korelasyonun olmadığı görülmüştür. Danışanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri ile psikolojik danışmana yönelik değerlendirmeleri .05 düzeyinde pozitif yönde korelasyon göstermiştir. Fakat oturumlara ilişkin değerlendirme, psikolojik danışmanın deneyim/beceri alt ölçeği ile ilişkililik gösterirken; kabul/yönelim alt ölçeği ile ilişkililik göstermemiştir. Son olarak 'Danışanların Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği', beklendiği üzere kendi alt ölçekleri ile pozitif yönde güçlü korelasyon (.92) göstermiştir.

Yaşantı ve davranışlarda değişimin sadece oturumlara yönelik değerlendirme ile korelasyon göstermesi şaşırtıcı görülebilir. Ancak ölçümlerin eş zamanlı yapılmadığının hesaba katılması gerekir; bir başka ifadeyle tüm ölçeklerin aynı oturum sonrasında uygulanması daha anlamlı sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilirdi. Ancak bu durumda yapılacak değerlendirmelerde nesnellik koşulundan

uzaklaşılabilir. Örneğin danışanın psikolojik danışmanı olumlu algılaması, (öyle olmadığı halde) oturumları da olumlu olarak algılamasına neden olabilir; yine aynı şekilde danışmanı olumlu algılayan bir danışan, yaşantı ve davranışlarda değişimin olduğu yönündeki bir inanca kendini şartlayabilir. Bu nedenle süreç ölçümlerinin farklı zaman dilimleri içinde yapılması ve aralarındaki korelasyonun sınanması kuramsal açıdan daha mantıklı görülmektedir.

Psikolojik danışma süreci sonunda danışanlara “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği” ile birlikte iki genel değerlendirme sorusu yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki “danışmadan ne denli yarar sağladınız” şu seçenekleri içermektedir: (a) hiç yarar sağlamadım, (b) tam anlamıyla yarar sağladığım söylenemez, (c) yarar sağladım ve (d) oldukça yarar sağladım. İkinci genel değerlendirme sorusu ise danışanların başlangıçtaki yakınmalarında (belirtilerinde) bir azalma olup olmadığı ile ilgilidir. Buna göre bu sorunun yanıtı (a) daha da kötü oldum, (b) bir değişiklik olmadı, (c) yakınmalarında belirgin bir azalma var ve (d) ortadan kalkmıştır şeklindeki dört seçenek ile sınırlandırılmıştır. Yaşantı ve davranışlarda değişim ile ilgili bildirim bu iki soruya verilen yanıt ile ilişki gösterip göstermediği ayrıca sınanmıştır; sonuçlar Tablo-24’de gösterilmiştir.

Tablo 24: Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin, Danışma Süreci Sonundaki Genel Değerlendirmelerle Korelasyonu

	YADA
Psikolojik danışmadan ne denli yarar sağladınız?	.59**
Başlangıçtaki yakınmalarınızda (belirtilerde) azalma oldu mu?	.65**

- YADA = Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği; $p < .01$

Tablo-24’de de görüldüğü üzere danışanların yaşantı ve davranışlarında değişim ile, danışma sonrasında danışmayı yararlı bulup bulmadıkları (.59) ve yine aynı şekilde belirtilerde/yakınmalarda bir azalmanın olup olmadığı (.65) ile ilgili bildirimler arasında pozitif yönde korelasyonlar hesaplanmıştır.

Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin ayırt ediciliğinin tespiti için ayrıca ‘iç ölçüt’ ve ‘alt-üst grup ortalamaları arasındaki farka dayalı madde analizi’ne başvurulmuştur. Bu doğrultuda 30 danışanın YADA’dan aldıkları toplam

puan ve ölçeğin her bir maddesinden aldıkları puanlar küçükten büyüğe doğru sıralanmış; alt gruptan (düşük puanlar ucundan) %27'lik, üst gruptan (yüksek puanlar ucundan) %27'lik kısım alınmış ve bu gruplar birbiri ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo-25, 26 ve 27'de sunulmuştur.

Tablo 25: YADA'nın Alt - Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t değerleri

Puan Grupları	N	X	Ss	t değeri	Sonuç
Alt %27'lik Grup	15	198.6	31.7148	-9.84	Önemli p: .000
Üst %27'lik Grup	15	282.3	8.85169		

Tablo-25'den de anlaşılacağı üzere düşük puanlar ucunun %27'lik bölümünün puan ortalaması 198.6; yüksek puanlar ucunun %27'lik bölümünün puan ortalaması ise 282.3'dür. İki grubun puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu elde edilen t değeri -9.84'dür; bu değer .01 anlamlılık düzeyinde önemlidir. Alt – üst grup ortalamaları arasında madde düzeyinde bir farklılığın olup olmadığı ayrıca sorgulanmıştır. Sonuçlar YADA 40 maddenin (2 madde dışında) yüksek puan alanlar ile düşük puan alanları ayırt edebildiği görülmektedir. İki madde dışındaki tüm maddelerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo-26).

Tablo 26: YADA'nın Maddelerine Ait Alt-Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

Maddeler	Puan Grubu	N	X	Ss	t değeri	Sonuç
1. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.07	1.03	-4.70	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.67	.82		
2. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.27	1.58	-4.04	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.40	1.30		
3. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.33	.90	-2.44	.02
	Üst %27'lik Grup	15	6.47	1.55		
4. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.93	.88	-9.05	.00
	Üst %27'lik Grup	15	7.00	.00		
5. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.27	1.28	-8.27	.00
	Üst %27'lik Grup	15	7.00	.00		

Tablo 26. (Devam)

6. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.73	1.16	-1.33	.19
	Üst %27'lik Grup	15	6.40	1.55		
7. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.27	1.16	-4.81	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
8. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.67	.97	-4.86	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
9. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.27	1.03	-5.67	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.87	.35		
10. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.47	1.46	-5.02	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.53	.64		
11. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.67	1.91	-3.92	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.67	.49		
12. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.87	1.60	-2.78	.01
	Üst %27'lik Grup	15	6.47	1.55		
13. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.20	1.08	-8.69	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
14. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.00	1.31	-4.62	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.67	.49		
15. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.73	1.28	-6.52	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
16. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.20	1.52	-3.38	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.60	.51		
17. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.07	1.49	-3.98	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.27	1.53		
18. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.73	1.44	-5.35	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
19. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.80	.86	-7.15	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.73	.59		
20. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.20	1.32	-7.87	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
21. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.20	.77	-12.96	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		

Tablo 26. (Devam)

22. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.13	1.12	-6.42	.00
	Üst %27'lik Grup	15	7.00	.00		
23. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.73	1.03	-8.50	.00
	Üst %27'lik Grup	15	7.00	.00		
24. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.80	.94	-9.05	.00
	Üst %27'lik Grup	15	7.00	.00		
25. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.67	1.34	-5.87	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
26. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.60	1.30	-4.67	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.40	.74		
27. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.53	1.35	-1.57	.12
	Üst %27'lik Grup	15	5.67	2.44		
28. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.87	.74	-8.80	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
29. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.00	1.46	-7.64	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
30. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.67	1.80	-4.47	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
31. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.60	1.64	-5.44	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
32. Madde	Alt %27'lik Grup	15	5.00	1.60	-4.40	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.87	.35		
33. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.67	1.45	-5.27	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.73	.46		
34. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.40	1.35	-7.12	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
35. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.93	1.49	-4.90	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.87	.35		
36. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.93	1.16	-6.50	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.93	.26		
37. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.40	1.35	-4.18	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.47	1.35		

Tablo 26. (Devam)

38. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.93	1.58	-2.79	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.53	1.55		
39. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.53	1.68	-4.88	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.73	.46		
40. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.13	1.35	-6.80	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.67	.49		
41. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.73	1.53	-5.03	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.80	.41		
42. Madde	Alt %27'lik Grup	15	4.40	1.24	-4.15	.00
	Üst %27'lik Grup	15	6.53	1.55		

Alt ve üst grupların YADA'dan aldıkları puanların danışanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri açısından bir farklılık gösterip göstermediği ayırt edici geçerlik çalışmasında değerlendirilmiştir. Bununla birlikte danışanların danışma süreci sonunda psikolojik danışmayı genel olarak yararlı bulup bulmadıkları ve belirtilerde (yakınmalarında) bir azalma olup olmadığı yönündeki bildirimleri, alt – üst %27'lik gruplar açısından farklılık gösterip göstermediği ayrıca sorgulanmıştır (Bkz. Tablo-27).

Tablo 27: YADA'nın Alt Üst Puan Grupları Düzeylerine Göre “Oturum Değerlendirme Ölçeği” Puanlarına ve Danışma Sürecine Dönük Genel Değerlendirmelere Uygulanan t Testi Sonuçları

	Puan Grubu	N	X	Ss	t değeri	Sonuç
Oturum-D	Alt %27'lik Grup	15	198.6	31.71	-9.84	Önemli p: .00
	Üst %27'lik Grup	15	282.3	8.85		
YARAR	Alt %27'lik Grup	15	2.9333	.704	-4.59	Önemli p: .00
	Üst %27'lik Grup	15	3.8667	.352		
BELİRTİ	Alt %27'lik Grup	15	2.8667	.352	-4.13	Önemli p: .00
	Üst %27'lik Grup	15	3.5333	.516		

Tablo-27'den de anlaşılacağı üzere danışanların YADA'dan aldıkları puanların oturlara yönelik değerlendirmeler açısından .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca danışanların psikolojik danışma sonrası danışma sürecinin yararlı olduğunu ve başlangıçtaki yakınmalarında (belirtilerde) bir azalma olduğunun bildirmeleri, alt – st %27'lik gruplar açısından farklılık göstermiştir.

Oturum Değerlendirme leği-Danışan Formu'nun ölçüt bağıntılı geçerliği YADA ve Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı leği ile yapılmıştır. Oturum Değerlendirme leği-Danışan Formu'nun, diğer iki ölçek ve DPDA Alt lekleri ile korelasyonu daha önce Tablo-23'de rapor edilmişti. Buna göre danışanların oturlara yönelik değerlendirmeleri ile süreç sonunda yaşantı ve davranışlarda değişimle ilgili bildirimleri arasında .43; psikolojik danışmana ilişkin izlenimle .33 düzeyinde olumlu yönde anlamlı korelasyonun olduğu tespit edilmişti. Yine aynı şekilde DPDA'nın 'Deneyim/Beceri' Alt leği ile .37 düzeyinde anlamlı pozitif korelasyon hesaplanmıştır. Buna karşın DPDA'nın 'Kabul/Yönelim' Alt leği ile anlamlı düzeyde bir korelasyonun olmadığı gözlenmiştir (Bkz. S. 113).

YADA'da olduğu gibi benzer bir genel değerlendirme sorusu, "Danışanın Oturum Değerlendirmesi" sonrasında danışanlara yöneltilmiştir. "Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum" şeklindeki bu soruyu danışanlar 0 ile 100 arasında, on eşit aralıklı bir ölçek üzerinde değerlendirmektedirler. Danışanların Oturum Değerlendirme leği'nden aldıkları toplam puan ile bu genel soru arasındaki ilişki ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması bağlamında sınıanmıştır; sonuçlar Tablo-28'de gösterilmiştir.

Tablo 28: Danışanların Oturum Değerlendirme leği'nin, Oturum Sonrasındaki Genel Memnuniyet Değerlendirmelerle Korelasyonu

	DOD
Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum (0-100)	.71**

- DOD = Oturum Değerlendirme leği- Danışan Formu; $p < .01$

Tablo-28’de de görüldüğü üzere danışanların oturumlara ilişkin değerlendirmeleri ile oturum sonrasındaki genel memnuniyetleri arasında .01 düzeyinde pozitif yönde bir ilişki (.71) mevcuttur.

Ölçeğin ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten alınan puanların alt – üst %27’lik gruplar açısından farklılaşıp farklılaşmadığı hesaplanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda 80 danışanın Oturum Değerlendirme Ölçeği’nden aldıkları toplam puan küçükten büyüğe doğru sıralanmış; alt gruptan (düşük puanlar ucundan) %27’lik, üst gruptan (yüksek puanlar ucundan) %27’lik kısım alınmış ve bu gruplar birbiri ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo-29’da sunulmuştur.

Tablo 29: Oturum-D’nin Alt - Üst Puan Gruplarının Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t değerleri

Puan Grupları	N	X	Ss	t değeri	Sonuç
Alt %27’lik Grup	40	48.9750	6.27362	-24.023	Önemli p: .000
Üst %27’lik Grup	40	75.3000	2.94566		

Tablo-29’dan da anlaşılacağı üzere düşük puanlar ucunun %27’lik bölümünün puan ortalaması 48.9; yüksek puanlar ucunun %27’lik bölümünün puan ortalaması ise 75.3’dür. İki grubun puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucu elde edilen t değeri -24.02’dir; bu değer .01 anlamlılık düzeyinde önemlidir.

Oturum Değerlendirme Ölçeği-Danışman Formu ve Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeklerinin Ölçüt Bağımlı Geçerlik Çalışmaları

Danışan perspektifinden yapılan değerlendirmelerde olduğu gibi, süreç ve sonuç değişkenleri ile ilgili ölçümler de psikolojik danışma sürecinin farklı basamaklarında gerçekleştirilmiştir. İlk oturum sonunda danışmanlar “Psikolojik Danışmanın Danışanlara İlişkin Algısı Ölçeği”; ikinci veya üçüncü oturumların sonunda ise danışmanlar “Oturum Değerlendirme Ölçeği” (Danışman Formu) uygulanmıştır. Sürecin farklı basamaklarında doldurulan öz bildirim ölçekleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı sınıanmıştır; sonuçlar Tablo-30’da aktarılmıştır.

Tablo 30: Oturum Değerlendirme Ölçeği – Danışman Formu ve Psikolojik Danışmanların Danışanları Algılama Ölçeği ve Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyonlar

	POD	PDDA	ACMA	KABİL	ISBİR
POD	-				
PDDA	.51**	-			
ACMA	.36**	.62**	-		
KABİL	.34**	.84**	.51**	-	
ISBİR	.48**	.96**	.40**	.68**	-

- POD = Oturum Değerlendirme-Danışman Formu, PDDA = Danışmanların Danışanları Algılama Ölçeği, ACMA = Kendini Açma Alt Ölçeği, KABİL = Kabul/İlgi Alt Ölçeği, ISBİR = İşbirliği Alt Ölçeği; **p<.01

Tablo-30’da da görüldüğü üzere psikolojik danışmanların oturumlara ilişkin değerlendirmeleri ile danışana yönelik algılamaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır (.51). Bununla birlikte oturuma ilişkin değerlendirme ile psikolojik danışmanın danışanı algılama alt ölçekleri arasında olumlu korelasyonların olduğu gözlenmiştir. Doğaldır ki psikolojik danışmanın danışanı algılama alt ölçekleri hem kendi aralarında, hem de toplam puan ile pozitif yönde anlamlı korelasyon göstermiştir.

Psikolojik danışmanların oturumlara yönelik değerlendirmelerinin, genel değerlendirmeleri ile ilişkili olup olmadığı ayrıca test edilmiştir. Bu amaçla danışanlarda olduğu gibi danışmanlara oturum değerlendirme ölçeğindeki maddeler ile birlikte bir genel değerlendirme sorusu (“Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum”) yöneltilmiştir. Danışmanların genel değerlendirmelerinin ölçekten alınan puan ile korelasyonuna bakılmıştır; sonuçlar Tablo-31’de sunulmuştur.

Tablo 31: Psikolojik Danışman Oturum Değerlendirme Ölçeği’nin, Oturum Sonrasındaki Genel Memnuniyet Değerlendirmeleri ile Korelasyonu

	POD
Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum (0-100)	.77**

- POD = Oturum Değerlendirme Ölçeği-Psikolojik Danışman Formu; p<.01

Tablo-31’de de görüldüğü üzere psikolojik danışmanların oturuma ilişkin değerlendirmeleri ile oturum sonrasındaki genel memnuniyetleri arasında .01 düzeyinde pozitif yönde bir ilişki (.77) mevcuttur.

3.4. Araştırmanın Yürütülmesi ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel amacı psikolojik danışman ve danışan arasındaki etkileşimi çözümlenmek ve bunun psikolojik danışma süreci ve sonucuna olan etkilerini incelemektir. Araştırmanın amacına ulaşılabilmesi için araştırma planının sağlam bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Öncelikli olarak psikolojik danışma sürecinde danışman ve danışanın sergileyecekleri davranış kategorilerinin nesnel bir şekilde gözlemlenmesi ve kodlanması oldukça önemlidir. Bu amaçla Schindler’in (1991) geliştirdiği “Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi”nden (CIP) yararlanılmıştır. Önemli bir soru da psikolojik danışma’nın kaç oturumdan oluşacağı ve bunlardan kaçının gözlemleneceğidir. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinin, dört öğretim elemanınca yürütülen ‘Bireysel Psikolojik Danışma Uygulamaları’ dersinde yapmakla yükümlü oldukları psikolojik danışma süreçlerinin 3’er oturumu üzerinden veriler toplanmıştır. Her bir oturumun 15’er dakikası ses kayıtları ve transkriptler üzerinden incelenmiş, kodlanmıştır. Ayrıca danışman adayları süreç boyunca Oturumu Değerlendirme Ölçeği – Danışan/Danışman Formları, Psikolojik Danışman ile Danışanın Birbirlerini Karşılıklı Algılama Ölçeği ve son olarak da Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeğini uygulamışlardır. İlk iki ölçme aracı danışma sürecindeki öznel yaşantılarla ilişkin bilgilere ulaşılmasını sağlarken, Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği de psikolojik danışma sürecinin sonucu hakkında verilere ulaşılmasını sağlamaktadır.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 11.5 ve Microsoft Excel programı ile çözümlenmiştir. Araştırmada aşağıda yer alan analiz teknikleri kullanılmıştır.

Oturum Değerlendirme Danışan ve Danışman Formu, Psikolojik Danışman ile Danışanın Birbirlerini Karşılıklı Algılama Ölçeklerinin yapı geçerliğini sınamak için Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nin yapı geçerliğini sınamak için ise Madde Analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında uyarlaması yapılan bu ölçeklerin ölçüt geçerliği için, adı geçen her bir ölçeğin bir diğer ölçekle ve ayrıca ölçüt olarak belirlenen bazı yapılarla olan korelasyonu hesaplanmıştır. Her bir ölçeğin iç tutarlılığını sınamak için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır.

Psikolojik danışma sonrasında danışanların yaşantı ve davranışlarında ne oranda değişimin gerçekleştiğini ve danışma sürecinde hem danışan, hem de psikolojik danışmanın davranışlarının sıklığını belirlemek amacıyla frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Danışan ve psikolojik danışmanın davranışlarının süreç boyunca durağanlık (ilişki) gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Danışanın psikolojik danışmana ilişkin değerlendirmeleri ile oturuma yönelik değerlendirmelerinin ve yine aynı şekilde psikolojik danışmanın danışana ilişkin değerlendirmeleri ile oturuma yönelik değerlendirmelerinin ilişkili olup olmadığı Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Ayrıca danışan ile danışmanın aynı oturuma ilişkin değerlendirmeleri, birbirlerine yönelik algıları ve danışma sürecindeki yaşantıları ile davranışları arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir.

Psikolojik danışma sonucunda yaşantı ve davranışlarda değişim gerçekleştirme konusunda daha başarılı ve daha az başarılı grup; danışanın cinsiyeti, yaşı, danışmaya geliş nedeni ve psikolojik danışmanın cinsiyeti gibi değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden biri olan Kay Kare Testine başvurulmuştur. Yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından başarılı ve daha az başarılı gruptaki danışan ile danışmanların oturuma ve etkileşimde bulunduğu kişiye ilişkin değerlendirmeleri arasında bir farklılığın olup olmadığı bağımsız gruplarda t-testi ile hesaplanmıştır. Başarılı ve daha az başarılı gruptaki danışan ile danışman davranışlarının farklılaşp farklılaşmadığının hesaplanmasında ise Mann-Whitney-U-Testine başvurulmuştur.

Belli bir psikolojik danışman davranışı, danışanın hangi davranışı göstermesini nasıl bir olasılıkla belirlemektedir; yine aynı şekilde belli bir danışan davranışı, psikolojik danışmanın hangi davranışını nasıl bir olasılıkla belirlemektedir. Bu yöndeki

hipotezlerin test edilebilmesi için '1. düzen markov zinciri analizine' başvurulmuştur. Markov zinciri analizi için öncelikle bir geçiş olasılıkları matrisinin hesaplanması gerekmektedir. Geçiş olasılıkları tablosu çıkartıldıktan sonra koşullu olasılığın, davranışın gözlenme sıklığına göre bir anlamlılık gösterip göstermediği z değerinin hesaplanması ile mümkün olabilmektedir. Anlamlılık için z değeri ile bir dizide iki davranışın birada bulunma olasılığının (koşullu olasılık), koşulsuz olasılığa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı hesaplanabilmektedir ('markov analizi için' Bkz. S.68-73).

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Psikolojik Danışma Başarısı (Sonucu) ile İlgili Bulgular

Psikolojik danışma sürecinin analizinden önce, psikolojik danışmanın etkili olup olmadığı veya danışanların beklentilerini karşılayıp karşılayamadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla araştırma kapsamında uyarlanan “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği”, psikolojik danışma sonrasında danışanlara uygulanmış ve sonuçları analiz edilmiştir. Ayrıca danışanlara “Psikolojik danışmadan ne denli yarar sağladınız”, “Başlangıçtaki yakınmalarınızda (belirtilerde) bir azalma olup olmadığı” türünden sorular yöneltilmiş ve danışanların verdikleri yanıtlar incelenmiştir.

4.1.1. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim ile İlgili Bulgular

Örnekleme yer alan toplam 74 psikolojik danışman adayının, danışanın yaşantı ve davranışlarda değişimi ne düzeyde gerçekleştirmiş oldukları öncelikle hesaplanmıştır. Ancak 5 danışan YADA’da bazı maddeleri boş bıraktıklarından, bu denekler için toplam puan hesaplanamamıştır. Buna göre 69 danışanın YADA’dan aldıkları puanlar analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre danışanların büyük bir yüzdesi bir değişimin olduğundan söz etmişlerdir; buna karşın hiçbir danışan bir kötüleşme rapor etmemiştir (Bkz. Tablo-32).

Tablo 32. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Düzeyleri (%)

	Puan Aralığı	f	%
% 0.1-İyileşme	200-294	61	88.4
% 1.0- İyileşme	193-199	3	4.3
% 5.0- İyileşme	187-192	2	2.9
Değişim Yok	150-186	3	4.3
% 5.0-Kötüleşme	144-149	0	0
% 1.0-Kötüleşme	137-143	0	0
% 0.1-Kötüleşme	42-136	0	0

Tablo-32 incelendiğinde danışanların %88'i değişimin %0.1 düzeyinde, %4'ü değişimin %1 ve %3'ü değişimin %5 düzeyinde gerçekleştiğini rapor etmişlerdir. Buna karşın danışanların %4'ü değişimin olmadığını ve 69 danışandan hiçbirinde bir kötüleşmenin olmadığı görülmüştür. Danışanların %88'i kuvvetli bir değişimin oluşunu rapor etmelerine karşın, danışma sürecini 'oldukça yararlı' olduğunu ifade eden danışanların oranı %47, 'yararlı' olduğunu ifade edenlerin oranı ise %49 olarak hesaplanmıştır. Danışanların sadece %4'ü 'tam anlamıyla yarar sağladığımı söyleyemez' görüşünü bildirmişlerdir; yanı sıra 'aksine kötüye gitmiştir' şeklindeki bir görüşü hiçbir danışan ifade etmemiştir. Ayrıca danışanlara yakınmalarında belirgin bir azalma olup olmadığı şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Danışanların %81'i 'yakınmalarım da belirgin bir azalma var', %16'sı 'yakınmalarım (belirtiler) ortadan kalkmıştır' ve %3'ü 'bir değişiklik olmadı' şeklinde görüş bildirmişlerdir. Danışanların hiçbiri 'daha da kötü oldum' şeklinde bir görüş bildirmemiştir.

4.1.2. Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçütü Açısından Başarı Gruplarının Oluşturulması

Psikolojik danışma süreci ile psikolojik danışma sonuçları arasında ilişki kurulabilmesi için öncelikle YADA ölçütü açısından örnekleme yer alan deneklerin başarılı ve görece daha az başarılı olmak üzere kategorik hale getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla danışanlardan elde edilen YADA verilerinin ortanca (249.00), aritmetik ortalama (242.75) ve standart sapma (31.17) puanları incelenmiştir. İnceleme sonrasında alt ve üst yüzde 20'lik gruplar dikkate alınarak YADA ölçütü açısından en başarılı 15 ve en az başarılı 15 psikolojik danışma süreci tespit edilmiştir. Böylelikle karşılaştırmaların yapılabileceği 15'er denekli iki grup oluşturulmuş olmaktadır. Buna göre başarılı grupta yer alanların YADA'dan elde ettikleri toplam puan 292-268 aralığı arasında yer alırken, daha az başarılı grupta yer alanların elde ettikleri toplam puan 154-214 aralığındadır. Ne var ki bazı değişkenler açısından başarı gruplarına göre anlamlılık testi (kay kare analizi), beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20'sini aştığından yürütülemez (Büyüköztürk, 2002). Bu ölçütün karşılanmaması durumunda 69 kişilik denek grubundan alt ve üst sınıra yakın olan denekler temelde 15 kişiden oluşan karşılaştırma grubuna dâhil edilmiştir.

4.1.3. Bazı Danışan Özelliklerinin Başarıya Olan Etkisi

Kuramsal açıklamalarda da ifade edildiği üzere danışan özellikleri psikolojik danışma sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bu araştırma kapsamında iki grup arasında cinsiyet, danışanın yaşı ve danışma ortamına taşınan problem açısından (başvuru nedeni) bir farklılığın olup olmadığı test edilmiştir. Yürütülen kay kare analizinde beklenen değer 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20'sini aştığı görüldüğünden, kay kare anlamlılık testi yürütülememiştir. Bu amaçla 15 olan denek sayısı önce 16, yine karşılanmaması durumunda 17 ve 18'e çıkartılmıştır. Yürütülen analiz sonuçlarına göre iki grup arasında bu değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo-33, 34, 35).

Tablo 33. Danışanların Cinsiyetine Göre Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Alınan Puanların Kay-Kare Testi Sonuçları

YADA		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Başarılı	n	12	5	17
	%	70.6	29.4	100.0
Başarısız	n	8	6	14
	%	57.1	42.9	100.0
Toplam	n	20	11	31
	%	64.5	35.5	100.0

$$X^2 = .606 \quad sd = 1 \quad p = .436$$

Tablo 33 incelendiğinde kızların %70.6'sı, erkeklerin %29.4'ü başarılı grupta yer almaktadır; buna karşın başarısız grupta yer alan danışanların %57.1'i kız %42.9'u erkektir. Yaşantı ve davranışlarda değişimin danışanların cinsiyetine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür [$\chi^2_{(1)} = .606, p > .05$].

Tablo 34. Danışanların Yaşına Göre Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Alınan Puanların Kay-Kare Testi Sonuçları

YADA		Yaş		Toplam
		14-20	20-24	
Başarılı	n	5	9	14
	%	35.7	64.3	100.0
Başarısız	n	6	8	14
	%	42.9	57.1	100.0
Toplam	n	11	17	28
	%	39.3	60.7	100.0

$$X^2 = .150 \quad sd = 1 \quad p = .699$$

Tablo 34 incelendiğinde yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından başarılı olan grupta yer alan danışanların %35.7'sinin yaş aralığı 14-20'iken, %64.3'ünün yaş aralığı 20-24'dür. Başarısız grupta yer alan danışanların %42.9'u 14-20 yaş aralığındayken, %57.1'i 20-24 yaş aralığındadır. Yaşantı ve davranışlarda değişimin danışanların yaşına bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür [$\chi^2_{(1)} = .150, p > .05$].

Tablo 35. Danışanların Problem Durumuna Göre Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Kay-Kare Testi Sonuçları

YADA		Başvuru Nedeni				Toplam
		Karşı Cinsle İlgili Problemler	Ailevi Problemler	Benlik Algısı	Kişisel-Sosyal Problemler	
Başarılı	n %	4 30.8	2 15.4	5 38.5	2 15.4	13 100.0
Başarısız	n %	2 15.4	3 23.1	2 15.4	6 46.2	13 100.0
Toplam	n %	6 23.1	5 19.2	7 26.9	8 30.8	26 100.0

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20'sini aştığı görüldüğünden, kay kare anlamlılık testi yürütülemedi (Büyüköztürk, 2002). Tablo 35 incelendiğinde yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından başarılı olan grupta yer alan danışanların %31'i 'karşı cins', %15'i 'ailevi', %38'i 'benlik algısı' ve %15'i 'kişisel-sosyal' bir problem nedeniyle danışma hizmeti almıştır. Başarısız grupta yer alan danışanların hangi problem nedeniyle danışma hizmeti aldıkları incelendiğinde ise %15'i 'karşı cins', %23'ü 'ailevi', %15'i 'benlik algısı' ve %46'sı 'kişisel-sosyal' bir problem nedeniyle danışma hizmeti aldıkları görülmüştür. Tablodan da görüldüğü üzere 2 gözenek dışındaki 6 gözenek 5'ten küçük olduğundan anlamlılık testi yürütülmemiş, sadece yüzde frekans değerleri verilmiştir.

4.1.4. Bazı Danışman Özelliklerinin Başarıya Olan Etkisi

Danışmanların birtakım özellikleri de başarı üzerinde rol oynayabilmektedir. Bu araştırma kapsamında psikolojik danışmanların cinsiyetlerinin terapötik başarı üzerindeki etkileri test edilmiştir. Yaşantı ve davranışlarda değişimin başarı ölçütü

olarak kabul edildiği gruplar arasında danışmanın cinsiyeti açısından herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığı gözlemlenmiştir (Bkz. Tablo-36).

Tablo 36. Danışman Adaylarının Cinsiyetine Göre Danışanların Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

YADA		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Başarılı	n	12	5	17
	%	70.6	29.4	100.0
Başarısız	n	11	5	16
	%	68.8	31.3	100.0
Toplam	n	22	10	33
	%	69.7	30.3	100.0

$$X^2 = .013 \quad sd = 1 \quad p = .909$$

Tablo 36 incelendiğinde başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların %70.6'sı kız, %29.4'ü erkektir. Buna karşın başarısız grupta yer alan psikolojik danışmanların %68.8'i kız %31.3'ü erkektir. Yaşantı ve davranışlarda değişimin psikolojik danışmanların cinsiyetine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür [$\chi^2_{(1)} = .013, p > .05$].

4.2. Psikolojik Danışma Sürecinin Analizi

Bu bölümde terapötik sürecin analizi ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Öncelikli olarak psikolojik danışma süreci davranış düzeyinde (4.2.1) ve öznel düzeyde (4.2.2) incelenmiş; daha sonra her iki düzey arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır (4.2.3). Süreç değişkenlerinin terapötik başarı üzerindeki etkileri ile ilgili bulgulara kısım 4.3'te yer verilmiştir.

Süreç analizi ile ilgili bulguların aktarılmasına geçmeden önce önemli bir ayrıntının vurgulanmasında yarar vardır. Süreç analizi tüm oturumlardan elde edilen veriler üzerinde yürütülmemiştir. Her bir oturumun ve bir oturumun tamamının izlenmesi güç olacağından analiz için birinci, ikinci ve son oturumların 15'er dakikası incelenmiştir. Süreç ile ilgili analiz, YADA ölçütü açısından en fazla başarı (n=10) ve en az başarı bildiriminde (n=10) bulunan toplam 20 danışan ile yürütülen psikolojik danışma süreci ile sınırlıdır. Her bir danışma sürecinin de 3'er oturumu seçildiğinden toplam 60 oturumdan etkileşim ile ilgili elde edilen veriler (toplam 300 dakika) dikkate

alınarak analizler yürütülmüştür. Dolayısıyla bulguların yorumlanmasında bu sınırlık göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle süreç analizi neticesinde elde edilmiş olan bu bulguların ‘keşfedici nitelikte’ olduğu düşünülmelidir; aktarılan bu bulgular ışığında ileriki araştırmalarda süreç ile ilgili yeni denenceler geliştirilip test edilebilir. Ancak en önemlisi bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçların farklı araştırmalarla yeniden sınanmasıdır.

4.2.1. Davranış Düzeyi İle İlgili Bulgular

Burada danışan ve danışmanın süreçteki her bir davranış kategorisinin sıklığı öncelikle hesaplanmıştır. Ardından danışan ve danışman davranışlarının birbirlerini nasıl etkilediği markov zinciri analizi ile test edilmiştir. Böylelikle danışma sürecindeki görüşmenin akışı hakkında bir bilgiye ulaşılmış olmaktadır.

4.2.1.1. Gözlem Verilerinin Güvenirliği

Gözlem verilerinin güvenilir olup olmadığının tespit edilebilmesi için araştırmacı ile birlikte 2 gözlemci CIP’e uygun bir şekilde her bir davranışı gözlemlemiş ve kodlamıştır. Tüm oturumların ortak olarak gözlenmesi güç olacağından ortak gözlem için psikolojik danışma sürecindeki bazı oturumlar seçilmiştir. Bu amaçla 7 ilk psikolojik danışma oturumunun 15’er dakikası (105 dakika), 7 ikinci psikolojik danışma oturumunun 15’er dakikası (105 dakika) ve 6 son oturumun 15’er dakikası seçilmiştir (90 dakika). Bir başka ifadeyle bu araştırmada 60 psikolojik danışma oturumunun toplam 900 dakikasının 300 dakikası ortak gözlemlenmiş ve gözlemciler arası bir görüş birliğinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak gözlemciler kodlama sürecine başlamadan önce gözlemcilere CIP ve CIP’teki her bir davranış kategorisi hakkında örneklerle bilgiler verildikten sonra, gözlemcilere kodlamayı yapabilmeleri için oturumların deşifresi (transkripti) verilmiştir. Gözlemciler birbirlerinden bağımsız bir şekilde kodlamayı yaptıktan sonra, kodlamalar karşılaştırılmış ve farklı değerlendirme durumlarında bu farklılık tartışılmıştır; en az iki gözlemcinin aynı görüşte olmaları esas alınmıştır. Süreç sonunda Kappa katsayısı hesaplanmıştır.

İlk oturum için hesaplanan Kappa katsayısı danışan davranış kategorileri için .77, psikolojik danışman davranış kategorileri için .78’dir. İkinci oturum için

hesaplanan Kappa katsayısı danışan davranış kategorileri için .78 ve danışman davranış kategorileri için .79'dur. Son oturum için ise hesaplanan Kappa katsayısı sırasıyla danışan davranış kategorileri için .78 ve danışman davranış kategorileri için .80'dir.

Kappa katsayılarının .70 ve üzerinde olması gözlemci görüşlerinin tutarlık gösterdiği anlamında yorumlanabilir. Nitekim psikolojik danışma sürecindeki etkileşimi inceleyen çalışmalarda da gözlem verilerinin güvenilirliğine ilişkin sonuçlar, bu araştırmadaki ile benzerlik göstermektedir (Chamberlain, Patterson, Reid, Kavanagh ve Forgatch, 1984; Hill, 1986; Schindler, 1989, 1991).

4.2.1.2. Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranış Kategorilerinin Sıklığı

Bu bölümde her bir davranış kategorisinin sıklığı danışan ve psikolojik danışmanlar için ayrı ayrı betimlenmiştir. Gözlenen davranış ile ilgili frekans ve yüzde değerler danışma sürecindeki 3 oturum (birinci, ikinci ve son oturum) ile sınırlıdır. Davranışın sıklığı ile ilgili bulgular, yaklaşık 300 dakikalık zaman kesitindeki danışan ve danışmanın sözel tepkileri ile sınırlıdır. Bu betimleme sonrasında başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışma sürecindeki etkileşim, başarı ölçütü açısından ayrıca betimlenmiştir (Bkz. Psikolojik Danışma Süreci ve Danışma Başarısı Arasındaki İlişkiler; S. 157). Böylelikle psikolojik danışma süreci başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışma sürecindeki farklılık, davranış düzeyinde betimlenmiş olmaktadır. Bununla birlikte toplam 60 oturumda gözlemlenen her bir davranış kategorisi bir üst davranış kategorisi içerisinde tanımlanmıştır. Yapılan bu sınıflandırma neticesinde her bir üst davranış kategorisinin, toplam aktivite ya da sözel etkinlik içerisindeki yüzdesi hesaplanmıştır.

Tablo 37. Danışan Davranış Kategorilerinin Her Bir Oturum İçin Frekans ve Yüzde Değerleri (n=20)

	1.Oturum		2.Oturum		Son Oturum	
	f	%	f	%	f	%
Pozitif duyguların betimlenmesi	19	2.2	29	3.3	29	2.8
Negatif duyguların betimlenmesi	42	4.9	66	7.4	39	3.8
Olay bildirimleri	247	28.6	272	30.7	265	25.9
Spesifik problem	173	20.0	77	8.7	40	3.9
Kısa yanıtlar	235	27.2	238	26.8	311	30.4
Oto-kontrol denemeleri	10	1.2	20	2.3	11	1.1
Başarı bildirimleri	5	0.6	9	1.0	49	4.8
Anlama	14	1.6	42	4.7	52	5.1
İstek/amaçları tasarlama	22	2.5	14	1.6	8	0.8
Geleceğe güven	6	0.7	8	0.9	14	1.4
Değişimle ilgili öneri	6	0.7	17	1.9	33	3.2
Terapötik ilişki üzerine konuşma	16	1.9	12	1.4	47	4.6
Enformasyon soruları/öneri isteme	10	1.2	8	0.9	8	0.8
Ret/kaçınma	-	-	4	0.5	10	1.0
Eleştiri/İsyan	-	-	3	0.3	17	1.7
Teslimiyet	10	1.2	14	1.6	26	2.5
Ara	3	0.3	8	0.9	9	0.9
Diğer kategoriler	45	5.2	46	5.2	54	5.3
Toplam	863	100	887	100	1022	100

Danışan Kategorileri: ‘Olay bildirimleri’ (geçmişten söz etme veya geçmiş ile ilgili görüş ifade etme) ve ‘kısa yanıtlar’ her üç oturumda da en sık sergilenen danışan davranışlarıdır. ‘Özgül problem’ ifade etmenin birinci oturumdaki oranı %20’iken,

ikinci oturumda bu oran %8.7 ve son oturumda bu oran %3.9'a kadar azalma göstermektedir. Olumlu ve olumsuz duyguların betimlenmesi her üç oturumda da gösterilme sıklığı açısından benzerlik göstermektedir.

Değişimi ifade eden her üç kategori ('oto-kontrol denemeleri', 'başarı bildirim', 'anlama/farkındalık') incelendiğinde 'başarı bildirim' ve 'anlama' davranışlarında belirgin bir farklılık olmasa da sürecin ilerleyen evrelerinde sıklaşmaktadır. 'Oto kontrol denemelerinde ise davranışın gösterilme sıklığının her üç oturum da benzerlik gösterdiği gözlenmektedir. Elde edilmiş bu sonuç şaşırtıcı olmakla birlikte, davranışın sıklığı ve yüzdeleri ile ilgili hesaplamaların bu bulguların elde edildiği örneklem ile ilişkilidir. Burada başarılı ve başarısız grup ayrımı yapmadan bütün bir örneklem üzerinden etkileşime dayalı veriler analiz edilmiştir. Grupların gösterdikleri davranışların başarı ölçütü açısından farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgulara ilerde yer verilmiştir. Yine aynı nedenden ötürü danışanın işbirliği veya sorumluluk üstlendiğini ifade eden her üç boyutta da ('istek/amaç tasarlama, 'değişim ile ilgili öneri', 'geleceğe güven') beklendiğinin aksine danışma sürecinin sonlarına doğru bir artışın göstermemektedir. Buna karşın engelleyici veya tutuk davranışlar da ('red/kaçınma', 'eleştiri', 'teslimiyet') süreç sonunda az da olsa bir artış göstermektedir.

Bir sonraki aşamada hangi davranışların en yüksek orana sahip olduğunun belirlenmesi anlamlı olacaktır. Bunun için süreç boyunca gözlenen tüm davranış kategorileri bir üst davranış kategorisi içerisinde temsil edilmiştir (Üst davranış kategorileri için Bkz. S. 64-67). Tablo-38'de her bir danışan üst davranış kategorisi ile frekans ve yüzde değerlerine yer verilmiştir. Buna göre tüm danışan davranışları içerisinde 'problem betimleme' ve 'kısa yanıt' her oturumda en sık gözlemlenen davranıştır. Problem davranış süreç sonuna doğru bir azalma göstermektedir. Bu davranışın ilk oturumda gözlenme sıklığı %48.6'iken, son oturumda %29.8'e gerilemektedir. Kısa veya basit yanıt her oturumdaki davranışların yaklaşık ¼'ünü teşkil etmektedir. Danışanın değişim ile ilgili bildirim, işbirliği, anlama ve engelleyici davranışlarının oranı süreç ilerledikçe bir artış göstermektedir. Emosyonel açıklıkla ilgili davranışların en çok ikinci oturumda yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

Tablo 38. Her Bir Psikolojik Danışma Oturumundaki Danışan Üst Davranış Kategorilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri (N=20)

		EA	PB	KY	DB	İŞ	AN	ED
1.OTURUM	f %	61 7.1	420 48.6	235 27.2	29 3.4	34 3.9	26 3.1	10 1.2
2.OTURUM	f %	95 10.7	349 39.4	238 26.8	71 8.0	39 4.4	20 2.3	21 2.4
SON OTURUM	f %	68 6.6	305 29.8	311 30.4	112 11.0	55 5.4	55 5.4	53 5.2

EA = Emosyonel Açıklık; PB = Problem Betimleme; KY = Kısa/Basit Yanıt; DB = Değişimle İlgili Bildirim; İŞ = İşbirliği; AN = Anlama; ED = Engelleyici Davranış

Psikolojik Danışman Kategorileri: ‘duygusal konuşma’, ‘yeniden formüle etme’, ‘anlayış’, ‘minimal destek’, ‘cesaretlendirme’. Keşfetme boyutundaki (‘enformasyon/bilgi soruları’, ‘özetleme’) davranışlarda belirgin bir azalmanın göze çarptığı görülmektedir. Yine aynı şekilde ‘olay bildirim’, ‘açıklama’ ve ‘yapılandırma’ kategorisindeki davranışlarda bir azalmanın olduğu dikkate çekmektedir (Bkz. Tablo-39).

İlginç sonuçlardan biri psikolojik danışmanların son oturumda ‘kendini açma’ davranışını daha sık sergiledikleridir. ‘Rehberlik’ ve ‘ödev verme’ davranışları psikolojik danışmanlar tarafından daha çok ikinci oturumda sergilenmektedir. Son olarak ‘yüzleştirme’ davranış kategorisi daha çok oturumun sonlarına doğru sıklaşmaktadır.

Tablo 39. Psikolojik Danışman Davranış Kategorilerinin Her Bir Oturum İçin Frekans ve Yüzde Değerleri (n=20)

	1.Oturum		2.Oturum		Son Oturum	
	F	%	f	%	f	%
Kısa duygusal konuşma	24	3.0	30	3.7	37	3.7
Yeniden formüle etme	230	28.9	224	27.3	258	26.0
Anlayış	8	1.0	3	0.3	2	0.2
Cesaretlendirme	1	0.1	1	0.1	8	0.8
Pozitif geribildirim	5	0.6	6	0.7	46	4.6
Minimal destek	108	13.6	106	12.9	121	12.2
Bilgi soruları	256	32.2	267	32.6	206	20.8
Özetleme	55	6.9	83	10.1	134	13.5
Olayın (konunun) tespiti	12	1.5	6	0.7	12	1.2
Yapılandırma	53	6.7	11	1.3	18	1.8
Açıklama	-	-	4	0.5	3	0.3
Kendini açma	8	1.0	18	2.2	61	6.2
Doğrudan rehberlik	13	1.6	17	2.1	29	2.9
Ödev verme	3	0.4	7	0.9	4	0.4
Yüzleştirme	4	0.5	7	0.9	4	0.4
Yorumlama	14	1.8	30	3.7	43	4.3
Eleştiri	1	0.1	-	-	5	0.5
Toplam	795	100	820	100	991	100

Danışmanların sınıflandırma davranışı dışındaki davranışları düzenli bir artış göstermemiştir. Hatta çok belirginlik taşımaya da empati davranış kategorisi süreç boyunca bir azalma göstermektedir. Buna göre empati davranışı ilk oturumda %32.9, ikinci oturumda %31.3 ve son oturumda %29.9 oranında gözlemlenmiştir. Danışmanın destek davranışı ilk iki oturumda %14 oranında gözlemlenirken, son oturumda bu davranışın gösterilme sıklığında bir artış olduğu görülmektedir (%17.6). Keşfetme davranışı ise ilk oturumda %39.1, son oturumda %34.3 oranında gözlemlenirken, en

yoğun olarak ikinci oturumda gözlemlenmiştir (%42.7). Açıklama davranışının ilk ve son oturumdaki oranı %9'iken, ikinci oturumda bu davranışın oranının %4.7 olduğu görülmektedir. Yönerge davranışının ikinci ve son oturumdaki gözlenme oranı %3'iken, ilk oturumda bu davranış %2 oranında sergilenmiştir (Bkz. Tablo-40).

Tablo 40. Her Bir Psikolojik Danışma Oturumundaki Psikolojik Danışman Üst Davranış Kategorilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri (N=20)

		EM	DS	KF	AÇ	YÖ	SN
1.OTURUM	f	262	114	311	73	16	19
	%	32.9	14.3	39.1	9.2	2.0	2.4
2.OTURUM	f	257	113	350	39	24	37
	%	31.3	13.7	42.7	4.7	3.0	4.6
SON OTURUM	f	297	175	340	94	33	52
	%	29.9	17.6	34.3	9.5	3.3	5.2

EM = Empati; DS = Destek; KF = Keşfetme; AÇ = Açıklama; YO = Yönerge; SN = Sınıflandırma

4.2.1.3. Süreçteki Davranışların Durağanlığı (Sabitliği)

Bu aşamada danışan ve psikolojik danışman davranışlarının danışma süreci boyunca durağanlık gösterip göstermediğine ilişkin hesaplamalar yapılmıştır. Bir örnek üzerinden ifade edilecek olursa psikolojik danışmanın ilk oturumda sergilediği 'destek' davranışı, sonraki oturumlarda da gözlemlenebilmekte midir ya da danışanın ilk oturumda gösterdiği 'problem betimleme' davranışının ilerleyen oturumlardaki 'problem betimleme' davranışı ile ilişkisi nedir sorularına burada yanıt aranmaktadır. Bu amaçla oturumlar boyunca sergilenen üst davranış kategorileri arasındaki ilişki Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmıştır (Tablo-41).

Tablo 41. Birinci ve İkinci Oturumdaki Üst Davranış Kategorileri Arasındaki Korelasyon

DANIŞMAN –KATEGORİLERİ		DANIŞAN – KATEGORİLERİ	
Empati	.32**	Emosyonel Açıklık	.79**
Destek	.88**	Problem Betimleme	.89**
Keşfetme	.42**	Basit/Kısa Yanıt	.99**
Açıklama	.22**	Değişim İle İlgili Bildirim	.63**
Yönerge/Rehberlik	.29**	İşbirliği/İnisiyatif	.93**
Sınıflandırma	.71**	Anlama	.87**
		Engelleyici Davranış	.69**

Spearman sıra farkları korelasyonu; *** = % 0.1, ** = %1, * = %5

Tablo 41 incelendiğinde birinci ile ikinci oturumdaki davranış kategorileri oldukça olumlu yönde pozitif korelasyon gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Danışman davranış kategorilerinde olumlu yöndeki en yüksek ilişki destek üst davranışında gözlemlenirken (.88), en düşük ilişki açıklama üst davranışında gözlemlenmiştir (.22). Benzer şekilde ilk iki oturumdaki danışan davranışları da olumlu yönde güçlü ilişki göstermiştir. En olumlu ilişki kısa yanıt davranış kategorisinde elde edilirken (.99); en düşük olumlu ilişki değişimle ilgili bildirim davranış kategorisinde (.63) gözlemlenmiştir. Elde edilen bu bulgular, hem danışman hem de danışanın ilk iki oturumdaki davranışlarının çok fazla değişkenlik göstermediği anlamına gelmektedir.

Tablo 42. İlk İki ve Son Oturumdaki Üst Davranış Kategorileri Arasındaki Korelasyon

DANIŞMAN –KATEGORİLERİ		DANIŞAN – KATEGORİLERİ	
Empati	.98**	Emosyonel Açıklık	.64**
Destek	.80**	Problem Betimleme	.54**
Keşfetme	.87**	Basit/Kısa Yanıt	.77**
Açıklama	.65**	Değişim İle İlgili Bildirim	.94**
Yönerge/Rehberlik	.89**	İşbirliği/İnisiyatif	.86**
Sınıflandırma	.96**	Anlama	.91**
		Engelleyici Davranış	.76**

Spearman sıra farkları korelasyonu; *** = % 0.1, ** = %1, * = %5

İlk iki oturum ile son oturumdaki her bir davranış kategorisi olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki göstermiştir. Danışman davranış kategorileri arasında en yüksek ilişki empati davranış kategorisi göstermiştir (.98); bunu sırasıyla sınıflandırma (.96), yönerge/rehberlik (.89), keşfetme (.87), destek (.80) ve açıklama (.65) davranış kategorileri takip etmiştir. Danışan davranış kategorileri içerisinde ise en yüksek düzeydeki ilişki değişim ile ilgili bildirim (.94) davranış kategorisinde kaydedilmiştir; bunu anlama (.91), işbirliği (.86), kısa yanıt (.77), engelleyici davranış (.76), emosyonel açıklık (.64) ve problem betimleme (.54) davranışları takip etmiştir. Bulgular, danışanların problem betimleme davranışlarının, danışmanları ise açıklama davranışlarının diğer davranış kategorileri göz önünde bulundurulduğunda görece azaldığını ortaya koymaktadır.

4.2.1.4. Görüşmenin Akışına Yönelik Bulgular

Daha önceki bölümlerde danışan ve psikolojik danışman davranışlarının sıklığı ile ilgili bulgular aktarılmıştır. Ne var ki bu bulgular, danışan ile danışman ifadelerinin birbirlerinin konuşmalarını ne şekilde etkilediği ile ilgili bilgilere ulaşılmasını sağlamamaktadır (Rusesek ve Trull, 1986). Bu bölümde örneklem üzerinden etkileşim ile ilgili elde edilen gözlem verilerinden yola çıkarak psikolojik danışman davranışlarının danışan davranışlarına olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Daha açık bir ifadeyle, hangi psikolojik danışman davranış kategorisi, hangi danışan davranış kategorisinin ortaya çıkma olasılığını ne derecede belirlemektedir sorusuna burada yanıt aranmaktadır. Kuşkusuz danışanın davranışları salt danışman davranışları tarafından tayin edilmemektedir; danışanın konuşmaları (sözel bildirimleri), onun belleği tarafından da belirlenebilmektedir. Bir diğer olasılık da şu andaki bir sözel etkinlik, hemen kendisinden bir önceki sözel etkinliğe bağlı olarak ortaya çıkamayabilmektedir; kendisinden çok önceki bir başka sözel etkinliğe bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Hatta bir konuşmanın başlangıcına bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Ne var ki bu araştırma, bir sözel etkinliğin hemen kendisinden önceki bir tepkiye (davranışa) bağlı olarak ortaya çıkıp çıkmadığı ile kendini sınırlandırmıştır.

Bu yöndeki hipotezlerin test edilebilmesi için ‘markov zinciri analizine’ başvurulmuştur. Markov zinciri analizi için 20 danışma sürecinin üç farklı oturumundaki danışan ve danışman ilişkisine ait toplam 300 dakika boyunca gözlenen

her bir davranıştan yararlanılmıştır. Sonuçta gözlemlenen 2319 gözlem birimi markov analizi için gerekli veri tabanını oluşturmuştur. Elbette bu davranışlar CIP'teki üst davranış kategorileri açısından yeni bir değerlendirmeye tabi tutularak gözlenen davranışlar yeniden tanımlanmıştır. Bir sonraki adımda toplam 7 danışan üst davranış kategorisinin, her bir danışman davranış kategorisine göre hangi olasılıkla ortaya çıktığı hesaplanmaya çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle herhangi bir danışman davranış kategorisinin, hangi danışan davranışının ortaya çıkmasını nasıl bir olasılıkla belirlemektedir. Bu olasılığın hesaplanmasından sonra bu kez danışanın davranışlarına, danışmanın ne tür bir tepki verdiği hesaplanabilmektedir. Bu verilere ilişkin olasılık tabloları, geçiş olasılıkları tablosu olarak isimlendirilmektedir. Markov zinciri analizi için öncelikle bir geçiş olasılıkları matrisinin hesaplanması gerekmektedir ('markov analizi için' Bkz. S.68-73). Geçiş olasılıkları tablosu çıkartıldıktan sonra koşullu olasılığın, davranışın gözlenme sıklığına göre bir anlamlılık gösterip göstermediği z değerinin hesaplanması ile mümkün olabilmektedir. Anlamlılık için z değeri ile bir dizide iki davranışın bir arada bulunma olasılığının (koşullu olasılık), koşulsuz olasılığa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı hesaplanabilmektedir (Revenstorff, Hahlweg, Schindler ve Vogel, 1984). Schindler (1991) takip edilmesi daha kolay olacağından her bir davranış kategorisi ile ilgili şekillerle gösterimden yararlanmıştır; buna göre kutucukların düz bir çizgi ile çerçeveselendirilmesi anlamlı olumlu yönde bir farkın olduğunu gösterirken, kesikli çizgilerle çerçeveselendirilmesi anlamlı olumsuz yönde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 43. Üst Davranış Kategorilerinin 1. Düzen Geçiş Olasılıkları Matrisi (Psikolojik Danışman Kategorileri t; Danışan Kategorileri t+1)

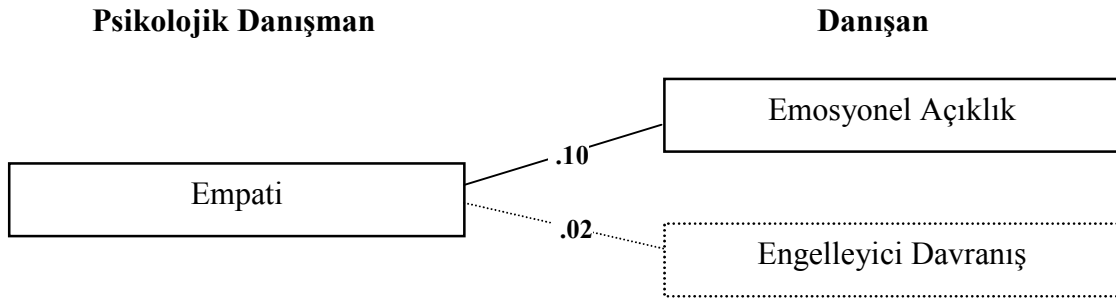
Zaman Noktası t		Zaman Noktası t + 1							Engelleyici Davranış	
	Emosyonel Açıklık	Problem Betimleme	Kısa Yanıt	Değişimle İlgili Bildirim	İşbirliği	Anlama				
Empati	.10 ⁺⁺ (74)	.41 (311)	.31 (232)	.08 (60)	.05 (40)	.02 (19)			.02 (13)	
Destek	.08 (27)	.63 ⁺⁺⁺ (224)	.12 ⁻⁻⁻ (44)	.09 (34)	.02 (7)	.03 (11)			.02 (8)	
Keşfetme	.06 (55)	.40 (359)	.36 ⁺ (330)	.07 (67)	.05 (44)	.03 (27)			.02 (23)	
Açıklama	.08 (12)	.17 ⁻⁻⁻ (27)	.59 ⁺⁺⁺ (92)	.03 (5)	.02 (4)	.08 ⁺⁺ (12)			.02 (4)	
Yönerge	.06 (4)	.10 ⁻ (6)	.57 ⁺⁺ (35)	.03 (2)	.03 (2)	.10 ⁺⁺ (6)			.10 ⁺⁺ (6)	
Sınıflandırma	.05 (5)	.46 (43)	.22 ⁻⁻⁻ (21)	.04 (4)	.03 (3)	.04 (4)			.14 ⁺⁺⁺ (13)	
Koşulsuz Oran	.07	.42	.32	.07	.04	.03			.03	
F	177	970	754	172	100	79			67	

z ≥ 1.96 - 3.0 +/-

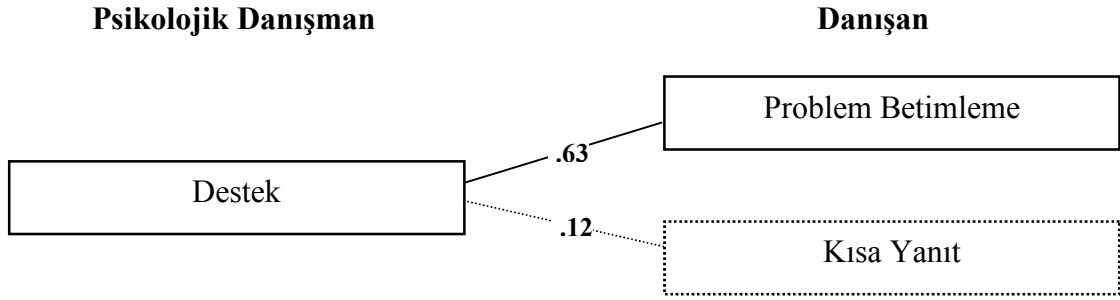
z ≥ 3.01 - 5.99 ++/- - -

z ≥ 6.0 +++/- - - -

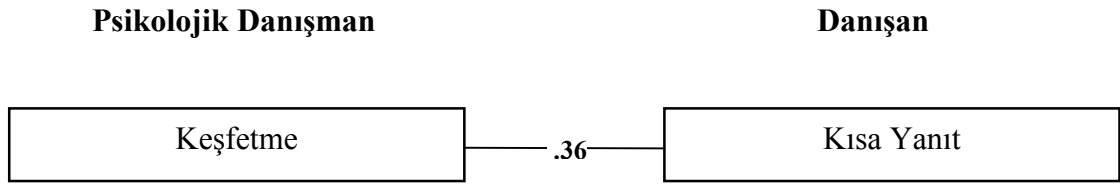
Empati. Tablo-43 incelendiğinde danışan .10 gibi bir olasılıkla psikolojik danışmanın empati davranışı sonrasında ‘kendi duygularından’ söz etmektedir. Bir başka ifadeyle danışmanın empati davranışı sonrasında danışanın ‘emosyonel açıklık’ davranış kategorisi %10 gibi bir olasılıkla ortaya çıkmaktadır. Bu iki davranışın bir arada bulunma olasılığı (koşullu olasılığı) koşulsuz olasılık ile karşılaştırıldığında .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($z = 3.09$). Yine aynı şekilde empati ile engelleyici davranışın bir arada bulunma olasılığı negatif yönde .05 düzeyinde anlamlı bir fark göstermiştir ($z = -2.03$). Diğer bir ifadeyle psikolojik danışman ne denli sık empatik tepki gösterirse, danışanın da o denli daha az sıklıkta ret/kaçınma, eleştiri/isyan ve teslimiyet davranışı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Empati davranışı ile danışanın değişimle ilgili bildirimde bulunması ($z = 1.08$), işbirliği ($z = 1.87$), anlama ($z = -0.74$), problem betimleme ($z = -0.26$) ve kısa/basit yanıt ($z = -0.60$) davranışlarının bir arada bulunma olasılıklarının, koşulsuz olasılığa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

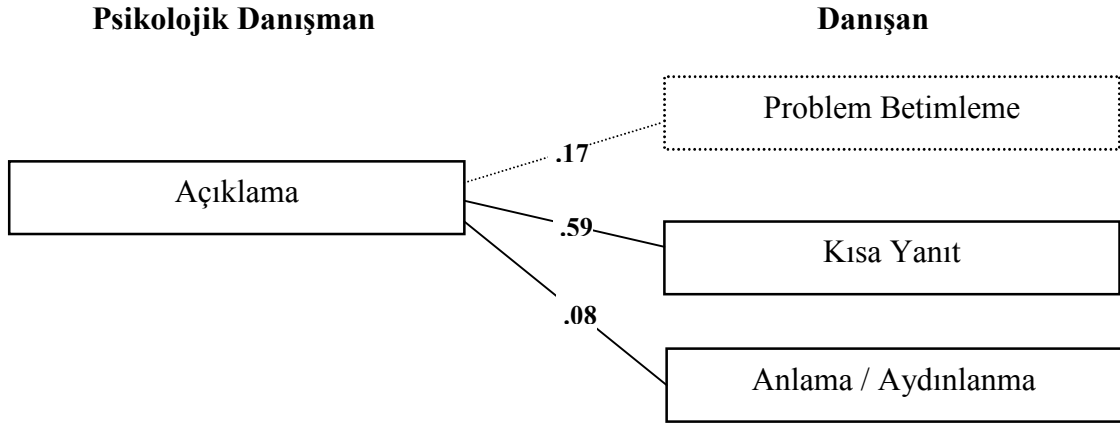
Destek. Tablo-43 incelendiğinde danışan .63 gibi bir olasılıkla psikolojik danışmanın destek davranışı sonrasında ‘problem betimleme’ davranışını sergilemektedir. Bu iki davranışın bir arada bulunma olasılığı (koşullu olasılığı) koşulsuz olasılık ile karşılaştırıldığında .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($z = 8.05$). Yine aynı şekilde destek ile kısa yanıt davranışlarının bir arada bulunma olasılığı negatif yönde .001 düzeyinde anlamlı bir fark göstermiştir ($z = -7.92$). Diğer bir ifadeyle psikolojik danışman ne denli sık destek sunarsa, danışanın da o denli daha az sıklıkta kısa yanıt verdiği; buna karşın daha sık problem betimlediği sonucuna ulaşılmıştır. Destek davranışı ile danışanın emosyonel açıklık göstermesi ($z = 0.45$), değişimle ilgili bildirimde bulunması ($z = 1.90$), işbirliği ($z = -1.95$), anlama ($z = 0.11$) ve engelleyici davranışlarının ($z = -0.82$) bir arada bulunma olasılıklarının, koşulsuz olasılıklarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

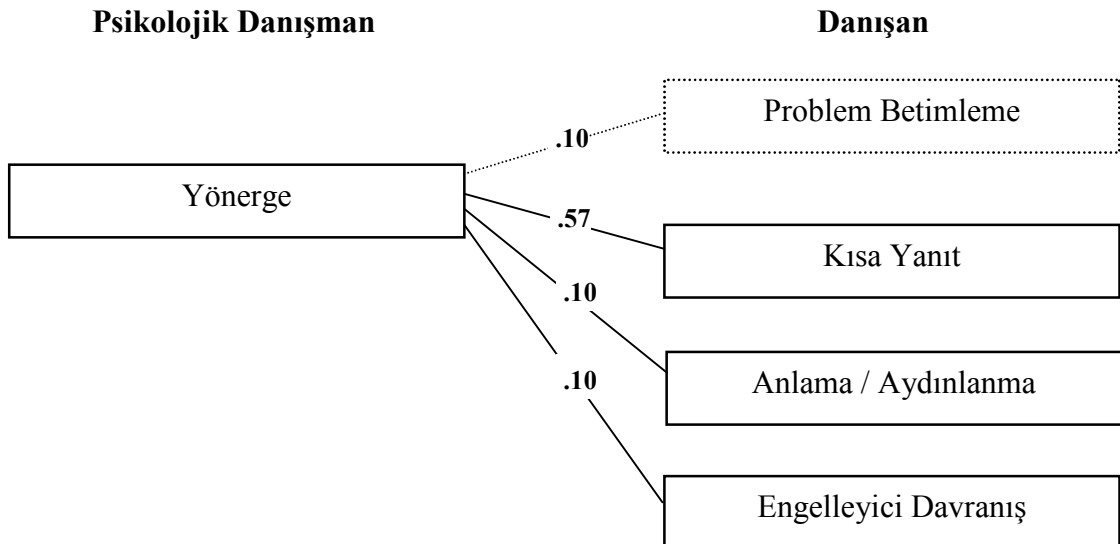
Keşfetme (Araştırma). Danışan .36 gibi bir olasılıkla psikolojik danışmanın keşfetme davranışı sonrasında ‘kısa yanıt’ davranışını sergilemektedir. Bu iki davranışın bir arada bulunma olasılığı (koşullu olasılığı) koşulsuz olasılık ile karşılaştırıldığında .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($z = 2.88$). Keşfetme (araştırma) davranışı ile danışanın emosyonel açıklık göstermesi ($z = -1.09$), problem betimleme ($z = -1.45$), değişimle ilgili bildirimde bulunması ($z = 0.47$), işbirliği ($z = 1.32$), anlama ($z = -0.03$) ve engelleyici davranışlarının ($z = -0.81$) bir arada bulunma olasılıklarının, koşulsuz olasılıklarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Açıklama. Psikolojik danışmanın açıklama davranışını .59 gibi bir olasılıkla ‘kısa yanıt’ ve .08 gibi bir olasılıkla ‘anlama/aydınlanma’ davranışını sergilemektedir. Danışmanın açıklama davranışının bu iki davranışın bir arada bulunma olasılığı (koşullu olasılığı) koşulsuz olasılık ile karşılaştırıldığında kısa yanıt için .001 ($z = 7.22$) ve anlama davranışı için .01 düzeyinde ($z = 3.44$) anlamlılık hesaplanmıştır. Yine aynı şekilde açıklama ile problem betimleme davranışının bir arada bulunma olasılığı negatif yönde .001 düzeyinde anlamlı bir fark göstermiştir ($z = -6.25$). Diğer bir ifadeyle psikolojik danışman ne denli sık açıklama yaparsa, danışanın da o denli daha az sıklıkta problem betimlediği; buna karşın daha sık kısa yanıt verdiği ve aydınlanmaya dönük davranış sergilediği, daha doğrusu daha sık terapötik ilişki üzerine konuşma yürüttüğü ve bilgi edinmeye dönük soru yönelttiği sonucuna ulaşılmıştır. Danışmanın açıklama davranışı ile danışanın emosyonel açıklık göstermesi ($z = 0.34$), değişimle ilgili bildirimde bulunması ($z = -1.85$), işbirliği ($z = -0.91$) ve engelleyici davranışlarının ($z = 0.32$) bir arada bulunma olasılıklarının, koşulsuz olasılıklarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

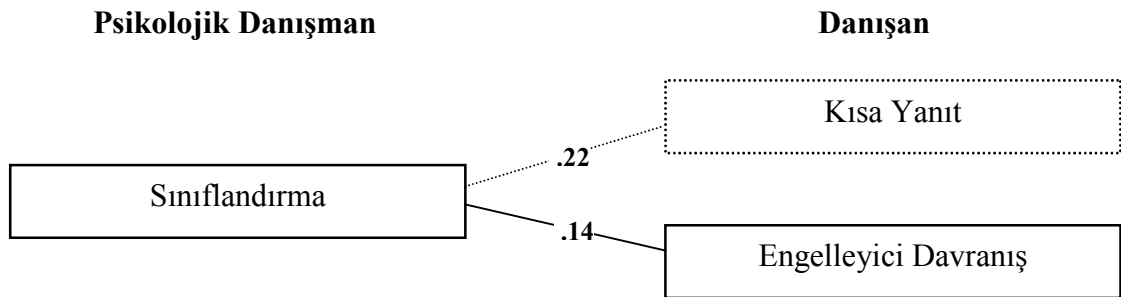

Yönerge. Psikolojik danışmanın yönerge davranışını .57 gibi bir olasılıkla ‘kısa yanıt’, .10 gibi bir olasılıkla ‘anlama/aydınlanma’ davranışını ve yine .10 gibi bir olasılıkla ‘engelleyci davranış’ izlemektedir. Danışmanın yönerge davranışının bu üç danışan davranışıyla bir arada bulunma olasılığı (koşullu olasılığı) koşulsuz olasılık ile karşılaştırıldığında kısa yanıt için .01 ($z = 4.25$), anlama davranışı için .01 düzeyinde ($z = 3.13$) ve engelleyci davranış için .01 düzeyinde ($z = 3.13$) anlamlılık hesaplanmıştır. Ayrıca yönerge davranışının danışanın problem betimleme davranışı ($z = -5.09$) ile .01 düzeyinde, koşulsuz olasılıktan anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Yönerge davranışının emosyonel açıklık ($z = 0.13$), değişim ile ilgili bildirim ($z = -1.14$), işbirliği ($z = 0.29$) davranışları ile bir arada bulunma olasılıkları, koşulsuz olasılıktan anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemiştir.

Sınıflandırma. Psikolojik danışmanın sınıflandırma (yüzleştirme, yorumlama, eleştiri) davranışı sonrasında danışanın engelleyci davranışı .14 gibi bir olasılıkla ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifadeyle %14 gibi olasılıkla sınıflandırma davranışı sonrasında danışan ret/kaçınma, eleştiri/isyen ve teslimiyet davranışlarından herhangi

birini göstermektedir. Her iki davranışın bir arada bulunma olasılığı koşulsuz olasılık ile kıyaslandığında farkın .001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($z = 6.22$). Ayrıca sınıflandırma davranışı ile kısa yanıt arasında olumsuz yönde .001 düzeyinde anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($z = -9.03$). Buna karşın emosyonel açıklık ($z = -0.61$), değişim ile ilgili bildirim ($z = -1.02$), işbirliği ($z = -0.38$), anlama ($z = 0.74$) ve problem betimleme ($z = 0.83$) davranışlarının danışmanın sınıflandırma davranış kategorisi ile olan koşullu olasılığı, koşulsuz olasılıklarından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Görüşmenin akışıyla ilgili 1. düzen geçiş olasılıklarına yönelik bulgular kısaca özetlenecek olursa; danışanın emosyonel açıklık davranışı bir tek psikolojik danışmanın empati davranışına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Terapötik süreci ve sonuçlarını olumsuz yönde etkileyebilecek olan danışanın engelleyici davranışı en çok psikolojik danışmanın sınıflandırma (yüzleştirme, yorumlama ve eleştiri) ve daha sonra yönerge davranış (ödev verme, doğrudan yöneltme) kategorilerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın danışman ne denli empatik tepki ortaya koyarsa danışanın red/kaçınma, eleştiri/isyen ve teslimiyet gibi engelleyici davranışları da o denli az sıklıkta sergilenmektedir. Danışanın problemini betimlediği davranışlar en çok danışmanın danışanı cesaretlendirdiği, pozitif geribildirim verdiği ve minimal destek gibi destekleyici davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın problem betimleme davranışının sıklığı en az danışmanın açıklama ve yönerge davranışlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Danışanların kısa veya basit yanıtlar vermesi destek, keşfetme (bilgi toplamaya dönük sorular vb.), açıklama ve yönerge danışman davranış kategorileri ile anlamlı düzeylerde bağımlılık göstermekte; buna karşı en az sınıflandırma danışman davranış kategorisine bağımlılık göstermektedir. Danışanların terapötik ilişki üzerinde konuşmaları ve bilgi edinmek amacıyla soru yöneltmeleri veya öneri istemeleri en çok danışmanın olayın (konunun) tespiti, yapılandırma, açıklama, kendini açmaları ve yönerge davranış kategorileri sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Tablo 44. Üst Davranış Kategorilerinin 1. Düzen Geçiş Olasılıkları Matrisi (Danışan Kategorileri t; Psikolojik Danışman Kategorileri t+1)

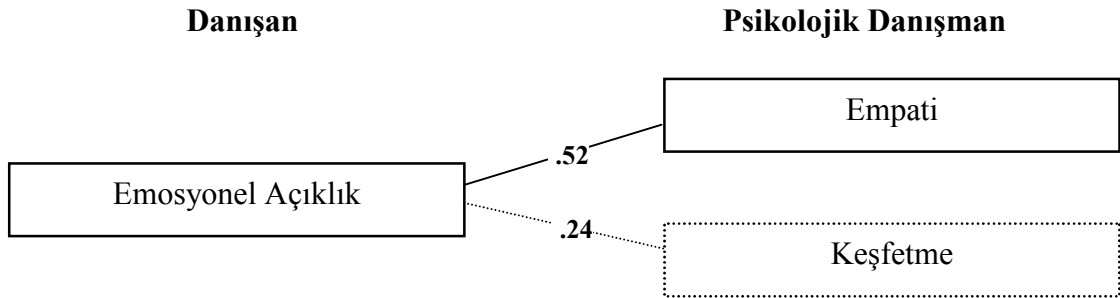
Zaman Noktası t		Zaman Noktası t + 1						
	Empati	Destek	Keşfetme	Açıklama	Yönerge	Sınıflandırma		
Emosyonel Açıklık	.52 ⁺⁺ (94)	.14 (26)	.24 ⁻ (44)	.04 (8)	(-)	.05 (9)		
Problem Betimleme	.39 ⁺⁺ (376)	.23 ⁺⁺⁺ (229)	.28 ⁻ (274)	.03 ⁻ (35)	.01 ⁻ (14)	.05 (45)		
Kısa Yanıt	.20 ⁻ (144)	.07 ⁻ (48)	.54 ⁺⁺⁺ (390)	.11 ⁺⁺ (83)	.04 ⁺ (32)	.03 (22)		
Değişimle İlgili Bildirim	.47 ⁺⁺ (79)	.15 (26)	.26 ⁻ (44)	.06 (10)	.02 (3)	.03 (5)		
İşbirliği	.37 (37)	.30 ⁺⁺ (30)	.24 ⁻ (24)	.07 (7)	.02 (2)	.01 (1)		
Anlama	.25 (22)	.10 (9)	.27 (23)	.28 ⁺⁺⁺ (24)	.05 (4)	.05 (4)		
Engelleyici Davranış	.28 (20)	.07 (5)	.24 ⁻ (17)	.08 (6)	.11 ⁺⁺ (8)	.22 ⁺⁺⁺ (16)		
Koşulsuz Oran	.33	.16	.35	.07	.03	.04		
F	772	373	816	173	63	102		

z ≥ 1.96 - 3.0 +/-

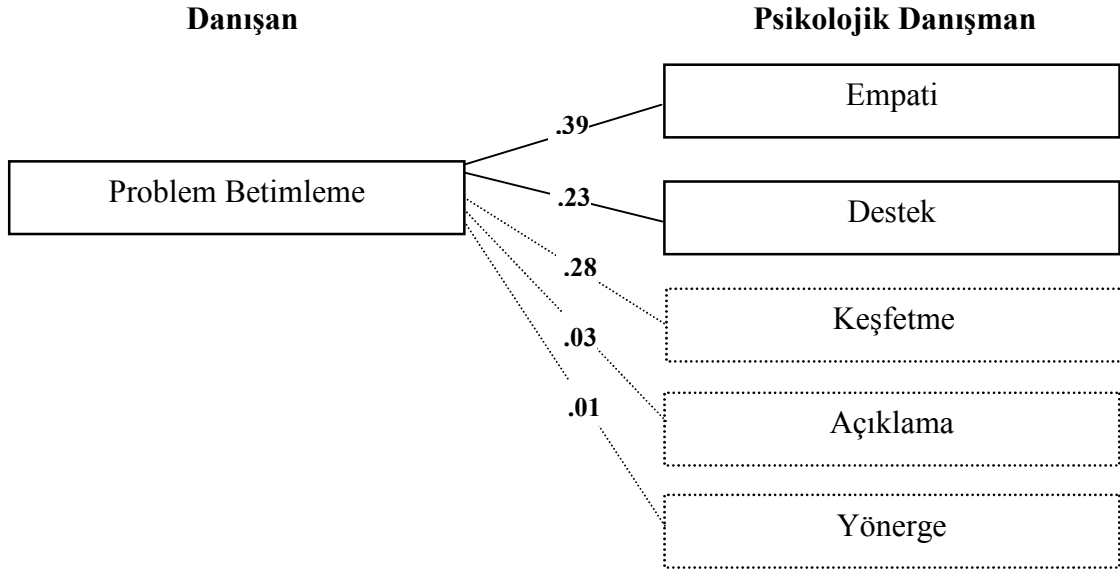
z ≥ 3.01 - 5.99 ++/--

z ≥ 6.0 +++/--

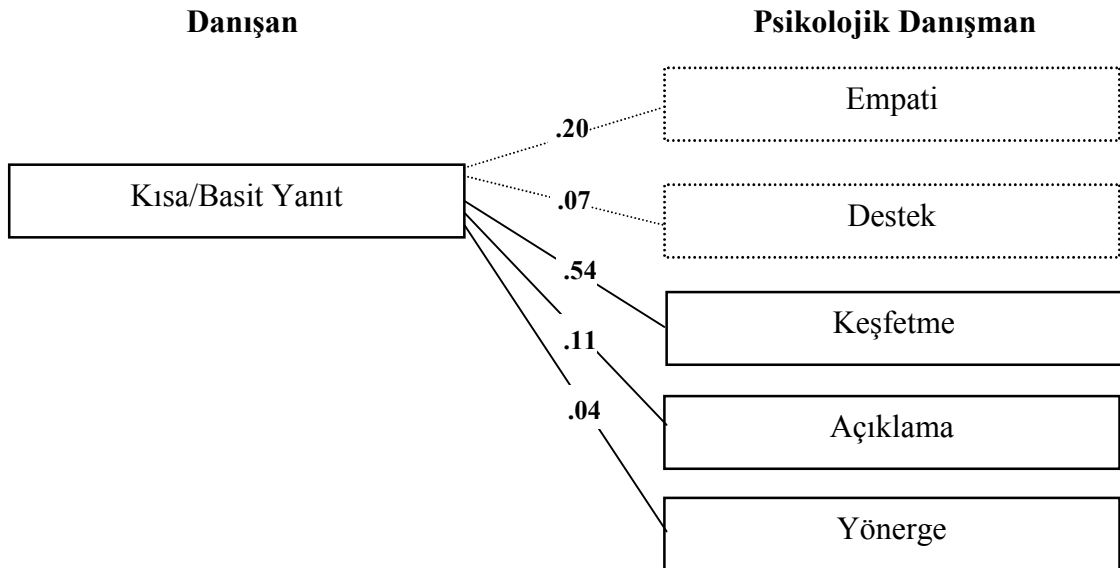
Emosyonel Açıklık. Tablo-44 incelendiğinde danışanın olumlu ve olumsuz duygularını betimlemesi sonrasında danışmanın empati davranışı .52 gibi bir olasılıkla ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifadeyle %52 gibi bir olasılıkla emosyonel açıklık davranışı sonrasında psikolojik danışman empatik tepki vermektedir. Her iki davranışın bir arada bulunma olasılığı koşulsuz olasılık ile kıyaslandığında farkın .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($z = 5.41$). Ayrıca emosyonel açıklık ile keşfetme davranış dizisi, keşfetme davranış kategorisinin koşulsuz olasılığından .01 düzeyinde anlamlı bir fark gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($z = -3.01$). Buna karşın destek ($z = -0.60$), açıklama ($z = -1.36$) ve sınıflandırma ($z = 0.68$) davranışlarının danışanın emosyonel açıklık davranış kategorisi ile olan koşullu olasılığı, koşulsuz olasılıklarından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Danışmanın yönerge davranışı danışanın emosyonel açıklık göstermesi sonrasında hiç gözlemlenmemiş olduğundan, bu davranış kategorisinin koşullu olasılığı ve doğal olarak z puanı hesaplanmamıştır.

Problem Betimleme. Tablo-44 incelendiğinde danışanın problem betimleme davranışını .39 gibi bir olasılıkla 'empati', .23 gibi bir olasılıkla 'destek' davranışı izlemektedir. Bununla birlikte danışanın problem betimlediği durumlarda danışman .28 gibi bir olasılıkla keşfetme, .03 gibi bir olasılıkla açıklama ve yine .01 gibi bir olasılıkla yönerge davranışlarını sergilememektedir. Problem betimleme-empati serisinin koşullu olasılığı .01 ($z = 3.74$), problem betimleme-destek serisinin koşullu olasılığı .001 ($z = 6.41$), problem betimleme-keşfetme serisinin koşullu olasılığı .01 ($z = -4.47$), problem betimleme-açıklama serisinin koşullu olasılığı .01 ($z = -4.16$) ve problem betimleme-yönerge serisinin koşullu olasılığı .05 ($z = -2.85$) düzeylerinde her bir serinin koşulsuz olasılıklarına göre anlamlı bir fark gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın danışanın problem betimleyici davranışları sonrasında danışmanın sınıflandırma davranışları ($z = 0.99$), sınıflandırmanın koşulsuz olasılığından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

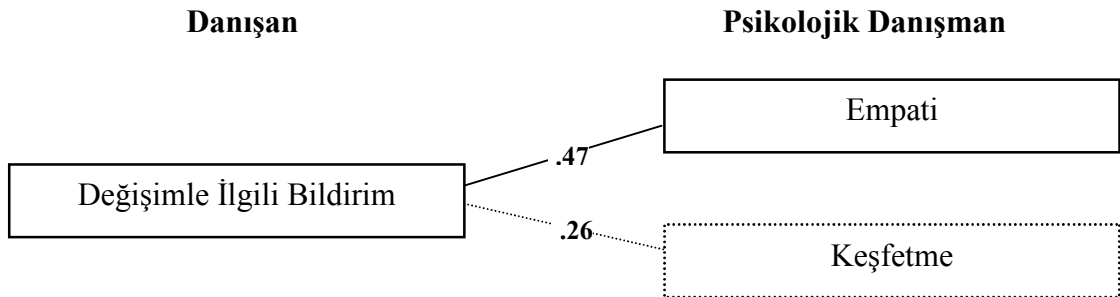

Kısa Yanıt. Danışanın kısa veya basit yanıtı sonrasında sınıflandırma davranışı dışında ($z = -1.29$) diğer tüm psikolojik danışman davranışları, koşulsuz olasılıklarından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Buna göre empati ($z = -7.40$), destek ($z = -6.82$), ve keşfetme ($z = 10.82$) davranışları .001, açıklama ($z = 4.78$).01 ve yönerge ($z = 2.28$) .05 düzeylerinde anlamlı bir farklılık göstermiştir. Danışanın kısa yanıtı sonrasında danışmanın keşfetme, açıklama ve yönerge davranışlarının ortaya çıkma olasılığı artarken; empati ve destek davranışlarının ortaya çıkma olasılığı azalmaktadır.

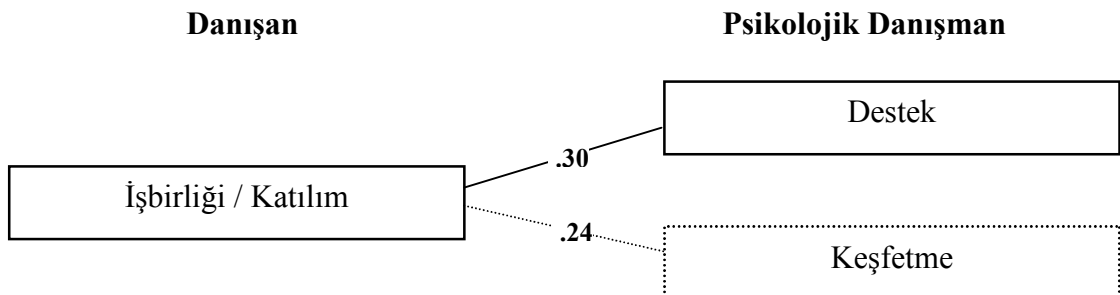

Değişim ile İlgili Bildirim. Danışanın değişimle ilgili bildirimlerini temsil eden oto-kontrol denemeleri, başarı bildirimleri ve içgörü oluşturma davranışlarından sonra psikolojik danışmanın empatik tepki verme olasılığı .01 düzeyinde, empati davranışının

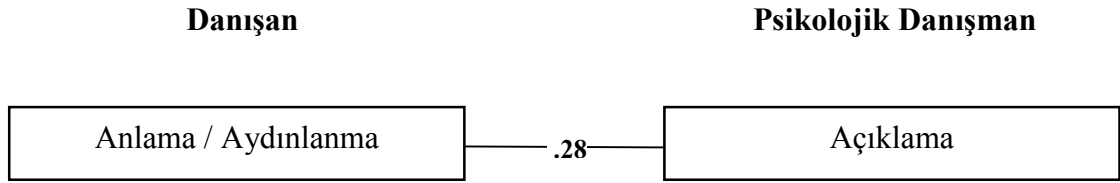
koşulsuz olasılığında farklılaşmaktadır ($z = 3.93$). Daha açık bir ifadeyle danışanın değişim ile ilgili davranışlarını %47 gibi bir olasılıkla danışmanın empati davranışı izlemektedir. Yine aynı şekilde değişimle ilgili bildirim – keşfetme ardışıklığı her ne kadar .05 düzeyinde anlamlılık gösterse de ($z = -2.34$) bunun tam tersi bir sonucu ortaya koymaktadır. Danışanın değişimi temsil eden bir sözel bildirimde bulunmasını, danışmanın keşfetme davranışı .26 gibi bir oranla takip etmemektedir. Değişim ile ilgili bildirimleri destek ($z = -0.15$), açıklama ($z = -0.51$), yönerge ($z = -0.91$) ve sınıflandırma ($z = -0.66$) davranışları anlamlı düzeyde takip etmemektedir.

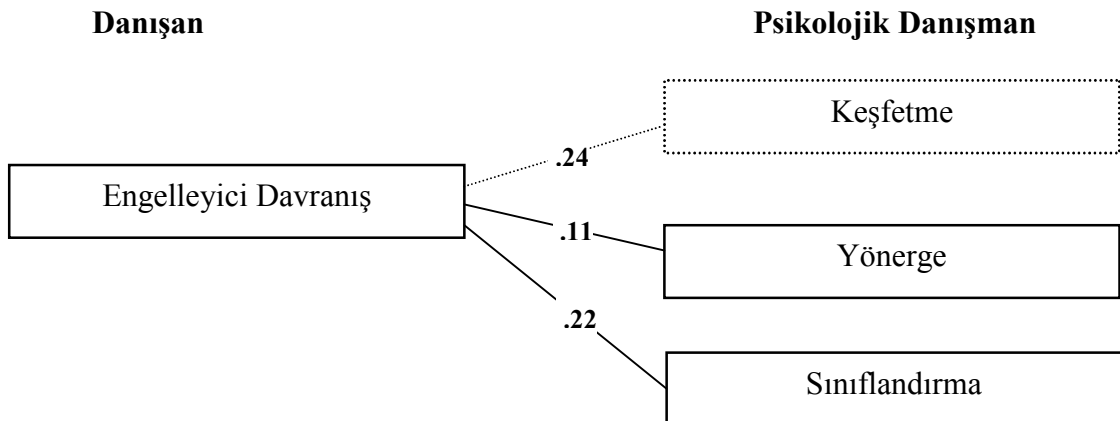
İşbirliği/Katılım. Danışanın işbirliğinin veya katılımının sağlanması terapötik sürecin başarıya ulaştırılmasında önemlidir. Danışanın işbirliği göstermesi sonrasında psikolojik danışmanın destek olması, bir başka ifadeyle danışanı cesaretlendirmesi, ona pozitif geribildirim vermesi veya minimal destek sunması .01 düzeyinde destek davranışının koşulsuz olasılığında farklılaşmaktadır ($z = 3.76$). Psikolojik danışman .30 gibi bir olasılıkla danışanın işbirliği göstermesinin ardından destek davranışını sergilemektedir. Danışanın işbirliğinde bulunması ile keşfetme davranışının ardışıklığı, keşfetme davranışının bağımsız olasılığında .05 düzeyinde anlamlı farklılaşmaktadır ($z = -2.37$). Ne var ki sonucun eksi olması nedeniyle işbirliği davranışı sonrasında %24 gibi bir olasılıkla keşfetme davranışının ortaya çıkmayacağı söylenebilir. İşbirliğinin empati ($z = 0.78$), açıklama ($z = -0.03$), yönerge ($z = 0.60$) ve sınıflandırma ($z = -1.54$) davranışları ile olan ardışıklığı, psikolojik danışmanların bu davranışları bağımsız olarak göstermelerinden anlamlı ölçüde farklılaşmamaktadır.

Anlama. Danışanın anlama davranışı sonrasında psikolojik danışmanın açıklama davranışını gösterme olasılığı, açıklama davranışının bağımsız veya koşulsuz olasılığına göre .001 düzeyinde anlamlı farklılaşmaktadır ($z = 7.60$). Danışanın terapötik ilişki üzerine konuşması, danışmandan bilgi talep etmesi veya öneri istemesi sonucunda psikolojik danışman %28 gibi bir olasılıkla açıklama davranışını göstermektedir. Buna karşın danışanın anlama / aydınlanma davranışı sonrasında danışmanın empati ($z = -1.46$), destek ($z = -1.40$), keşfetme ($z = -1.60$), yönerge ($z = 0.90$) ve sınıflandırma ($z = 0.31$) davranışları, koşulsuz olasılıklarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Engelleyici Davranış. Danışanın ret/kaçınma, eleştiri/isyan ve/veya teslimiyet davranışları sonrasında psikolojik danışmanın doğrudan yönlendirme, ödev verme gibi yönerge davranışları .01 düzeyinde, yönerge verme davranışının koşulsuz olasılığından farklılaşmaktadır ($z = 4.63$). Yine aynı şekilde engelleyici davranışlar sonrasında danışmanın yüzleştirme, yorumlama ve/veya eleştiride bulunması (sınıflandırma) .001 düzeyinde, danışmanın bu tür davranışlarının bağımsız olasılıklarından anlamlı ölçüde farklılaşmaktadır ($z = 7.89$). Bu bulgular, danışmanın sınıflandırıcı tepkilerinin en çok engelleyici davranışı takip ettiğini (%22) göstermektedir. Buna karşın psikolojik danışman danışanın engelleyici davranışı sonrasında en düşük olasılıkla (.05) keşfetme davranışını göstermektedir ($z = -2.03$). Engelleyici davranış sonrasında danışmanın empati ($z = -0.94$), destek ($z = -0.81$) ve açıklama davranışları ($z = 0.44$), bu davranışların koşulsuz olasılıkları dikkate alındığında anlamlı düzeyde farklılaşma göstermemiştir.

Görüşmenin akışı ile ilgili 1. düzen geçiş olasılıkları önce danışan daha sonra danışmanın tepkileri açısından kısaca özetlenecek olursa danışanın problemini betimlemesinden sonra en sık gözlenen davranış destek ve empatidir. Buna karşın keşfetme, açıklama ve yönerge davranış kategorileri daha az yoğunlukta problem betimleme davranışını izlemektedir. Yine aynı şekilde kısa yanıt en sık izleyen danışman davranışları sırasıyla keşfetme, açıklama ve yönergedir. Empati ve destek kısa yanıt sonrasında en az yoğunlukta ortaya çıkan davranışlar olmuştur. Danışmanın yüzleştirme, yorumlama ve eleştiri gibi sınıflandırıcı tepkileri hem problem betimleme hem de kısa yanıtlar sonrasında anlamlı oranda ortaya çıkmamaktadır.

Terapötik sürecin danışana yarar ağlaması için danışanın işbirliği göstermesi, değişim ile ilgili bildirimlerde bulunması ve farkındalık oluşturması gerekmektedir. Danışanın işbirliği göstermesini en çok takip eden davranış danışmanın onu cesaretlendirdiği, olumlu geribildirim verdiği ve minimal destek sunduğu destek davranış kategorisi iken, en az takip eden davranış danışmanın danışana bilgi almak amacıyla yönelttiği sorular ve özetlemeyi kapsayan keşfetme davranışı olmuştur. Yine aynı şekilde keşfetme davranışı, değişim ile ilgili bildirimler sonrasında en az yoğunlukta anlamlı düzeyde ortaya konulan danışman tepkisi olmuştur. Buna karşı değişimle ilgili ifadeleri (oto-kontrol denemeleri, başarı bildirimleri ve içgörü kazanma) en çok danışmanın empatik tepkileri izlemektedir. Danışanın terapötik ilişki hakkında bir konuşma yürütmesini ve danışmandan bilgi talebinde bulunması durumunda ise en sık izleyen davranış danışmanın açıklamada bulunmasıdır. Danışanların olumlu ve/veya olumsuz duygularını betimledikten sonra danışmanlar yüksek bir olasılıkla empatik bir yaklaşım sergilemektedirler. Danışmanların keşfetme amacıyla ortaya koyduğu davranışlar ise danışanların duygularını betimlemeleri sonrasında en az yoğunlukta ortaya koyduğu davranışlardır.

Terapötik süreç ve sonuçlarını olumsuz yönde etkileyebilecek olan danışanın direnç göstermesi veya ret/kaçınma davranışı göstermesi, yine aynı şekilde eleştiri/isyan ve teslimiyet davranışlarını göstermesi sonrasında psikolojik danışmanlar en sık yüzleştirme, yorumlama ve karşı eleştiri davranışlarını sergilemektedir. Her ne kadar danışmanın bu davranışları kadar yoğun olmasa da danışmanların danışanlara ödev vermesi, onlara doğrudan rehberlik yapmaları gibi yönerge davranışı ile ilgili kategori, danışanların engelleyici davranışı sonrasında en sık sergilenen ikinci danışman

davranışı olmuştur. Danışman bu tür danışan tepkileri sonrasında en az yoğunlukta gösterdiği davranış keşfetme davranışı olmuştur.

4.2.2. Öznel Düzey İle İlgili Bulgular

Psikolojik danışma sürecinin son oturumu sonrasında danışanın ve psikolojik danışmanın süreç yaşantıları hakkında bilgi sahibi olmak için iki değerlendirmeye başvurulmuştur. Öncelikle danışan ve psikolojik danışmanın kişiye (konuşma partnerine) yönelik değerlendirmeleri ile oturumlara yönelik değerlendirmeleri arasında bir ilişkinin olup olmadığına bakılmıştır. Ardından her ikisinin öznel değerlendirmeleri arasında bir korelasyonun olup olmadığı sınıanmıştır.

4.2.2.1. Psikolojik Danışman ve Danışanın Kişi Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Psikolojik danışman ile danışanın birbirlerine yönelik değerlendirmeleri anlamlı düzeyde bir ilişki göstermemiştir ($p > .05$). Danışanın psikolojik danışmana ilişkin genel değerlendirmesi, bu genel değerlendirmenin ‘kabul / yönelim’ (.94) ve ‘deneyim / beceri’ (.91) alt ölçekleri ile .01 düzeyinde anlamlı korelasyon göstermiştir. Yine aynı şekilde psikolojik danışmanın danışana yönelik genel algısı, ‘işbirliği’ (.93), ‘kabul / ilgi’ (.84) ve ‘kendini açma’ (.69) alt ölçekleri ile .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki göstermiştir. Bulgular değerlendirmede toplam puan ve alt ölçekleri arasında bir tutarlığın olduğunu; ancak birbirlerine ilişkin değerlendirmede anlamlı düzeyde bir tutarlılığın olmadığını göstermektedir (Bkz. Tablo 45).

Tablo 45. Danışan İle Psikolojik Danışmanın Birbirlerine Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Korelasyon Değerleri

	DPDA	PDDA	KABYÖN	DEBE	İŞBİR	KABİL	KAÇMA
DPDA	-						
PDDA	.245	-					
KABYÖN	.943**	.222	-				
DEBE	.912**	.232	.780**	-			
İŞBİR	.214	.934**	.186	.205	-		
KABİL	.243	.841**	.184	.210	.652**	-	
KAÇMA	.160	.688**	.202	.107	.407*	.642**	-

DPDA =Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği PDDA = Danışmanın Danışana İlişkin Algısı Ölçeği

KABYON = Danışmanın Kabul ve Yönelimi Alt Ölçeği

İŞBİR = Danışanın İşbirliği Alt Ölçeği

DEBE = Danışmanın Deneyim ve Becerisi Alt Ölçeği

KABİL = Danışanın Kabul ve İlgisi Alt Ölçeği

KAÇMA = Danışanın Kendini Açması Alt Ölçeği

- *p<.05, **p<.01

Tablo 45, danışan ile psikolojik danışmanın birbirlerine yönelik izlenimlerinin anlamlı düzeyde ilişki göstermemiş olduğunu ortaya koysa da, zayıf bir ilişkinin varlığından söz edilmesi olanaklıdır (.24). Başarılı ve daha az başarılı grupta yer alan danışanların kişisel değerlendirmelerinin, danışmanların değerlendirmeleri ile ilişkisi ayrıca sınanmıştır. Ancak burada olduğu gibi anlamlı düzeyde bir ilişki gözlemlenmemiştir.

4.2.2.2. Psikolojik Danışman İle Danışanın Oturuma Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Danışanın ile psikolojik danışmanın aynı oturuma yönelik değerlendirmelerinin ilişkililik gösterip göstermediği sınıdığında ise her ikisinin güncel bir oturuma ilişkin değerlendirmeleri arasında orta düzeyde anlamlı bir korelasyonun olduğu gözlemlenmiştir (p<.01; Bkz. Tablo 46).

Tablo 46. Danışan İle Psikolojik Danışmanın Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Korelasyon Değerleri

	Danışanın Oturum Değer.	Danışmanın Oturum Değer.
Danışanın Oturum Değer.	-	
Danışmanın Oturum Değer.	.629**	-

** 0.01

Tablo-46’da görüldüğü üzere danışanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri ile psikolojik danışmanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri .63 düzeyinde olumlu yönde ilişki göstermektedir. Bu da her ikisinin oturuma ilişkin beklentilerinin, değerlendirme ölçütlerinin hemen hemen paralel olduğunu göstermektedir.

4.2.2.3. Danışan ve Psikolojik Danışmanların Birbirlerine ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki İlişki

Danışanların psikolojik danışmana yönelik algısı ile oturumlara yönelik değerlendirmeleri arasında bir ilişki gözlemlenirken; psikolojik danışmanın danışana yönelik algısı ile oturumlara yönelik değerlendirmeleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki gözlemlenmemiştir.

Tablo 47. Danışanların Psikolojik Danışmana ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki Korelasyon

	DOD	DPDA	KABYÖN	DEBE
DOD	-			
DPDA	.721**	-		
KABYÖN	.637**	.943**	-	
DEBE	.767**	.912**	.780**	-

DOD = Oturum Değerlendirme Ölçeği – Danışan Formu

DPDA =Danışanın Danışmana İlişkin Algısı Ölçeği, KABYON = Kabul ve Yönelim Alt Ölçeği,
DEBE = Deneyim ve Beceri Alt Ölçeği

- **p<.01

Tablo’47’den de anlaşılacağı üzere danışanın psikolojik danışmana yönelik değerlendirmesi ile oturumlara yönelik değerlendirmeleri .72 düzeyinde olumlu yönde

anlamli ilişki göstermektedir ($p<.01$). Yine aynı şekilde danışanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri, DPDA'nın 'kabul/yönelim' alt leği ile .64 ve 'deneyim/beceri' alt leği ile .77 düzeyinde olumlu yönde anlamli korelasyon göstermiştir ($p<.01$).

Tablo 48. Psikolojik Danışmanların Danışanlara ve Oturumlara Yönelik Değerlendirmeleri Arasındaki Korelasyon

	POD	PDDA	İşBİR	KABİL	KAÇMA
POD	-				
PDDA	.282	-			
İşBİR	.296	.934**	-		
KABİL	.323	.841**		-	
KAÇMA	-.017	.668**	.407**	.642**	-

POD = Oturum Değerlendirme leği – Danışman Formu leği

PDDA = Danışmanın Danışana İlişkin Algısı

İşBİR = Danışanın İşbirliği Alt leği

KABİL = Danışanın Kabul ve İlgisi Alt leği

KAÇMA = Danışanın Kendini Açması Alt

leği

- * $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 48'de de görüleceği üzere psikolojik danışmanların danışanlara yönelik izlenimleri ile oturumlara yönelik değerlendirmeleri arasında anlamli düzeyde ilişki belirlenmemiştir ($p>.05$).

4.2.3. Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranışlar İle Yaşantılar Arasındaki İlişki

Psikolojik danışma sürecindeki davranışların danışanın ve danışmanın birbirlerine ve oturumlara ilişkin değerlendirmeleri arasında bir ilişkinin olabileceği göz önünde bulundurularak korelasyon katsayısı hesaplanmış ve aşağıda rapor edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda danışanların ve danışmanlara son oturum sonrasında oturuma ve birbirlerine ilişkin karşılıklı değerlendirmeleri ile oturum esnasındaki gözlemlenen davranışların sıklığı arasında ilişkiler sınınmıŝtır (Bkz. Tablo-49).

Tablo 49. Öznel Ölçütler İle Üst Davranış Kategorileri Arasındaki Korelasyonlar

	Empati	Destek	Keşfetme	Açıklama	Yönerge	Smlandırma	Emosyonel Açıklık	Problem Betimleme	Kısa Yanıt	Değişimle İlgili	İşbirliği / Katılım	Aydınlanma	Engelleyici Davranış
Oturum Değerlendirme (DN)	,40	,30	,18	,49*	,04	-,49*	,42	,06	,42	,58**	,32	,13	-,46*
PD-Değerlendirme: Kabul/Yönelim	,26	,19	,05	,52*	-,04	-,40	,15	-,03	,21	,33	,25	-,15	-,58**
PD-Değerlendirme: Deneyim/Becceri	,24	,12	,03	,41	-,23	-,42	,29	,11	,18	,30	,29	-,08	-,42
PD-Değerlendirme: Toplam	,24	,14	,06	,49*	-,11	-,46*	,25	,01	,19	,35	,32	-,13	-,52*
Oturum Değerlendirme (PD)	,36	,09	,09	,18	-,01	-,09	,72**	,14	,05	,24	,33	-,02	-,01
DN-Değerlendirme: İşbirliği	,04	,54*	,30	,44	,09	,09	-,21	,01	,52*	-,01	-,03	,25	-,01
DN-Değerlendirme: Kabul/İlgi	,04	,65**	,58**	,55*	,32	,15	,24	,20	,57**	,16	,01	,29	,15
DN-Değerlendirme: Kendini Açma	-,14	,46*	,43	,35	,33	,16	,19	,06	,27	,13	,03	,26	,03
DN-Değerlendirme: Toplam	-,01	,65**	,45*	,54*	,26	,13	,04	,09	,53*	,08	-,01	,29	,02

** 0.01

* 0.05

Tablo-49 incelendiğinde danışan ve danışmanların bir oturum esnasındaki yaşantılarının hangi davranışlardan etkilendiğine ilişkin korelasyon değerlerini göstermektedir. Burada sadece olumlu veya olumsuz yönde anlamlı ilişki gösteren davranış kategorilerine ilişkin bulgular aktarılmıştır. Dördüncü oturumda esnasında gözlemlenen psikolojik danışman davranışları içerisinde danışmanın yüzleştirme, yorumlama ve/veya eleştiride bulunması danışanın oturumu ($r=-.49$; $p<.05$) ve psikolojik danışmanı olumsuz değerlendirmesi ($r=-.46$; $p<.05$) ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Psikolojik danışmanın süreci yapılandırması, kendini açması, olayı/konuyu tespit etmesi gibi açıklama davranışları ile danışanın oturumu ($r=.49$) ve genel olarak danışmanı ($r=.49$) olumlu yönde değerlendirmesi arasında anlamlı düzeyde korelasyon olduğu tespit edilmiştir ($p<.05$). Yine açıklama davranışları ile danışmanın kabul edici olarak algılanması ve yöneliminin onaylanması arasında da olumlu yönde bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir ($r=.52$; $p<.05$).

Danışanın oto-kontrol denemeleri, başarı bildirimleri ve içgörü kazanma gibi değişimle ilgili bildirimleri, oturumların olumlu değerlendirilmesi ile anlamlı ilişki göstermektedir ($r=.58$; $p<.01$). Buna karşın danışanların ret/kaçınma, eleştiri/isyen ve teslimiyet gibi süreci olumsuz yönde etkileyebilecek davranışlar, beklendiği gibi danışanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri ile anlamlı, fakat negatif yönde korelasyon göstermiştir ($r=-.46$; $p<.05$). Yanı sıra engelleyici davranışlar genel olarak psikolojik danışmanın ($r=-.52$; $p<.05$) ve daha özelden psikolojik danışmanın danışan tarafından kabul görmesi veya yöneliminin onaylanması ile ($r=-.58$; $p<.01$) olumsuz yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Kısaca psikolojik danışmada amaçlanan değişim ile ilgili ifadeler veya gerçekleştirmeler ne denli sıklaşırsa danışanların oturumları da o denli olumlu, arzu edilmeyen veya istenilmeyen engelleyici davranışların sıklığının artması ise danışanların oturumları ve psikolojik danışmanı o denli olumsuz olarak değerlendirmeleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik danışmanın oturuma yönelik değerlendirmelerinin bir tek danışanın emosyonel açıklık davranışı, bir diğer deyişle pozitif veya negatif duygularını betimlemesi ile ilişkililik göstermiştir ($r=.72$; $p<.01$). Danışanın psikolojik danışman tarafından olumlu olarak algılanması danışmanın danışana daha fazla destek sunması ($r=.65$; $p<.01$), danışanı ve problemini daha yakından tanımak, keşfetmek üzere daha

fazla veri toplaması ($r=.45$; $p<.05$); ayrıca daha fazla açıklama davranışı sergilemesi ($r=.54$; $p<.05$) ile ilişkili olduğu görülmüştür. Yine aynı şekilde psikolojik danışmanın danışana ilişkin ‘kabul/ilgi’ algısı ile danışmanın destek ($r=.65$; $p<.01$), keşfetme ($r=.58$; $p<.01$) ve açıklama ($r=.55$; $p<.05$) davranışları arasında anlamlı olumlu yönde bir ilişki vardır. Ayrıca danışanın işbirliği gösterdiğine ($r=.54$) ve kendini açtığına ilişkin algı ($r=.46$) ile psikolojik danışmanın destek davranışını göstermesi arasında olumlu yönde bir korelasyon hesaplanmıştır ($p<.05$). Son olarak danışanın uzun uzadıya konuşması değil de kısa veya basit yanıtlar vermesi danışanın danışman tarafından daha fazla işbirliği gösterdiği ($r=.52$; $p<.05$), daha fazla ilgili olduğu şeklinde algılanması ($r=.57$; $p<.01$) ve genel olarak daha olumlu değerlendirilmesi ($r=.53$; $p<.05$) ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

4.3. Psikolojik Danışma Süreci ve Danışma Başarısı Arasındaki İlişkiler

Psikolojik danışma süreci ve sonuçları arasındaki ilişkiyi araştırabilmek için, öncelikle örneklem grubunun psikolojik danışmada başarı ölçütü açısından iki grup olarak kategorik hale dönüştürülmesi gerekmektedir. Daha önceden bahsedildiği üzere Zielke ve Kopf-Mehnert (1978; 2001) tarafından geliştirilen “Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği-YADA” terapötik sürecin başarısını ölçtüğü kabul edilmiştir. Bu araştırma kapsamında uyarlanan YADA’dan alınan skorlar danışma başarısına ilişkin ipucu sunmaktadır. Yürütülen analizler neticesinde danışanların neredeyse tamamı değişimin olumlu yönde olduğunu bildirmiştir; buna karşın hiçbir danışan bir kötüleşmenin olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle danışanların oluşturduğu örneklem grubunun YADA’dan aldığı puanlar aritmetik ortalama (242.75), ortanca (249.00) ve standart sapma (31.17) değeri dikkate alınarak kategorik hale getirilmiştir. Bu çerçevede yapılan analizler sonucunda yüksek başarı sağlanmış grup ($n=15$) ile görece daha düşük başarının sağlandığı ($n=16$) iki grup oluşturulmuştur.

4.3.1. Başarı Grupları Arasında Öznel Süreç Ölçütleri Açısından Farklılıklar

4.3.1.1. Oturum Değerlendirme

Her iki başarı grubuna da dördüncü oturum sonrasında “Oturum Değerlendirme Ölçeği-Danışan/Danışman Formları” uygulanmış ve her iki grubun ölçekten aldıkları puanlar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre her iki grubun psikolojik danışma

oturumuna yönelik değerlendirmeleri anlamlı yönde farklılaşmaktadır; bu farklılık yüksek başarının sağlanmış grubun lehine olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo-50).

Tablo 50. Başarı Gruplarının Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine-Danışan Formu Yönelik t-Testi Sonuçları

DOD	YADA	N	X	Ss	t	P
	Başarılı	15	71.00	5.42	4.585	.000
Başarısız	16	58.56	9.09			

Tablo-50’de görüldüğü gibi yapılan t testi analizi sonucunda, danışanların oturuma yönelik değerlendirmeleri başarılı ya da daha az başarılı gruba göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [$t=4.585$; $p<.001$]. Başarılı grupta yer alan deneklerin oturumlara yönelik değerlendirmeleri ($x=71.00$), daha az başarılı grupta yer alan deneklere ($x=58.56$) göre daha olumludur. Bu bulgu, danışanların yaşantı ve davranışlarındaki değişim düzeylerinin süreçteki oturuma yönelik değerlendirmeleri tarafından etkilenebildiğini göstermektedir.

Yine aynı şekilde her iki başarı grubundaki psikolojik danışmanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri birbiri ile karşılaştırılmıştır. Buna göre her iki grupta yer alan danışmanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri de olumlu yönde anlamlı farklılık göstermektedir. Bu fark, danışanların değerlendirmelerinde olduğu gibi yüksek başarı gösteren grubun lehine olmuştur.

Tablo 51. Başarı Gruplarının Oturumlara Yönelik Değerlendirmelerine-Danışman Formu Yönelik t-Testi Sonuçları

POD	YADA	N	X	Ss	T	P
	Başarılı	15	65.73	6.46	3.179	.004
Başarısız	16	57.69	7.54			

Tablo-51’de görüldüğü gibi yapılan t testi analizi sonucunda başarı gruplarına göre psikolojik danışmanların oturuma yönelik değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [$t=3.179$; $p<.01$]. Başarılı grupta yer alan aday psikolojik danışmanların oturumlara yönelik değerlendirmeleri ($x=65.73$), daha az başarılı grupta yer alan danışmanlara ($x=57.69$) göre daha olumludur.

4.3.1.2. Kişi Değerlendirme

İki başarı grubundaki danışanların psikolojik danışmanlara ve psikolojik danışmanların danışanlara yönelik değerlendirmelerinin farklılaşıp farklılaşmadığı t-testi ile incelenmiştir. Tablo 52’de danışanların danışman değerlendirmeleri ve Tablo 53’de de danışmanların danışanlara yönelik değerlendirmelerine ilişkin t-testi bulguları yer almaktadır.

Her iki başarı grubundaki danışanların değerlendirmeleri karşılaştırıldığında, terapötik başarının sağlandığı gruptaki danışanlar, psikolojik danışmanları daha olumlu olarak algılamışlardır. Aynı şekilde kabul/yönelim ve deneyim/beceri alt ölçekleri açısından bir karşılaştırma yapıldığında da, yüksek başarının sağlandığı grup lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Tablo 52. Danışanların Psikolojik Danışmanlara Yönelik Değerlendirmelerinin Başarı Grupları Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

	YADA	n	X	Ss	t	p
Kabul/Yönelim	Başarılı	15	29.33	2.02	2.782	.009
	Başarısız	16	26.43	3.52		
Deneyim/Beceri	Başarılı	15	28.06	2.37	3.089	.004
	Başarısız	16	24.37	4.01		
DPDA	Başarılı	15	57.40	4.01	2.979	.006
	Başarısız	16	51.25	6.98		

Tablo-52’de görüldüğü gibi yapılan t testi analizi sonucunda danışanların psikolojik danışmanlara yönelik algısı başarılı ya da daha az başarılı gruba göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [$t=2.979$; $p<.01$]. Başarılı grupta yer alan danışanların, danışmanlara yönelik değerlendirmeleri ($x=57.40$), daha az başarılı grupta yer alan danışanlara ($x=51.25$) göre daha olumludur. Yine aynı şekilde başarılı grupta yer alan danışanların ($x=28.06$), danışmanları daha az başarılı gruptaki danışanlara göre ($x=24.37$) daha çok deneyimli/becerili olarak algılamışlardır [$t=3.089$; $p<.01$]. Yanı sıra yaşantı ve davranışlarda güçlü bir değişim ifade etmiş olan danışanlar ($x=29.33$), görece daha az değişimin olduğunu ifade eden danışanlara ($x=26.43$) göre danışmanları daha kabul edici, yönelimini daha olumlu olarak değerlendirmişlerdir [$t=2.782$; $p<.01$]. Buna

karşın psikolojik danışmanların danışanlara yönelik algılamaları ile danışanların yaşantı ve davranışlarında değişim arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (Bkz. Tablo-53).

Tablo 53. Psikolojik Danışmanların Danışanlara Yönelik Değerlendirmelerinin Başarı Grupları Açısından Karşılaştırılmasına Yönelik t-Testi Sonuçları

	YADA	N	X	Ss	T	P
İşbirliği	Başarılı	15	27.80	4.54	1.173	.250
	Başarısız	16	25.75	5.14		
Kabul/İlgi	Başarılı	15	13.00	1.69	1.624	.115
	Başarısız	16	11.87	2.12		
Kendini Açma	Başarılı	15	9.46	1.68	1.242	.224
	Başarısız	16	8.75	1.53		
PDDA	Başarılı	15	50.27	6.75	1.563	.129
	Başarısız	16	46.25	7.50		

Tablo-53’de görüldüğü gibi yapılan t testi analizi sonucunda psikolojik danışmanların danışanlara yönelik algısı başarılı ya da daha az başarılı gruba göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır [$t=1.563$; $p>.05$]. Yine aynı şekilde PDDA’nın ‘işbirliği’ [$t=1.173$; $p>.05$], ‘kabul/ilgi’ [$t=1.624$; $p>.05$], ‘kendini açma’ [$t=1.242$; $p>.05$] alt ölçekleri, yaşantı ve davranışlarda değişim başarı ölçütü açısından farklılaşmamaktadır.

4.3.2. Davranış Kategorilerinin Sıklığı Arasındaki Farklılıklar

Her bir başarı grubundaki gözlenen davranışların sıklığının farklılaşp farklılaşmadığına bakılmıştır. Tüm oturumlardaki danışan ve danışman davranışlarının gözlenmesi güç olduğundan, tek bir oturumdaki (4’üncü oturum) davranışlar gözlemlenmiş ve analiz edilmiştir. Bu çerçevede 4’üncü oturumdaki davranışların sıklığı başlangıç, orta, sonlandırma evrelerinde başarılı olan ve görece daha az başarılı olan gruplar arasında bir farklılık gösterip göstermediği parametrik olmayan Mann-Whitney-U-Testi ile sınımlanmıştır. Davranış kategori sayısının hem danışanlar hem de danışmanlar için fazla olduğundan, gözlemlenen davranış sayısı analiz için yeterli

olmayacağından, her bir davranış kategorisi üst davranış kategorileri altında ayrıca sınıflandırılmıştır. Böylelikle analiz için yeterli gözlem sayısına ulaşılmıştır.

Tablo 54. Başarı Gruplarına Göre Bir Psikolojik Danışma Sürecinde Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Empati	Başarılı	10	13.20	132.00	23.000	.043
	Başarısız	10	7.80	78.00		
Destek	Başarılı	10	12.75	127.50	27.500	.089
	Başarısız	10	8.25	82.50		
Keşfetme	Başarılı	10	11.25	112.50	42.500	.579
	Başarısız	10	9.75	97.50		
Açıklama	Başarılı	10	12.25	122.50	32.500	.190
	Başarısız	10	8.75	87.50		
Yönerge/Rehberlik	Başarılı	10	11.25	112.50	42.500	.579
	Başarısız	10	9.75	97.50		
Sınıflandırma	Başarılı	10	9.25	92.50	37.500	.353
	Başarısız	10	11.75	117.50		

Tablo-54’de görüldüğü gibi, danışanların yaşantı ve davranışlarında değişimi gerçekleştirebilmiş grup ile gerçekleştirememiş grupta yer alan psikolojik danışmanların empati ($U=23.000$; $p<.05$) ve destek ($U=27.500$; $p<1.0$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların empati ve destek davranışlarının, daha az başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın ‘keşfetme’, ‘açıklama’, ‘yönerge/rehberlik’ ve ‘sınıflandırma’ üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir ($p>.05$).

Tablo 55. Başarı Gruplarına Göre Bir Psikolojik Danışma Sürecinde Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Açıklık	Başarılı	10	12.85	128.50	26.500	.075
	Başarısız	10	8.15	81.50		
Problem Betimleme	Başarılı	10	11.50	115.00	40.000	.481
	Başarısız	10	9.50	95.00		
Kısa Yanıt	Başarılı	10	11.80	118.00	37.000	.353
	Başarısız	10	9.20	92.00		
Değişimle İlgili Bildirim	Başarılı	10	13.50	135.00	20.000	.023
	Başarısız	10	7.50	75.00		
Katılım/İşbirliği	Başarılı	10	13.70	137.00	18.000	.015
	Başarısız	10	7.30	73.00		
Aydınlanma	Başarılı	10	9.85	98.50	43.500	.631
	Başarısız	10	11.15	111.50		
Engelleyici Davranış	Başarılı	10	6.60	66.00	11.000	.002
	Başarısız	10	14.40	144.00		

Tablo-55’de görüldüğü gibi, yaşantı ve davranışlarında değişim gerçekleşmiş grup ile gerçekleşmemiş grupta yer alan danışanların emosyonel açıklık ($U=26.500$; $p<1.0$), değişim ile ilgili bildirim ($U=20.000$; $p<.05$), katılım/işbirliği ($U=18.000$; $p<.05$) ve engelleyici davranış ($U=11.000$; $p<.01$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan danışanların duygusal açıklık, değişimle ilgili bildirim, katılım/işbirliği davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın daha az başarılı grupta yer alan danışanların engelleyici davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha çok değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak problem betimleme, kısa yanıt ve aydınlanma üst davranış kategorileri açısından herhangi bir anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir ($p>.05$).

Her bir oturumdaki davranış kategorilerinin sıklığının başarı ölçütü açısından farklılaşp farklılaşmadığı ayrıca sınıanmıştır. Buna göre ilk, ikinci ve son oturumdaki davranışları ‘yaşantı ve davranışlarda değişimi’ gerçekleştirme düzeyi açısından farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin tablolar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 56. Başarı Gruplarına Göre İlk Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Empati	Başarılı	10	12.85	128.50	26.500	.075
	Başarısız	10	8.15	81.50		
Destek	Başarılı	10	12.55	125.50	29.500	.123
	Başarısız	10	8.45	84.50		
Keşfetme	Başarılı	10	10.10	101.00	46.000	.796
	Başarısız	10	10.90	109.00		
Açıklama	Başarılı	10	9.45	94.50	39.500	.436
	Başarısız	10	11.55	115.50		
Yönerge/Rehberlik	Başarılı	10	10.20	102.00	47.000	.853
	Başarısız	10	10.80	108.00		
Sınıflandırma	Başarılı	10	8.90	89.00	34.000	.247
	Başarısız	10	12.10	121.00		

Tablo-56’da görüldüğü gibi, danışanların yaşantı ve davranışlarında değişimi gerçekleştirebilmiş grup ile gerçekleştirememiş grupta yer alan psikolojik danışmanların ilk oturumda sadece empati ($U=26.500$; $p<1.0$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların empati davranışlarının, daha az başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın destek, keşfetme, açıklama, yönerge/rehberlik ve sınıflandırma üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 57. Başarı Gruplarına Göre İlk Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Açıklık	Başarılı	10	11.70	117.00	38.00	.393
	Başarısız	10	9.30	93.00		
Problem Betimleme	Başarılı	10	10.85	108.50	46.50	.796
	Başarısız	10	10.15	101.50		
Kısa Yanıt	Başarılı	10	12.60	126.00	29.00	.123
	Başarısız	10	8.40	84.00		
Değişimle İlgili Bildirim	Başarılı	10	13.00	130.00	25.00	.063
	Başarısız	10	8.00	80.00		
Katılım/İşbirliği	Başarılı	10	11.90	119.00	36.00	.315
	Başarısız	10	9.10	91.00		
Aydınlanma	Başarılı	10	7.95	79.50	24.50	.052
	Başarısız	10	13.05	130.50		
Engelleyici Davranış	Başarılı	10	9.90	99.00	44.00	.684
	Başarısız	10	11.10	111.00		

Tablo-57’de görüldüğü gibi, yaşantı ve davranışlarında değişim gerçekleşmiş grup ile gerçekleşmemiş grupta yer alan danışanların davranışları ilk oturumda değişim ile ilgili bildirim ($U=25.00$; $p<1.0$) ve aydınlanma ($U=24.50$; $p<1.0$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan danışanların değişimle ilgili bildirim davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın daha az başarılı grupta yer alan danışanların aydınlanma davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha çok değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte problem betimleme, katılım/işbirliği ve engelleyici davranış üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 58. Başarı Gruplarına Göre İkinci Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Empati	Başarılı	10	12.50	125.00	30.000	.143
	Başarısız	10	8.50	85.00		
Destek	Başarılı	10	12.70	127.00	28.000	.105
	Başarısız	10	8.30	83.00		
Keşfetme	Başarılı	10	11.20	112.00	43.000	.631
	Başarısız	10	9.80	98.00		
Açıklama	Başarılı	10	13.20	132.00	23.000	.043
	Başarısız	10	7.80	78.00		
Yönerge/Rehberlik	Başarılı	10	12.40	124.00	31.000	.165
	Başarısız	10	8.60	86.00		
Sınıflandırma	Başarılı	10	12.30	123.00	32.000	.190
	Başarısız	10	8.70	87.00		

Tablo-58’de görüldüğü gibi, danışanların yaşantı ve davranışlarında değişimi gerçekleştirebilmiş grup ile gerçekleştirememiş grupta yer alan psikolojik danışmanların ikinci oturumda sadece açıklama ($U=132.00$; $p<0.5$) üst davranış kategorisi arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların açıklama davranışlarının, daha az başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın empati, destek, keşfetme, yönerge/rehberlik ve sınıflandırma üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$).

Tablo 59. Başarı Gruplarına Göre İkinci Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Duygusal Açıklık	Başarılı	10	12.95	129.50	25.500	.063
	Başarısız	10	8.05	80.50		
Problem Betimleme	Başarılı	10	11.05	110.50	44.500	.684
	Başarısız	10	9.95	99.50		
Kısa Yanıt	Başarılı	10	12.15	121.50	33.500	.218
	Başarısız	10	8.85	88.50		
Değişimle İlgili Bildirim	Başarılı	10	11.10	111.00	44.000	.684
	Başarısız	10	9.90	99.00		
Katılım/İşbirliği	Başarılı	10	13.65	136.50	18.500	.015
	Başarısız	10	7.35	73.50		
Aydınlanma	Başarılı	10	11.50	115.00	40.000	.481
	Başarısız	10	9.50	95.00		
Engelleyici Davranış	Başarılı	10	7.50	75.00	20.000	.023
	Başarısız	10	13.50	135.00		

Tablo-59’da görüldüğü gibi, yaşantı ve davranışlarında değişim gerçekleşmiş grup ile gerçekleşmemiş grupta yer alan danışanların davranışları ikinci oturumda duygusal açıklık ($U=25.500$; $p<1.0$), katılım/işbirliği ($U=18.500$; $p<.05$) ve engelleyici davranış ($U=24.50$; $p<1.0$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan danışanların duygusal açıklık ve katılım/işbirliği davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın daha az başarılı grupta yer alan danışanların engelleyici davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha çok değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Problem betimleme, kısa yanıt, değişim ile ilgili bildirim ve aydınlanma üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 60. Başarı Gruplarına Göre Son Oturumdaki Psikolojik Danışman Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Empati	Başarılı	10	12.35	123.50	31.500	.165
	Başarısız	10	8.65	86.50		
Destek	Başarılı	10	12.35	123.50	31.500	.165
	Başarısız	10	8.65	86.50		
Keşfetme	Başarılı	10	10.60	106.00	49.000	.971
	Başarısız	10	10.40	104.00		
Açıklama	Başarılı	10	12.90	129.00	26.000	.075
	Başarısız	10	8.10	81.00		
Yönerge/Rehberlik	Başarılı	10	10.45	104.50	49.500	.971
	Başarısız	10	10.55	105.50		
Sınıflandırma	Başarılı	10	8.45	84.50	29.500	.123
	Başarısız	10	12.55	125.50		

Tablo-60'da görüldüğü gibi, danışanların yaşantı ve davranışlarında değişimi gerçekleştirebilmiş grup ile gerçekleştirememiş grupta yer alan psikolojik danışmanların son oturumda sadece açıklama ($U=26.000$; $p<1.0$) üst davranış kategorisi arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların açıklama davranışlarının, daha az başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın empati, destek, keşfetme, yönerge/rehberlik ve sınıflandırma üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 61. Başarı Gruplarına Göre Son Oturumdaki Danışan Üst Davranışlarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Kategoriler	YADA	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Duygusal Açıklık	Başarılı	10	12.50	125.00	30.000	.143
	Başarısız	10	8.50	85.00		
Problem Betimleme	Başarılı	10	10.85	108.50	46.500	.796
	Başarısız	10	10.15	101.50		
Kısa Yanıt	Başarılı	10	11.30	113.00	42.000	.579
	Başarısız	10	9.70	97.00		
Değişimle İlgili Bildirim	Başarılı	10	14.05	140.50	14.500	.005
	Başarısız	10	6.95	69.50		
Katılım/İşbirliği	Başarılı	10	12.35	123.50	31.500	.165
	Başarısız	10	8.65	86.50		
Aydınlanma	Başarılı	10	10.85	108.50	46.500	.796
	Başarısız	10	10.15	101.50		
Engelleyici Davranış	Başarılı	10	7.50	75.00	20.000	.023
	Başarısız	10	13.50	135.00		

Tablo-61’de görüldüğü gibi, yaşantı ve davranışlarında değişim gerçekleşmiş grup ile gerçekleşmemiş grupta yer alan danışanların davranışları son oturumda değişimle ilgili bildirim ($U=14.500$; $p<.05$) ve engelleyici davranış ($U=24.50$; $p<1.0$) üst davranış kategorileri arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı grupta yer alan danışanların değişimle ilgili bildirim davranışlarının, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın daha az başarılı grupta yer alan danışanların engelleyici davranışlarının ($U=20.000$; $p<.05$), yaşantı ve davranışlarda daha çok değişim ifade eden grupta yer alan danışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Duygusal açıklık, problem betimleme, kısa yanıt, katılım/işbirliği ve aydınlanma üst davranış kategorileri açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

4.3.3. Birinci Düzey Geçiş Olasılıkları Arasındaki Farklılıklar

Yukarıda her bir başarı grubundaki gözlenen davranışların sıklığının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve sonuçlar rapor edilmiştir. Bu kez davranış serileri arasında anlamlı bir farklılığın YADA'dan alınan puanlar açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Başarılı ve görece daha az başarılı gruplar arasında davranışların ardışıklığı açısından bir farklılık olup olmadığı parametrik olmayan Mann-Whitney-U-Testi ile sınıanmıştır (Bkz. Tablo-62 ve 63).

Davranış kategori sayısının hem danışanlar hem de danışmanlar için fazla olduğundan, mümkün olduğunca davranış kategorisi en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Nitekim Whitehurst ve arkadaşları (1986), bir serinin en az iki ve daha fazla ortaya çıkmış olması gerektiğini vurgulamaktadırlar; gözlenen serinin frekansı ne denli az olursa, sonuçların yorumlanması ve tartışılması da o denli güç olabilmektedir. Bu nedenle Schindler'e (1991) göre bir serinin (dizinin) 10 kez gözlemlenmiş olması gerekmektedir. Gözlenecek davranış sayısı ne kadar çok olursa, gözlem sayısı da o denli yetersiz olacaktır. Bu nedenle davranışların mümkün olduğunca daha az sayıdaki davranış kategorisi içerisinde tanımlanmış olması daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır (Schindler, 1991). Bu çerçevede CIP'teki fazla sayıdaki davranış kategorileri psikolojik danışmanlar için 3, danışanlar için 3 üst davranış kategorisi altında toplanmıştır. Buna göre psikolojik danışmanın empati ile destek, keşfetme ile açıklama ve yönerge ile sınıflandırma davranışları; danışanın ise emosyonel açıklık, değişimle ilgili bildirim, katılım/işbirliği ile aydınlanma davranışları ve problem betimleme ile kısa yanıt kategorileri birleştirilmiştir. Danışanın engelleyici davranış kategorisi herhangi bir davranış kategorisi ile birleştirilmemiş, başlı başına bir özgül bir üst çatı olarak kabul edilmiştir (Bkz. S.67).

Tablo 62. Psikolojik Danışmanın t; Danışanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Davranış Serisi	YADA	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Empati/Destek→ Problem Betimleme	Başarılı	10	12.60	126.00	29.000	.123
	Başarısız	10	8.40	84.00		
Empati/Destek→ Sorumluluk/İşbirliği	Başarılı	10	13.60	136.00	19.000	.019
	Başarısız	10	7.40	74.00		
Empati/Destek→ Engelleyici Davranış	Başarılı	10	8.50	85.00	30.000	.143
	Başarısız	10	12.50	125.00		
Keşfetme/Araştırma→ Problem Betimleme	Başarılı	10	11.70	117.00	38.000	.393
	Başarısız	10	9.30	93.00		
Keşfetme/Araştırma→ Sorumluluk/İşbirliği	Başarılı	10	12.05	120.50	34.500	.247
	Başarısız	10	8.95	89.50		
Keşfetme/Araştırma→ Engelleyici Davranış	Başarılı	10	6.90	69.00	14.000	.005
	Başarısız	10	14.10	141.00		
Yönerge/Sınıflandırma→ Problem Betimleme	Başarılı	10	10.55	105.50	49.500	.971
	Başarısız	10	10.45	104.50		
Yönerge/Sınıflandırma→ Sorumluluk/İşbirliği	Başarılı	10	11.35	113.50	41.500	.529
	Başarısız	10	9.65	96.50		
Yönerge/Sınıflandırma→ Engelleyici Davranış	Başarılı	10	8.50	85.00	30.000	.143
	Başarısız	10	12.50	125.00		

Bir davranışın bir diğer davranışa bağlı olarak ortaya çıkma olasılığı, yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından incelendiğinde “empati/destek ile sorumluluk/işbirliği serisinde” anlamlı bir farklılığın olduğu göze çarpmaktadır (U=19.000; p<.05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında başarılı gruptaki danışmanların empati/destek davranışını göstermesi danışanın sorumluluğu üstlenmesine ve işbirliği göstermesine yol açmaktadır. Her iki grubun etkileşim serileriyle ilgili bir diğer anlamlı fark ise “keşfetme/araştırma – engelleyici davranış serisi” arasında olduğu görülmektedir (U=14.000; p<.01). Sıra ortalamaları gözetildiğinde başarısız grupta yer

alanlar, başarılı grupta yer alanlara göre daha fazla keşfetme/araştırma ve engelleyici davranış serilerini göstermektedirler. Buna karşın diğer tüm davranış serileri arasında yaşantı ve davranışlarda değişimi gerçekleştirme ölçütü açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 63. Danışanın t; Psikolojik Danışmanın t+1 Olduğu Koşulda Başarı Gruplarına Göre 1. Düzen Geçiş Olasılıklarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Mann-Whitney-U-Testi Sonuçları

Davranış Serisi	YADA	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Problem Betimleme → Empati/Destek	Başarılı	10	12.60	126.00	29.000	.123
	Başarısız	10	8.40	84.00		
Problem Betimleme → Keşfetme/Araştırma	Başarılı	10	11.75	117.50	37.500	.353
	Başarısız	10	9.25	92.50		
Problem Betimleme → Yönerge/Sınıflandırma	Başarılı	10	9.30	93.00	38.000	.393
	Başarısız	10	11.70	117.00		
Sorumluluk/İşbirliği → Empati/Destek	Başarılı	10	13.60	136.00	19.000	.019
	Başarısız	10	7.40	74.00		
Sorumluluk/İşbirliği → Keşfetme/Araştırma	Başarılı	10	12.30	123.00	32.000	.190
	Başarısız	10	8.70	87.00		
Sorumluluk/İşbirliği → Yönerge/Sınıflandırma	Başarılı	10	11.15	111.50	43.500	.631
	Başarısız	10	9.85	98.50		
Engelleyici Davranış → Empati/Destek	Başarılı	10	8.35	83.50	28.500	.105
	Başarısız	10	12.65	126.50		
Engelleyici Davranış → Keşfetme/Araştırma	Başarılı	10	6.30	63.00	8.000	.001
	Başarısız	10	14.70	147.00		
Engelleyici Davranış → Yönerge/Sınıflandırma	Başarılı	10	8.00	80.00	25.000	.063
	Başarısız	10	13.00	130.00		

Tablo-63'de görüldüğü üzere sorumluluk/işbirliği ile empati/destek ilişki örüntüsü başarı ölçütü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (U=19.000; p<.05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında farklılığın başarı sağlamış grup lehine olduğu

görülmektedir. Bununla birlikte bir diğere anlamlı fark ise engelleyici davranış ile keşfetme/araştırma davranış serileri arasında olduğu görülmektedir ($U=8.000$; $p<.001$). Ancak bu kez sıra ortalamalarına bakıldığında, bu farklılığın daha az başarılı grup lehine olduğu görülmektedir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (American Counseling Association) tarafından 1997’de kabul edilen profesyonel psikolojik danışma tanımı şöyledir: “Ruh sağlığı, psikoloji ve gelişim ilkelerinin; bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve etkileşimsel müdahale stratejileri aracılığıyla, bireyin iyi oluş, kişisel, meslek gelişimi ile patoloji konularını ele alacak şekilde uygulanması”dır (Hackney ve Cormier; 2008). Psikolojik danışma, her bir evresinin yapılandırılabilirdiği ve nihayetinde danışanda istendik değişmelerin gerçekleştirilmeye çalışıldığı, ‘müdahale stratejileri’ ile karakterize edilen bir süreçtir. Psikolojik danışma günlük ilişkilerden farklı, danışan ile psikolojik danışman arasındaki ilişkiyi kapsayan kendine özgü bir sosyal bağlamdır.

Bu çalışmanın genel amacı, danışan ile danışman ilişkisinin olumlu veya başarılı bir sonuç vermesini sağlayacak kuramsal ve uygulamaya dönük katkılar ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışma sürecini, danışan ile danışman etkileşimi bağlamında gözlenebilir davranışlar ve öznel yaşantılar düzeyinde betimleyerek aradaki farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak böylesi bir araştırmayı gerçekleştirebilmek için öncelikle veri toplama araçlarının olması gerekmektedir; araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek üzere birtakım ölçme araçları uyarlanarak ülkemize kazandırılmıştır. Bu doğrultuda Oturum Değerlendirme-Danışan Formu, Oturum Değerlendirme-Psikolojik Danışman Formu, Danışanın Psikolojik Danışmana İlişkin Algısı, Psikolojik Danışmanın Danışana İlişkin Algısı ve son olarak da Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçekleri araştırma kapsamında uyarlaması yapılan ölçekler olmuştur. Ayrıca psikolojik danışma sürecinde sözel davranışların kategorik olarak gözlenmesini olanaklı kılacak Schindler’in (1991, 1996) ‘Psikoterapide veya Psikolojik Danışmada Etkileşimi Kodlama Sistemi’nden yararlanılmıştır. Uyarlama çalışmalarından sonra araştırmanın genel ve alt amaçlarına odaklanılmıştır.

Araştırmanın başlığı, amaçları, bulguları ve bu kısımdaki tartışmalar, kavramsallaştırmayı kolaylaştıracağından üç başlık altında ele alınmış ve raporlaştırılmıştır. Buna göre örneğin bulgular kısmında ‘Psikolojik Danışma

Sonucu/Başarısı ile İlgili Bulgular’, ‘Psikolojik Danışma Süreci ile İlgili Bulgular’ ve ‘Psikolojik Danışma Süreci ve Danışma Başarısı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular’ başlıklarına yer verilerek araştırma bulgularının sistematik olarak sunulması yönünde çaba harcanmıştır.

Daha önce de ifade edildiği gibi süreç analizi, tüm oturumlardan elde edilen veriler üzerinde yürütülmemiştir. Her bir oturumun ve bir oturumun tamamının izlenmesi güç olacağından analiz için birinci, ikinci ve son oturumların 15'er dakikası incelenmiştir. Süreç ile ilgili analiz, YADA ölçütü açısından en fazla başarı (n=10) ve en az başarı bildiriminde (n=10) bulunan toplam 20 danışan ile yürütülen psikolojik danışma süreci ile sınırlıdır. Her bir danışma sürecinin de 3'er oturumu seçildiğinden toplam 60 oturumdan etkileşim ile ilgili elde edilen veriler (toplam 300 dakika) dikkate alınarak analizler yürütülmüştür. Dolayısıyla bulguların yorumlanmasında bu sınırlık göz önünde bulundurulmalıdır. Süreç analizi neticesinde elde edilmiş olan bu bulguların ‘keşfedici / tanımlayıcı nitelikte’ olduğu düşünülmelidir; aktarılan bu bulgular ışığında ileriki araştırmalarda süreç ile ilgili yeni denenceler geliştirilip test edilebilir. Ancak en önemlisi bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçların farklı araştırmalarla yeniden sınanmasıdır. Aşağıda sırasıyla ‘danışma sürecindeki davranışların’, ‘danışma sürecindeki yaşantıların’, ‘süreçteki davranışlar ile yaşantılar arasındaki bağlantının’ ve en nihayetinde ‘danışma başarısı ile süreç değişkenleri arasında bir ilişkinin’ tartışma ve yorumlarına yer verilmiştir; elbette son olarak da araştırma ve uygulamaya dönük önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Danışman ve Danışanın Psikolojik Danışma Sürecindeki Davranışları

Danışanların ilerleyen danışma sürecinde, ‘problem betimleme’ gibi problem ilişkili ifadeleri ve çok belirgin olmasa da danışanın bilgi almak amacıyla yönelttiği sorular azalma gösterirken; ‘değişimle ilgili bildirim’, ‘anlama’ (içgörü), ‘başarı bildirimleri’, ‘geleceğe güven’ gibi değişim ile ilgili davranış kategorilerinin az da olsa arttığı gözlemlenmiştir. Yine aynı şekilde danışanın ‘katılım ve işbirliği’ süreç sonlarına doğru düşük bir yüzdeyle de olsa doğrusal bir artış göstermektedir. Danışanın pozitif veya negatif duygularını betimlemesi, olay bildirimi, kısa yanıt, oto-kontrol denemeleri, terapötik ilişki üzerine konuşma gibi davranış kategorileri birinci oturumdan son oturuma kadar artış veya azalış yönünde kararlılık göstermemiştir. İlginç olan

bulgulardan biri de danışanın ret/kaçınma, eleştiri/isyan ve teslimiyet gibi engelleyici davranışları danışma sürecinin başlarında neredeyse hiç göstermezken, süreç sonlarında gösterilmiş olmasıdır.

Danışanların açık ve örtük bir problem sebebi ile danışma hizmeti almayı istemeleri doğaldır. Başarılı bir danışma sürecinde danışan problemlerinden ya doğrudan ya da dolaylı olarak bahsedebilir. Danışma sürecinin başlangıç oturumlarında bu davranışın daha sık gözlemlenmesi anlaşılabilir bir durumdur. Ne var ki bu davranışın sıklığının süreç sonlarına doğru bir azalma göstermesi beklenmektedir (Hill, 1983; Schindler, 1991). Bu çalışmada elde edilen bulgular bu beklentiyi doğrular niteliktedir. Aksine danışma sürecinin amaçlarına ulaştığının söylenebilmesi için değişim ile ilgili davranışlarının artması beklenmektedir. Yine bu araştırmada elde edilen bulgular, bu beklentiyi doğrular niteliktedir. Danışanın başlangıçta umutsuzluk, çaresizlik içerisinde olması ve danışma sürecinin sonlarına doğru geleceğe daha güvenle bakabilmesi ve olumlu yönde değişimini gerçekleştirecek olan ‘kendisi için sorumluluk üstlenme’ veya ‘girişimde bulunma’ zaten başarılı bir danışmada gözlemlenmesi gereken davranışlardır. Danışanların sürece ilişkin beklentilerinin karşılanamaması halinde, süreç sonlarına doğru daha fazla engelleyici davranış ortaya koymaları anlaşılabilir bir durumdur. Nitekim elde edilen bu sonuç, Schindler’in (1991) elde etmiş olduğu bulgularla paralellik göstermektedir.

Psikolojik danışmanlar ise danışma sürecinin başlangıcında danışan ve danışanın danışmaya taşıdığı problemi anlamak amacıyla daha sık ‘bilgi toplamaya’ dönük sorular yöneltmektedir. Bu nedenle danışmanın, problem ile ilgili bir anlayış geliştirebilmesi için bilgi elde etmeye dönük soru yöneltme ve özetleme davranışları özellikle başlangıç oturumlarında danışma sürecinin ilerleyen oturumlarına göre daha sık gözlemlenebilir. Nitekim bu araştırma kapsamında elde edilen bulgu, bu açıklamayı doğrular niteliktedir. Psikolojik danışmanların son oturuma doğru ‘kendilerini daha fazla açtıkları’ ve bir birey olarak danışanla daha fazla iletişime geçtikleri görülmektedir. Bununla birlikte son oturumda danışana verdikleri olumlu geribildirim ve yorumda bulunma gibi davranışların sıklığında bir artışın olduğu göze çarpmıştır. Buna karşın danışanın empati ve destek gibi danışma başarısına etki edebilecek danışman davranış kategorilerinde belirgin bir artış veya azalmanın; daha doğrusu doğrusal bir artışın olmadığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Aslında destek, cesaretlendirme ve minimal destek davranışları

çerçevesinde süreç boyunca bir değişiklik göstermezken, olumlu geribildirim çerçevesinde artış göstermektedir. Danışmanlar, süreç başlangıcında süreci yapılandırmaya dönük davranışları daha fazla sergilerken, bu yöndeki davranışların son oturuma doğru azaldığı görülmüştür.

Her ne kadar danışan ile danışmanın davranışları süreçte bir farklılaşma gösterse de, hem danışanın hem de psikolojik danışmanın sergiledikleri davranışlar süreç boyunca kararlılık göstermektedir. Dolayısıyla danışan ve danışmanın başlangıç oturumlarında gösterdiği tepkilerden yola çıkarak, son oturumda sergileyecekleri davranışları önceden tahmin etmek mümkün olabilmektedir. Bu bulgunun yordayıcı istatistiksel tekniklerle sınanması ile bilimsel kanıtlara ulaşılmış olacaktır.

Psikolojik danışman ile danışan birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Aşağıda öncelikle danışmanın davranışlarının danışanı, daha sonra danışanın davranışlarının psikolojik danışmanı ne şekilde etkilediği yönündeki bulgular yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Psikolojik danışman davranışlarının öncül, danışan davranışlarının ardıl olduğu durum:

- Danışmanın ‘empati’ göstermesi en yüksek olasılıklı olarak danışanın ‘kendini açmasına’, olumlu veya olumsuz duygularından söz etmesine yol açmaktadır. Buna karşın empati davranışı sonrasında, danışanın ret/kaçınma, eleştiri/isyan ve teslimiyet gibi engelleyici davranışlar ortaya koyma olasılığını azaltmaktadır. Elde edilen bu bulgu danışan merkezli psikolojik danışma kuramının temel sayılısının geçerliğini göstermektedir.
- Danışmanın destek göstermesi, diğer bir ifadeyle danışanı cesaretlendirmesi, olumlu geribildirim vermesi, minimal destek sunması danışanın daha fazla ‘problem betimlemesine’ yol açmaktadır. Danışmanın destek sunması durumunda ise danışanlar daha düşük bir olasılıkla kısa/basit yanıt vermektedirler.
- Danışmanın özellikle bilgi almak amacıyla yönelttiği sorular, danışanların kısa/basit yanıtlar vermesine yol açmaktadır.

- İlginç sonuçlardan biri de danışmanın olayı (konuyu) tespit etme, yapılandırma, kendini açma gibi açıklama davranışı sergilemesi, danışanın daha az oranda problem betimlemesine ve daha çok kısa veya basit yanıt vermesine yol açmasıdır. Buna karşın bir birey olarak danışan, danışmanla daha fazla temasa geçmesine neden olmaktadır; örneğin ‘terapötik ilişki üzerine konuşma’ yürütmekte ve danışmana bilgi veya öneri almak amacıyla daha çok soru yöneltmektedir.
- Danışmanın yönerge vermesi veya doğrudan rehberlik etmesi danışanın daha az problem betimlemesine neden olmaktadır; buna karşın daha çok kısa yanıt vermesine, anlamaya çalışmasına ve engelleyici davranış göstermesine yol açmaktadır.
- En ilginç sonuçlardan biri de danışmanın danışanı yüzleştirmesi, bir yorum getirmesi veya eleştiride bulunması gibi sınıflandırıcı tepkilerinin, danışanın daha az kısa yanıt vermesine; buna karşın ret/kaçınma, eleştiri/isyen ve teslimiyet gibi engelleyici davranışları daha çok ortaya koymasına neden olduğuna yönelik bulgudur. Böyle bir durumda danışanın direnç ortaya koyması anlaşılabilir bir durumdur.

Danışan davranışlarının öncül, psikolojik danışman davranışlarının ardıl olduğu durum:

- Danışan emosyonel açıklık sergilediğinde, daha doğrusu olumlu veya olumsuz duygularından söz ettiğinde psikolojik danışmanın bu davranış sonrasında yüksek olasılıkla empati davranışı göstermesine yol açmaktadır. Buna karşın danışanın emosyonel açıklığını en düşük olasılıkla, danışanın keşfedici davranışları takip etmektedir. Danışman danışana duygularını ifade ettiğinde yargılanmayacağı, kabul edileceği yönündeki mesajı empati yoluyla göstermeye çalışmaktadır.
- Danışan problem betimlediğinde danışmanlar en çok içerik ve duygu yansıtmakta, kapı aralayıcı tepkiler vermekte, anlayış göstermekte, onları cesaretlendirmekte, olumlu geribildirim vermekte ve minimal destek sunmaktadır. Kısacası problem betimleme sonrasında danışmanlar en çok empati ve destek davranışlarını ortaya koymaktadırlar. Buna karşın keşfetme, açıklama ve yönerge/doğrudan rehberlik gibi davranışları en az sıklıkta

sergilemektedirler.

- Beklendik yöndeki bulgulardan bir diğeri de danışanın kısa yanıtı sonrasında, danışmanın daha fazla keşfetmeye, olayı (konuyu) tespit etmek gibi anlamaya dönük sorular yöneltmesidir. Yine aynı şekilde danışanın kısa yanıtını danışmanın keşfetme, açıklama davranışları kadar güçlü olmasa da yönerge/doğrudan rehberlik davranışları takip etmektedir. Buna karşın danışanın bu davranışı empati ve destek ile karşılanmamaktadır. İlginç olan danışanın problemini anlatması sonrasında en sık ortaya çıkan tepki empati ve destek iken; danışanın kısa/basit yanıt vermesi durumunda en az sıklıkta ortaya çıkan davranış empati ve destek olmuştur. Benzer şekilde danışmanın keşfetme, açıklama ve yönerge davranışları danışanın problem betimleme davranışı sonrasında ortaya çıkmazken; danışmanın bu davranışlarının kısa veya basit yanıt sonrasında ortaya çıkmasıdır.
- Psikolojik danışmanın temel amaçlarından biri danışanın değişimini gerçekleştirmektir. Danışanın değişimle ilgili bildirimlerini psikolojik danışmanın empati tepkileri izlerken; danışanın işbirliği ve katılımını en çok psikolojik danışmanın destek davranışları izlemektedir. Psikolojik danışmanın bilgi elde etmeye dönük yönelttiği sorular ve özetleme gibi keşfetme davranış kategorisi, danışanın değişimle ilgili bildirimlerini ve işbirliği/katılımını en düşük olasılıkla takip eden davranış olmuştur.
- Beklendik bulgulardan bir diğeri de danışanın ‘terapötik ilişki üzerine bir konuşma yürütmesi’ ve danışmandan bilgi veya öneri istemesi durumunda, danışmanın bir açıklama getirmesidir. Doğal olarak danışanın anlama ve aydınlanma ihtiyacını en çok takip eden danışman davranış kategorisi açıklama olmuştur.
- Danışanın direnç veya engelleyici davranış ortaya koymasını büyük bir olasılıkla psikolojik danışmanın yüzleştirme, yorumlama, eleştiri gibi sınıflandırma ve yönerge/doğrudan rehberlik (idarenin kendisinde olduğunu gösteren) davranışları; buna karşın en düşük olasılıkla da keşfetme davranış kategorisi izlemektedir. Bu da danışmanların, esasında danışanın niçin ret / kaçınma, eleştiri / isyan, veya teslimiyet içerisinde bulunduğunu anlamaktan uzak durduklarını göstermektedir. Elde edilen bu bulgular psikolojik danışmanların aksine, danışma sürecini ve sonucunu olumsuz etkileyebilecek bu davranışlar karşısında, daha çok cepheleşmeyi, savunmaya geçmeyi tercih

ettiklerini ortaya koymaktadır.

5.2. Psikolojik Danışma Sürecindeki Öznel Yaşantılar

Daha önce de vurgulandığı gibi psikolojik danışma süreci her iki tarafın birbirini etkilediği bir sosyal sistemdir. Bu sistem içerisinde yer alan ve birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen danışan ile danışmanın süreçteki yaşantıları, sürecin verimliliğini, başarısını etkileyecektir. Danışma sürecinin hedeflerine ulaşılmış olması kuşkusuz süreçteki yaşantılar veya deneyimlerle ilişkilidir. Bu doğrultuda danışanla psikolojik danışmanın birbirlerini ve oturumları ne şekilde algıladıkları veya değerlendirdikleri bilgisine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Beklendiği üzere her ikisinin oturumlara ilişkin değerlendirmeleri uyuşmaktadır. Bir başka ifadeyle danışanın oturumu olumlu veya olumsuz değerlendirmesi, danışmanın oturumlara yönelik değerlendirmeleri ilişkililik göstermektedir. Ancak ilginç olan bulgulardan biri, danışanın oturumlara yönelik değerlendirmeleri ile psikolojik danışmana ilişkin algısı örtüşürken; danışmanın oturuma ilişkin değerlendirmesi ile danışana ilişkin algısının örtüşmemesidir. Bir diğer ifadeyle danışan, oturumu olumlu yönde değerlendirdikçe psikolojik danışmanı da o oranda deneyim ve becerikli, kabul edici ve genel olarak olumlu olarak algılamaktadır. Ne var ki psikolojik danışmanın oturumu olumlu yönde değerlendirmesi danışanın işbirliği göstermesi, ilgili olması veya kendini açmasıyla ilişkililik göstermemiştir. Olası sebeplerden biri psikolojik danışmanların danışanlara göre kişiye yönelik algı ile oturumlara yönelik değerlendirmeyi daha kesin bir şekilde yapmalarıdır. Buna karşın danışanlar için daha fazla çağrışımsal geçişten söz edilebilir; danışanın belli bir konudaki değerlendirmesi, onun benzer nitelikteki bir konuya ilişkin değerlendirmelerini de etkileyebileceği düşünülebilir. Bir başka ifadeyle danışanların danışmanlara göre daha fazla olumluluk veya olumsuzluk yanlılığı gösterebilecekleri akla yatkındır. Oysa psikolojik danışman aldığı eğitimin de etkisi ile daha fazla yaşantılarının ayırdın da olabilir. Bir diğer olasılık da her iki tarafın sürece ve oturuma ilişkin beklentileridir; danışmanların olumsuz mükemmeliyetçiliklerinin olduğu düşünülebilir. Psikolojik danışmanın değerlendirme ölçütleri, danışanıkinden farklıdır; örneğin danışmanın görev yönelimli ve hedefe odaklı olması onun sürece ve sonuçlarına ilişkin beklentilerini danışanıkinden farklılaştıracağı düşünülebilir, bu nedenle de

psikolojik danışmanın kişi ile oturum hakkında ayrı ayrı değerlendirme yapmış olması muhtemeldir.

Yine aynı şekilde, fakat anlaşılması daha mümkün olan ilginç bulgulardan bir diğeri de her ikisinin birbirlerine ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmamış olmasıdır. Ancak buna karşın beklendiği üzere gerek danışanın gerekse psikolojik danışmanın birbirlerine ilişkin genel değerlendirmeleri, ilgili ölçeğin alt ölçekleri ile ilişkililik göstermiştir. Bir diğer ifadeyle danışanın danışmana yönelik genel değerlendirmesi ile onun kabul edilmesi / yönelimi ve deneyimli / becerili olarak algılanması arasında bir ilişki vardır. Yine aynı şekilde danışmanın danışanı genel olarak değerlendirmesi ile danışanın işbirliği göstermesi, ilgili olması ve kendini açması ile ilişkililik göstermiştir. Ancak her iki tarafın birbirlerine ilişkin algılamaları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunamamıştır.

5.3. Davranış ve Yaşantılar Arasındaki Bağlantı

Danışan ve psikolojik danışmanın davranışı ile süreçteki yaşantılarının nasıl bir ilişki gösterdiğine yönelik araştırma bulguları yok denecek kadar azdır (Schindler, 1991). Dolayısıyla bu çalışmada davranış ve yaşantı arasındaki ilişkiye işaret eden bulgular, ne yazık ki ilgili araştırmanın çok fazla olmaması nedeniyle ampirik araştırma bulgularının ışığı altında değil de, daha çok kuramsal boyutta tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Danışanın oturuma ve psikolojik danışmana, yine aynı şekilde danışmanın oturuma ve danışana yönelik değerlendirmelerinin onların süreçteki davranışları ile ilişki gösterip göstermediği sınınanmıştır. Buna göre her ikisinin az sayıdaki davranışı, süreçteki öznel yaşantıları ile anlamlı düzeyde ilişki göstermiştir. Aşağıda sırasıyla önce danışanın daha sonra danışmanın yaşantılarının süreçteki davranışlar ile ilişkisine yönelik bulguların değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Danışanların oturuma ve psikolojik danışmana ilişkin değerlendirmeleri, danışmanın açıklama davranışı ile anlamlı olumlu, sınıflandırma davranışı ile anlamlı olumsuz bir ilişki göstermektedir. Psikolojik danışmanın olayı (konuyu) tespit etmesi, süreci yapılandırması, açıklama getirmesi (hedef oluşturması) ve kendini açması gibi

açıklama davranışları, danışanın oturumu ve danışmanı genel olarak daha olumlu değerlendirmesi ile ilişkililik göstermektedir. Buna karşın psikolojik danışmanın danışanı yüzleştirmesi, yorum yapması ve/veya eleştirmesi gibi sınıflandırıcı davranışları, danışanın öznel yaşantıları ile anlamlı, fakat olumsuz bir ilişki göstermektedir. Psikolojik danışmanın amaçlarına ulaşabilmesi için, öncelikli olarak psikolojik danışman ile danışan arasında iyi bir ilişkinin kurulmuş olması gerekmektedir. Her ne kadar bunun daha çok danışmanın empati ve destek davranışları ile mümkün olabileceği düşünülse de, ilişkinin sürdürülebilmesi sürecin danışmanın amaçları doğrultusunda işletilip işletilmediğiyle alakalıdır. Nitekim Hackney ve Cormier (2008), danışanla iyi ilişki kurulmasının yanı sıra, hedeflerin tanımlanması ve oluşturulmasının; bir başka ifadeyle amaçların ortaya konulmuş olmasının önemini vurgulamaktadırlar.

Birçok uygulamacı ve araştırmacı tarafından ifade edildiği gibi bir ilişkiyi başlatabilme, kaynaşma (rapport) ile mümkündür; her ne kadar iyi bir ilişki kurulmuş olsa da, danışanların oturuma ve danışmana yönelik değerlendirmeleri sürece yönelik umutları ile ilişkililik göstermektedir. Danışman şunu göz önünde bulundurmalıdır; *'danışanın sıcaklığa ihtiyacı var; fakat danışmanın dost olmasını beklemiyor, onun orada bulunması bir sorun, bir acı veya ızdırap nedeniyledir'*. Elbette danışana ulaşmanın yolu onunla kaynaşmaktır (rapport kurma), danışman bunu sağladıktan sonra birlikte hedef oluşturmaya koyulmalıdır. Müdahalenin olabilmesi için de amaçların belirlenmiş olması gerekmektedir.

Anlamlı bir diğer bulgu da danışanın oturuma yönelik değerlendirmesinin onun 'değişimle ilgili bildirim' davranışı ile ilişkililik göstermesidir. Danışma sürecinin hedeflerine ulaşıyor olması, danışanın öznel yaşantılarını olumlu yönde etkilemektedir. Danışanın değişim ile ilgili ifadeleri, danışmana yönelik değerlendirmeler ile her ne kadar olumlu ilişki gösterse de, bu ilişkinin anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Danışanın değişimini, sadece danışma süreci ve oturumlarına veya tümünden danışmanın başarısına atfetmek yanlış olacaktır; çünkü Lambert ve Barley'in de (2002) ifade ettiği üzere değişimin %40'ı psikolojik danışma dışındaki etki faktörlerine, %15'i ise danışanın beklentilerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Buna karşın danışanın danışma sürecini ve danışmanı olumsuz olarak algılaması, danışanın engelleyici davranışları ile ilişkililik göstermektedir. Diğer bir ifadeyle danışanın ret /

kaçınma, eleştiri / isyan ve teslimiyet gibi davranışlarının, oturuma ve danışmana yönelik değerlendirme ile negatif yönde anlamlı korelasyonu vardır.

Şimdi psikolojik danışmanın oturuma ve danışana yönelik değerlendirmeleri, süreçte gözlenen hangi davranışlar ile ilişki göstermektedir sorusuna yanıt oluşturacak olan bulguların tartışma ve yorumuna geçilebilir. Sonuçlar, psikolojik danışmanın danışanın davranışlarına odaklanarak bir değerlendirme yapmadıklarını göstermektedir. Danışmanlar daha çok kendi davranışlarına odaklanarak, süreçteki yaşantılarını betimlemektedirler. Danışmanın destek davranışını göstermiş olması, danışanı hem genel olarak hem de işbirliği, kabul / ilgi, kendini açma boyutlarında olumlu değerlendirmesi ile ilişki göstermektedir. Yine aynı şekilde psikolojik danışmanın keşfetme ve açıklama davranışlarının, danışanın genel olarak ve kabul / ilgi boyutunda olumlu olarak değerlendirilmesi ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Psikolojik danışmanın oturuma ilişkin değerlendirmesinin bir tek danışanın pozitif ve/veya negatif duygularından söz etmiş olması, diğer bir ifadeyle emosyonel açıklığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. İlginç sonuçlardan biri danışanın 'kısa yanıt'lar vermiş olmasının, psikolojik danışmanın onu daha olumlu olarak algılaması ile ilişkililik göstermiş olmasıdır. Bu bulguyu ilginç kılan bir diğer husus da anlamlı bir ilişki göstermesi beklenen danışanın problem betimlemesi, emosyonel açıklık ve özellikle de değişim ile ilgili bildirim, işbirliği / katılım ile aydınlanma davranışlarının; yine aynı şekilde danışanın engelleyici davranışlarının danışmanın yaşantılarını etkilememiş olmasıdır. Bu bulgular psikolojik danışmanın danışanı değerlendirirken daha çok kendi davranışlarını referans aldığını göstermektedir. Danışman neyi, ne derece iyi yaptığına odaklanırken, danışanın davranışlarını göz ardı etmektedir; bir diğer ifadeyle psikolojik danışman nasıl bir tepki vermiş olduğunu, danışanın tepkilerine göre daha fazla önemsemektedir.

Araştırmada elde edilen bu bulguların muhtemel sebeplerinden biri bu araştırmanın örnekleminde yer alan son sınıf öğrencilerinin, bireysel psikolojik danışma dersi çerçevesinde danışmalarını yapmaları; dolayısıyla ilgili dersin öğretim elemanları tarafından değerlendirilme kaygısı taşımış ve doğal olarak kendi davranışlarına odaklanmış olmaları olabilir. Nitekim ilgili öğretim elemanları da psikolojik danışma hizmeti verilen danışan davranışlarını değil de, anlaşılabilir bir şekilde psikolojik

danışman adayının davranışlarını değerlendirmektedir. Kanaatimce, uygulama sahasında olan danışmanlar için de benzer bulgulara ulaşılabilir; oysa bir psikolojik danışma danışana ulaşabildiği, onun işbirliğini, değişimini sağladığı ve farkındalık oluşturduğu veya danışanın direncini kırabildiği oranda başarılıdır. Dolayısıyla psikolojik danışman süpervizyonunda, danışmana sadece kendi rolü ve davranışları hakkında değil, danışanın rolü ve davranışları hakkında da bilgi aktarılmalıdır. Sonuçta danışman belli bir tepkide bulunarak, danışanın belli bir yöndeki tepkiyi ortaya koymasını sağlamaktadır.

5.4. Psikolojik Danışma Süreci ve Başarısı

Burada yaşantı ve davranışlarda değişimin güçlü olumlu yönde değiştiği grup (başarılı grup) ile değişimin daha az gerçekleştiği grup arasındaki kıyaslamalar sonucunda elde edilen bulguların tartışma ve yorumuna yer verilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bulgular, başarılı grup ile daha az başarılı grupta yer alan danışan ve aday psikolojik danışmanların süreçteki öznel yaşantılarının büyük ölçüde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Yaşantı ve davranışlarda daha çok değişimin gerçekleştiği grupta yer alan danışan ve psikolojik danışmanlar oturumları daha olumlu olarak değerlendirmektedir. Elde edilen bu bulgu, Oturum Değerlendirme Ölçeği – Danışan ve Danışman Formlarının, başarılı ve başarısız grupları ayırt edici özelliğinin olduğunu göstermektedir. Yine aynı şekilde danışanın psikolojik danışmana ilişkin izlenimi veya değerlendirmesi, yaşantı ve davranışlarda değişimin gerçekleştiği danışan grubunda, daha az başarı sağlanan gruptakilere göre daha olumludur. Buna karşın psikolojik danışmanların davranışları, yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Esasında elde edilen bu bulgu bir önceki başlıkta vurgulandığı gibi danışmanların değerlendirme ölçütlerinin danışanlardan görece bağımsız bir şekilde gerçekleştiği yorumunu desteklemektedir. Muhtemelen sürecin başarılı veya başarısız olarak değerlendirilmesinde danışmanların kendi performanslarına ilişkin algıları, danışanların yaşantı ve davranışlarındaki değişim başarı ölçütü açısından daha belirleyici olacaktır.

Bir sonraki adımda yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından danışan ve psikolojik danışmanın davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Tüm oturumlar göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışmanın

empati ve destek davranışları, başarı ölçütü açısından farklılaşırken; danışmanın keşfetme, açıklama, yönerge/rehberlik ve sınıflandırma davranışlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Empati ve destek davranışları daha çok başlangıç oturumlarında farklılaşırken, son oturumda daha çok açıklama davranışı (olayın/konunun tespit edilmesi, yapılandırma, hedef oluşturma ve kendini açma) farklılaşmaktadır. Bu sonuç kuramsal açıklamalara uygun düşmektedir; bilindiği üzere danışmanın başlangıç oturumları ilişkinin kurulduğu, kaynaşmanın gerçekleştiği (rapport kurma) oturumlardır. Hackney ve Cormier'in de (2008) belirttiği gibi psikolojik danışmanın ilk basamağı danışanla kaynaşma ve ilişki kurmadır; kuşkusuz empati ve destek danışma süresince önemlidir, ancak ilk basamağın gerçekleştirilebilmesinde daha da fazla önem arz etmektedir. Dolayısıyla empati ve destek davranışlarının başlangıçta daha etkili olması beklenebilir; nitekim ilk oturumda sadece empati davranışı başarı ölçütü açısından farklılaşmaktadır. Sonraki oturumlardaki danışma basamakları sırasıyla önce 'danışan tarafında sunulan problemin tanımlanması', 'hedef tanımlama ve oluşturma', 'psikolojik danışma müdahalelerini seçme ve uygulama', son olarak da 'sonlandırma ve izlemedir' (Hackney ve Cormier, 2008). İlk basamak sonrasında özellikle danışanın probleminin tanımlandığı basamak ile hedeflerin oluşturulduğu basamakta danışmanın açıklama davranışının daha büyük önemde olabileceği düşünülebilir. Nitekim bu araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre ilk oturumdan sonra açıklama davranışı başarı ölçütü açısından farklılaşma göstermektedir. Hatırlanacağı üzere danışman açıklama davranışı ile 'olayı veya konuyu tespit' etmeye çalışmakta, danışmanın ve oturumun akışı veya amaçları hakkında danışanı bilgilendirmekte (yapılandırma), danışana sorunu veya terapötik müdahaleler hakkında bilgi sunmakta (açıklama), kendisinden veya yaşantılarından söz etmektedir (kendini açma).

Danışanın yaşantı ve davranışlarında değişim ölçütü açısından emosyonel açıklık, değişimle ilgili bildirim, katılım/işbirliği ve engelleyici davranışları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Emosyonel açıklık, değişimle ilgili bildirim ve katılım/işbirliği başarı sağlanan grup lehine farklılaşırken, engelleyici davranış daha az başarı sağlanan grup lehine farklılaşmıştır.

Değişim ile ilgili bildirim ilk ve son oturumlarda anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır; buna karşın ikinci oturumda anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Esasında ilk ve son oturumlardaki değişim ile ilgili bildirim içeriklerinin niteliksel olarak farklı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Başlangıç oturumunda danışan daha çok gündeme taşıdığı problemle ilgili başarısız da olsa bugüne kadarki oto-kontrol denemelerini ve probleme ilişkin geleneksel anlayışını ifade ederken; son oturumda bu davranışları göstermesi daha çok yeni bir anlayış geliştirmiş olması ve yine bu doğrultuda yeniden girişimde bulunması ile ilişkili olabilir.

Danışan özellikle bu çalışmada ortanca oturum olarak kabul edilen ikinci oturumda başarılı grupta daha fazla katılım / işbirliği göstermektedir; bu da danışanın özellikle ikinci oturumda daha fazla girişimde bulunduğunu göstermektedir. Başarı sağlanan grupta ilk oturumda danışanın probleminin ele alınmasından sonra, ikinci oturumda psikolojik danışman, danışanı yeni davranışları denemesi noktasında onu daha fazla cesaretlendirmiş, pozitif geribildirim ve minimal destek vermiş olması beklenebilir. Aslında bütün olarak bakıldığında başarılı grupta yer alan psikolojik danışmanların, danışanlara daha fazla destek sundukları görülmektedir.

Tüm oturumlardan elde edilen veriler üzerinde yapılan karşılaştırmada danışanların aydınlanma davranış kategorisi başarı ölçütü açısından farklılaşmazken, ilk oturum için yürütülen analizlerde her iki grup arasında ‘aydınlanma davranış’ kategorisi anlamlı farklılık göstermektedir. Başarılı gruplarda danışmanlar, danışanların aydınlanma davranışı göstermelerini özellikle ilk oturumda teşvik etmektedirler; bir başka ifadeyle danışanın bir birey olarak danışmanla veya ortak ilişki üzerine konuşması, danışanın problemi veya danışma hakkında bilgi talep etmesi başlangıç oturumunda danışman tarafından empati ile karşılanmaktadır.

Danışanlar danışmaya belirli kaygılarla gelmektedirler; yargılanacaklarını veya anlaşılacaklarını düşünerek duygulardan pek de söz etmeyebilmektedirler. Nitekim bu araştırma bulgularının da gösterdiği üzere danışanlar ilk oturumda duygusal açıklık göstermezken, sonraki oturumlarda daha fazla açıklık göstermektedirler. Son oturumda başarılı ve başarısız grubun duygusal açıklıkla ilgili aritmetik ortalama puanları farklılaşsa da, bu farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı gözlenmiştir. İkinci oturumda ise her iki başarı grubunun duygusal açıklık puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. İlginç olan bu oturuma paralel danışman davranışları içerisinde ‘destek’ davranışı, her ne kadar anlamlı bir fark ortaya koymamış da olsa, başarı grupları

ortalamaları incelendiğinde başarılı gruptaki danışmanların en çok bu oturumda danışanı cesaretlendikleri, olumlu geribildirim verdikleri veya minimal destek sundukları görülmektedir. Başarılı grupta yer alan danışanların bu oturumda daha fazla olumlu veya olumsuz duygularından söz etmiş olmaları, danışmanlarının onlara destek sunmuş olması ile açıklanabilir.

Tüm oturumlardan (danışma sürecinden) gözlem sonucu elde edilen veriler, başarı ölçütü kıyaslandığında başarılı grupta yer alan danışanların engelleyici davranışı daha az gösterdiklerini ortaya koymaktadır. İlk oturumda her gruptaki danışanların engelleyici davranışları farklılaşmazken, ikinci ve son oturumlarda anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu görülmektedir. Danışman davranışları bu oturumların paralelinde incelendiğinde, ikinci oturumda başarısız danışmanların özellikle 'yönerge davranışını', başarılı gruptakilere kıyasla daha az sergiledikleri gözlenmektedir. Yönerge verme, oturum esnasındaki danışan davranışlarının danışman tarafından idaresi (doğrudan rehberlik) ve ödev verme ile ilişkilidir. Ödev verme, danışanın oturumlar dışındaki görev ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Danışan özellikle danışma sürecinin temel basamaklarından olan 'amaçların oluşturulması' ve 'psikolojik danışma müdahalelerini seçme ve uygulama' basamaklarında danışmanın daha aktif bir rol üstlenmesini, idareyi elinde bulundurmasını bekliyor olabilir. Şaşırtıcı olan ikinci oturumda, diğer iki oturumdan farklı olarak başarılı psikolojik danışmanların bu oturumda daha fazla yüzleştirme, yorumlama ve eleştiri gibi davranışları sergilemeleridir; başarısız grupta yer alan danışanlar bu tip danışman davranışları ile daha az karşılaşmış olmalarına rağmen daha fazla engelleyici davranış ortaya koymaktadırlar. Bu da sınıflandırıcı danışman tepkilerinin tümünden olumsuz olmadığını göstermektedir. Danışmanların zaman zaman danışanların cesaretini kırmaları, danışana açık bir dille beklentilerinden veya kendisinden neler beklenebileceğini ifade etmesi, özellikle işlemin (amaçların belirlendiği ve müdahalenin olduğu) gerçekleştirildiği oturumda söz etmek yararlı olabilecektir. Son oturumda başarısız grupta yer alan danışanların ret / kaçınma, eleştiri / isyan ve teslimiyet gibi engelleyici davranışlar sergilemesi anlaşılabilir bir durumdur; çünkü başarısız grupta yer alan danışanlarda hiçbir şekilde değişimin gerçekleşmemiş olduğu görülmektedir. Doğal olarak bu da danışanın danışmana ve danışma sürecine karşı olumsuz duygular yüklemesi, umutsuzluk ve çaresizlik yaşamasına neden olabilmektedir.

Danışan ve danışman davranışlarının bir arada bulunma olasılığıyla ilgili bulgular danışanların yaşantı ve davranışlarında değişim ölçütü açısından incelendiğinde, başarılı grupta yer alan danışmanın empati / destek davranışlarını göstermesi danışanın daha fazla sorumluluk almasına veya işbirliği göstermesine yol açmaktadır. Buna karşın daha az başarılı grupta yer alan danışmanların keşfetme / araştırma davranışlarını göstermesi danışanların daha çok engelleyici davranış sergilemelerine yol açmaktadır. Bir diğer ifadeyle danışmanın danışanın duygularını, düşüncülerini yansıtması, yaşantılarını yeniden formüle etmesi, anlayış göstermesi, cesaretlendirmesi, olumlu geribildirim ve minimal destek sunması gibi yardım becerileri onların duygularından daha fazla söz etmelerine, değişimi daha fazla arzulamalarına ve değişim ile ilgili daha fazla sorumluluk üstlenmelerine, süreçte daha katılımcı olmalarına ve danışma sürecinin ortaklarından biri olarak kendilerini görmelerine yol açmaktadır. Başarılı bir psikolojik danışma sürecindeki etkileşimin yukarıda belirleyici özellikleri taşıyor olması gerekir. Araştırma bulgularından yola çıkarak başarısız bir danışma sürecinde danışmanın keşfetme, araştırma ve açıklama davranışlarının danışanın daha fazla ret / kaçınma, eleştiri / isyan ve teslimiyet gibi olumsuz nitelikteki davranışları ortaya koymasına yol açmaktadır. Danışanın tepkilerinin öncül, danışmanın tepkilerinin ardıl olduğu durumda ise benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre başarılı gruplarda yer alan danışanların sorumluluk üstlenmeleri ve işbirliği göstermeleri sonrasında, danışmanın empati veya destek davranışlarından herhangi birini gösterme olasılığı, başarısız grupta yer alan danışmanlara göre daha yüksektir. Buna karşın başarısız gruptaki danışmanlar, başarılı gruptakilere göre daha yüksek bir olasılıkla danışanın engelleyici davranışı sonrasında keşfetme, araştırma veya açıklama davranışlarından herhangi birini göstermektedir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda ulaşılan bulguların bir genel değerlendirilmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler ışığında hem uygulamaya hem de ileride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bulgular ve tartışma kısımlarında olduğu gibi bu araştırma neticesinde ulaşılan sonuçların başlıklar halinde sunulması anlaşılabilirliği artıracığından sonuçlar, ‘psikolojik danışma ile ilgili sonuçlar’, ‘psikolojik danışma süreci ile ilgili sonuçlar’, ‘danışma süreci ile danışma sonuçları arasındaki ilişki ile ilgili sonuçlar’ olmak üzere üç başlık halinde raporlaştırılmıştır.

Psikolojik Danışma ile İlgili Sonuçlar

Bu araştırma ile öncelikle 69 psikolojik danışman adayının Bireysel Psikolojik Danışma Dersi kapsamında yaptıkları psikolojik danışmalar yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından değerlendirilmiştir. Buna göre psikolojik danışman adaylarının büyük bir yüzdesi değişimi % 0.1 düzeyinde gerçekleştirmişlerdir. Durum böyle olunca danışma sonuçlarının başarı ölçütü açısından karşılaştırılabilmesi için Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’nden aldıkları puanlar ortanca, aritmetik ortalama ve standart puan değerleri göz önünde bulundurularak en başarılı ve en az başarılı 15’er psikolojik danışma süreci belirlenmiştir. Ancak süreç analizinde danışma sürecindeki davranışların kodlanması güç olacağından, bu kez en başarılı 10 ve en az başarılı 10 psikolojik danışma sürecine odaklanılmıştır. Kısacası süreç ve sürecin sonuç ile ilişkilendirildiği bulguların elde edilmesinde toplam 20 psikolojik danışma sürecinden yararlanılmıştır. Ardından ilk olarak bazı danışan ve danışman özelliklerinin danışanların yaşantı ve davranışlarında bir değişime yol açıp açmadığı incelenmiştir. Danışanların yaşantı ve davranışlarında bir değişimin gerçekleştirilmiş olmasının danışan ve psikolojik danışmanın cinsiyetleri ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte danışanların yaş ve danışmaya taşıdıkları problemler açısından bir

farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik Danışma Süreci İle İlgili Sonuçlar

Psikolojik danışma sürecinde danışan ve danışmanın davranışları birbirlerini karşılıklı etkilemektedir. Örneğin danışanların işbirliğini, onların değişimde bir rol üstlenmelerini sağlamak için danışmanların hangi tür davranışları göstermeleri danışanların bu yöndeki davranışlar ortaya koyma olasılığını arttırmaktadır, şeklindeki bir sorunun yanıtlanmasının psikolojik danışma doğasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Danışma sürecindeki davranışlar ile ilgili sonuçlara değinmeden önce şunu belirtmekte yarar var, gerek danışanın gerekse psikolojik danışmanın süreç boyunca ortaya koyduğu davranışlar durağanlık göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle psikolojik danışman ile danışanın ilk ve son oturumdaki davranışları birbirleri ile anlamlı düzeyde ilişkililik göstermektedir. Konuşma idaresi ile ilgili elde edilen sonuçlar ise aşağıda betimlenmiştir.

Problem Betimleme : Danışanların ilerleyen danışma sürecinde, ‘problem betimleme’ gibi problem ilişkili ifadeleri ve çok belirgin olmasa da danışanın bilgi almak amacıyla yönelttiği sorular azalma göstermektedir. Danışanların problem betimleme davranışı, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda ‘problem betimleme’ davranışı, danışmanın destek davranış kategorisine, diğer bir ifadeyle danışanı cesaretlendirmesi, olumlu geribildirim vermesi, minimal destek sunmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır; buna karşın danışmanın ‘açıklama’ ya da yönerge / doğrudan rehberlik davranışlarını sergilemesi danışanın daha düşük bir olasılıkla problem betimlemelerine yol açmaktadır. Psikolojik danışman davranışlarının danışanın problem betimleme davranışına ardıl olduğu durumda ise, danışmanlar bu davranış sonrasında en çok empati ve destek davranışlarını ortaya koymaktadırlar; buna karşın danışmanlar keşfetme, açıklama ve yönerge/doğrudan rehberlik gibi davranışları danışanın problem betimlemesinden sonra en az sıklıkta sergilemektedir.

Danışanın problem betimlemesi, danışan ile danışmanın oturumlara yönelik değerlendirmesi ve birbirlerine ilişkin izlenimleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki yoktur. Diğer bir ifadeyle problemin betimlenmiş olması, danışan ve danışmanın

oturumları veya birbirlerini karşılıklı olumlu yönde değerlendirecekleri anlamına gelmemektedir. Üstelik yaşantı ve davranışlarda değişimin başarılı bir şekilde gerçekleştiği grup ile daha az başarılı olan grubun problem betimleme davranışları anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Başarı ölçütü açısından süreç özellikleri arasındaki farklar ortaya konulmaya çalışıldığında, ‘problem betimleme’ davranışının anlamlı bir farka yol açan bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Değişimle İlgili Bildirim :Danışanın değişim ile ilgili bildirimleri belirginlik taşımaya da süreç sonuna doğru bir artış göstermektedir. Danışanların değişimle ilgili bildirimlerini, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda ‘değişimle ilgili bildirim’ davranış kategorisi, hiçbir psikolojik danışman davranış kategorisi ile bağımlılık göstermemiştir. Ancak psikolojik danışman davranışlarının ardıl olduğu durumda değişim ile ilgili bildirim, danışmanın empati davranış kategorisiyle anlamlı düzeyde koşulluluk göstermiştir. Buna karşın danışanın değişimle ilgili ifadelerini en düşük olasılıkla takip eden danışman davranışı keşfetmedir.

Değişimle ilgili bildirimleri ne kadar sık olursa, danışanın da oturumları olumlu değerlendirme olasılığı o denli olumlu olmaktadır. Elde edilen önemli sonuçlardan biri de yaşantı ve davranışlarda değişimin başarılı bir şekilde gerçekleştiği grup ile daha az başarılı olan grubun değişimle ilgili bildirim davranışları açısından anlamlı düzeyde farklılığın elde edilmiş olmasıdır. Bir diğer ifadeyle başarı ölçütü açısından süreç özellikleri arasındaki farklar ortaya konulmaya çalışıldığında, danışanın ‘değişimle ilgili bildirim’ başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışman – danışan etkileşiminde ayırt edici özelliklerden birini temsil etmektedir.

Katılım / İşbirliği : Danışanın ‘katılım ve işbirliği’ danışma sürecinin sonlarına doğru belirgin olmasa da bir artış göstermektedir. Danışanların işbirliği ve katılım davranışları, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda ‘işbirliği ve katılım’ davranış kategorisinin değişimle ilgili bildirim davranış kategorisinde olduğu gibi, hiçbir psikolojik danışman davranış kategorisi ile bağımlılık göstermemektedir. Ancak psikolojik danışman davranışlarının ardıl olduğu durumda işbirliği ve katılımı, danışmanın destek davranış kategorisiyle anlamlı düzeyde

koşulluluk göstermiştir. Buna karşın bu davranışı en düşük olasılıkla danışmanın keşfetme davranışı izlemektedir.

İlginç sonuçlardan biri danışman ve danışanın, oturumlara ya da birbirlerine ilişkin algılarının, danışanın işbirliği / katılım davranışı ile anlamlı düzeyde ilişki göstermemiş olmasıdır. Ne var ki danışanın işbirliği ve katılımı, başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışma sürecindeki etkileşim özelliklerinin farklılaştırılmasında aracı değişkenlerden biri olmuştur.

Engelleyici Davranış : Danışanın ret/kaçınma, eleştiri/isyen ve teslimiyet gibi engelleyici davranışları danışma sürecinin başlarında neredeyse hiç gözlenmezken, sürecin sonlarına doğru belirgin olmasa da ortaya çıkmış olması bu araştırma sonucunda elde edilmiş ilginç sonuçlardan biri olmuştur. Danışanların engelleyici davranışı, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda danışanın ‘engelleyici davranışı’, danışmanın yönerge / doğrudan rehberlik ve sınıflandırma davranış kategorilerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır; buna karşın danışmanın ‘empatik tepki’ vermesi danışanın daha düşük bir olasılıkla engelleyici davranışlar göstermesine yol açmaktadır. Psikolojik danışman davranışlarının danışanın engelleyici davranışına ardıl olduğu durumda ise, danışmanlar bu davranış sonrasında en yüksek olasılıkla sınıflandırma veya yönerge / doğrudan rehberlik davranışlarından birini göstermektedir; buna karşın keşfetme davranışı en düşük olasılıkla ortaya çıkan davranış olmaktadır.

Danışanın süreci ve sonuçlarını olumsuz yönde etkileyebilecek olan engelleyici davranış ortaya koyması psikolojik danışmanın oturuma veya danışana olan algısı ile ilişkililik göstermemiştir; buna karşın danışanın hem oturuma hem de danışmana yönelik değerlendirmeleri ile anlamlı ilişki göstermiştir. Danışanın engelleyici davranışı, başarılı ve daha az başarılı psikolojik danışma sürecindeki etkileşim özelliklerinin farklılaştırılmasında aracı değişkenlerden biri olmuştur. Buna göre daha az başarılı grupta yer alan danışmanlar danışanın engelleyici davranışları ile daha sık karşılaşmaktadırlar.

Emosyonel Açıklık : Danışanın duygusal açıklığı ya da diğer bir ifadeyle olumlu ve olumsuz duygularından söz etmesi süreç boyunca bir değişiklik göstermemektedir. Danışanların emosyonel açıklığı, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda danışanın ‘emosyonel açıklığı’, danışmanın empati davranış kategorisine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Psikolojik danışman davranışlarının danışanın emosyonel açıklık davranışına ardıl olduğu durumda ise, danışmanlar bu davranış sonrasında en yüksek olasılıkla empati davranışını göstermektedir; buna karşın danışanın bu davranışından sonra keşfetme davranışı en düşük olasılıkla ortaya çıkan davranış olmaktadır.

Psikolojik danışmanın oturuma ilişkin değerlendirmesi bir tek danışanın pozitif ve/veya negatif duygularından söz etmiş olması, diğer bir ifadeyle emosyonel açıklığı ile ilişkili olduğu görülmüştür. Buna karşın danışana yönelik algılamayla ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Emosyonel açıklık, danışanın öznel yaşantıları ile ilişkili görülmemiştir. Ancak başarı ölçütü açısından, başarılı olan danışma sürecinde danışanların daha az başarılı olan grupta yer alan danışanlara göre duygularından daha fazla söz ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aydınlanma : Aydınlanma davranış kategorisi belirgin olmasa da danışma sürecinin sonlarına doğru bir artış göstermektedir. Danışanların emosyonel açıklığı, psikolojik danışman davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda danışanın ‘aydınlanma’ davranışı, danışmanın açıklama ve yönerge / doğrudan rehberlik davranış kategorilerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Anlaşılabilir bir şekilde danışanın anlama ve aydınlanma ihtiyacını en çok takip eden danışman davranış kategorisi yine açıklama olmuştur.

Aydınlanma davranışı danışan ve danışmanın öznel yaşantıları ile ilişkililik göstermemiştir. Yine aynı şekilde başarılı ve daha az başarılı danışma gruplarının farklılaştırılmasında, aydınlanma davranış kategorisi bir rol oynamamaktadır.

Kısa / Basit Yanıt : Danışanın tüm oturumlar boyunca en sık sergilediği davranış kısa / basit yanıtla olmuştur. Danışanların kısa yanıtları, psikolojik danışman

davranışlarının ardıl ve öncül olduğu durumlara bağlı olarak incelenmiştir. Psikolojik danışman davranışlarının öncül olduğu durumda danışanın ‘kısa yanıt’ davranışı, danışmanın açıklama, yönerge / doğrudan rehberlik ve keşfetme davranış kategorilerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın danışmanın destek olması veya sınıflandırıcı (yüzleştirme, yorumlama, eleştiri) tepkilerde bulunması danışanın daha düşük bir olasılıkla kısa yanıt vermesine yol açmaktadır. Psikolojik danışman davranışlarının danışanın kısa yanıtına ardıl olduğu durumda ise, danışmanlar bu davranış sonrasında en yüksek olasılıkla sırasıyla keşfetme, açıklama ve yönerge / doğrudan rehberlik davranış kategorileri ile tepki vermektedir. Buna karşın danışanın bu davranışından sonra empati ve destek davranışları en düşük olasılıkla ortaya çıkan psikolojik danışman davranışları olmaktadır.

Danışanların kısa yanıt vermesi psikolojik danışmanların öznel yaşantıları ile ilişkilik göstermektedir. İlginç olan danışanların kısa yanıt vermiş olması danışman tarafından onun işbirlikli, ilgili ve genel olarak olumlu olarak algılanmasına yol açmasıdır. Başarı ölçütüne göre kısa yanıt davranışı açısından başarılı ve daha az başarılı grup arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Danışan ile psikolojik danışmanın birbirlerine yönelik algılamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle danışanın psikolojik danışmanı olumlu yönde algılamış olması, danışmanın da onu olumlu yönde algılayacağı anlamına gelmemektedir. Ancak her ikisinin oturumlara yönelik değerlendirmelerinin anlamlı bir ilişki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Danışanın oturumu olumlu yönde değerlendirmesi ile psikolojik danışmana yönelik değerlendirmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; psikolojik danışmanın oturum ile danışana yönelik değerlendirmesi arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulguların tartışma ve yorumunda ifade edildiği gibi, bu da her ikisinin değerlendirme ölçütlerinin farklı olduğunu gösterebilmektedir.

Bu araştırma ile bir sonraki adımda danışma sürecindeki davranışlar ile süreçteki öznel yaşantılar arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı tartışılmıştır. Buna göre danışanın oturumlara yönelik değerlendirmeleri danışmanın ‘açıklama’ davranışı ve kendi davranışlarından biri olan ‘değişimle ilgili bildirim’ ile olumlu yönde ilişki göstermektedir. Buna karşın danışmanın ‘sınıflandırma’ ve yine kendi davranışlarından

biri olan ‘engelleyici davranışlar’ ile olumsuz yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Danışanın psikolojik danışmana yönelik algılaması açıklama davranışı ile olumlu; sınıflandırma ve engelleyici davranışlar ile olumsuz yönde ilişki göstermiştir. Danışanın danışmanı kabul / yönelim boyutunda algılaması ise yine açıklama davranışı ile olumlu ve engelleyici davranış ile olumsuz yönde ilişki göstermiştir.

Psikolojik danışmanın bir oturumu olumlu yönde değerlendirmesi bir tek danışanın emosyonel açıklık (olumlu veya olumsuz duygularından söz etmesi) davranışı ile olumlu ilişki göstermiştir. Psikolojik danışmanın danışana yönelik algılamaları ise daha çok kendi davranışları (destek, keşfetme, açıklama) ile ilişkililik göstermiştir. İlginç bulgulardan biri psikolojik danışmanın danışanı işbirliği, kabul/ilgi, ve genel olarak olumlu olarak değerlendirmesi, danışanın kısa yanıt vermesi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu zannedildiğinin aksine danışmanın danışanın ‘değişim ile ilgili bildirim’ ve ‘işbirliği / katılım’ gibi danışma süreci ve sonuçlarını olumlu yönde etkileyebilecek davranışlar ile daha az ilgili olduğunu göstermektedir.

Psikolojik Danışma Süreci ve Danışma Başarısı Arasındaki İlişkiler ile İlgili Sonuçlar

Yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından başarılı ve daha az başarılı olan gruplar kıyaslandığında başarılı grupta yer alan danışmalarda oturumların hem danışan hem de danışman bakış açısından daha olumlu değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle başarılı olan grubun oturuma yönelik değerlendirmeleri daha az başarılı olan gruba göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yine aynı şekilde başarılı grupta yer alan danışanların psikolojik danışmana yönelik değerlendirmeleri de başarısız grupta yer alan danışanlara göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermektedir. Bu, yaşantı ve davranışlarda değişimin gerçekleştiği grupta yer alan danışanların, danışmanları hem genel olarak hem de kabul / yönelim ve deneyim / beceri açılarından daha olumlu değerlendirdikleri anlamına gelmektedir. Ne var ki, psikolojik danışmanların danışanlara yönelik algılamaları başarı ölçütü açısından farklılaşma göstermemektedir.

Yaşantı ve davranışlarda değişim ölçütü açısından bakıldığında başarılı ve daha az başarılı grubun süreçteki davranışları psikolojik danışman boyutunda empati ve

destek davranışları açısından başarılı grup lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlar, başarılı bir psikolojik danışmada danışmanların daha çok empati ve/veya destek davranışları gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Danışan boyutundan bakıldığında ise başarılı grupta yer alan danışanların daha fazla işbirliği / katılım gösterdiklerini, değişim ile ilgili bildirimlerde bulduklarını ve duygusal açıklık gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Buna karşın daha az başarılı grup anlamlı düzeyde daha fazla engelleyici davranış (ret, isyan, teslimiyet) ortaya koyduğunu göstermektedir. Yanı sıra 1. düzen geçiş olasılıkları incelendiğinde başarılı grupta empati / destek davranış kategorisi ile danışanların sorumluluk üstlenmeleri ve/veya işbirliği göstermeleri koşullu (bağımlı) olasılığı, yaşantı ve davranışlarda daha az değişim gerçekleştirmiş gruba göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı şekilde sorumluluk ve işbirliği ile empati /destek koşullu olasılığının başarılı grup lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın daha az başarılı grupta keşfetme/araştırma ile engelleyici davranış ve engelleyici davranış ile keşfetme/araştırma davranışları başarısız grup lehine anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

6.2. Öneriler

Aşağıda araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, uygulamalara ve bu konuya ilişkin yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Psikolojik danışmanlık eğitiminde veya süpervizyonunda daha çok psikolojik danışman becerilerine odaklanılmaktadır. Oysa danışanın iyileşmesi veya değişimi esas amaç olmasına karşın danışanın olası davranışları konusunda pek bilgi aktarılmamaktadır. Araştırma sonuçları danışanların davranışlarının da dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır, bu nedenle danışan davranışları konusunda psikolojik danışman adaylarının farkındalıkları artırılmalıdır.
- Danışan ve danışman davranışları birbirlerini karşılıklı etkilemektedir. Psikolojik danışma sürecindeki etkileşim neden-sonuç bağlamında yorumlanmalı ve psikolojik danışmanların süreç ile ilgili farkındalıkları arttırılmalıdır.
- Psikolojik danışma başarısı ile ilgili bu araştırma kapsamında uyarlanan

‘Yaşantı ve Davranışlarda Değişim Ölçeği’ uygulama derslerinde öğretim elemanlarınca öğrenci başarısını test etmede kullanılabilir. Yine aynı şekilde bu araştırma kapsamında süreçteki öznel yaşantıları test etmek amacıyla uyarlanmış olan ‘Oturum Değerlendirme Ölçeği-Danışan/Danışman Formları’ ve ‘Danışan ile Psikolojik Danışmanın Birbirlerini Karşılıklı Algılama Ölçeği’nin öğrencilere kullandırılması öğretim elemanlarının daha isabetli performans değerlendirmesi yapmalarını sağlayacaktır.

- Psikolojik danışma sonuçları, süreci ve sonuçlarının süreçle ilişkilendirilmesi, psikolojik danışman adaylarının ‘psikolojik danışma olgusunu’ daha bilimsel (kanıta dayalı) bir çerçeveden ele almalarını sağlayabilir. Sonuç ve sürecin ölçümüyle, öğrencilerin veya adayların kendi başarılarını sayısallaştırabilme olanağı eğitimin daha da standartlaştırılmasını mümkün hale getirebilecektir.

6.2.2. Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Psikolojik danışma süreci ile ilgili araştırmaların yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, her şeyden önce sürecin ve danışmanın doğasının anlaşılabilmesi, daha fazla sistematik bilgiye ulaşılabilmesi için süreç ve sürecin sonuç değişkenleri ilişkilendirildiği araştırmalara daha fazla gereksinim vardır. Ülkemizde gerek bireysel, gerekse de grupla psikolojik danışma araştırmaları ile ilgili deneysel desen ile yürütülmüş araştırmalar mevcuttur. Tüm bu araştırmalar ön test ve son test deneysel desen özelliği taşıdığından, bu araştırmaların birer sonuç araştırması olarak kabul edilmesi mümkündür. Ancak bu çalışmalarda ön test ve son test puanları arasındaki anlamlı fark, genelde yalnızca müdahale programının içeriğine atfedilmektedir. Dolayısıyla süreç değişkenlerinin sonuç ile ilişkilendirmesi, danışma sürecinin yapı ve dinamiğini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.
- Bu çalışmada danışanların danışmaya taşıdıkları problem durumları, problem türü, problemin ne kadar süredir yaşandığı, problemin yoğunluğu gibi etmenler dikkate alınmamıştır. Kuşkusuz bunların da danışma başarısına etki edeceği düşünülmelidir. İleriki araştırmalarda danışanın rahatsızlığı, belirti sayısı ve belirtilerin şiddet derecesi dikkate alınmalıdır.

Bir başka ifadeyle daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması bakımından danışanların başlangıçta homojen bir örüntü ortaya koymalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Yine aynı şekilde danışanların cinsiyetinin, bilişsel gelişim düzeyinin, eş zamanlı bir klinik tanı nedeniyle ilaç tedavisi görüp görmediği gibi etmenlerin sabitlendiği çalışmalara gereksinim vardır.

- Birinci öneriye bağlı olarak yürütülecek danışmada standart bir psiko-eğitim programının test edilmesinin de yararlı olabileceği düşünülmüştür. Böylelikle bir paket programın hangi koşullarda başarılı veya başarısız sonuç vereceğine ilişkin süreç bilgilerine ulaşılmış olacaktır.
- Bu çalışmada grup karşılaştırmaları aday psikolojik danışmanlardan elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. İleriki araştırmalarda daha profesyonel, daha doğrusu uygulama sahası içerisinde olan psikolojik danışmanların yaptıkları danışmalar analiz edilmelidir.
- Bu araştırmada bireysel psikolojik danışma sonuç, süreç ve süreç-sonuç değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmaların aynı zamanda grupla psikolojik danışma alanında da yürütülmesi, grupla psikolojik danışmanın yapı ve dinamiğinin anlaşılmasına hizmet edecektir.
- Tek vaka çalışmalarının her ne kadar dış geçerliği düşük de olsa, danışma sürecinin kavramsallaştırılması ile ilgili daha ayrıntılı bilgilere ulaşmamızı sağlayabildiğinden; sürecin sonuçla ilişkilendirildiği vaka çalışmalarına ihtiyaç vardır. Grawe'e (1988) göre vaka araştırmaları neticesinde elde edilen sonuçlar, grup analizleri ile elde edilen sonuçlarla örtüşüyor ise süreci kavramsallaştırmak, standart ve sistematik bilgiye ulaşmak daha fazla mümkün olabilecektir.
- Araştırmanın kapsamının geniş olmasından ötürü bütün bir danışma oturumundaki ve süreçteki etkileşim incelenmemiştir. Tutumluluk gereği, sadece her bir danışmanın yaptığı 3 oturum ve her bir oturumun sadece 15'er dakikası dikkate alınmıştır. Örnekleme nedeniyle bazı bilgilere ulaşılamamış olabilir; bu nedenle tüm oturumların ve bir oturumun tamamının incelendiği çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.
- Davranışların sistematik gözleminde ve kodlanmasında Schindler'in (1989, 1991) geliştirmiş olduğu "Psikoterapideki Etkileşimi Kodlama Sistemi" kullanılmıştır. Bu sistemde hem psikolojik danışmanın hem de danışanın sözel davranışları gözlemlenerek kodlanmaktadır. Ancak bu kodlama

sisteminde davranışların uygunluğu değerlendirilmemektedir. Örneğin psikolojik danışmanın yüzleştirmede veya yorumda bulunduğu hakkında bilgi elde edilebilirken, bu tepkinin uygun olup olmadığı bu kodlama sistemi ile değerlendirilememektedir. Dolayısıyla psikolojik danışma sürecinin farklı gözlem veya kodlama sistemleri ile incelenmesinin yararlı olabileceği düşünülmüştür.

KAYNAKCA

- Ambühl, H. (1993), "Was ist therapeutisch an Psychotherapie?", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 41, 285-303.
- Ambühl, H. & Grawe, K. (1988), "Die Wirkungen von Psychotherapien als Ergebnis der Wechselwirkung zwischen therapeutischem Angebot und Aufnahmebereitschaft der Klient/inn/en", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 36, 308-327.
- American Psychiatric Association, A. (1996), *Diagnostisches und statistisches Manual psychischer Störungen (4. Revision) (DSM-IV - deutsche Ausgabe)*, Göttingen: Hogrefe Verlag.
- Auld & White, (1959), "Sequential dependencies in psychotherapy", *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 58, 100-104.
- Bandura, A. (1977), "Selfefficacy: Toward a unifying theory of behavioral change", *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bänninger-Huber, E. (2001), „Von der Erfolgsforschung zur Prozessforschung – und wider zurück? Zum aktuellen Stand der Psychotherapieforschung im deutschsprachigen Raum“, *Psychotherapeut*, 46, 348-352.
- Barghaan, D., Lang, K., Lotz-Rambaldi, W., Koch U. & Schulz, H. (2005), "Therapieabbrüche in der stationären Psychotherapie", *Psychotherapeut*, 50, 16-24.
- Barraclough, D. J. (2006), "Improving what we do: Putting scientist-practitioner training into practice in a Master's-level counsellor education program", *Counselling Psychology Quarterly*, September; 19 (3): 281–291.
- Bastine, R. (1988), "Psychotherapeutische Prozesse - von der Verlegenheit, psychotherapeutische Veränderungen zu erklären", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 36, 296-307.
- Bastine, R., Fiedler, P. & Kommer, D. (1989), "Was ist therapeutisch an der Psychotherapie? Versuch einer Bestandaufnahme und Systematisierung, der psychotherapeutischen Prozeßforschung“, *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 28, 3-22.

- Baumann, U. (1981), *Indikation zur Psychotherapie: Perspektiven für Praxis und Forschung*, München: Urban & Schwarzenberg.
- Baumann, U., Hecht, C. & Mackinger, H. (1984), "Psychotherapieforschung: Unterschiedliche Perspektiven", In Baumann, U. (Hrsg.), *Psychotherapie*. Göttingen: Hogrefe.
- Bennun, I., Hahlweg, K., Schindler, L. & Langlotz, M. (1986), „Therapist`s and client`s perceptions in behavior therapy: The development and crosscultural analysis of an assessment instrument", *British Journal of Clinical Psychology*, 25, 275-285.
- Bergin, A.E. & Garfield, S.L. (1994), "Overview, trends, and further issues", In: A. E. Bergin & L. S. Garfield (Eds.): *Handbook of psychotherapy and behavior change*, New York: Wiley.
- Berking, M. (2007), *Training Emotionaler Kompetenzen, [Affect regulation training]*, Heidelberg: Springer.
- Beutler, L.E. (1990), "Introduction to the special series on advances in psychotherapy process research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 263-264.
- Beutler, L. E., Malik, M., Alimohamed, S., Harwood, T. M., Talebi, H., Noble, S. & Wong, E. (2004), "Therapist variables", In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield`s handbook of psychotherapy and behavior change*, (5. ed., pp. 227-306). New York: John Wiley & Sons.
- Bierman-Ratjen, E., Eckert, J. & Schwartz, H.J. (2003), *Gesprächspsychotherapie: Verändern durch Verstehen*, Stuttgart: Kohlhammer.
- Biermann-Ratjen, E.-M. (1995), "Das Gesprächspsychotherapeutische Beziehungsangebot", In H.-J. Schwartz (Ed.), *Gesprächspsychotherapie*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Blanchard, E.D., Andrasik, F., Neff, D.F., Saunders, N.L., Arena, J.G., Pallmeyer, T.P., Teders, S.J. & Jurish, S.E. (1983), "Four process studies in the behavioral treatment of chronic headache", *Behavior Research and Therapy*, 21, 209-220.
- Bortz, J. (1984), *Lehrbuch der empirischen Forschung*, Berlin: Springer Verlag.
- Butollo, W., Piesbergen, C. & Höfling, S. (1996), "Ausbildung und Methodische Ausrichtung Psychologischer Psychotherapeuten - Ergebnisse einer Umfrage", *Report Psychologie*, 21 (2), 126-137.

- Bühring, G. & Hahlweg, K. (1986), "Kosten-Nutzen Aspekte psychologischer Behandlung", *Psychologische Rundschau*, 37, 1-19.
- Büyüköztürk, Ş. (2002), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayınları, Ankara.
- Brandl, T. & Kammer, D. (1999), "Interaktionsmerkmale unterschiedlich erfolgreicher Kurzzeittherapien - zwei Einzelfallanalysen", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychiatrie und Psychotherapie*, 47 (3), 292-306.
- Brandl, T. (2005), "Erkenntnisgewinn In Der Psychotherapie-Prozessforschung Mit Einer Sequenz Von Einzelfallanalysen, Demonstriert An Einem Vergleich Von Zwei Psychoanalysen, Drei Tiefenpsychologisch Fundierten Psychotherapien Und Zwei Kognitiven Verhaltenstherapien", *Inaugural-Dissertation*, in der Fakultät Pädagogik, Philosophie, Psychologie der Otto-Friedrich-Universität Bamberg.
- Brühlmann, E. (2002), "Mangelnde Selbstreflexion als Hauptursache von Fehlern in der psychotherapeutischen Arbeit", In: Martens, M. & Petzold, *Therapieschäden. Risiken, Nebenwirkungen von Psychotherapie*, Mainz: Grünewald.
- Caspar, F.M. (1997), "What goes on in a psychotherapist's mind?", *Psychotherapy Research*, 7, 105-125.
- Caspar, F., & Jacobi, F. (2004), "Psychotherapieforschung", In W. Hiller, E. Leibing, F. Leichsenring & S. K. D. Sulz (Hrsg.), *Lehrbuch der Psychotherapie Band 1: Grundlagen*, (S. 395-410), München: CIP Medien. (ZB FHB CU 8000 114 :1) obligatorischer Artikel.
- Chamberlain, P., Patterson, G., Reid, J., Kavanagh, K. & Forgatch, M. (1984), "Observation of client resistance", *Behavior Therapy*, 15, 144-155.
- Clarkin, J. F. & Levy, K. N. (2004), "The influence of client variables on psychotherapy", In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change*, (5. ed., 194-226). New York: John Wiley & Sons.
- Cox, A., Hopkinson, K., & Rutter, M. (1981), "Psychiatric interviewing techniques II. Naturalistic study: Eliciting factual information", *British Journal of Psychiatry*, 138, 283-291
- Corey, G. (2008), *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*, (Çev. Ergene, T.), Mentis, Ankara.

- Costanzo, M., & Philpott, J. (1986), "Predictors of therapeutic talent in aspiring clinicians: A multivariate analysis", *Psychotherapy*, 23, 362–369.
- Czogalik, D. (1990), "Wirkfaktoren in der Einzelpsychotherapie", In D. Czogalik (Ed.), *Psychotherapie - Welche Effekte verändern?*, (7-30). Berlin: Springer.
- Czogalik, D. & Hettinger, R. (1990), "Stochastische Aspekte des psychotherapeutischen Prozesses", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 19, 18-31.
- Dew, S:E. & Bickman, L. (2005), "Client expectancies about therapy", *Mental Health Services Research*, 7 (1), 21-33.
- Dilcher, K. (2002), "Klinisch-Psychologische Forschung im stationären Setting", In F. Jacobi & A. Poldrack (Hrsg.), *Wissenschaftliches Arbeiten in der Klinischen Psychologie*, 89-106. Göttingen: Hogrefe.
- Dobson, K. S. & Nokolaos, K. (2003), "The therapist in cognitive-behavioral therapy: Introduction to a special section", *Psychotherapy Research*, 13 (2), 131-134.
- Eckert, J. (2000), "Schulübergreifende Aspekte der Psychotherapie", 413-427. Hrsg. von Reimer C., Eckert J., Hautzinger M. & Wilke E. *Psychotherapie: ein Lehrbuch für Ärzte und Psychologe*, Berlin, Heidelberg, New York: Springer.
- Elliot, R. (1991), "Five dimensions of therapy process", *Psychotherapy Research*, 1 (2), 92-103.
- Elliott, R. (1998), "A guide to the empirically supported treatments controversy", *Psychotherapy Research*, 8 (2), 115-125.
- Elliott, R., Hill, C., Stiles, W.B., Friedlander, M.L., Mahrer, A.R. & Margison, F.R. (1987), "Primary therapist response modes: Comparison of six rating systems", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 218-223.
- Elsner, K. (2004), "Tätertherapie", *Psychotherapie im Dialog*, 2, 109-119.
- Evans, C., Connell, J., Barkham, M., Marshall, C., & Mellor-Clark, J. (2003), "Practice-Based Evidence: Benchmarking NHS primary care counselling services at national and local levels", *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 10 (6), 374 – 388
- Eysenck, H. J. (1952), "The effects of psychotherapy: An evaluation", *Journal of Consulting Psychology*, 16, 319-324.

- Fiedler, P. & Rogge, K.E. (1989), "Zur Prozeßuntersuchung psychotherapeutischer Episoden: Ausgewählte Beispiele und Perspektiven", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 28, 45-54.
- Fiedler, P. (2004), "Ressourcenorientierte Psychotherapie bei Persönlichkeitsstörungen", *Psychotherapeut*, 1, 4-12.
- Fischer-Klepsch, M.; Münchau, N.; Hand, I.: (2000), "Misserfolge in der Verhaltenstherapie erschienen in Lehrbuch der Verhaltenstherapie", 3. vollständig bearbeitete und erweiterte Auflage
- Fonagy, P. & Roth, A. (2004), "Ein Überblick über die Ergebnisforschung anhand nosologischer Indikationen", Teil 1. *Psychotherapeutenjournal*, 3 (3), 204-218.
- Frank, J. D. (1985), "Therapeutic components shared by all psychotherapies", In M. J. Mahoney & A. Freeman (Eds.), *Cognition and psychotherapy*, (49-79), New York: Plenum.
- Friedlander, M.L, Ellis, M.V., Siegel, S.M, Raymond, L., Haase, R.F. & Highlen, P.S. (1988), "Generalizing from segments to sessions: Should it be done?", *Journal of Counseling Psychology*, 29, 425-429.
- Froyd, J.E., Lambert, M.J. & Froyd, J.D. (1996), "A review of practices of psychotherapy outcome measurement", *Journal of Mental Health*, 5, 11-15.
- Fydrich, T., Laireiter, A.-R., Saile, H. & Engberding, M. (1996), "Diagnostik und Evaluation in der Psychotherapie: Empfehlungen zur Standardisierung", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 25, 161-168.
- Garfiels, S. L. (1982), "Eclecticism and integration in psychotherapy", *Behavior Therapy*, 13, 610-623
- Garfield, S. L. (1990), "Issues and methods in psychotherapy process research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 273-280.
- Garfield, S. L. (1994), "Research on client variables in psychotherapy", In S. L. Garfield (Ed.), *Handbook of psychotherapy and behavior change*, (4. ed., Vol. 190-228). New York: John Wiley & Sons.
- Garfield, S. L. & Bergin, A. E. (1994), "Introduction and historical overview", In A. E. Bergin & S. L. Garfield (Hrsg.), *Handbook of psychotherapy and behavior change (4th ed., 3-18)*, New York: John Wiley & Sons.

- Gaston, L., Thompson, L., Gallagher, D., Cournoyer, L.-G. & Gagnon, R. (1998), "Alliance, technique, and their interactions in predicting outcome of behavioral, cognitive, and brief dynamic therapy", *Psychotherapy Research*, 8, 190-209.
- Goldfried, M.R., Greenberg, L.S., & Marmar, C. (1990), "Individual psychotherapy: Process and outcome", *Annual Review of Psychology*, 41, 659-688.
- Grawe, K. (1988), "Zurück zur psychotherapeutischen Einzelfallforschung", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 17, 1-7.
- Grawe, K. (1989), "Von der psychotherapeutischen outcome-Forschung zur differentiellen Prozeßanalyse", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 28, 23-34.
- Grawe, K. (1989), "Von der psychotherapeutischen Outcome-Forschung zur differentiellen Prozeßanalyse", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 28, 23-34.
- Grawe, K. (1992), "Psychotherapieforschung zu Beginn der neunziger Jahre", *Psychologische Rundschau*, 43, 132-162.
- Grawe, K. (1995b), "Welchen Sinn hat Psychotherapieforschung? Eine Erwiderung auf Tschuschke et al", *Psychotherapeut*, 40, 96-106.
- Grawe, K. (1999), "Wie kann Psychotherapie noch wirksamer werden?", *Verhaltenstherapie und psychosoziale Praxis*, 31, 185-199.
- Grawe, K., Caspar, F., & Ambühl, H. R. (1990), "Differentielle Psychotherapieforschung: Vier Therapieformen im Vergleich: Die Berner Therapievergleichsstudie", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 19 (4), 294-376.
- Grawe, K., Donati, R. & Bernauer, F. (1994), *Psychotherapie im Wandel: Von der Konfession zur Profession*, Göttingen: Hogrefe.
- Grawe, K. (2000), *Psychologische Therapie*, Göttingen: Hogrefe-Verlag.
- Grawe, K. (2005b), "(Wie) kann Psychotherapie durch empirische Validierung wirksamer werden?", *Psychotherapeutenjournal*, 4 (1), 4-11.
- Greenberg, L. (1986), "Change process research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 4-9.
- Greenberg, L. (1989), "Research strategies. In Greenberg", L.S. & Pinsof, W.M.(eds.), *The therapeutic process: A research handbook*. New York: Guilford.

- Greenberg, L. & Pinsof, (1986), "Process research: Current trends and future perspectives. In Greenberg", L.S. & Pinsof, W.M.(eds.), *The therapeutic process: A research handbook*, New York: International Universities Press.
- Greenberg, L. (1991), "Research on the process of change", *Psychotherapy Research*, 1, 14-24.
- Grencavage, L.M., & Norcross, J.C. (1990), "What are the commonalities among the therapeutic factors?", *Professional Psychology: Research and Practice*, 21, 372-378.
- Greve, W. (1993), "Ziele therapeutischer Intervention: Probleme der Bestimmung, Ansätze der Beschreibung", Möglichkeiten der Begründung. *Zeitschrift für klinische Psychologie*, 22, 347-373.
- Gunzelmann, T., Schiepek, G. & Reinecker, H. (1987), "Laienhelfer in der psychosozialen Versorgung: Meta-Analyse zur differentiellen Effektivität von Laien und professionellen Helfern", *Gruppendynamik*, 18, 361-384.
- Hackman, J. R., Wiggins, N., & Bass, A. R. (1970), "Prediction of long-term success in doctoral work in psychology", *Educational and Psychological Measurement*, 30, 365-374.
- Hackney, H. & Cormier, S. (2008), *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı*, (Çev. Ergene T. & Sevim, S.), Mentis, Ankara.
- Hahlweg, K., Fliegenbaum, W., Schröder, B., Frank, M. & Witzleben, I. v. (2004), "Klinische Brauchbarkeit der Konfrontationstherapie für agoraphobische Patienten: Einfluss von syndromaler Komorbidität und therapeutischer Erfahrung", *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*, 33 (2), 130-138.
- Hahlweg, K., Reisner, L., Kohli, G., Vollmer, M., Schindler, L., & Revenstorf, D. (1984), "Development and validity of a new system to analyze interpersonal: Kategoriensystem für partnerschaftliche Interaktion", In K. Hahlweg & N. S. Jacobson (Eds.) *Marital interaction: Analysis and modification* (182–198), New York: Guilford Press.
- Hartmann, A. & Herzog, T. (1995), "Varianten der Effektstärkenberechnung in Meta-Analysen: Kommt es zu variablen Ergebnissen?", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 24 (4), 337-343

- Hartung J (1990), *Psychotherapie phobischer Störungen. Zur Handlungs- und Lageorientierung im Therapieprozess*, Deutscher Universitäts-Verlag, Wiesbaden
- Hill, C.E. (1978), "Development of a counselor verbal response category system", *Journal of Counseling Psychology*, 25, 461-468.
- Hill, C.E. (1982), "Counseling process research: Philosophical and methodological dilemmas", *The Counseling Psychologist*, 30, 3-18.
- Hill, Siegelman, Gronsky, Sturniolo & Fretz (1981), "Nonverbal communication and counseling outcome", *Journal of Counseling Psychology*, 28, 203-212.
- Hill, C. E., Helms, J. E., Tichenor, V., Spiegel, S. B., O'Grady, K. E. & Perry, E. S. (1988), "Effects of therapist response modes in brief psychotherapy", *Journal of Counseling Psychology*, 3, 222-233.
- Hill, C. E. & Lambert, M. J. (2004), "Methodological issues in studying psychotherapy processes and outcomes", In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change* (5. ed., 84-135). New York: John Wiley & Sons.
- Hill, C. E. (1990), "Exploratory in-session process research in individual psychotherapy: A review", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 288-294.
- Hill, C. E., Nutt, E. & Jackson, S. (1994), "Trends in psychotherapy process research: Samples, measures, researchers, and classic publications", *Journal of Counseling Psychology*, 41, 364-377.
- Hill, C. E., O'Grady, K. E. & Elkin, I. (1992), "Applying the collaborative study psychotherapy rating scale to rate adherence in cognitive behavioral therapy, interpersonal therapy, and clinical management", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 73-79.
- Hill, C. E., Carter, J. A. & O'Farrell, M. K. (1983), "A case study of the process and outcome of time-limited counseling", *Journal of Counseling Psychology*, 30, 3-18.
- Hilliard, R. B. (1993), "Single-case methodology in psychotherapy process and outcome research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 373-380.

- Huber, D., Henrich, G. & Brandl, T. (2005), "Working relationship in a psychotherapeutic consultation", *Psychotherapy Research*, 15 (1-2), 129-139.
- Huf, A. (1992), *Psychotherapeutische Wirkfaktoren*, Weinheim: Psychologie-Verlags-Union.
- Hunsley, J. & Rumstein-McKean, O. R. (1999), "Improving psychotherapeutic services via randomized clinical trials, treatment manuals and component analysis designs", *Journal of Clinical Psychology*, 55 (12), 1507-1517.
- Horvath, A. O. & Luborsky, L. (1993), "The role of the therapeutic alliance in psychotherapy", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 561-573.
- Jaeggi, E. (1994), "Die problematische Beziehung zwischen Psychotherapeuten und Psychotherapieforschung", In U. Streeck (Ed.), *Heilen, Forschen, Interaktion. Psychotherapie und qualitative Sozialforschung* (107-120). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Jacobi, F. & Kosfelder, J. (2002), "Psychotherapieforschung. In F. Jacobi & A. Poldrack (Hrsg.)", *Wissenschaftliches Arbeiten in der Klinischen Psychologie*, 245-266. Göttingen: Hogrefe.
- Jacobson, N. S. & Christensen, A. (1996), "Studying the effectiveness of psychotherapy: How well can clinical trials do the job?", *American Psychologist*, 51, 1031-1039.
- Jones, E. E. (1993), "Introduction to special section: Single-case research in psychotherapy", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 371-372.
- Kächele, H. & Buchheim, P. (1996), "Zur Professionalisierung der Psychotherapie in unserer Gesellschaft", *Psychotherapie*, 1, 12-21.
- Kaimer, P., Reinecker, H. & Schindler, L. (1989), "Interaktionsmuster von Klient und Therapeut bei zwei unterschiedlich erfolgreich behandelten Fällen", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 18, 80-92.
- Kanfer, F.H., Phillips, J.S., Matarazzo, J.D. & Saslow, G. (1960), "Experimental modification of interviewer content in standardized interviews", *Journal of Counseling Psychology*, 24, 528-536
- Kanfer, F.H. & Grimm, L.G. (1980), "Managing clinical change. A process model of therapy", *Behavior Modification*, 4, 419-444.

- Kanfer, F.H. & Schefft, B.K. (1988), *Guiding the process of therapeutic change*, Champaign: Research Pres.
- Kanfer, F.H., Reinecker, H. & Schmelzer, D. (1991), *Selbstmanagement-Therapie als Veränderungsprozeß: Ein Lehrbuch für die klinische Praxis*, Heidelberg: Springer.
- Kazdin, A. E. (1981), "Drawing valid inferences from case studies, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49 (2), 183-192.
- Kazdin, A.E. (1994), "Methodology, Design, and Evaluation in Psychotherapy Research", In A. E. Bergin & S.L. Garfield (Eds.), *Handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, (4th ed., 19-71), New York: John Wiley & Sons.
- Kazdin, A. E. (2001), "Progression of therapy research and clinical application of treatment require better understanding of the change process", *Clinical Psychology: Science and Practice*, 8, 143-151.
- Kernberg, O., & Clarkin, J. (1994), "Training and the integration of research a clinical practice", In Talley, at all., (Eds.), *Psychotherapy Research and Practice*, New York: Basic Books
- Kiesler, D.J. (1982), "Confronting the client-therapist relationship in psychotherapy", In Anchin, J.C. & Kiesler, D.J. (eds.), *Handbook of interpersonal psychotherapy*, New York: Pergamon.
- Kirchner, F.-T., Kissel, E., Petermann, F. & Böttger, P. (1977), "Interne und Externe Validität empirischer Untersuchungen in der Psychotherapieforschung", In F. Petermann (Ed.), *Psychotherapieforschung* (51-102), Weinheim: Beltz Verlag.
- Kiresuk, T. J., Smith, A., & Cardillo, J. E. (1994), *Goal attainment scaling: Applications, theory, and measurement*, Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum Associates.
- Kratochwill, T. R. (1992), "Single-case research design and analysis: An overview", In J. R. Levin (Ed.), *Single-case research design and analysis*, (1-14). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Kratochwill, T. R. & Levin, J. R. (Eds.). (1992), *Single-case research design and analysis*, Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Kriz, J. (1994), *Grundkonzepte der Psychotherapie. Eine Einführung*, Weinheim: Psychologie-Verlags-Union.

- Kriz, J. (1996), "Zum Verhältnis von Forschung und Praxis in der Psychotherapie", *Psychotherapie Forum*, 3, 128-146.
- Kuhr, A. (1988), "Fehler und Misserfolge in der Psychotherapie", In: Kleiber, D. & Kuhr, A. *Handlungsfehler und Misserfolge in der Psychotherapie*, Tübingen: DGTV.
- Lambert, M. J. (1991), "Introduction to psychotherapy research", In M. Cargo (Ed.), *Psychotherapy research* (1-11). Washington DC: APA.
- Lambert, M. J. & Hill, C. E. (1994), "Assessing psychotherapy outcomes and processes", In S. L. Garfield (Ed.), *Handbook of psychotherapy and behavior change*, (4. ed., 72-113), New York: John Wiley & Sons.
- Lambert, M., & Bergin, A.E. (1994), "The effectiveness of psychotherapy", In Bergin, A.E., & Garfield, S.L. (eds.). *Handbook of Psychotherapy and Behavior Change* (4th ed.), New York: John Wiley, 143-189.
- Lambert, M. J., & Barley, D. E. (2002), "Research summary on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome", In J. C. Norcross (Ed.), *Psychotherapy relationships that work: Therapist contributions and responsiveness to patients* (17-32), New York: Oxford University Press.
- Lambert, M. J., Bergin, A. E. & Garfield, S. L. (2004), "Introduction and historical overview", In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change*, (5. ed., 3-15), New York: John Wiley & Sons.
- Lambert, M. J., Garfield, S. L., & Bergin, A. E. (2004). Overview, trends, and future directions. In M. J. Lambert, (Ed.) *Bergin & Garfield's Handbook of psychotherapy and behavior change*. (5th Ed., pp. 805-821). New York: Wiley.
- M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change*, (5. ed., 805-821), New York: John Wiley & Sons.
- Lambert, M. J. & Ogles, B. M. (2004), "The efficacy and effectiveness of psychotherapy", In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change* (5th ed., 139-193), New York: John Wiley & Sons.
- Lang, K., Schulz, H., Lotz-Rambaldi, W. & Koch, U. (1999), "Behandlungsabbruch als nicht gelungene in Anspruchnahme – Entwicklung eines

- Vorhersagemodells für den Bereich der stationären psychosomatischen Rehabilitation”, *Rehabilitation*, 38, 160-166.
- Leichsenring, F. (1987), “Einzelfallanalyse und Strenge der Prüfung”, *Diagnostica*, 33 (2), 93-109.
- Leichsenring, F. (2002), “Zur Wirksamkeit tiefenpsychologisch fundierter und psychodynamischer Therapie. Eine Übersicht unter Berücksichtigung von Kriterien der Evidence-Based Medicine”, *Zeitschrift für Psychosomatische Medizin und Psychotherapie*, 48, 139-162.
- Leichsenring, F. (2004), "Empirically supported treatments": Wissenschaftstheoretische und methodische Aspekte kontrollierter vs. naturalistischer Studien”, *Zeitschrift für klinische Psychologie, Psychiatrie und Psychotherapie*, 52 (3), 209-222.
- Levant, R. F. (2004), “The empirically validated treatments movement: A practitioner/educator perspective”, *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11.
- Lieberz, K & Ciemer, S. (2000), “Hintergründe des Abbruchs von stationären Psychotherapien”, *Psychotherapeut*, 45, 286-291.
- Luborsky, L., Chandler, M., Auerbach, A.H., Cohen, J. & Bachrach, H.M. (1971), “Factors influencing the outcome of psychotherapy: A review of quantitative research”, *Psychological Bulletin*, 75, 145-185.
- Luborsky, L. (1976), “Helping alliances in psychotherapy”, In J. L. Claghorn (Ed.), *Successful psychotherapy*, (92-116), New York: Brunner & Mazel.
- Luborsky, L., Barber, J. & Crits-Christoph, P. (1990), “Theory-based research for understanding the process of dynamic psychotherapy”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58 (3), 281-287.
- Luborsky, L. (1995), *Einführung in die analytische Psychotherapie*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Luborsky, L., Singer, B., & Luborsky, L. (1975), “Comparative studies of psychotherapy: Is it true that "Everyone has won and all must have prizes?"", *Archives of General Psychiatry*, 32, 995-1008.
- Luborsky, L., (1984), *Principles of psychoanalytic psychotherapy: A manual for supportive-expressive treatment*, New York: Basic Books.

- Luborsky, L. & DeRubeis, R. J. (1984), "The use of psychotherapy treatment manuals: A small revolution in psychotherapy research style", *Clinical Psychology Reviews*, 4, 5-14.
- Luborsky, L., Barber, J. & Crits-Christoph, P. (1990), "Theory-based research for understanding the process of dynamic psychotherapy", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58 (3), 281-287.
- Lutz, W., Martinovich, Z., & Howard, K.I. (2001), "Vorhersage individueller Psychotherapieerläufe", *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*, 30, 104-113.
- Lutz, W., & Grawe, W. (2005), "Psychotherapieforschung [Psychotherapy research]", In F. Petermann & H. Reinecker (Eds), *Handbuch der Klinischen Psychologie und Psychotherapie*. Reihe: Handbuch der Psychologie, Band 1 (92-100), Göttingen, Germany: Hogrefe-Verlag.
- Mahrer, A.R., Nifakis, D.J., Abhjkara, L. & Sterner, I. (1984), „Microstrategies in psychotherapy: The patterning of sequential therapist statements“, *Psychotherapy*, 21, 465-472.
- Margraf, J. & Brengelmann, C. (Eds.). (1992), *Die Therapeut-Patient-Beziehung in der Verhaltenstherapie*, München: G. Röttger Verlag.
- Märtens, M. & Petzold, H. (1998), "Wer und Was wirkt in der Psychotherapie? Mythos "Wirkfaktoren" oder hilfreiches Konstrukt?", *Integrative Therapie*, 24 (1), 98-110.
- Märtens, M. & Petzold, H. (2002), *Therapieschäden. Risiken, Nebenwirkungen von Psychotherapie*, Mainz: Grünewald.
- Mays, D.T. & Franks, C.M. (1985a), *Negative outcome in psychotherapy – and what to do about it*, New York: Springer Publishing.
- McLeod, J. (2003), *Doing Counselling Research* (2nd edition), Sage Publications Inc. London
- Meier, A. & Boivin, M. (1986), "Client verbal response category system: Preliminary data", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 877-879.
- Meyer, A. E. (1990), "Eine Taxonomie der bisherigen Psychotherapieforschung“, *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 19, 287-291.
- Michalak, J., Kosfelder, J., Meyer, F. & Schulte, D. (2003), "Messung des Therapieerfolgs-Veränderungsmessung oder retrospektive

- Erfolgsbeurteilung”, *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*, 32, 94-103.
- Michalak J, Grosse Holtforth M, Veith A (2005), “Wo soll’s denn nun eigentlich hingehen? Die Zielperspektive in der Psychotherapie”, In: Kosfelder J, Michalak J, Vocks S, Willutzki U (Hrsg), *Fortschritte der Psychotherapieforschung*, Hogrefe, Göttingen, 49–80
- Morgan, D. L. & Morgan, R. K. (2001), “Single-participant research design, Bringing science to managed care”, *American Psychologist*, 56 (2), 119-127.
- Mosheim, R., Zachhuber, U., Scharf, L., Hofmann, A., Kemmler, G., Danzl, C., Kinze, J., Biebl, W. ve Richter, R. (2000), “Bindung und Psychotherapie. Bindungsqualität und interpersonale Probleme von Patienten als mögliche Einflussfaktore auf das Ergebnis stationärer Psychotherapie”, *Psychotherapeut*, 45, 223-229.
- Ochs, M. (2009), “Methodenvielfalt in der Psychotherapieforschung”, *Psychotherapeuten Journal*, 2, 120-130.
- Omer H & Dar R (1992), “Changing Trends in Three Decades of Psychotherapy Research: The Flight From Theory Into Pragmatics”, *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 60 (1), S. 88-93.
- Orlinsky DE, Grawe K & Parks R (1994), “Process and Outcome in Psychotherapy”, In: Bergin AE & Garfield SL (Hrsg), *Handbook of Psychotherapy and Behavior Change*, Wiley, New York, 270-376
- Orlinsky, D. E. (1998), “Die vielen Gesichter der Psychotherapieforschung“, *Psychotherapie Forum*, 6, 69-79.
- Orlinsky, D. E., Ronnestad, M. H. & Willutzki, U. (2004), “Fifty years of psychotherapy process outcome research: Continuity”, In M. J. Lambert (Ed.), *Bergin and Garfield’s handbook of psychotherapy and behavior change* (5. ed., 307-389), New York: John Wiley & Sons.
- Peterson, D. R. (2004), “Science, scientism, and professional responsibility”, *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11.
- Petzold, H.G., Märtens, M. (Hrsg.) (1999a), *Wege zu effektiven Psychotherapien. Psychotherapieforschung und Praxis*, Band 1: Modelle, Konzepte, Settings. Opladen: Leske + Budrich.
- Petzold, H.G. (1999), “Psychotherapie als Kulturkritik, Kulturarbeit und engagierte Praxis mit Patientinnen und Patienten”, In: Petzold, H.G. & Orth, I.

- (1999). *Die Mythen der Psychotherapie. Ideologien, Machtstrukturen und Wege kritischer Praxis*, (393-399), Paderborn: Junfermann.
- Plath, I. (1998), "Die Untersuchung von Grawe, Donati & Bernauer (1994) aus forschungsintegrativer Sicht. Eine methodenkritische Analyse", *Report Psychologie*, 23 (9), 730-749.
- Pluk ve Wojciechowski (1985), "Culture and healing: A study of comparative and intercultural psychotherapy", In Kalmthout, M.A.v., Schaap, C.& Wojciechowsky, F.L. (eds.), *Common factors in psychotherapy*, Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Reinecker, H. (1982). Grundlagen, Versuchsplanung und Auswertungsmöglichkeiten von Einzelfallanalysen. *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 30, 120-140.
- Reinecker, H. (1984), "Prozeßtheorien: Verhaltensorientierte Modelle", In U. Baumann (Ed.), *Psychotherapie: Makro-/Mikroperspektive* (159-176), Göttingen: Verlag für Psychologie.
- Reinecker, H., Schiepek, G., & Gunzelmann, T. (1989), "Integration von Forschungsergebnissen: Meta-Analysen in der Psychotherapieforschung", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 18 (2), 101-116.
- Revenstorf, D. (1979), *Zeitreihenanalysen für klinische Daten. Methodik und Anwendung*, Weinheim: Beltz Verlag.
- Revenstorf, D., Hahlweg, K., Schindler, L. & Kunert, H. (1984), "The use of time series analysis in marriage counseling", In N. S. Jacobson (Ed.), *Marital interaction. Analysis and modification*, (197-231). New York: The Guilford Press.
- Revenstorf, D. & Vogel, B. (1996), "Zur Analyse qualitativer Verlaufsdaten - ein Überblick", In F. Petermann (Ed.), *Einzelfallanalyse*, (3. ed., 235-256). München: Oldenbourg Verlag.
- Rief, W., Stock, C., Geissner, E. & Fichter, M. M. (1993), "Wenn Patient und Therapeut unterschiedlicher Meinung sind-Diskrepanzen in Veränderungsbeurteilungen", *PPmP*, 44, 235-239.
- Rief, W. (1994), "Ein Plädoyer für eine Praxisorientierte Psychotherapieforschung", *Report Psychologie*, 19, 16-19.

- Rogers, C. R. (1991), "Die notwendigen und hinreichenden Bedingungen für Persönlichkeitsentwicklung durch Psychotherapie (1957)", In P. F. Schmidt (Ed.), *Person-zentriert. Grundlagen von Theorie und Praxis*, (165-184). Mainz: Matthias Grunewald-Verlag.
- Russell, R. L. (1988), "A new classification scheme for studies of verbal behavior in psychotherapy", *Psychotherapy*, 25, 51-58.
- Russell, R. L. & Stiles, W. B. (1979), "Categories for classifying language in psychotherapy", *Psychological Bulletin*, 86, 404-419.
- Sachse, R. & Maus, C. (1991), *Zielorientiertes Handeln in der Gesprächspsychotherapie*, Stuttgart: Kohlhammer.
- Sachse, R. (2005), "Motivklärung durch Klärungsorientierte Psychotherapie", In U. Willutzki (Ed.), *Fortschritte der Psychotherapieforschung*, (217-231). Göttingen: Hogrefe Verlag.
- Sandweg, R., Sänger-Alt, C. & Rudolf, G. (1991), "Erfolge in der stationären Psychotherapie, Ergebnisse eines Katamneseprojektes in einer Fachklinik für psychogene Erkrankungen", *Das öffentliche Gesundheitswesen*, 53 (12), 801-809.
- Sampson, H. & Weiss, J. (1986), "Testing hypotheses: The approach of the Mount Zion psychotherapy research group", In W. M. Pinsof (Ed.), *The psychotherapeutic process: A research handbook* (591-613). New York: The Guilford Press.
- Schindler, L. (1989), "Das Codiersystem zur Interaktion in der Psychotherapie (CIP): Ein Instrument zur systematischen Beobachtung des Verhaltens von Therapeut und Klient im Therapieverlauf", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 28, 68-79.
- Schindler, L. (1991), *Die empirische Analyse der therapeutischen Beziehung*, Berlin: Springer Verlag.
- Schindler, L. (1996), "Prozeßforschung", In: A. Ehlers & K. Hahlweg: *Grundlagen der Klinischen Psychologie*, Göttingen: Hogrefe, 269-298.
- Schindler, L., Hohenberger-Sieberer, E. & Hahlweg, K. (1989), "Observing client-therapist interaction in behaviour therapy: Development and first application of an observational system", *British Journal of Clinical Psychology*, 28, 213-226.

- Schiepek, G. (1994), "Ist eine systemische Psychotherapieforschung möglich?", *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 42, 297-318.
- Schiepek, G., Schütz, A., Köhler, M., Richter, K. & Strunk, G. (1995), "Die Mikroanalyse der Therapeut-Klient-Interaktion mittels Sequentieller Plananalyse", Teil 1. *Psychotherapieforum*, 3, 1-17.
- Schneider, S. & Margraf, J. (2000), "Fragebogen, Ratingskalen und Tagebücher für die verhaltenstherapeutische Praxis", In J. Margraf (Ed.), *Lehrbuch der Verhaltenstherapie. Band 1 Grundlagen*, (2. ed., 301-312). Berlin: Springer Verlag.
- Schulte, D. (1993), "Wie soll Therapieerfolg gemessen werden?", *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 22, 374-393.
- Schulte, D. (1995), *Therapieplanung*, Göttingen: Hogrefe.
- Schulz, W. (1984), „Analyse negativer Therapieeffekte und Probleme der Kontraindikation“, In: Petzold, H.G. & Orth, I. (1999). *Die Mythen der Psychotherapie, Ideologien, Machtstrukturen und Wege kritischer Praxis*, (394-396), Paderborn: Junfermann.
- Senf, W. & Broda, M. (1997), "Methodenkombination und Methodenintegration als Standard der Psychotherapie", *Psychotherapie, Psychosomatik, medizinische Psychologie*, 47, 92-96.
- Shapiro, D. A. (1985), "Recent applications of meta-analysis in clinical research", *Clinical Psychology Review*, 5, 13 - 34.
- Shoham-Salomon, V. (1990), "Interrelating research process of process research", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 295-303.
- Shoham-Salomon, V. (1991), "Studying therapeutic modules precedes the integration of models", *Journal of Psychotherapy Integration*, 1 (1), 35-41.
- Smith ve Glass, (1977), "Meta-analysis of psychotherapy outcome studies", *American Psychologist*, 32, 752-760.
- Snyder, (1945), "An investigation of the nature of non-directive psychotherapy", *The Journal of General Psychology*, 33, 193-223.
- Soldz, S., Budman, S. H. & Demby, A. (1992), "The relationship between main actor behaviors and treatment outcome in group psychotherapy", *Psychotherapy Research*, 2, 52-62.
- Sümbüloğlu, K. ve Sümbüloğlu, V., (2000), *Biyoistatistik*, Hatiboğlu Yayınları, Ankara.

- Stangier, U., Heidenrich, T. & Peitz, M. (2003), *Soziale Phobien. Ein kognitiv-verhaltenstherapeutisches Behandlungsmanual*. Weinheim, Basel, Berlin: Beltz.
- Startup, M. & Shapiro, D. A. (1993). Therapist treatment fidelity in prescriptive vs. exploratory psychotherapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 32, 443-456.
- Stevens, S.E., Hynan, M.T., & Allen, M. (2000), "A meta-analysis of common factor and specific treatment effects across the outcome domains of the phase model of psychotherapy", *Clinical Psychology: Science & Practice*, 70, 273–290.
- Stiles, W. B., Shapiro, D. A., & Elliott, R. (1986), "Are all psychotherapies equivalent?", *American Psychologist*, 41 (2), 165-180.
- Stiles, W. B., Startup, M., Hardy, G. E., Barkham, M. & Reynolds, S. (1996), "Therapist session intentions in cognitive-behavioral and psychodynamic-interpersonal psychotherapy", *Journal of Counseling Psychology*, 43 (4), 404-414.
- Strauß, B. (1996), "Quantitative Einzelfallanalyse - Grundlagen und Möglichkeiten", In C. Adler (Ed.), *Quantitative Einzelfallanalyse und qualitative Verfahren* (15-45), Gießen: Psychosozial Verlag.
- Strauß, B. & Kächele, H. (1998), "The writing on the wall - comments on the current discussion about empirically validated treatments in Germany", *Psychotherapy Research*, 8, 158-170.
- Strauß, B. & Wittmann, W.W. (2000), "Wie hilft Psychotherapie", 734-745. Hrsg.von Senf, W. & Broda, M. *Praxis der Psychotherapie, ein integratives Handbuch: Psychoanalyse, Verhaltenstherapie, systemische Therapie*, Stuttgart, New York: Thieme.
- Strotzka, H. (Ed.). (1975), *Psychotherapie: Grundlagen, Verfahren, Indikationen*, München: Urban & Schwarzenberg.
- Strupp, H.H. (1957), „A multidimensional system for analyzing psychotherapeutic techniques“, *Psychiatry*, 20, 293-312.
- Strupp, H.H. (1994), "Psychotherapy research and practice: An overview", In Garfield, S. L. & Bergin, A. E. (eds.). *Handbook of psychotherapy and behavior change*, (4th ed., 3-18), New York: John Wiley & Sons.

- Tracey, T., Lichtenberg, J., Goodyear, R., Claiborn, C., & Wampold, B. (2003), "Concept mapping of therapeutic common factors", *Psychotherapy Research*, 13, 401–413.
- Tscheulin (1981), "Gemeinsame Grundelemente in verschiedenen Psychotherapieformen. In Tschuschke", V. & Czogalik, D. (Hrsg) (1990), *Psychotherapie – Welche Effekte verändern? Zur Frage der Wirkmechanismen therapeutischer Prozesse*, Berlin, Heidelberg, New York, Tokio: Springer.
- Tschuschke, V. & Czogalik, D. (Hrsg) (1990), *Psychotherapie – Welche Effekte verändern? Zur Frage der Wirkmechanismen therapeutischer Prozesse*, Berlin, Heidelberg, New York, Tokio: Springer.
- Tschuschke, V. (1996), "Prozess-Ergebnis-Zusammenhänge und Wirkfaktorenforschung", In B. Strauß, J. Eckert & V. Tschuschke (Hrsg.), *Methoden der empirischen Gruppenpsychotherapieforschung*, Ein Handbuch (53-75). Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Vogel, P.A., Hansen, B., Stiles, T.C. & Gotestam, K.G. (2006), "Treatment motivation, treatment expectancy and helping alliance as predictors of outcome in cognitive behavioral treatment of OCD", *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 37, 247-255.
- Wampold, B. E. (1992), "The intensive examination of social interaction", In J. R. Levin (Ed.), *Single-case research design and analysis*, (93-131). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Wampold, B. E., Mondin, G. W., Moody, M., Stich, F., Benson, K., & Ahn, H. (1997), "A metaanalysis of outcome studies comparing bona fide psychotherapies: 'All must have prizes'", *Psychological Bulletin*, 122, 203–215.
- Wampold, B. E. (2001), *The Great Psychotherapy Debate: Models, Methods, and Findings*, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Wagner, R. F. & Becker, P. (Eds.). (1999), *Allgemeine Psychotherapie. Neue Ansätze zu einer Integrationspsychotherapeutischer Schulen*, Göttingen: Hogrefe.
- Westmeyer, H. (1996), "Wissenschaftstheoretische Grundlagen der Einzelfallanalyse", In F. Petermann (Ed.), *Einzelfallanalyse* (3. ed., 18-35). München: Oldenbourg Verlag.

- Westmeyer, H. (2000), "Wissenschaftstheoretische Aspekte", In J. Margraf (Ed.), *Lehrbuch der Verhaltenstherapie. Band 1 Grundlagen*, (2. ed., 31-48). München: Oldenbourg Verlag.
- Wittmann ve Matt, (1986), "Meta-analysis als integration von Forschungsergebnissen am Beispiel deutschsprachiger Arbeiten zur Effektivität von Psychotherapie", *Psychologische Rundschau*, 37, 20-40.
- Wittmann, L. (1990), "Therapeutische Konzepte, Basisvariablen der Konversation und Forschungsmethoden", In D. Czogalik (Ed.), *Psychotherapie - Welche Effekte verändern?* (222-239). Berlin: Springer Verlag.
- World Health Organization, W. (1995), *ICD-10 Symptom Checkliste für Psychische Störungen*, Bern: Verlag Hans Huber.
- Zarbock, G. (2004), "Therapieabbruch und Misserfolg aus der Sicht des Therapeuten, Supervisors ud Gutachters", In: Lutz, W., Kosfelder, J. & Joormann, J. *Misserfolge und Abbrüche in der Psychotherapie* (183-208). Bern: Hans Huber.
- Zielke, M. (1978), *Veränderungsfragebogen des Erlebens und Verhaltens (VEV) [Questionnaire to assess changes in experiencing and behavior (VEV)]*, Weinheim: Beltz.
- Zielke M, Kopf-Mehnert C. (2001). "Der VEV-R-2001: Entwicklung und testtheoretische Reanalyse der revidierten Form des Veränderungsfragebogens des Erlebens und Verhaltens (VEV) [Development, test theory and re-analysis of the revised form of the questionnaire of change in experience and behavior]", *Praxis Klinische Verhaltensmedizin und Rehabilitation*, 53, 7-19.
- Zimmer, D. (1983), *Die therapeutische Beziehung-Konzepte und empirische Befunde zur Therapeut-Klient-Beziehung und ihrer Gestaltung*, Weinheim: Edition Psychologie.
- Zimmer, D. & Zimmer, F. T. (1992), "Die therapeutische Beziehung in der Verhaltenstherapie:Konzepte und Gestaltungsmöglichkeiten", In C. Brengelmann (Ed.), *Die Therapeut-Patient-Beziehung in der Verhaltenstherapie* (11-37), München: G. Röttger Verlag.
- Znoj, J. (2004), *Komplizierte Trauer [Complicated grief]*, Göttingen, Germany: Hogrefe.

EKLER

EK 1. DAVRANIŞ KATEGORİLERİ

<u>Terapist Davranışlarına İlişkin Kategoriler</u>
<p><i>Kısa duygusal konuşma</i></p> <p>Duygu ve o anda kendini nasıl hissettiğiyle ilgili soru veya aktarımları içerir. “Bu gerçekleştiğinde kendinizi nasıl hissettiniz?”</p>
<p><i>Yeniden formüle etme</i></p> <p>Terapistin danışanın yaşantı, daha doğrusu durumunu anlamaya dönük girişimini ifade eder. “Demek ki şu sıralar baskı altındasınız”.</p>
<p><i>Anlayış</i></p> <p>Terapist, danışanın davranışlarının kendisinin de kabul ettiğini; genel anlamda bu davranışların anlaşılabilir olduğunu ifade etmesidir. “Bu durumu sona erdirmeye istediğiniz doğaldır”.</p>
<p><i>Cesaretlendirme</i></p> <p>Terapistin danışanın iyileşme göstermesi veya belirli bir davranış örneğini denemesi noktasında onun umudunu artırma çabasıdır. “Bu zorlukların üstesinden geleceğinize dair sizi şanslı görüyorum”.</p>
<p><i>Pozitif geribildirim</i></p> <p>Terapist danışana neleri iyi yaptığını söylemesi; belirli bir plan, amaç çerçevesinde onu övmesi veya güçlendirmesidir. “Bu konuyu etkin bir şekilde ele alıyor olmanızı oldukça iyi buluyorum”.</p>
<p><i>Minimal destek</i></p> <p>Dikkati artırmak amacıyla dil ötesi (paralinguistik) kısa ifadelerden oluşur. “Evet”, “Hm hm”.</p>
<p><i>Bilgi soruları</i></p> <p>Danışanın kendisi veya durumu hakkında belirli yöndeki bilgilerin toplanması için terapistin yönelttiği tüm sorulardır. “Bu firmada ne kadar zamandır çalışıyorsunuz?”</p>
<p><i>Özetleme</i></p> <p>Terapistin danışanlardan edindiği bilgileri tekrar ederek veya daha kısa bir biçimde ifade etmesidir. “Bugün oturumda neleri ele alacağımızı belirledik”.</p>

<p><i>Olayın (konunun) tespiti</i></p> <p>Az bilgi içeren veya danışanın yönelttiği soruya kısa yanıtların verildiği terapist ifadeleridir.</p> <p>“Evet, bunu daha önce duymuştum”</p>
<p><i>Yapılandırma</i></p> <p>Terapistin terapinin ve oturumun akışı veya niyetleri hakkında danışanı bilgilendirmesidir.</p> <p>“Daha önceden kararlaştırdığımız ödevlerin nasıl gittiğini bugün ilk olarak duymak isterim, daha sonra beraberce ödevin yerine getirilmesinde karşılaştığımız güçlükleri nasıl çözümlenebileceğimize geçebiliriz”.</p>
<p><i>Açıklama</i></p> <p>Terapistin danışanın problemi (rahatsızlığı) ile ilgili aktardığı her tür kuramsal ve ampirik çalışmalar veya terapötik müdahaleler hakkında genel olarak bilgilendirmesidir.</p> <p>“Bu problem ile yaşam durumunuz arasında büyük bir olasılıkla bir bağ olduğundan, size bu soruyu soruyorum”.</p>
<p><i>Kendini açma</i></p> <p>Terapistin kendisinden veya yaşantılarından söz etmesidir.</p> <p>“Devam etme isteğiniz beni mutlu etti”.</p>
<p><i>Doğrudan rehberlik</i></p> <p>Terapi oturumu esnasındaki danışan davranışlarının terapist tarafından idaresini gösteren ifadelerdir.</p> <p>“Şimdi kendinizi gevşeyebileceğiniz şu sandalyeye oturunuz”.</p>
<p><i>Ödev verme</i></p> <p>Terapi oturumları dışındaki danışanın görev ve sorumluluklarını; daha doğrusu danışanın oturum dışındaki davranışlarını içerir.</p> <p>“Gelecek oturumda görüşmek üzere kendinizi baskı altında hissettiğiniz en az üç durumu not etmenizi istiyorum”.</p>
<p><i>Yüzleştirme</i></p> <p>Terapistin danışanın sözel ve sözel olmayan davranışları arasındaki uyumsuzluğu göstermesi veya eylemlerindeki tutarsızlıkları göstermesini yansıtan davranış kategorisidir.</p> <p>“Sorumun yanıtından kaçırıyorsunuz”.</p>
<p><i>Yorumlama</i></p> <p>Terapist, danışanın kendisinin talep etmediği ve danışanın davranışlarını daha iyi anlamasına yardımcı olacak ifadeleri içerir.</p> <p>“Bu ilaç bağımlısı olduğunuz anlamına gelir”.</p>

<p><i>Eleştiri</i></p> <p>Terapistin doğrudan danışanı eleştirmesi veya bir olumsuz yaptırım uygulamasıdır. “Bu koşullar altında bizim çalışmaya devam etmemiz bana pek anlamlı gelmiyor”.</p>
<p><i>Ara</i></p> <p>Beş saniyeden fazla olan suskunluklar ara olarak nitelendirilmektedir.</p>
<p><i>Diğer kategori</i></p> <p>Terapiyle ilişkisi olmayan her tür ifade bu kategori altında değerlendirilmektedir. “Bu civarlarda bir park yeri bulmak her zaman zordur”.</p>

<p><u>Danışan Davranışlarına İlişkin Kategoriler</u></p>
<p><i>Pozitif duyguların betimlenmesi</i></p> <p>Danışan, doğrudan olumlu yaşantılarından, daha doğrusu emosyonel olumlu durumları ifade etmesidir. “Bunu başarmamdan dolayı gururlandım”.</p>
<p><i>Negatif duyguların betimlenmesi</i></p> <p>Danışanın, doğrudan olumsuz yaşantılarından, daha doğrusu emosyonel olumsuz durumları ifade etmesidir. Bu kategori sıklıkla problemin betimlenmesi ile ilişkililik gösterir. “Bu konuşmadan dolayı hayal kırıklığı yaşadım”.</p>
<p><i>Olay bildirim/Durumu betimleme</i></p> <p>Danışanın yaşam durumundan söz etmesidir. “Evliyim ve iki çocuğum var”.</p>
<p><i>Problemlerin betimlenmesi</i></p> <p>Danışanın kendisini rahatsız eden problem davranış ve koşullarından söz etmesidir. “Bu baskıya daha ne kadar dayanabileceğimi bilemiyorum”.</p>
<p><i>Kısa yanıtlar</i></p> <p>Danışanın, terapistin bir sorusuna verdiği kısa yanıtıdır. “Zannedersen bir yıl kadar önceydi”.</p>
<p><i>Oto-kontrol denemeleri</i></p> <p>Danışanın problem oluşturan davranışının üstesinden gelmek için denediği davranışlardır; bu konudaki tüm denemeleridir. “Beni rahatsız edecek bir telefon konuşmasından önce kendimi sürekli gevşetmeye çalışırım”.</p>

<p><i>Başarı bildirimleri</i></p> <p>Danışanın davranış veya yaşantılarında başarılı bir değişimle ilgili ifadelerdir.</p> <p>“Giderek isteklerimden, beklentilerimden daha rahat söz etmeye başladım”.</p>
<p><i>Anlama</i></p> <p>Danışanın probleminin kaynakları, nedenleri veya neden sürdüğü konusunda yeni farkındalık geliştirmesi.</p> <p>“Zannedirim başkalarının beni olumsuz değerlendireceğini düşündüğümünden sınıfta söz almıyorum”.</p>
<p><i>İstek/amaçları tasarlama</i></p> <p>Danışan, terapi yardımıyla ulaşmak istediği durum, daha doğrusu davranış biçimlerini betimlemesidir.</p> <p>“Çocuklarımla arkadaşça bir ilişki geliştirmeyi çok isterdim”.</p>
<p><i>Geleceğe güven</i></p> <p>Danışanın hedeflerine ulaşma konusundaki güvenine işaret eden ifadelerdir.</p> <p>“Bu konuşmayı başaracağımdan oldukça eminim”.</p>
<p><i>Değişimle ilgili öneri</i></p> <p>Danışanın hedefleri doğrultusunda değişimle ilgili somut düşünce veya plan geliştirmesidir.</p> <p>“İşlerimi daha iyi planlayabilmek ve zamanı daha etkili kullanabilmek için not tutmanın iyi olabileceğini düşündüm”.</p>
<p><i>Terapötik ilişki üzerine konuşma</i></p> <p>Danışanın bir birey olarak terapistle konuşması veya ortak ilişki üzerine konuşma.</p> <p>“Şu an benim hakkımda neler düşündüğünüzü gerçekten bilmek isterdim”.</p>
<p><i>Enformasyon soruları/öneri isteme</i></p> <p>Danışanın problemiyle ilgili veya terapi hakkında bilgi talep etmesi.</p> <p>“Bu alıştırmaları ne sıklıkta yapmam gerekiyor”.</p>
<p><i>Ret/kaçınma</i></p> <p>Danışanın terapistin öneri veya ödevlerini açık bir şekilde yerine getirmeyeceğini ifade etmesidir.</p> <p>“Bunun üzerine konuşmak istemiyorum”.</p>
<p><i>Eleştiri/İsyan</i></p> <p>Danışanın terapisti eleştirmesi veya bir birey olarak terapistle ve onun soru, terapötik müdahale yaklaşımında kullandığı teknik ve açıklamaları ile alay etmesi.</p> <p>“Şaka yapıyorsunuz herhalde!”</p>

Teslimiyet

Danışanın değişim olanağından şüphe duymaya başlaması ve terapinin anlamını kendi içinde sorgulaması.

“Hiçbir şeyin daha iyi olacağı yok, buna alışmak zorundayım”.

İlk oturumdan (görüşmeden) bu yana kendinizde gözlemediğiniz değişiklikler....

1)	...başımın daha çok dertte olduğunu hissediyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...başımın daha az dertte olduğunu hissediyorum.
2)	...artık bir çok şey için heyecan duymuyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...bir çok şey için daha fazla heyecan duyuyorum.
3)	...artık ne yapabileceğimi / ne yapmak istediğimi daha iyi biliyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...artık ne yapabileceğimi / ne yapmak istediğimi daha az biliyorum.
4)	...içinden nasıl çıkacağımı bilemediğim bir çıkmaz sokaktaymışım duygusunu şimdi daha çok yaşıyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...içinden nasıl çıkacağımı bilemediğim bir çıkmaz sokaktaymışım duygusunu şimdi daha az yaşıyorum.
5)	...benim için hayat anlamını yitirdi.	③ ② ① ④ ① ② ③	...hayat bana daha anlamlı görünüyor.
6)	...kendimden daha memnunum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...kendimden daha az memnunum.
7)	...zorluklar karşısında serinkanlılığımı korumaktayım.	③ ② ① ④ ① ② ③	...zorluklar karşısında daha gerginim.
8)	...içsel olarak daha huzurlu hale geldim.	③ ② ① ④ ① ② ③	...içsel olarak daha huzursuz hale geldim.
9)	...benim için bir çok konu şimdi daha fazla anlamlı ve yaşamsal değer taşıyor.	③ ② ① ④ ① ② ③	...benim için bir çok konu şimdi daha az anlamlı ve yaşamsal değerini yitirdi.
10)	...daha az sabırlıyım.	③ ② ① ④ ① ② ③	...daha çok sabırlıyım.
11)	...daha çabuk vazgeçiyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...daha az çabuk vazgeçiyorum.
12)	...daha neşeli oldum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...daha kederli oldum.
13)	...ruh halim şimdi daha çok inişli çıkışlı.	③ ② ① ④ ① ② ③	...ruh halim şimdi daha az inişli çıkışlı.
14)	...kendimi başkalarından bağımsız hissediyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...kendimi başkalarına daha bağımlı hissediyorum.
15)	...şimdi kendimi daha güvende hissediyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...şimdi kendimi daha az güvende hissediyorum.
16)	...şimdi diğer insanlarla ilişkilerimde daha sakinim.	③ ② ① ④ ① ② ③	...şimdi diğer insanlarla ilişkilerimde daha gerginim.
17)	...geleceği düşündüğümde, kendimi daha sakin hissediyorum.	③ ② ① ④ ① ② ③	...geleceği düşündüğümde, kendimi daha endişeli hissediyorum.

İlk oturumdan (görüşmeden) bu yana**kendinizde gözlemlediğiniz değişiklikler....**

18) ...beklenmedik olayları daha serinkanlı karşılıyorum.	③ ② ① ① ② ③	...beklenmedik olayları daha az serinkanlı karşılıyorum.
19) ...öncesine göre kendimi daha dışlanmış hissediyorum.	③ ② ① ① ② ③	... öncesine göre kendimi daha az dışlanmış hissediyorum.
20) ...artık şimdi nasıl devam etmesi gerektiğini bazen bilmiyorum.	③ ② ① ① ② ③	...şimdi nasıl devam etmesi gerektiğini çoğunlukla daha iyi biliyorum.
21) ...kendimi neden, nasıl böyle hissettiğimi daha az anlayabiliyorum.	③ ② ① ① ② ③	...çoğunlukla kendimi neden, nasıl böyle hissettiğimi daha iyi anlayabiliyorum.
22) ...şimdi daha özgür konuşabiliyorum.	③ ② ① ① ② ③	...şimdi daha az özgür konuşabiliyorum.
23) ...şimdi daha az özgüvenim var.	③ ② ① ① ② ③	...şimdi daha çok özgüvenim var.
24) ...hayatımda daha çok anlam görüyorum.	③ ② ① ① ② ③	...hayatımda daha az anlam görüyorum.
25) ...kendimi daha özgür hissediyorum.	③ ② ① ① ② ③	...kendimi daha az özgür hissediyorum.
26) ...karşı cinsten kişilerle daha kötü bir şekilde ilişki kuruyorum.	③ ② ① ① ② ③	...karşı cinsten kişilerle daha iyi bir şekilde ilişki kuruyorum.
27) ...diğer insanlarla ilişkilerimde güçlüklerim arttı.	③ ② ① ① ② ③	...diğer insanlarla ilişkilerimde güçlüklerim azaldı.
28) ...kendimi daha sık sıkıntılı hissediyorum.	③ ② ① ① ② ③	...kendimi nadiren sıkıntılı hissediyorum.
29) ...görevlerimin üstesinden gelmede kendimi daha az yeterli görüyorum.	③ ② ① ① ② ③	...görevlerimin üstesinden gelmede kendimi daha yeterli görüyorum.
30) ...daha sakinim.	③ ② ① ① ② ③	...daha gerginim.
31) ...kendimi daha dengeli hissediyorum.	③ ② ① ① ② ③	...kendimi daha az dengeli hissediyorum.
32) ...kendim ve geleceğim ile ilgili daha net bir düşüncem var.	③ ② ① ① ② ③	...kendim ve geleceğim ile ilgili daha az net bir düşüncem var.
33) ... sorunlara bir şekilde daha iyimser bakıyorum.	③ ② ① ① ② ③	...sorunlara bir şekilde daha az iyimser bakıyorum.

İlk oturumdan (görüşmeden) bu yana**kendinizde gözlemediğiniz değişiklikler....**

34) ... sanırım kendim için neyin daha önemli olduğunu artık daha iyi biliyorum.	③ ② ① ① ② ③	...sanırım kendim için neyin daha önemli olduğunu artık daha az biliyorum.
35) ...şimdi problemlerim ile daha iyi baş edebiliyorum.	③ ② ① ① ② ③	...şimdi problemlerim ile daha kötü baş edebiliyorum.
36) ...başkalarıyla olan konuşmalarımda artık kendimi güvensiz hissetmiyorum.	③ ② ① ① ② ③	...başkalarıyla olan konuşmalarımda artık kendimi güvensiz hissediyorum.
37) ...kendimle daha kötü geçiniyorum.	③ ② ① ① ② ③	...kendimle daha iyi geçiniyorum.
38) ...günlük yaşamın sıkıntıları ile daha iyi başa çıkıyorum.	③ ② ① ① ② ③	...günlük yaşamın sıkıntıları ile daha kötü başa çıkıyorum.
39) ...başarmam gereken bir konuda, başarısız olmaktan artık daha az korkuyorum.	③ ② ① ① ② ③	...başarmam gereken bir konuda, başarısız olmaktan artık daha çok korkuyorum.
40) Başka birinin benim karşımda özgüvenli olması, artık bende güvensizliğe neden olmuyor.	③ ② ① ① ② ③	Başka birinin benim karşımda özgüvenli olması, bende güvensizliğe neden oluyor.
41) ...şimdi kendimi daha iyi kabullenebiliyorum.	③ ② ① ① ② ③	...şimdi kendimi daha güç kabullenebiliyorum.
42) ...başka insanlarla sohbet etmede güçlüklerim arttı.	③ ② ① ① ② ③	...başka insanlarla sohbet etmede güçlüklerim azaldı.

Son iki soru:

- Danışmadan ne denli yarar sağladınız? () Aksine kötüye gitmiştir.
 () Tam anlamıyla yarar sağladığım söylenemez.
 () Yarar sağladım.
 () Oldukça yarar sağladım.
- “Başlangıçtaki yakınmalarınızda (belirtilerde) bir azalma olup olmadığı” ile ilgili ifadelerden hangisi sizin düşüncelerinizi temsil etmektedir? () Daha da kötü oldum.
 () Bir değişiklik olmadı.
 () Yakınmalarımda belirgin bir azalma var.
 () Ortadan kalkmıştır.

Teşekkürler

EK 3. DANIŞANIN OTURUM DEĞERLENDİRMESİ (OTURUM-D)

Adınız, Soyadınız :

Tarih :

Cinsiyet : Kadın Erkek

Yaşınız:

Kaçıncı Sınıftasınız :

Kaçıncı oturum :

Danışanın Oturum Değerlendirmesi (OTURUM-D)

		Hiç	Biraz	Oldukça	Tamamen
1.	Bugünkü oturumu ilgiyle beklemiştim.	1	2	3	4
2.	Bugün oturumda neleri dile getireceğimi tam olarak biliyordum.	1	2	3	4
3.	Bugün benim için önemli olan birçok şeye değinebildim.	1	2	3	4
4.	Bugünkü oturumda danışman (terapist) tarafından anlaşıldığımı hissettim.	1	2	3	4
5.	Danışmanın (terapistin) bugünkü yaklaşımını yararlı buldum.	1	2	3	4
6.	Oturum sürecinin planlı ve hedefe dönük olduğunu gördüm.	1	2	3	4
7.	Bugünkü oturum sürecini aktif olarak birlikte şekillendirebildim.	1	2	3	4
8.	Bugün iyi bir işbirliği yaşadım.	1	2	3	4
9.	Bugün oturumdaki deneyimler beni cesaretlendirdi.	1	2	3	4
10.	Bugün kendi durumuma ilişkin daha fazla anlayış ve bilgi kazandım.	1	2	3	4
11.	Bugün hayatımızı nasıl değiştirebileceğimize ilişkin yeni öneriler elde ettim.	1	2	3	4
12.	Bugün ruh halimi ve davranışımı nasıl kontrol edeceğim hakkında yeni olanaklar öğrendim.	1	2	3	4
13.	Bu oturumdan sonra belirli olayları yeni açılardan görebiliyorum.	1	2	3	4
14.	Bugünkü oturum bazı problemlerin çözümüne katkı sağladı.	1	2	3	4
15.	Bugünkü oturumdan sonra oluşabilecek zorlukların üstesinden gelme konusunda kendimi daha yeterli görüyorum.	1	2	3	4
16.	Bu oturumdan sonra sanki kendimi hafiflemiş hissediyorum.	1	2	3	4
17.	Bu oturumdan sonra gelecek günlere güvenle bakabiliyorum.	1	2	3	4
18.	Bugünkü oturum kendime olan güvenimi artırdı. .	1	2	3	4
19.	Bugün bir adım ilerledik.	1	2	3	4

20.	Bu oturumdan sonra daha fazla ilerleme kaydedebileceğimize inanıyorum.	1	2	3	4							
21.	Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum (%0-100)	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
22.	Oturumda faydalı gördüğüm şey: ----- -----											
23.	Oturumda daha az iyi bulduğum şey: ----- -----											
24.	Geçen hafta psikolojik danışma (terapi) dışında, terapide bana yardımcı olan olay veya yaşantılar vardı. (Eğer yanıtınız “evet” ise kısaca açıklayınız): ----- -----											

EK 4. DANIŞMANIN OTURUM DEĞERLENDİRMESİ (OTURUM-PD)

Adınız, Soyadınız :
 Cinsiyet : Kadın Erkek
 Unvan :
 Mesleğinizi kaç yıldır yürütüyorsunuz?
 Danışanın Problemi:

Tarih :
 Yaşınız:
 Kaçıncı oturum :
 Danışanın Adı-Soyadı:
 Problem ne kadar süredir mevcut?

Danışmanın Oturum Değerlendirmesi (OTURUM-PD)

		Hiç	Biraz	Oldukça	Tamame
1.	Bugünkü oturumu ilgiyle beklemiştim.	1	2	3	4
2.	Bugünkü oturumu nasıl şekillendirmek istediğime dair oldukça kesin bir fikrim vardı.	1	2	3	4
3.	Bugün benim için önemli olan birçok şeyi ele alabildim.	1	2	3	4
4.	Bugün danışana ulaşmayı başarabildim.	1	2	3	4
5.	Bugün planlanmış önlemleri iyi gerçekleştirebildim.	1	2	3	4
6.	Oturumun akışını planlı ve amacına uygun yaşadım.	1	2	3	4
7.	Oturum süreci kontrolüm altındaydı.	1	2	3	4
8.	Bugün iyi bir işbirliği yaşadım.	1	2	3	4
9.	Bugün yaklaşımım konusunda onay aldım.	1	2	3	4
10.	Bugün danışanın durumuna ilişkin daha fazla anlayış ve bilgi kazandım.	1	2	3	4
11.	Bu oturumda, daha sonraki danışmayı ne şekilde planlamam gerektiğiyle ilgili yeni fikirler edindim.	1	2	3	4
12.	Bugünkü oturumda benim için yeni terapötik deneyimler vardı.	1	2	3	4
13.	Bu oturumdan sonra danışanın belirli yönlerini yeni açılardan görmeye başladım.	1	2	3	4
14.	Bugünkü oturum bazı problemlerin çözümüne katkı sağladı.	1	2	3	4
15.	Bugün danışanı olumlu bir şekilde etkilemeyi başardım.	1	2	3	4
16.	Bu oturumdan sonra kendimden memnunum.	1	2	3	4
17.	Bu oturumdan sonra gelecek oturuma güvenle bakabiliyorum.	1	2	3	4
18.	Bugünkü oturumdan sonra danışanla olan ilişkimde, kendimi daha emin hissediyorum.	1	2	3	4
19.	Bugün bir adım ilerledik.	1	2	3	4

20.	Bu oturumdan sonra danışmanın/terapinin amacına ulaşacağı konusunda umutluyum.	1	2	3	4							
21.	Sonuç olarak bugünkü oturumdan memnundum (%0-100)	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
22.	Oturumda faydalı gördüğüm şey: ----- -----											
23.	Oturumda daha az iyi bulduğum şey: ----- -----											
24.	Geçen hafta psikolojik danışma dışında, terapide bana yardımcı olan olay veya yaşantılar vardı (Eğer yanıtınız “evet” ise kısaca açıklayınız): ----- -----											

EK 5. DANIŞANIN PSİKOLOJİK DANIŞMANA İLİŞKİN ALGISI ÖLÇEĞİ (DPDA)

Adınız :
 Tarih :
 Danışmanın Adı :
 Kaçınıcı görüşmeniz :

Lütfen psikolojik/psikiyatrik yardım aldığınız uzmanın hangi özellikleri taşıdığını, sizde bıraktığı izlenimi dikkate alarak yanıtlayınız. Her bir satırda yazılı olan sıfatları okuyunuz ve bu özellikleri ne derece taşıdığını rakamlar üzerine çarpı (x) koyarak işaretleyiniz. Her bir satır için tek bir işaretleme yapınız. Unutmayınız, yaptığınız değerlendirme sadece sizin deneyimlerinizi (yaşantılarınızı) öğrenmek amacıyla; bu nedenle lütfen samimi yanıtlar veriniz.

Psikolojik Danışmanınız Nasıldı?

		Hiç	Biraz	Oldukça	Tamamen
1.	Konuşkan	1	2	3	4
2.	İçten /Samimi	1	2	3	4
3.	Emin	1	2	3	4
4.	İlgili	1	2	3	4
5.	Sakin	1	2	3	4
6.	Açık Talimatlar Veriyor	1	2	3	4
7.	Ne olup bittiğini soruyor	1	2	3	4
8.	Konsantreli	1	2	3	4
9.	Kendine Zaman Tanıyor	1	2	3	4
10.	İşbirliği yapar	1	2	3	4
11.	Ne istediğini bilen (Amaçlı)	1	2	3	4
12.	Dönüt (Geribildirim) Veriyor	1	2	3	4
13.	Aktif	1	2	3	4
14.	Sabırlı	1	2	3	4
15.	Geçimli	1	2	3	4
16.	Canlı /Hayat dolu	1	2	3	4

EK 6. PSİKOLOJİK DANIŞMANIN DANIŞANA İLİŞKİN ALGISI ÖLÇEĞİ (PDDA)

Ad-Soyadınız :
 Çalışılan Kurum/Kuruluş :
 Danışanın Adı :
 Danışan ile kaçınıcı görüşmeniz :

Lütfen psikolojik/psikiyatrik yardım hizmeti verdiğiniz danışanın hangi özellikleri taşıdığını, sizde bıraktığı izlenimi dikkate alarak yanıtlayınız. Her bir satırda yazılı olan sıfatları okuyunuz ve bu özellikleri ne derece taşıdığını rakamlar üzerine çarpı (x) koyarak işaretleyiniz. Her bir satır için tek bir işaretleme yapınız. Lütfen samimi yanıtlar veriniz.

		Hiç	Biraz	Oldukça	Tamamen
1.	Konuşkan	1	2	3	4
2.	Dikkatli	1	2	3	4
3.	Sempatik	1	2	3	4
4.	Konsantreli	1	2	3	4
5.	Empatik	1	2	3	4
6.	Amaçlı	1	2	3	4
7.	Duyarlı	1	2	3	4
8.	Arkadaşça	1	2	3	4
9.	Planlı	1	2	3	4
10.	Eksiksiz	1	2	3	4
11.	Özenli	1	2	3	4
12.	Sabırlı	1	2	3	4
13.	Kararlı	1	2	3	4
14.	Hoş	1	2	3	4
15.	Geçimli	1	2	3	4
16.	Canlı /Hayat dolu	1	2	3	4
17.	Neşeli	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı : İsmail SANBERK
Doğum Tarihi : 18.03.1972
Doğum Yeri : Almanya
Medeni Durumu : Evli
Yabancı Dili : Almanca, İngilizce
Adres : Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimler Bölümü
 01330 BALCALI / ADANA
Elektronik Posta : sanberk@cu.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU

2004-2010 : Doktora, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
 Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
1999-2004 : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler
 Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
1994-1998 : Lisans, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim
 Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
 Anabilim Dalı, Adana.
1987-1990 : Lise, Anafartalar Lisesi, Adana.
1984-1987 : Ortaokul, Beş Ocak Ortaokulu, Adana.
1979-1984 : İlkokul, Rheydt Grundschule, Mönchengladbach, Almanya.

ÇALIŞMA HAYATI

2004- : Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri
 Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim
 Dalı'nda Öğretim Görevlisi, Adana.
1999-2004 : Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
 Bilimleri Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi, Adana.
1998-1999 : Adana Anafartalar Lisesi Rehber Öğretmeni, Seyhan / Adana